

**T.C.
NUH NACI YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KAYSERİ SANAYİSİNİN GELİŞİMİ, SEKTÖR BAZINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ VE REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ
(2005-2014)**

Hazırlayan

Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ

Danışman

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2017

KAYSERİ

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KAYSERİ SANAYİSİNİN GELİŞİMİ, SEKTÖR BAZINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ VE REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ
(2005-2014)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ

Danışman

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

Haziran 2017

KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ

İmza

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Kayseri Sanayisinin Gelişimi, Sektör Bazında Değerlendirilmesi Ve Rekabet Gücünün Ölçülmesi (2005-2014)” Adlı Yüksek Lisans / Doktora tezi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

İktisat ABD Başkanı

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Emine KILAVUZ danışmanlığında Nurbanu ÖZSOY tarafından hazırlanan “Kayseri Sanayisinin Gelişimi, Sektör Bazında Değerlendirilmesi Ve Rekabet Gücünün Ölçülmesi (2005-2014)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....21../06/2017

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Emine KILAVUZ

Üye : Doç. Dr. Oğuz ÖCAL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 31/07/2017 tarih ve 2017/27-04 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

31../07../2017

Doç. Dr. Onur GÖZBAŞI

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca örnek aldđım ve tezimin her aŐamasında bana destek olan ve yardımlarını asla esirgemeyen Değerli Hocam Prof. Dr. Emine KILAVUZ'a sonsuz teŐekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın her aŐamasında olduğu gibi yüksek lisans eğitimim boyunca da her zaman yanımda olan desteklerini esirgemeyen ve kıymetleri hiçbir maddi değerle ölçülemeyen Annem Emine ÖZSOY'a, Babam Hüseyin ÖZSOY'a, abime, yengeme ve sevgili eŐim Ahmet'e teŐekkürlerimi sunarım.

**KAYSERİ SANAYİSİNİN GELİŞİMİ, SEKTÖR BAZINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ VE REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ
(2005-2014)**

Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2017
Danışman: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ÖZET

Cumhuriyetten günümüze Türkiye'deki sanayileşme politikaları, ekonominin gelişmesinde ve kalkınmasında büyük öneme sahip olmuştur. Türkiye'de sanayi sektörünün gelişim sürecinde önce ithal ikameci sanayileşme stratejisi, daha sonra ihracata yönelik sanayileşme stratejisi kullanılmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'de sanayileşme politikalarına kısaca değinildikten sonra, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar Kayseri'deki sanayinin gelişimi incelenmiştir. Kayseri'de üretim yapan firmaların sektörlere göre dağılımı ve bu sektörlerdeki istihdam oranları, sanayinin gelişimi için destekleyici kurum ve kuruluşlar, 2005-2014 yılları arasında Kayseri sanayisine yön veren Kayserili sanayicilerin Türkiye'nin 1000 büyük sanayi kuruluşu içerisindeki yerleri tespit edilmiştir. 2005-2014 yılları arasında Türkiye ve Kayseri için sektörlerin dış ticareti araştırılarak, sektörlerdeki dış ticaret açığı ya da fazlası tespit edilmeye çalışılmıştır. Kayseri'deki sanayicilerin hangi sektörlerde hangi ürünleri ürettikleri NACE kodlarına göre incelenmiştir. Sektörlerin rekabet güçlerini ölçmek için Grubel-Llody Endeksinden yararlanılmıştır. Kayseri'nin 2005-2010 ve 2014 yılları için hangi ülkelerle daha çok ticaret yapıldığı araştırılmıştır. Buna dayanarak da yoğunlaşma oranları hesaplanmıştır. Sonuçta Kayseri'nin imalat sanayinde rekabet gücünün fazla olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri Sanayisi, Dış Ticaret, Endüstri İçi Ticaret, Endüstriler Arası Ticaret, Grubel-Llody Endeksi, Yoğunlaşma Oranı.

**DEVELOPMENT OF KAYSERI'S INDUSTRY, SECTOR-BASED
EVALUATION AND ITS COMPETITIVE POWER MEASUREMENT
(2005-2014)**

Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ
Nuh Naci Yazgan University, Graduate School of Social Sciences
M.Sc. Thesis, June 2017
Supervisor: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ABSTRACT

Industrialization politics have significant impact on growth and development of economics since the declaration of republic. During the development process of industry sector in Turkey, firstly import substitution industrialization strategy has been used and then directed towards exported industrialization strategy.

In this study, the development of industrialization in Turkey has been mentioned, after that the development of industry in Kayseri investigated from the founding of the Republic to the present. The distribution of manufacturing companies by sectors in Kayseri and employment ratios in these sectors, supportive institutions and organizations for the development of industry, the location of guiding industries from Kayseri have been identified among 1000 largest industrial organizations in Turkey between 2005-2014. The foreign trade of sectors for Turkey and Kayseri was investigated to identify foreign trade deficit or surplus between 2005-2014. Industries in Kayseri were analyzed with NACE codes by the sectors and the products that have been produced. The Grubel-Lloyd index was used to measure the competitiveness of the sectors. It has been researched which countries were most dominant in trade with Kayseri for the years 2005-2010 and 2014. Concentration ratios were calculated based on those values. The conclusion showed that there is not much competition power in Kayseri manufacturing industry.

Keywords: Kayseri Industry, Foreign Trade, Intra-Industry Trade, Inter-Industry Trade, Grubel-Lloyd Index, Condensation Ratio.

İÇİNDEKİLER

KAYSERİ SANAYİSİNİN GELİŞİMİ, SEKTÖR BAZINDA DEĞERLENDİRİLMESİ VE REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ (2005-2014)

Sayfa

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞME POLİTİKALARI

1.1. Dış Ticaret Politikası Açısından Sanayileşme Stratejileri	3
1.1.1. İthal İkameci Sanayileşme Stratejisi	3
1.1.2. Dışa (İhracata) Yönelik Sanayileşme Stratejisi	4
1.2. 1980 Öncesi Türkiye'de Sanayileşme Politikaları	6
1.2.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sanayileşme Politikaları	6
1.2.2. 1945-1960 Dönemi	9
1.2.3. Planlı Sanayileşme ve Kalkınma: 1960-1980	10

1.2.4. 1980-1990 Dönemi İktisat Politikaları (Yapısal Reform Programı)	12
1.3. 1990-2000 Dönemi İktisat Politikaları.....	14
1.4. 2000 Yılında Türkiye’deki Sanayileşme Politikaları	16
1.4.1. Türkiye’nin 2001 Krizi ve Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı	18
1.4.2. 2003-2008 Küresel Kriz Dönemine Ait Sanayileşme Politikaları.....	19
1.5. 2008’den Günümüze Sanayileşme Politikaları.....	20

2. BÖLÜM

KAYSERİ’DE SANAYİNİN GELİŞİMİ VE YAPISAL ANALİZİ

2.1. Kayseri’de Sanayinin Gelişim Süreci	23
2.2. Kayseri Sanayi’ne Yön Veren Kayserili Sanayicilerinin Türkiye’nin 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu İçerisindeki Yerleri	28
2.3. Kayseri Sanayisinin Gelişmesini Destekleyici Kuruluşlar	33
2.3.1. Erciyes Teknopark A.Ş.....	33
2.3.2. Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER).....	33
2.3.3. Kayseri Dünya Ticaret Merkezi	34
2.3.4. Üniversite Sanayi Araştırma İşbirliği Vakfı (ÜSAİV)	34
2.3.5. KOSGEB.....	35
2.3.6. KAYSERİ ABİGEM	35
2.4. İmalat Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Ölçek Yapısı ve Sektörel Dağılımı	35
2.4.1. Ağaç Ürünleri Sektörü	36
2.4.2. Mobilya Sektörü	40
2.4.2.1. Hane Dışı Kapalı Alanlar İçin Mobilya Ürünleri Sanayi Grubu	42
2.4.2.2. Yatak Yarı Mamul Mobilya Ürünleri Sanayi Grubu	42
2.4.2.3. Panel Modüler Mobilya Mutfak Dolabı Ürünleri Sanayi Grubu.....	42
2.4.2.4. Ev Market Bahçe Mobilya ve Çelik Raf Ürünleri Sanayi Grubu	43

2.4.3. Metalden Mamül Eşya Sektörü	46
2.4.3.1. Ana Metal ve Döküm Ürünleri Sanayi Grubu	47
2.4.3.2. Metal Şekillendirme ve Geri Kazanım Sanayi Grubu	47
2.4.3.3. Metal Yapı Malzemeleri Sanayi Grubu	48
2.4.3.4 İşlenmiş Metal Ürünler Sanayi Grubu	49
2.4.3.5. Fabrikasyon Metal Ürünler Sanayi Grubu	50
2.4.3.6. Elektronik, Kablo ve İletken Ürünler Sanayi Grubu	51
2.4.4. Tekstil Sektörü	54
2.4.4.1. İplik, Dokuma, Tekstil Terbiye Sanayi Grubu	56
2.4.4.2. Halı, Keçe, Dar Dokuma ve Ev Tekstil Ürünleri Sanayi Grubu	56
2.4.4.3. Giyim ve Deri Ürünleri Sanayi Grubu	57
2.4.5. Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri Sektörü	60
2.4.5.1. Plastik ve Kauçuk Ürünler Sanayi Grubu	61
2.4.5.2. Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi Grubu	62
2.4.6. İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü	66
2.4.6.1. Cam Ürünler, İnşaat Malzemeleri ve Vitrifiye Sanayi Grubu	67
2.4.6.2. İnşaat, Taahhüt ve Proje Yapım İşleri Sanayi Grubu	68
2.4.7. Gıda Sektörü	72
2.4.7.1. Bitkisel, Hayvansal Gıda ve İçecek Ürünleri Sanayi Grubu	73
2.4.7.2. Et, Et Ürünleri, Un ve Unlu Mamüller Sanayi Grubu	74
2.4.8. Elektrikli Ev Aletleri Sektörü	77
2.4.8.1. Elektrikli Ev Aletleri Sanayi Grubu	78
2.4.8.2. Gaz, Elektrik Enerjisi, Aydınlatma, Ekipm. ve Elektiriksiz Ev Aletleri Sanayi Grubu	78
2.4.9. Madencilik Sektörü	81
2.4.9.1. Kömür, Petrol, Kimyasal ve Tıbbi Ürünler Sanayi Grubu	82
2.4.9.2. Madencilik, Taş Ocakçılığı ve Mermer Sanayi Grubu	83

2.4.10. Makine Sektörü	86
2.4.10.1. Makine ve Ekipman İmalat Sanayi Grubu	87
2.4.10.2. Ulaşım Araçları İmalatı, Tamir, Bakım Onarım Sanayi Grubu ...	90

3. BÖLÜM

KAYSERİ SANAYİSİNİN REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİNDE ENDÜSTRİ İÇİ TİCARET VE YOĞUNLAŞMA ORANLARI

3.1. Endüstri İçi Ticaret	94
3.1.1. Endüstriler Arası Ticaret ve Endüstri İçi Ticaret Kavramları	94
3.1.2. Yatay ve Dikey Endüstri İçi Ticaret	97
3.1.3. Endüstri İçi Ticareti Etkileyen Faktörler	98
3.1.3.1. Ülkeye Özgü Etkenler	99
3.1.3.2. Endüstriye Özgü Etkenler	100
3.1.4. Endüstri İçi Ticareti Ölçme Yöntemleri- Endeksleri	100
3.1.4.1. Balassa Endeksi	101
3.1.4.2. Grubel-Llody Endeksi	101
3.1.5. Kayseri’de Sektörel Bazda Endüstri İçi Ticaret Yapısı	103
3.1.5.1. Ağaç Ürünleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	104
3.1.5.2. Mobilya Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	105
3.1.5.3. Metalden Mamül Eşya Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	105
3.1.5.4. Tekstil Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	107
3.1.5.5. Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	108
3.1.5.6. İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret ..	110
3.1.5.7. Gıda Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	111
3.1.5.8. Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	112
3.1.5.9. Madencilik Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	113

3.1.5.10. Makine Sektöründe Endüstri İçi Ticaret	113
3.2. Kayseri Sanayisinin Sektör Bazında Ülkelere Göre En Çok İhracat ve İthalat Yaptığı Ülkeler ve Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları	115
3.2.1. Kayseri’de 2005-2010 ve 2014 Yıllarında En Çok İhracat Yapılan 10 Ülke	115
3.2.2. Kayseri’de 2005-2010 ve 2014 Yıllarında En Çok İthalat Yapılan 10 Ülke	118
3.2.3. Kayseri Sanayisinde Ülkelere Göre Yoğunlaşma Oranları	120
3.2.4. 2014 Yılında Kayseri’nin En Çok İhracat Yaptığı 10 Ülkenin Sektör Alt Gruplarına Göre Dağılımı	122
3.2.5. 2014 Yılında Kayseri’nin En Çok İthalat Yaptığı 10 Ülkenin Sektör Alt Gruplarına Göre Dağılımı	131
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	142
ÖZGEÇMİŞ	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Uluslararası Dış Ticaretin Yapısı.....96

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1:	2005-2014 Yıllarında Kayseri'deki Firmalarının Sektörler Arası Dağılımı	26
Tablo 2:	İlk ve İkinci 500'deki Kayseri Firmaları.....	29
Tablo 3:	Birinci 500 İçinde Yer Alan Kayseri Firmalarının Yıllar İtibariyle Sıralaması.....	30
Tablo 4:	İkinci 500 İçinde Yer Alan Kayseri Firmalarının Yıllar İtibariyle Sıralaması	31
Tablo 5:	(Devamı) İkinci 500 İçinde Yer Alan Kayseri Firmalarının Yıllar İtibariyle Sıralaması	32
Tablo 6:	Kayseri'de Mobilya Sektöründe EİT.....	105
Tablo 7:	Kayseri'de Metalden Mamul Eşya Sektöründe EİT.....	106
Tablo 8:	Kayseri'de Tekstil Sektöründe EİT	107
Tablo 9:	Kayseri'de Kimyasal Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemesi Sektöründe EİT... ..	109
Tablo 10:	Kayseri'de İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe EİT	110
Tablo 11:	Kayseri'de Gıda Sektöründe EİT	111
Tablo 12:	Kayseri'de Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe EİT	112
Tablo 13:	Kayseri'de Madencilik Sektöründe EİT	113
Tablo 14:	Kayseri'de Makine Sektöründe EİT	114
Tablo 15:	Ülkelere Göre Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları, 2005	121
Tablo 16:	Ülkelere Göre Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları, 2010	121
Tablo 17:	Ülkelere Göre Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları, 2014.....	122
Tablo 18:	Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$) ..	123
Tablo 19:	Mobilya Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	123
Tablo 20:	Metalden Mamul Eşya Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$	124
Tablo 21:	Tekstil Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	125
Tablo 22:	Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	126
Tablo 23:	İNşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	127
Tablo 24:	Gıda Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	128
Tablo 25:	Elektrikli Ev Aletleri Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	129
Tablo 26:	Madencilik Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	130
Tablo 27:	Makine Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	131

Tablo 28: Ağaç Ürünleri Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	132
Tablo 29: Mobilya Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	132
Tablo 30: Metalden Mamül Eşya Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	133
Tablo 31: Tekstil Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	134
Tablo 32: Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektörünün İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	135
Tablo 33: İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	136
Tablo 34: Gıda Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	136
Tablo 35: Elektrikli Ev Aletleri Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	137
Tablo 36: Madencilik Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$).....	138
Tablo 37: Makine Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)	138

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1:	2014 Yılı İtibariyle Firma Sayılarının Sektörel Dağılımı	27
Grafik 2:	2014 Yılı İtibariyle Sanayi Sektöründe Çalışanların Sektörel Dağılımı	28
Grafik 3:	Türkiye'de Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	38
Grafik 4:	Kayseri'de Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	39
Grafik 5:	Türkiye'de Mobilya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	44
Grafik 6:	Kayseri'de Mobilya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	45
Grafik 7:	Türkiye'de Metalden Mamül Eşya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	53
Grafik 8:	Kayseri'de Metalden Mamül Eşya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	53
Grafik 9:	Türkiye'de Tekstil Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	59
Grafik 10:	Kayseri'de Tekstil Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	60
Grafik 11:	Türkiye'de Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	64
Grafik 12:	Kayseri'de Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	65
Grafik 13:	Türkiye'de İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	70
Grafik 14:	Kayseri'de İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	71
Grafik 15:	Türkiye'de Gıda Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	75
Grafik 16:	Kayseri'de Gıda Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	76
Grafik 17:	Türkiye'de Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	80
Grafik 18:	Kayseri'de Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	80
Grafik 19:	Türkiye'de Madencilik Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	85
Grafik 20:	Kayseri'de Madencilik Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$).....	86
Grafik 21:	Türkiye'de Makine Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	92
Grafik 22:	Kayseri'de Makine Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)	93
Grafik 23:	2005 Yılı Kayseri'de İhracat Partnerleri.....	115
Grafik 24:	2010 Yılı Kayseri'de İhracat Partnerleri.....	116
Grafik 25:	2014 Yılı Kayseri'de İhracat Partnerleri.....	117
Grafik 26:	2005 Yılı Kayseri İthalat Partnerleri.....	118
Grafik 27:	2010 Yılı Kayseri İthalat Partnerleri.....	119
Grafik 28:	2014 Yılı Kayseri İthalat Partnerleri.....	119

KISALTMALAR

ABİGEM	: Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri
CR	: Yoğunlaşma oranı
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
ISIC	: Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KAYSO	: Kayseri Sanayi Odası
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NACE	: Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması)
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
ORAN	: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
TEKMER	: Teknoloji Geliştirme Merkezi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
ÜSAİV	: Üniversite Sanayi Araştırma İşbirliği Vakfı

GİRİŞ

Ülkelerin gelişmesinde ve kalkınmasında sanayi sektörünün payı oldukça yüksektir. Türkiye’de sanayinin gelişimi, mevcut şartların imkan vermemesinden dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarında tam olarak gerçekleştirilememiştir. Bu süreçte çeşitli hamleler yapılmış fakat tamamen başarı elde edilememiştir. Günümüze gelene kadar farklı dönemlerde sanayi hamleleri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bazı zaman aralıklarında kısa süreli başarılar elde edilmiş ama uzun süreli başarılar kazanılamamıştır. Türkiye de bölgesel olarak bazı şehirler sanayi hamlesinde yer almışlardır. Kayseri’de bu şehirlerden bir tanesidir. Kayseri’de sanayi sektöründeki firmaların sayısı, üretim çeşitlilikleri ve sektörlerdeki dağılımı gün geçtikçe artarak, Türkiye'nin sanayileşmesini destekleyen şehirlerden birisi haline gelmiştir.

Sanayileşme düzeyi imalat sanayinin ekonomideki büyüklüğü ile değerlendirilebilir. İmalat sanayinin büyüklüğü çeşitli kriterlere göre ölçülebilmektedir.

- İmalat sanayide üretilen hasılanın Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'ya oranı ve alt sektörler itibariyle imalat sanayi üretim değeri birleşimi,
- İmalat sanayide istihdam edilen iş gücünün ekonomideki toplam istihdama oranı ve çalışanların görev dağılımları,
- Toplam ihracat gelirleri içinde imalat sanayi ürünlerinin ihracat gelirleri içerisindeki payı ve zaman içinde sanayi ürünleri ihracatının birleşiminde değişimler gibi oranlar değerlendirmede kriter olarak kullanılabilir.

Başlangıçta ülkeler farklı mal gruplarında uzmanlaşıp ticaretini yaparlarken günümüzde artık ülkeler aynı sektörde hem ihracatçı hem de ithalatçı olabilmektedir. Eğer ülkeler bir sektörden sadece mal ihraç edip diğer sektörden mal ithal ediyorsa endüstriler arası ticaret yapıyor demektir. Ancak bir ülke aynı sektörden hem ihracat hem de ithalat yapıyorsa endüstri içi ticaret yapıyor anlamına gelir. Günümüzde gelişmiş ülkelerdeki ticaret yapısı budur. Ülkelerin ve sektörlerin rekabet güçlerini ölçmede endüstri içi ticaret rakamları önemli bir göstergedir. Oran 1'e yakınsa endüstri içi ticaret yaptığı ve rekabet gücünün o sektörde yüksek olduğu söylenir. Bu çerçevede her sektör için endüstri içi ticaret rakamları sektörel seviyede hesaplanmıştır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde endüstrilerdeki ticaret farklılık göstermektedir. Sektörlerde endüstriler arası ticaret veya endüstri içi ticaret yapılabildiği gibi her iki ticarete yapılabilmektedir. Ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürünlere, daha fazla kaynak tahsis etmesi doğaldır. Ülkeler hangi malı daha düşük maliyetle üretebiliyorsa o malın üretiminde uzmanlaşmalı ve o ürünü ihraç etmelidir.

Bu çalışmadaki amaç Kayseri sanayisinin gelişimi, sektör bazında değerlendirilmesi ve Türkiye sanayisinde Kayseri'nin payını ortaya çıkarmaktır. Kayseri ekonomisi incelenirken, 2005-2014 yıllarında hem Türkiye'nin hem de Kayseri'nin ihracat ve ithalat rakamlarından faydalanılacaktır. Buradan hareketle çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde Türkiye'nin sanayileşme politikaları Cumhuriyet'ten günümüze kadar kısaca değinilerek, dış ticaret politikalarında sanayileşme stratejileri açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde Kayseri'nin Cumhuriyet döneminden başlanarak sanayileşme çabaları belirtilerek, Kayseri'de sektör bazında firma sayıları, firmalarda istihdam edilen sigortalı çalışan sayıları, imalat sanayide üretilen ürünlere değinilerek, Türkiye'nin ve Kayseri'nin sektörlere göre ihracat ve ithalat rakamları incelenmiştir.

Son bölümde ise, endüstri içi ticaret kavramı incelenerek sektörlerdeki dış ticaret Grubel Lloyd endeksinden yararlanılarak her bir sektörde ayrı ayrı ölçülmüştür. Kayseri'nin 2005-2010 ve 2014 yıllarında en çok dış ticaret yaptığı ülkeler belirtilmiştir. Kayseri'nin ülkelerdeki yoğunlaşma oranları hesaplanmaya çalışılarak, 2014 yılı için Kayseri'nin en çok dış ticaret yaptığı sektörler, alt sektör gruplarına göre tablolar halinde incelenmiştir.

Türkiye'nin sanayileşmesinde, Kayseri'nin rolü Cumhuriyetin kurulmasıyla başlamış ve bu rol günümüze gelene kadar artarak devam etmiştir. Yaklaşık 90 yıldır süregelen bu durum önümüzdeki yılları da kapsayacak şekilde yükseliş trendini devam ettirmesi beklenmektedir.

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞME POLİTİKALARI

Bu bölümde dış ticaret politikası açısından sanayileşme politikalarından teorik olarak bahsedilecektir. Daha sonra ise Cumhuriyetten günümüze Türkiye'deki sanayileşme politikaları genel olarak değerlendirilecektir.

1.1. Dış Ticaret Politikası Açısından Sanayileşme Stratejileri

Sanayileşme stratejileri, sanayileşme amacını gerçekleştirmek için uygulanan yaklaşımları veya modelleri ifade ederken, sanayileşme politikaları ise bu ana stratejiyi uygulamada kullanılan araçları ve önlemleri ifade etmektedir (Şahin, 2012, s. 395). Ülkelerin sanayileşme stratejileri ekonomik yapılarına göre farklılık göstermektedir. Sanayileşme yolundaki bir ülke için iki farklı sanayileşme stratejisi mevcuttur. Bunlardan biri ithal ikameci sanayileşme stratejisi, diğeri ise ihracata yönelik sanayileşme stratejisidir.

Gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme çabaları genellikle ilk önce sanayi malı talep eden iç piyasaları yabancı mallardan devralacak endüstrinin kurulması şeklinde ortaya çıkmıştır. Daha sonraki aşamada ise piyasalardaki artan talep çerçevesinde ihracata yönelik sanayileşme stratejilerine yönelmişlerdir (Önel, 2009, s. 71). Gelişmekte olan ülkelerde 1960-1970'li yıllarda ithalat ikamesi yaygın olarak uygulandıktan sonra terk edilerek ve onun alternatifi olan ihracata yönelik sanayileşme stratejisine geçilmiştir.

1.1.1. İthal İkameci Sanayileşme Stratejisi

İthal ikameci sanayileşme stratejisi iç piyasaya dönük üretimi esas alan, korumacılığa dayalı ve ekonominin hemen her kesimini kapsayacak biçimde yaygın devlet müdahaleciliğini öngören bir ekonomik modeldir (Seyidoğlu, 2003, s. 591). Bu sanayileşme stratejisinin temel amacı, daha önce ithal edilen ürünlerin artık ülke içinde üretimine başlanarak ithalatından vazgeçilmesidir. İthal ikameci sanayileşme stratejisi, yerli sanayinin geliştirilmesi amacıyla sanayi tesislerinin dış rekabete karşı korunması tedbirlerini gerektirir. Sanayi sektörünün ihtiyacı olan ara ve yatırım mallarının ithal edilmesi kolaylaştırılmakta, daha önce ithal edilen fakat ülke içinde üretilmeye başlanan malların ve ithali zorunlu olmayan malların ithalatı yasaklanır ya da zorlaştırılır (Şahin,

2012, s. 397). İthal ikameci sanayileşme stratejisi yeni sanayileşmekte olan ülkelerde uygulanmaktadır. Ülkelerin iç piyasalarındaki yabancı malların yerini, yeni kurulmakta olan endüstriler almaktadır. Bu tip sanayileşme modelinde dengeli bir sanayileşme söz konusudur.

İthal ikameci sanayileşme stratejisi birçok ülkede, gelişmiş ülkelere benzer bir sanayi yapısı oluşturmanın etkili bir aracı olarak görülmüştür. Kurulan yeni ve küçük sanayiler, dış ticaret ve döviz kuru politikalarıyla dış piyasanın rekabetinden korunmaya çalışılır. İthal yasakları, yüksek gümrük vergileri, kotalar gibi politikaların amacı ülkede yeni oluşan endüstrilerin önünü açmaktır. Tam bir koruma gerekli olduğundan seçici değil dengeli bir büyüme ve kalkınma sağlanır. Döviz tasarrufuna yönelik uygulanan ithal ikamesinde hangi üretim ve sanayi kollarına ağırlık verilmesi gerektiği doğru tespit edilerek fizibilite çalışmalarıyla yatırım potansiyeli artırılması önemlidir(Önal, 2009, ss. 72-73).

İthal ikameci sanayileşme stratejisi ile ekonomide endüstriler arası ticaret ile ileriye ve geriye bağ etkilerinden yararlanarak, birçok sektörde yerli sanayinin kurulup geliştirilmesi sağlanmıştır. Ülkelerin iktisadi planlamalarındaki belirsizliklerinin ortadan kaldırılması, iktisadi bağımsızlığın sağlanması, ihracatın ikame edilmesi ve istihdamın artırılarak işsizliğin azaltılması, ithal ikameci sanayileşme stratejisinin seçilmesindeki önemli amaçlardandır (Aksoy, 2012, s. 11).

Genel olarak ithal ikameci sanayileşme stratejisinde iki aşama mevcuttur. İlk aşama nihai (tamamlanmış) tüketim mallarının üretimidir. Bu süreçte gelişmekte olan ülkeler fazla zorlanmazlar ve tüketim malları niteliksiz işgücünün yoğun olarak kullanıldığı, ileri teknoloji gerektirmeyen ve etkin çıktı ölçüğü yüksek olmayan mallardır. İkinci aşama ise ara ve yatırım malları üretimidir. Bu aşamada üretilen mallar sermayenin yoğun olarak kullanıldığı, ileri teknoloji gerektiren, nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyulan, etkin ölçek büyüklüğünün fazla olduğu ve yatırımların başlangıç sürecinden büyük olduğu nitelikli mallardır (Kılıç, 2013, s. 12).

1.1.2. Dışa (İhracata) Yönelik Sanayileşme Stratejisi

Dışa (ihracata) yönelik sanayileşme stratejisi temelde dış ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dayandırılmaktadır. Özellikle mamul mal ihracatının özendirilmesi ve bunun ekonomik büyüme üzerinde yaratacağı olumlu etkiler ön plana çıkmaktadır (Şentürk, 2007, s. 84).

İhracata yönelik sanayileşme stratejisinde sanayi ürünleri iç ve dış piyasa için üretilir. Bu sanayileşme stratejisinin teorik mantığı, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu malların üretimine daha fazla kaynak tahsis etmesi, bu malların ihracatı için teşvikler uygulanmasıdır. İhracata dönük sanayileşme modeli, serbestleşme, dışa açılma, küreselleşme olgusuna aktif olarak katılma politikaları ile birlikte uygulanabilir (Şahin, 2012, ss. 398-399). Gelişmekte olan ülkelerin ihracat rakamlarını arttırabilmeleri için bazı yapısal faktörleri çözmeleri gerekmektedir. Dışa açılmak isteyen gelişmekte olan ülkelerin, piyasalardaki güçlü rakipleri ile mücadele etmeleri gereklidir. Fakat genellikle ürettikleri malların kalitesi rakiplerinin ürettiği mallara göre daha düşüktür ve bu konuda standartlaşmayı sağlamak zor olmaktadır. Bu yüzden de gelişmekte olan ülkeler, ürettikleri sanayi ürünlerinin dış pazarlaması konusunda aşmaları gereken zorluklar ve engellerle karşılaşır (Aksoy, 2012, s. 21).

İhracata yönelik sanayileşme stratejisi, ihracatın öncülük ettiği büyüme stratejisi ya da ihracata dayalı kalkınma stratejisi olarak da kullanılmaktadır. İhracata dayalı sanayileşme stratejisinin temeli, kalkınma ve büyüme için gerekli unsurların iç talepten çok, dış talebe yani mal ve hizmet ihracatına bağlı olduğu ekonomik yapılanmayı gerçekleştirmektir (Önal, 2009, s. 76).

Bu stratejide dış ticaret politikasının temel amacı, kurulan ve kurulacak olan endüstrileri dış piyasalarda rekabet edebilmesi için hazırlamaktır. Asıl amaç, ekonomide uzun dönemde liberal bir dış ticaret rejimi ile birlikte ulusal ekonominin dünya ekonomisiyle bütünleşmesini sağlamaktır. Dış ticarete ithalata dayalı sanayileşme stratejisinde korumacılık mevcutken, ihracata dayalı sanayileşme stratejisi dış ticareti temel aldığı için, üretici davranışları ve üretim yapısında önemli değişme ve gelişmeleri gerektirir. İhracata dayalı sanayileşme, ekonomiye daha büyük bir dinamizm kazandırır. İthal ikameci sanayileşme stratejisi, iç piyasaları dış rekabete karşı sıkı bir biçimde koruyarak teknolojik gelişme yolundaki ülkelerde gerçekleşebilecek olan en önemli dürtüyü ortadan kaldırır (Şentürk, 2007, ss. 83-84). İhracata dayalı sanayileşme stratejisinde ise seçicilik ana ilkedir. İthalat ikamesinin tersine tüm endüstrilerin değil ancak gelişebilecek ve rekabet edebilecek potansiyeli olan endüstrilerin özendirilmesine ve desteklenmesine çalışılır (Seyidoğlu, 2003, s. 595).

1.2. 1980 Öncesi Türkiye’de Sanayileşme Politikaları

Cumhuriyetin kuruluşunda 1990 yılına kadar geçen dönem içerisinde Türkiye’de ki sanayileşme politikaları bu başlık altında incelenecektir.

1.2.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sanayileşme Politikaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı devletinden devralınan sanayi yapısında, çok önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Mevcut endüstri yapısı, üretim kapasitesi, örgütlenme düzeyi, üretim bileşimi ve çevirici güç bakımından oldukça geri kalmıştır. Üretim küçük atölyelerde, zanaat ölçümünde yapılmaktadır. Türkiye hızlı bir sanayileşme sürecine girememiştir. Çünkü sanayileşme için gerekli alt yapı yetersizdi. Türkiye, bu dönemde sermaye, girişimci ve teknik eleman bakımından çok fakirdi. Mevcut sermayesini sanayiye yönlendirebilmesi için, gerekli sermaye piyasası gelişmemiştir. 1929 yılına kadar sanayide etkin bir koruma sağlanamamıştır (Şahin, 2012, s. 41). Cumhuriyetin kuruluşundan 1946 yılına kadar iktisat politikalarında ise bazen liberal, bazen müdahaleci politikalar uygulanmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında iktisat politikası ve sanayileşme politikalarını etkileyen iki önemli gelişme yaşanmıştır. Cumhuriyet ilan edilmeden Şubat 1923’te İzmir’de, izlenecek iktisat politikası ve kalkınma hamlelerinin tespiti için iktisat kongresi toplanmıştır.

Kongrede şu kararlar alınmıştır (Acar, 1999, s. 24):

- Gümrük işlerinin yeniden düzenlenmesi,
- Tekellerin kurulması,
- Hükümetin de ortak olacağı bir Ticaret Bankasının kurulması,
- Sanayi Teşvik Yasası’nın yeniden düzenlenmesi,
- İş güvenliğinin sağlanması.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, ülkenin sanayileşmesinin emanet edileceği "Türk İşadamları Sınıfı"nın yaratılması temel hedeflerinden birisi olmuştur. İzmir İktisat Kongresi’nde ekonomik gelişmenin uzun dönemde devlet eliyle yaratılacak bir Türk girişimci sınıfına dayandırılması belirgin bir nitelik kazanmıştır. Yönetici kadro, tüccarlar, büyük arazi sahipleri ile bir kısım memur ve esnafın gelişmeyi başlatabilecek

bir girişimci sınıfına dönüşmenin doğru olduğuna inanmışlardır. Bu nedenle Cumhuriyetin başından beri, özel tasarrufları ve özellikle sanai özel birikimi uyararak için, elverişli ortam ve destekleri sağlamak amacıyla, müdahaleci bir iktisat politikası izlenmiştir (Şeftalici, 1994, s. 5).

Dışa açık bir yapının izlenmesine neden olan diğer bir iktisat politikası ise Lozan Barış Antlaşması'dır. Bu anlaşma ile iktisat kongresi büyük gelişme kaydetmiş ve siyasi anlamda bağımsızlık kazanmıştır. Fakat bu anlaşmanın dezavantajı, gümrük tarifelerinin beş yıl süre ile 1916 yılındaki seviyesinde tutulması, sınaî üretimini bir süre daha gümrük korumasından mahrum bırakmıştır. Bu dönemde yerli sanayinin geliştirilmesi için yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1913 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu gözden geçirilip 1927 yılında yürürlüğe konularak yerli üretim teşvik edilmiştir. Bu çabalara rağmen Türkiye'de hızlı bir sanayileşme dönemi olmamasının nedeni, yabancıların belirsizlik nedeniyle yeni yatırımlara girmek istememeleri, altyapı, sermaye, girişimci ve teknik eleman yetersizliğidir (Eroğlu, 2007, s. 66).

Türkiye 1929 Ekonomik Buhranından etkilenmiştir. Ülkemizde tüketim malları büyük ölçüde ithalata dayandığı için pahalalanırken, buna karşın sınırlı olan ihraç ürünleri ise ucuzlamıştır. Bu dönemde kırsal alanda çiftçinin eline geçen ürün değeri azalırken, almak zorunda olduğu temel gereksinim mallarının fiyatları her geçen gün artmıştır (Dinçer, 2010, s. 8). Türkiye ekonomisinde 1929 sonrasında yeni bir dönem başlamış ve devletin ekonomik yapı içerisindeki rolü artarak, ekonomide devletçi politikalar uygulanmaya başlanmıştır.

1929 Ekonomik Buhranı, liberal politikaların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuş ve devletçi politikalara ağırlık verilmesi gerektiği savunulmaya başlanmıştır. Türkiye ekonomisinde liberal politikaların uygulanmasından dolayı, dışa bağımlılık derecesinin krizden etkilenmesi kaçınılmaz bir gerçek olmuştur. Bu dönemde Türkiye'de devletçilik, hem Osmanlı'dan devralınan yapı hem de kriz sürecinden kaynaklanan dış şartlar nedeniyle ortaya çıkmıştır (Akdoğan, 2014, s. 349).

Türkiye ekonomisi, dünya ekonomisinin girdiği büyük bunalım yıllarında dışa kapanarak devlet eliyle sanayileşme hamlesine girmiştir. Kriz hammadde fiyatlarını sanayi fiyatlarından daha çok düşürmüştür. Bu durum sonucunda serbest ticaretin sürdürülmesinin dış ticareti olumsuz etkileyeceği öngörülmüştür. 1929 yılında ithalatı denetleyen koruma önlemlerine başvurularak, önceden ithal edilen sanai tüketim

mallarında ithal ikameci yatırımlara gidilmiştir. Böylece az gelişmiş ülkelerin bunalım döneminde sanayisiz yapıyı değiştirmeye yönelik ilk çalışmalarına Türkiye'de katılmıştır (Eroğlu, 2007, s. 69).

Devletçilik döneminde ekonominin temeli özel girişimlere dayanmaktaydı. Piyasa mekanizması içerisinde devlet girişimciliği, özel girişimciliğin yerini almamıştır. Özel ve kamu kesimi aynı üretim alanlarında birbirleriyle rekabet etmemiş, genellikle tamamlayıcı fonksiyon üstlenmiş ve işbirliği yapmışlardır (Şahin, 2012, s. 57). Türkiye ekonomisinde 1930-1939 yılları devletçi sanayileşme politikaları uygulanmıştır. Bu yılların başında pek çok iç ve dış etkenler sonucu Türkiye'de korumacı ve devletçi politikalar egemen olmuştur. Devletin daha fazla rol aldığı bu dönemde hedeflenen, sanayi yatırımları ile Türkiye'de sanayileşmenin hızlandırılması istenmiştir.

Bu dönemde piyasa ekonomisi kuralları esastı ve devlet, özel kesimin yeterli olmaması nedeniyle bazı sınai yatırımları yapma görevini üstlenmiştir. Devlet eliyle kurulan sınai tesisleri karlı çalışmaya başladıklarında paylarını halka satacak veya özel kesime devredilecekti. Fakat daha sonra devlete ait işletmeler devamlılık kazandılar ve 1980'li yılların ortalarına kadar ciddi bir özelleştirme olmadı (Şahin, 2012, ss. 56-57).

1940-1945 döneminde Türkiye II. Dünya savaşına katılmamasına karşın, kaynakların büyük bir bölümü askeri harcamalara ayırmıştır. Türkiye'de 1930-1939 yıllarında devlet eliyle sanayileşme sürecinde olmasına karşın, özel kesimin 1940'lara geldiğinde yeterli sermaye birikimine ulaşamaması ve kamu kaynaklarının da savaş harcamalarına ayrılması sonucu sanayileşme süreci duraksamıştır. Gerek savaş koşullarının getirdiği kısıtlamalar ve gerekse de korumacı dış ticaret politikaları sonucu ortaya çıkan kıtlık nedeniyle özel kesimde ve özellikle dış ticaretle uğraşan ticaret kesiminde önemli sermaye birikimi sağlanmıştır.

Bu dönemde üretim daralmış, askeri harcamalar ve emisyon hacminin artışı gibi nedenlerle enflasyon hızla artmıştır. Fakat bu yıllarda dış ticaret hadlerinin Türkiye aleyhine değişmesi ve dış ticaret hacminin daralmasına rağmen, dış ticaret fazlasının oluştuğu ve bu nedenle altın ve döviz stoklarında önemli artışların yaşandığı bilinmektedir (Akyıldız ve Eroğlu, 2004, s. 50).

1.2.2. 1945-1960 Dönemi

1945 yılında II. Dünya Savaşı sona ermesine rağmen dünya ekonomisinde uzun süren bir durgunluk başlamış yaralar sarılmaya çalışılmıştır. Türkiye’de bu durgunluktan etkilenmiş ve 1950 yılına kadar içe dönük politikalar izlenmiştir. 1950 yılından başlamak üzere ülkemizde ve dünyada hız kazanan ve özel yatırımcıya yol açma ve destekleme kararları alınarak 1960 yılına kadar sürecek olan bir döneme geçilmiştir (Doğan, 2013, s. 217). Türkiye’de 1946 yılında Demokrat Partinin kurulmasıyla çok partili dönem başlamıştır.

1950 yılında Demokrat Parti’nin iktidar olmasından 1954 yılına kadar, dışa kapalı ve korumacı iktisat politikaları hızla terk edilmiş, serbest dış ticaret benimsenerek, dış pazarlara yönelik kalkınma anlayışı izlenmiştir (Kanca, 2012, s. 60).

Bu dönem, yeni ekonomik politikaların hayata geçirilmesi ve Avrupa ülkelerinin yeniden yapılandırılıp kalkındırılmasına, yatırımların canlandırılmasına dönük çabaların ön planda olduğu bir dönemdir. 1945 yılında dünyada Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası kurulmuştur. Ekonomik önlemler paketi Türkiye’de de uygulamaya konulmuştur. 1946 yılında ilk defa devalüasyon yaşanmış ve ülkede dış borçlanma süreci başlamıştır. Türkiye’de Marshall Planı çerçevesinde IMF ve Dünya Bankası’ndan gelecek kredi yardımları karşılığında uygulanmakta olan politikalardan vazgeçerek özel sektörü destekleyici önlemler alınmıştır. Türkiye 1960 yılına kadar bu politikaları uygulamıştır (Bakan, 2009, s. 122).

1950 yılında özel sektör küçümsenemeyecek bir gelişme göstermiştir. Fakat sanayileşmede öncü olacak ve sınai mallarına iç talebi tek başına karşılayabilecek bir düzeye ulaşamamıştır. Sanayi yatırımlarında kamu kesiminin payında bir düşüş olmamıştır. Aksine mevcut kamu sınai kuruluşları genişletilmiş ve yeni kamu iktisadi teşekkülleri tesis edilerek artan iç talep karşılanmak istenmiştir. Kamu ve özel kesim sınai kuruluşları arasında işbirliği ve bütünleşme yaşanmıştır. Özel kesim, kamu sanayi kuruluşlarının ürettiği ara ve yatırım mallarını girdi olarak kullanmıştır. Kamu İktisadi Teşekkülleri(KİT), üretim maliyeti altında bir fiyat uygulaması nedeniyle, özel sektöre dolaylı bir biçimde kaynak transferine yol açmıştır (Şahin, 2012, s. 112).

1950-1960 yılları Türkiye ekonomisi açısından önemli bir dönem özelliği taşımaktadır. Toplumsal ve siyasi yapı bütünüyle radikal bir biçimde değişime uğramıştır. Türkiye’de kontrollü ve müdahaleci devletçilik döneminden serbest pazar

ekonomisine geçmiştir (Oktar ve Varlı, 2010, s. 6). Serbest dış ticaret rejimi ile dış pazarlara yönelik bir kalkınma anlayışı izlenmiştir. Dış ticaretteki açıklar ithalat artışından kaynaklanmıştır. Türkiye ekonomisi dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarına dayanarak ayakta durabilen bir duruma gelmiştir.

Cumhuriyet hükümetlerinde 1950 yılına kadar sıkı para ve maliye politikası uygulamışlardır. Türkiye’de denk bütçe uygulaması maliye politikalarının temel amacı olarak görülmüştür. Enflasyona yol açmaması için para arzı artırılmamıştır. Ancak, genişletici para ve maliye politikaları 1950 yılından sonra uygulanmaya başlanmış ve bu politikaların sonucu olarak fiyatlar yeniden yükselmeye devam etmiştir. 1954 yılından sonra bu yükseliş kalıcı bir enflasyona dönüşmüştür. Döviz kıtlığı, ekonomik aktivitedeki bozulmaya neden olmuş ve ülkeyi istikrar programı uygulamaya kadar götürmüştür. Dış ticaret açığının sürekli artması, 1958 yılından sonra istikrar tedbirleri uygulanmaya, ithalat, gümrük tarifeleri ve miktar kısıtlamalarıyla kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Devalüasyonun ithalatı pahalı hale getirmesi yurtdışı girdi kullanan sanayilerde üretimi düşürmüş, bu durum kredilerin kısılmasıyla birleşince, işsizlik en önemli sosyoekonomik sorun haline gelmiştir (Takım, 2012, ss. 182-183).

Türkiye ekonomisinde yaşanan tıkanmaların sonucunda o dönemde uygulanan sanayileşme politikaları terk edilerek, yerine ithal ikameci sanayileşme politikaları tercih edilmiştir. Türkiye, bu dönemden itibaren iç pazara yönelik, tüketim malları üretimini ön plana çıkaran bir ithal ikameci sanayileşme sürecine girmiştir. Sonuç olarak 1958 istikrar programı da enflasyonu önlemede ve ödemeler dengesi açıklarını gidermede başarılı olamamış ve 1959 yılında ekonomide bir durgunluk baş göstermiştir.

1.2.3. Planlı Sanayileşme ve Kalkınma: 1960-1980

Türkiye ekonomisi 1960 ve 1980 yıllarındaki askeri müdahalelerden etkilenmiştir. 1960 yılında ki liberal söylem, yerini planlı bir kalkınma stratejisine bırakırken, 1980 yılındaki liberal söylem ile piyasa ekonomisi yeniden dünya ekonomisine eklenme çabaları ile yükselen değer haline gelmiştir. Her iki askeri müdahalede de ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak ve demokratik düzenin işlemesine engel olan nedenleri ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Göreve gelen askeri hükümetler, tıkanma noktasında olan ekonominin düze çıkarılmasını amaçlarken, ekonomik kalkınmayı ve mali istikrarı sağlamaya yönelik politikalarında uygulayıcısı olmuşlardır (Dağdemir ve Küçükkalay, 1999, s. 136).

Türkiye’de 27 Mayıs 1960 tarihinde ordu yönetime el koymuş ve kurulan yeni hükümet içerisinde siviller de yer almıştır. Ekonomi politikasının, Cumhuriyet dönemi ekonomi politikalarından farkı ise planlı bir kalkınma modelinin benimsenmesiydi. 30 Eylül 1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu. 1961 Anayasası’yla, siyasi iktidarların bir ekonomi politikası aracı olarak planlarda belirlenen ilkelere bağlı kalmalarını sağlayacak hükümler getirildi. Kalkınma planlarında, kamu kesimi için emredici ve bağlayıcı, özel sektör için yol gösterici bir anlayış benimsendi (Erkan H. ve vd., 2007, ss. 77-78). 1960 yılında Türkiye’de siyasal, ekonomik ve sosyal dönüşüm yaşanmıştır. 1961 anayasası ile Türkiye Cumhuriyeti sosyal devlet olarak tanımlanmıştır. 1960-1980 döneminde ithalat yerine yerli üretim ile sanayileşmeyi içeren, ithal ikameci politikalar uygulanmıştır (Akyıldız ve Eroğlu, 2004, ss. 52-53).

1960-1980 dönemi arasındaki en önemli farklılık ise, 1960 döneminde dışa açılma girişimleriyle büyüme ve kalkınma ithal ikameci politikalara bağlanırken, 1980 döneminde ülkemiz de belirli bir noktaya gelmiş olan sanayinin dışa açılması ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme politikalarına bağlanmıştır. 1980 döneminin Türkiye ekonomisi açısından etkileri günümüzde de süren köklü bir yapısal dönüşümü ifade etmektedir (Dağdemir ve Küçükcalay, 1999, s. 135).

Türkiye ekonomisinde 1963 yılından başlanarak 5’er yıllık dönemlerde Kalkınma Planları oluşturulmuştur. Bu kalkınma dönemlerinde sanayiye olan teşvik ve organize sanayi bölgelerinin çoğaltılması üzerinde sürekli durulmuştur. Ülkemizde 1960 yılından itibaren daha düzenli bir sanayi ortamı yaratmak amacıyla, planlar yapılmaya ve hayata geçirilmeye başlanmıştır. Organize sanayi bölgeleri sanayinin dengeli yayılmasına, belli sınırlar içerisinde yer almasına ve şehirleşme sürecine de oldukça katkı sağlamıştır. Bu bölgelerde faaliyetlerini sürdüren tesisler bir arada olma, ulaşım problemi yaşamama, iletişim kolaylığı, trafiği sıkıştırmama gibi avantajlara sahiptirler. Sanayi bölgeleri sağlıklı bir kent olgusuna da katkıda bulunmakla birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinden de son derece faydalanırlar (Doğan, 2013, ss. 224-225).

Asgari müdahale sonucu göreve gelen hükümet, istikrar programlarının disiplinli olarak uygulamaya çalışmıştır. 1960 yılı askeri müdahale hükümeti Ağustos 1958 yılı istikrar programının, 1980 yılı askeri müdahale hükümeti 24 Ocak istikrar programının takipçisi olmuştur. İstikrarcı politika alternatifini uygulayan askeri hükümetler, büyüme hızının yavaşlaması, yatırımların düşmesi, işsizliğin artması ve gelir dağılımının bozulması pahasına da olsa bütçe denkliliği ve fiyat istikrarının savunucusu olmuşlardır.

Fiyat istikrarının ve bütçenin denkliliğinin bozulmasına, dış ödemeler dengesinin açık vermesine neden olacak genişleyici politikalardan kaçınılan bu dönemlerde, Türkiye ekonomisi düşük bir büyüme hızını sağlıklı ekonomik dengeler üzerine kurmayı amaçlamıştır (Dağdemir ve Küçükkalay, 1999, ss. 134-135).

1960'lı yıllardan itibaren ekonomimizde kamu girişimleri genellikle sermaye yoğun ara malları üretimine yöneltilmiştir. Özel girişimciler ise dayanıklı tüketim malları üretimine ağırlık vermiştir. Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren ara ve yatırım malları ikamesine yönelik, ileri teknolojiye dayalı, ithalat bağımlılığı yüksek, sermaye yoğun, büyük ölçek gerektiren ithal ikamesinin ileri aşamasına geçilmiştir (Erkan H. ve vd., 2007, s. 78). 1970'li yılların başlarından itibaren ise Türkiye ekonomisinde ithal ikamesinin ikinci ve zor aşaması olarak bilinen ara malları ve sermaye malları ikamesi dönemine geçilmiştir. 1970'lerin ikinci yarısında Türkiye ekonomisinde ciddi bir dış ödemeler dengesi krizinin yarattığı ithalat sınırlamaları, yüksek boyutlu enflasyon ve düşük büyüme hızlarını beraberinde getirmiştir. Bu dönemde ara ve sermaye malları ikamesine dayalı bir sanayileşme modelini aralıksız sürdürme çabaları açıkça görülmektedir. 1973-1974 yıllarında yaşanan petrol krizinin yarattığı olumsuz ortama rağmen ülkemizde herhangi bir strateji değişikliği söz konusu olmamıştır. İşçi dövizleri ve Avrupa Kredi piyasalarından borçlanma olanakları gibi dışsal ve tesadüfi etkenler olmasına rağmen 1970-1979 döneminde ülkemizde yüksek boyutlu büyüme hızının sağlanmasına izin verilmiştir. Bu dönemde ekonomide gerçekleşen dış ödemeler dengesi krizi, doruk noktasına ulaşmış, ancak söz konusu dönemde uygulamaya konan istikrar önlemleri süreklilik kazanmamış ve başarılı sonuçlar elde edilememiştir (Öniş, 1989, ss. 5-6).

1.2.4. 1980-1990 Dönemi İktisat Politikaları (Yapısal Reform Programı)

Dünyada 1980 yılından sonra sorunların aşılması için liberalleşme, dışa açılma politikaları uygulamaya geçirilmiş ve dünya ekonomisinde bütünleşme çabaları başlamıştır. Dünyadaki bu eğilimin etkisi Türkiye'de de yaşanmıştır. Ekonomik sorunlar nedeniyle serbest piyasa ekonomisi ve dışa açılma politikasını benimsemiştir. 24 Ocak Ekonomik İstikrar Önlemleri adı ile anılan bir dizi karar hayata geçirilmiştir. Bu dönem ülkemiz için ilk ciddi liberal politika uygulamalarının başlangıç yılı olmuştur (Bakan, 2009, s. 122). Krizle birlikte Türkiye ekonomisinde 24 Ocak İstikrar Programıyla gündeme gelen IMF denetimindeki istikrar programının temel amacı, ekonominin dışa

açılmasının yanında, uzun dönemde dünya ekonomisiyle bütünleşmesi öngörülmüş ve iktisadi paradigmanın değişimi hedeflemiştir (Eşiyok, 2006, s. 17).

24 Ocak Kararları uzun dönemli ekonomik kalkınmayı hedefleyen, orta ve uzun vadeli bir ekonomik önlemler paketidir. Türkiye ekonomisi 24 Ocak 1980 yılında uygulamaya koyduğu ekonomik istikrar önlemleriyle yeni bir döneme girmiştir. Liberal ekonomik sistem ya da piyasa ekonomisi adı verilen ekonomik sisteme geçilmiştir. Türkiye'de cumhuriyetin kuruluşundan itibaren özel sektörü teşvik edici yönde adımlar atılmıştır. Fakat 1980 yılı gerçek anlamda liberal piyasa uygulamalarına ilk geçiş dönemidir. Böylece bu politikalarla ülkemizde özel sektörün teşvik edici, dışa açılma ve rekabetçi piyasa yapısını oluşturma yönünde ilk kez ciddi adımlar atılmıştır (Bakan, 2009, ss. 123-124).

Türkiye ekonomisinde, 1980 yılının başlarından itibaren istikrar sağlamaya ve sağlıklı bir büyüme ortamı yaratmaya yönelik bir reform programı uygulamaya konulmuştur. Programın kısa vadeli hedefi, ekonomideki talebin kısılması, devalüasyon yolu ile enflasyonun kontrol altına alınması ve dış ödemeler dengesinde oluşan açığın kapatılmasıdır. Fakat, ekonomideki bu kısa süreli hedefler programın sadece bir bölümünü teşkil etmektedir. Yapısal Reform Programı ayrıca, piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırarak büyüme sürecine süreklilik kazandırmaya yönelik yapısal reform önlemlerini kapsamaktadır. 1980'li yıllardaki yapısal reformların özellikle yoğunlaştığı alanlar ise şu şekildedir (Öniş, 1989, s. 5);

- Faiz oranları ve döviz fiyatlarının serbestleştirilmesi,
- İhracatı teşvik önlemleri ve ithalat rejiminin liberalleşmesi,
- Finans kesimi ile ilgili önlemler,
- KİT'lerin genel bütçeden bağımsız çalışmalarına olanak sağlayacak serbest fiyat uygulamalarına geçilmesi,
- Vergi reformu.

1980 yılında Türkiye'de büyüme hızı negatifken, 1980-1986 döneminde oldukça yüksek düzeylere ulaşmıştır. İhracat alanında görülen hızlı ve önemli boyutlardaki artış bu dönemin en fazla dikkat çeken özelliğidir. Dış ticaretin iyi olmadığı ve dış talebin büyümesi açısından şartların son derece olumsuz bulunduğu bir ortamda, özellikle sınai mamullerinin ihracatında hızlı artış görülmüştür (Öniş, 1989, s. 6). Türkiye ekonomisinde 1980-1988 dönemi ihracata dayalı büyümenin öne çıktığı yıllardır. 1989

ve sonrası yıllar ise ihracatın öncülüğünde büyümeden vazgeçilerek, sermaye hareketlerinde tam liberalizasyonunun yarattığı etkiden dolayı, 1980-1988 döneminden önemli ölçüde farklılaştığı bir dönem olmuştur (Eşiyok, 2006, s. 17).

1.3. 1990-2000 Dönemi İktisat Politikaları

1990'lı yıllar Türkiye için hem politik hem de ekonomik istikrarsızlığın zirvede olduğu yıllardır. Sürekli iktidar değişimlerinin yapılmasının yanında sürekli yapısal uyum paketleriyle de serbest piyasa sistemlerine entegre olmaya çalışılmıştır. Türkiye ekonomisinde 1980'li yıllarda başlanıp 1990'lı yıllar boyunca da devam eden dışa bağımlı, yapay ve istikrarsız büyüme stratejisinin, çarpık bölüşüm ve birikim mekanizmalarının yaşandığı görülmüştür (Açıkalın ve Apaydın, 2015, s. 205).

Gümrük Birliği'nin çerçevesi 1963 yılında yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile çizilmiştir. 1 Aralık 1964 tarihinde toplulukla Türkiye arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaya yönelik olan hazırlık dönemi başlamıştır. Topluluk Türkiye'den ithal ettiği bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında, sanayi mamullerine uyguladığı gümrük vergilerini ve miktar kısıtlamalarını 1971 yılında tek taraflı olarak sıfırlamıştır. 1 Ocak 1973 tarihinde Katma Protokol ile hazırlık dönemi sona ererek, geçiş dönemi olarak adlandırılan dönem başlamıştır. Türkiye'nin Topluluk'tan ithal ettiği sanayi ürünlerinde gümrüklerini ortak gümrük tarifesi seviyesine indirilmesi hükme bağlanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren yatırımların teşvik edilmesi amacıyla Türkiye'de yatırım malları ithalatında gümrükler sıfırlanmıştır. 6 Mart 1995 tarihinde Ortaklık Konseyi Kararı ile 22 yıl süren geçiş dönemi tamamlanmış, taraflar Gümrük Birliği'nin kurulması için gerekli koşulların oluştuğuna karar vermişlerdir. 1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki gümrük birliği tamamlanmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği'nin Ortaklık Konseyi'nin almış olduğu Gümrük Birliği kararı, Türkiye ekonomisinin tamamını etkileyen önemli bir gelişmedir (Temiz, 2009, ss. 116-117).

Gümrük Birliği'nin 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe konulmasıyla, Türkiye'nin dış ticaretinde serbestleşme süreci yeni bir ivme kazanmıştır. Ankara Anlaşması gereğince Avrupa Birliği ile ortaklık ilişkilerinde son döneme geçilmiştir. Gümrük Birliği ile birlikte, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında sanayi ürünleri ticaretinde gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirler kaldırılmıştır. Türkiye üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi uygulamaya başlamıştır. Gümrük Birliği sonrasında, Avrupa Birliği ülkelerinin dış ticaretinden aldığımız payda önemli bir

değişme olmamıştır. Fakat Türkiye'nin ihracatında değişme gözlenmiştir. Özellikle, beyaz eşya ve otomotiv sanayi gibi katma değeri yüksek ve istihdam sağlayıcı sektörler ağırlık kazanmış ve rekabet gücünde de olumlu gelişmeler yaşanmıştır (Doğan ve Soyyiğit Kaya, 2011, s. 2).

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne katılması ile birlikte ekonomik, ticari, kurumsal, hukuki ve finansal gibi birçok alanda ülkemizde olumlu etki ve sonuçları olmuştur. Gümrük Birliği ülkemizdeki tüketiciler için, artan rekabet nedeniyle, daha yüksek kalite, daha ucuz ürünler ve daha fazla çeşitlilik getirmiştir. Avrupa'daki teknik normların Türkiye'de de kullanılması, tüketicilerin korunmasını arttırmıştır. Üreticiler ve sanayiciler de, istikrarlı ve büyük bir ihracat pazarına ulaşmanın yanında, daha ucuz ve kaliteli girdilerden yararlanma imkanı kavuşmuştur. Gümrük Birliği'nin Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini ise şu şekilde ortaya koymak mümkündür (Hatipler, 2012, ss. 10-11).

- Rekabet gücü etkisi: Dış rekabet gücü eksik ve zayıf sektörlerde olumsuz etki yaşanmıştır. Rekabet gücüne sahip olmayan otomotiv, ilaç ve kimya sanayi gibi sektörler Gümrük Birliği'nden olumsuz yönde etkilenmiştir.

- İstihdam etkisi: Rekabete hazır olmayan firmaların yer aldığı sektörleri olumsuz etkilemiş ve bu firmaların kapanması ise işsizliğe neden olmuştur.

- Dış ticaret açığı etkisi: Türkiye'nin Gümrük Birliğine katılmasıyla beraber, Avrupa Birliğine ihracat % 3,6 oranında artarken, Avrupa Birliği'nin ithalatında bir patlama görülmüş ve % 33,3 oranında artmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaret açığını arttırmıştır.

Ortak Gümrük Tarifesi etkisi: Türkiye ekonomisi üzerinde ortak gümrük tarifesi etkileri şu şekildedir (Hatipler, 2012, ss. 10-11).

- ✓ Zorunlu taviz etkisi: Türkiye, Avrupa Birliği'nin taviz verdiği üçüncü ülkelere aynı tavizleri tanımak zorunda olduğu için gümrük vergisi geliri açısından büyük kayıplara uğramıştır.
- ✓ Misilleme etkisi: Türkiye, ikili anlaşmalarla üçüncü ülkelere tanıdığı tavizleri artık yapamadığı için o ülkelerin misilleme önlemlerine maruz kalmıştır.
- ✓ Taviz yitirme etkisi: Türkiye Avrupa Birliği'nin koruma önlemleri uyguladığı Amerika Birleşik Devletleri, Japonya gibi ülkelere aynı

önlemleri uygulamak zorunda kalmış ve bu ülkeler Türkiye'ye uyguladıkları tavizleri kaldırmaları, Türkiye için ekonomik kayıplara neden olmuştur.

- ✓ Ucuz girdi etkisi: Türkiye'de Gümrük Birliği ile birlikte ucuz girdi ithalinde sorunlar yaşamıştır. Pakistan ve Bangladeş gibi bazı ülkelere düşük fiyatlı pamuk ipliği ithali ile sağlanan rekabet gücü, girdilerin fiyatları arttığı için ortadan kalkmıştır.

Türkiye Ekonomisi 1996-2000 yıllarında içten ve dıştan gelen olumsuz gelişmeler nedeniyle istenilen büyüme hızına ulaşamamıştır. Ülkemizde fiyat istikrarını sağlamak amacıyla yapılan mücadele 2000 yılında sonuç vermiştir. Fiyatları aşağıya çekmeyi sağlamada araç olarak kur çıpası kullanılmıştır. Bu durum dış ekonomik ilişkilerde dengeleri değiştirmiş, ülkede cari işlemler açığının aşırı yükselmesi dış borç arama pozisyonu yaratmış ve Gümrük Birliği Antlaşması'nın yapılmasıyla ülkemiz önemli bir vergi kaybına uğramıştır (Bayrak ve Kanca, 2013, ss. 11-12).

1.4. 2000 Yılında Türkiye'deki Sanayileşme Politikaları

Geçmişteki başarısız istikrar çabalarından sonra, enflasyonu düşürmek ve kamunun mali performansını artırmak amacıyla Türk yetkilileri 1998 yılında Yakın İzleme Programı ile enflasyonu düşürmeye çalışmışlardır. Türkiye'de yaşanan politik belirsizlikler ve 1999 yılının Ağustos ve Kasım aylarında yaşanan iki deprem, programın istenildiği gibi sonuçlanmasını engellemiştir. Hükümet 1999 yılının sonunda, Uluslararası Para Fonu (IMF) rehberliğinde, yeni ve kapsamlı bir program ilan etmiştir. Bu programın hedefleri 2002 yılı sonuna kadar enflasyonu tek haneli rakamlara düşürmeyi, reel faiz oranlarını indirmeyi ve böylece ülkenin uzun vadeli büyüme potansiyelini geliştirerek istikrarlı bir makroekonomik ortam yaratmaktır. Bu istikrar programında döviz kurunun değeri bir buçuk yıl boyunca ilan edildiği döviz kuruna dayalı kalacaktı. Daha sonra döviz kurlarındaki değişim, aşamalı olarak genişleyen bir bant içinde dalgalanmaya bırakılacaktı. Aynı zamanda bu program, bazı bütçe kalemlerine ve parasal büyüklüklere de sınırlamalar getirmiştir (T.C.M.B., 2002, s. 50).

Türkiye ekonomisinde, 22 Kasım 2000 ve 21 Şubat 2001 tarihlerindeki krizlerin arkasında yatan neden, istikrar programlarında söz verilen yapısal reformların ertelenmesi ve yurtiçinde-yurtdışında oluşan güvensizliktir (Turan, 2011, s. 72). Yaşanan bu güvensizlikle birlikte Türkiye'nin yatırım ve tüketim harcamalarında daralmalar yaşanmış ve piyasalarda devalüasyonla birlikte dış ticarete, ihracat artmış ve

ithalat azalmıştır.

2000'li yıllarda yaşanan ekonomik kriz sonrasında Türkiye ekonomisinde, uygulanan sıkı para ve maliye politikaları ile yeniden istikrar ortamı yakalamayı başarmıştır. Bu dönemde Türkiye ekonomisinin büyümesine ve istikrara kavuşmasına yardımcı olan en önemli faktörlerden biri, uluslararası piyasalarda yaratılan finansal genişlemedir. Türkiye ekonomisindeki yüksek reel faiz oranları ile Dünya ekonomisindeki genişleyen likidite olanakları birleşerek, Türkiye ekonomisini dünya piyasaları için cazip ülke haline getirmiştir. Türkiye ekonomisi bu süreçte ucuz kredi imkanları, ucuz ithalat ve düşük döviz kuru politikaları ile reel sektörü canlandırmaya çalışırken, diğer taraftan da, çok yüksek dış borçlanma ve cari işlem açıkları ile karşı karşıya kalmıştır (Susam ve Bakkal, 2008, s. 73).

2000 yılının Kasım ayında yaşanan kriz temelde bankacılık krizinin neden olduğu bir kriz özelliği taşımaktadır. Bu krizi tetikleyen temel unsurlar; bankacılık sektöründe yaşanan finansal kriz olmak üzere, ödemeler bilançosu açıklarının hızla artması, yapısal reformların amacına ulaşmaması ve yaşanan deprem felaketlerinin ekonomi üzerinde oluşturduğu yük olarak belirtilebilir (Şimşek, 2007, s. 56). IMF destekli ekonomi politikası 2000 yılında uygulamaya konulmuştur. Para ve maliye politikalarının, yarı heterodoks politikalarla bir arada kullanıldığı, döviz kuru çapasına dayalı bir program olmuştur. Bankacılık kesimindeki güven bunalımı ve ondan kaynaklanan likidite sorununun çözülememesi programın krizle sonuçlanmasına neden olmuştur. 2000 yılı programının başarısız olmasının nedeni, uygulamadan kaynaklanan hatalardır (Turan, 2011, ss. 72-73).

Bankacılık sektöründe bazı önemli tedbirler alındıysa da Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinde bankacılık sektörünün kırılma eğilimine ilişkin sorunlar derinleşmiştir. Bu yüzden yeni programda öncelik bankacılık sektörüne verilmiştir. Faiz oranları üzerindeki baskıları azaltabilmek için yeni dönemde kamu bankalarının ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankaların gecelik borçlanmaları azaltılmıştır. Bankacılık sektörü üzerindeki siyasi etkiyi en aza indirmek için kamu bankalarının yönetim yapılarında değişikliğe gidilmiştir. TMSF tarafından devralınan bankaların tasfiyesi için bir plan uygulamaya konularak TBMM Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklikleri onaylamıştır (T.C.M.B., 2002, ss. 53-54).

1.4.1. Türkiye'nin 2001 Krizi ve Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı

Türkiye'de 2000'li yıllarda da istihdam yaratmayan büyüme olgusu devam etmiştir. 2001 krizinde Türkiye'de sürdürülebilir büyümeden bahsetmek mümkün iken işsizlik sorununda herhangi bir çözüm görülmemektedir. 2000'li yıllarda ekonomideki istikrarsızlığa istihdam sorunu eklenmiş ve istihdam yaratmayan büyümeden söz edilmiştir (Açıkalin ve Apaydın, 2015, s. 208).

2001 yılında yaşanan kriz sanayiye de etkilemiş bankaların sanayiye yönlendirdikleri krediler, bankalarca kısıtlanmaya veya yüksek faizlerle verilmeye başlanmış ve döviz kurları yükselerek Türk Lirası değer kaybetmiştir. Ayrıca Türkiye'de enflasyon ve iç dış borçlanma artmaya başlamıştır. Yaşanan bu kriz sanayiye ve istihdama büyük zarar vermiştir. Türkiye ekonomisinde krize karşı yeni planlar uygulanmış, döviz kuruna müdahale yapılmış ve zamanla kur sabitlenmeye başlanmıştır. Uygulanan ekonomik politikalara bağlı olarak 2001 yılından sonra ekonomide gelişmeler görülse de sanayiye kaynak yaratma veya kaynak ayırma kolay olmamıştır (Doğan, 2013, s. 225). Türkiye'de 2001 krizi sonrası ekonomi yüzde 8,5–9 daralmıştır, ulusal gelirden 51 milyar dolar azalma, kişi başına gelirden 725 dolar gerileme yaşanmış, 19 banka kapanmış ve 1.5 milyon kişi işsiz kalmıştır. Yüzde 30'lara düşen enflasyon yüzde 70'i aşmıştır. Hazine'nin faiz ödemeleri yüzde 101 artmış ve iç borç stoku 2000 yılının dört katına ulaşmıştır (Turan, 2011, s. 75).

Merkez Bankası artan döviz talebini karşılamak amacıyla likiditeyi kontrol etmeye yönelik bir politika izlemeye çalışmıştır fakat yaşanan likidite sıkışıklığı, ödemeler sisteminin çalışmamasına neden olmuştur. Bu dönemde döviz çapasından vazgeçilerek dalgalı kura geçilmiştir. Faiz oranlarının yükseltilmesi krizin derinleşmesini engellemiştir. Ancak müdahalesiz kur çapası uygulamasından, esnek kur uygulamalarına geçilmesi, döviz kurlarında aşırı dalgalanmaya yol açarak belirsiz bir ortamın oluşmasına zemin hazırlamıştır (Şimşek, 2007, s. 58). Faizlerdeki hızlı yükseliş programa olan güveni sarsmıştır. Kamu ve özel bankaların mali yapıları bozulmuştur. Özellikle bankaların ödemelerini yapamaması ve likiditeye çok fazla ihtiyaç duymaları nedeniyle, Şubat 2001'de tekrar döviz krizine girilmiştir. Bu olaydan sonra Enflasyonu Düşürme Programı terk edilerek, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulanmaya başlanmıştır (Bayrak ve Kanca, 2013, s. 12).

IMF ve Dünya Bankasının desteğiyle Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulanmıştır. Bu programın hedefi, sürdürülemez duruma gelen kamu iç borç

dinamiğini kırarak, yapısal problemleri ortadan kaldırmaktır (Turan, 2011, s. 73). Finansal kriz sonrası, Mayıs 2001’de IMF ile yeni bir anlaşma yapılmıştır. Yapısal reformların uygulanması konusunda daha kararlı olan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ilan edilmiştir. Bu programın genel stratejisi şu şekilde özetlenebilir (T.C.M.B., 2002, s. 53):

- Finansal piyasalardaki belirsizliği azaltmak,
- Para ve döviz piyasalarında istikrarı sağlamak,
- Makroekonomik dengelerin kurulması için önlemler almaktadır.

Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının başlıca hedefleri ise, dış ticaret, kur politikası, maliye politikası, enflasyonla mücadele politikası, enflasyon hedeflemesi ve yapısal reform politikasıdır. 2001 Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı sonucunda, enflasyon ve faiz oranları hedeflenen oranların çok üzerinde gerçekleşmiştir. Ekonominin ciddi boyutlarda küçüldüğü görülmüştür. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının, uygulama sonuçlarının başarısı sınırlı kalmıştır. Çünkü Türkiye ekonomisinde bu dönemde reel sektörde üretim, yatırım, tasarruflar; finansal sektörde kredi ve fon kullanım olanakları gibi ekonomik ve finansal değişkenler sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar ekonomideki istikrarsız yapıyı desteklemiştir. Bu durum sonucunda Ocak 2002’de IMF’e Niyet Mektubu ile başvurularak destek aranmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının hedeflerine benzer şekilde, Niyet Mektubu’nun makroekonomik hedefleri de ekonomik istikrara ve büyümeye yönelik önlemleri kapsamıştır. Türkiye’de 2002 yılının ikinci yarısında siyasi alanda yeni gelişmeler yaşanmıştır. Hükümet kurma görevini, yapılan genel seçimler sonucunda üstlenen Adalet ve Kalkınma Partisi 16 Kasım 2002’de yayımladığı Acil Eylem Planı (AEP) ile yeni hükümetin ekonomik alandaki hedeflerini ortaya koymuştur (Şimşek, 2007, ss. 59-61). AEP kapsamında ortaya konulan hedefler ise, şu başlıklar altında toparlanmıştır; ekonomik dönüşüm programı, demokratikleşme ve hukuk reformu, kamu yönetim reformu ve sosyal politikalardır. Bu planın amacı, ekonomik anlamda ülkemizdeki işlerin düzenli bir şekilde yürüyebileceğini göstermektir.

1.4.2. 2003-2008 Küresel Kriz Dönemine Ait Sanayileşme Politikaları

2003 yılından 2008 yılına kadar yatırım ve verimlik artışına bağlı olarak Türkiye ekonomisi büyümüştür. Türkiye’de bu yıllarda güçlü uluslararası bağlantılara sahip, ihracata yönelik sanayi üretimi yapan, geniş çaplı ve çeşitlenmiş bir imalat sanayinin

temelleri atılmıştır. Türkiye ekonomisi bu dönemde yeni ekonomik ilişkilere bağlı olarak hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Mevcut olan istikrar ortamı, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'nin etkisiyle birleşince, üretim ve dış ticarete de önemli bir dönüşüm yaşanmıştır (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010, s. 26). 2003 yılında Türkiye ekonomisi küresel ortamın da desteği ile güçlü bir büyüme dönemine girmiştir. Yapısal reformlarla makroekonomik istikrarın sürekliliği sağlanarak, ekonomi etkin ve üretken bir yapıya kavuşmuştur. Uygulamaya konulan sıkı para ve maliye politikalarıyla ekonomide güven ve istikrar büyük ölçüde sağlamıştır. Üretim ve ihracatta artışlar görülmüştür. Enflasyon oranları düşmüş, mali disiplin kısmen sağlanmıştır (Acar, 2013, s. 17).

Ülkemizde bu döneme kadar değer kaybeden sanayi sektörü, bu dönemde toparlanmaya başlamış ve istihdamın azda olsa tekrar arttığı görülmüştür. Ekonomideki talebin istenilen ölçüde olması bu dönemde sanayinin ihracatla canlı tutulması hedeflenmiştir. Yapılan teşvik ve düzenlemeler ile sanayinin merkezi olan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Konya ve Adana'yla birlikte Anadolu Kaplanları olarak bilinen Denizli, Kayseri, Gaziantep, Eskişehir, Aydın, Malatya, Diyarbakır dışında Çorum, Mersin, Samsun, Tekirdağ, Urfa, Bilecik, Antalya, Balıkesir'de de imalat sanayideki üretim canlı tutulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Manisa, Çanakkale, Kırıkkale, Kütahya, Karabük, Elazığ, Batman, Erzincan, Erzurum, Sivas, Uşak, Karaman, Afyon ve Trabzon'da Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) gelişmeye başlamıştır. Bu KOBİ'ler ülke ekonomisine büyük katkı sağladıkları gibi diğer bölgelerde de yatırım yapmak isteyen yatırımcılara örnek olmuşlardır (Doğan, 2013, ss. 225-226).

Türkiye ekonomisinde 2006-2007 döneminde kamu maliyesi açısından yaşanan iyileşme süreci, ekonomiye yansımış ve dönemseldalganmaların dışında, enflasyon ve iç borçlanma oranlarında bir azalma görülmüştür. AK Parti Hükümeti 2007 yılı ortalarında yapılan genel seçim ile bir kez daha idareye gelmiş ve daraltıcı önlemler içeren ekonomik programın uygulanmasına devam edilmiştir. Yapılan genel seçimlerin merkezi bütçe üzerinde yol açtığı yüksek maliyetlerin bir sonucu olarak harcamalarda artış olduğu görülmüştür (Şimşek, 2007, ss. 65-66).

1.5. 2008'den Günümüze Sanayileşme Politikaları

2008 yılının son çeyreğinden itibaren yaşanan kriz esas olarak küresel dinamiklerin tetiklediği ve iç dinamiklerin de destek olduğu bir krizdir. Küresel çapta

yaşanan krizlerde sorunun kaynağı esas olarak dış piyasalarda olduğu için, çözüme yönelik etkili politikalarda küresel çapta olmaktadır. 2008 krizi finansal kaynaklıdır ve o nedenle de küresel mali kriz olarak ifade edilmektedir (Erdem, 2012, ss. 134-135).

ABD’de başlayan ve kısa sürede tüm dünya ülkelerine yansıyan konut finans piyasasında çıkan kriz (Mortgage), bazı ülkelerde çok derin bazı ülkelerde daha az olumsuz etki göstermiştir. Türkiye’de bu dönemde enflasyon hedefi tutmamış, para girişi azalmış ve buna bağlı olarak KOBİ’ler zarar görmeye başlamıştır. Türkiye ekonomisinde 2008 ve 2009 yılları Mortgage krizine endeksli geçmiştir. Bu yıllarda Türkiye sanayi sektörü duraklama ve gerileme dönemi yaşanmıştır. Döviz kurları piyasasında iniş çıkışlar görülürken, kredi faizleri beklenen oranların üzerinde çıkmıştır. Ekonomide sıkı para politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de dış ticaret olumsuz etkilendiği için, sanayi faaliyetleri de zarar görmüştür. Özellikle sermayesi küçük işletmeler ve ticarethaneler kapanmaya ve buna bağlı olarak istihdam sorunu tekrar gündeme gelmeye başlamıştır. Sanayi üretim endeksi 2009 yılında negatif seyir izlemiştir (Doğan, 2013, s. 227).

2008 Küresel krizi Türkiye’de ekonomisinin daralmasına, işsizlik oranlarının artmasına, dış ticaret hacminin daralmasına, reel kesim ve tüketici güven endeksinin kötüleşmesine, borsanın önemli ölçüde değer kaybetmesine neden olmuştur. Bu durumun sonucu gerek para, gerekse maliye politikası araçlarıyla ekonomiye müdahalede edebilmek için bir dizi tedbir alınmıştır. Piyasada likidite sorununun ortaya çıkmasını engellemek amacıyla para politikası alanında bazı önlemler alınmıştır. Kredi arzındaki daralmanın önüne geçmek amacıyla düzenlemeler yapılmıştır. Ekonomideki daralmanın daha fazla yaşanmaması için faizlerde önemli oranda indirimlere gidilmiştir. Maliye politikası alanında ise ekonomideki iç talebi canlandırmak için belli sektörlerle destek verilirken, bütçe disiplininin korunmasına da dikkat edilmiştir (Duman ve Işık, 2012, ss. 98-99). Türkiye ekonomisi küresel ekonomik krizden üç farklı şekilde etkilenmiştir. Bunlar, dış ticaret imkanlarındaki daralma, finansman ve likidite koşullarındaki sıkışma ile beklentilerdeki kötüleşmedir. Bunlardan en önemlisi finansmana erişimde yaşanan sorunlardır (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010, s. 38).

2008 küresel krizinde döviz kurlarındaki dalgalanmaların nedeni uluslararası piyasalardaki riskler ve kurtarma paketleri ile parasal genişleme tedbirleri olmuştur. Merkez Bankası dalgalanmaların artmasını önlemek için düzenleyici tedbirleri ve döviz rezervleriyle piyasayı yönlendirmiştir. Merkez bankası bu dönemde para politikası

önlemlerinin başında faiz oranlarını 2008 yılı sonundan itibaren 2011 yılı ortalarına kadar önemli derecede düşürmüştür. Türkiye'de 2008 yılının başından itibaren verilen kredilerde ve özellikle konut kredilerinde artış olmuştur. Bu krizle birlikte bankacılık sektöründe tüketim amaçlı verilen kredilerde artış olmuş ve krizin takipteki krediler üzerindeki etkisi olumsuz olmuştur. Türkiye ekonomisi 2001 krizinin ardından 2008 krizinin etkisiyle negatif büyüme oranına sahip olmuştur (Erdem, 2012. s. 142).

2009 yılı Türkiye ekonomisi için zor bir yıl olmuştur. 2008 küresel krizi finansal kaynaklı olmasına rağmen sonuçları itibariyle en çok reel sektör tarafında hissedilmiştir. Ancak Türkiye'nin 2001 krizi sonrasında uyguladığı yapısal reformlar, kamu maliyesinin ve bankacılık sektörünün altyapısını güçlendirmiş, krizden daha az etkilenmesini sağlamıştır. Küresel krizin etkilerini azaltmak amacıyla Türkiye'de hükümet bir dizi önlem almıştır. Reel sektör devletin verdiği desteklerle krizden en az zararlı çıkmıştır. Bu dönemde vergi borçlarının taksitlendirilmesi, ÖTV ve KDV indirimleriyle, KOBİ'lere kurumlar vergisi muafiyeti getirilmiştir. Alınan önlemler içerisinde istihdamın desteklenmesi de vardır. Bu amaçla istihdam destekleri içinde kısa çalışma ödeneği ve işsizlik ödeneğinin artırılması, İŞKUR'un mesleki eğitim faaliyetinin geliştirilmesi, girişimcilik ve eğitim danışmanlığı hizmeti verilmesi, mevcut istihdamın üstünde ilave istihdam için prim desteği sağlanması yer almıştır (Acar, 2013, s. 17).

Gelecek bölümde, Türkiye'nin sanayileşme serüveninde önemli bir yere sahip olan Kayseri ekonomisinin yapısal ve istihdamsal bir analizi yapılacaktır.

2. BÖLÜM

KAYSERİ'DE SANAYİNİN GELİŞİMİ VE YAPISAL ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Kayseri sanayisinin gelişim süreci incelenecektir. Daha sonra Kayseri sanayisine yön veren firmalar, sanayinin gelişmesini destekleyen kuruluşlar, imalat sanayide faaliyet gösteren firmaların sektörel dağılımı ve üretilen ürünler üzerinde durulacaktır.

2.1. Kayseri'de Sanayinin Gelişim Süreci

6000 yıllık tarihi geçmişe sahip Türkiye'nin merkezinde yer alan en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Kayseri, İpek yolu üzerinde olması ve uygun coğrafi konumunun da etkisiyle her dönemde önemini korumuştur. Pek çok uygarlığa beşiklik yapmakla birlikte önemli bir sanayi ve ticaret merkezi olma özelliğini, her geçen gün gelişen sanayisiyle birlikte daha da artırmıştır. Dünyanın ilk organize ticaret merkezi olarak kabul edilen Kültepe'de başlayan ticaret geleneğini tarih boyunca devam ettiren Kayseri, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkemizin önemli ticaret ve sanayi şehirlerinden birisi olmuştur. Yenilikçi, girişimci, çalışkan ve hayırsever insanı ile Kayseri, bir marka şehridir (Kayseri İl Sanayi Durum Raporu, 2013, s. 1). Kayseri'de sanayinin gelişmesinde etkili olan diğer bir unsur ise, tarımsal arazisinin çok verimli olmamasıdır.

Kayseri'deki imalat sanayinin gelişmesindeki en önemli etken Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak yapılan kamu yatırımlarıdır. 1920'lerin sonrasında demiryolu ve elektrik santrallerinin kurulmasıyla yine aynı yıllarda tank, uçak gibi araçların montaj ve onarımını yapan fabrikalar açılmıştır. 1930'ların başında, Kuzey ve Güney Anadolu ile karayolu bağlantıları sağlanmış, Türkiye'nin en büyük dokuma fabrikası olan Sümerbank kurulmuştur. Bu dönemde yetişen nitelikli işgücü, ticarete yaratılan sermaye birikimi ve yerel yönetimlerin desteği ile 1950'lerde Kayseri'de ki özel kesim sanayi girişimlerinin gelişmesine yol açmıştır (Şeftalici, 1994, s. 25).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Kayseri, Türkiye'nin önemli sanayi odaklarından birisi olarak yerini almıştır. Nitekim Kayseri Tayyare Fabrikası 6 Ekim 1926 da kurulmuş ve 1930'lu yıllarda üretime başlanmıştır. Her ne kadar Kayseri'de uçak üretimi 1950'lerin başında durmuşsa da, tekstil, temel metaller, makina-teçhizat ve

mobilya gibi önemli imalat sanayi dalları hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir (Kayseri İl Geliştirme Raporu, 2002, ss. 114-115). Kayseri sanayisinin gelişiminde Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze etkili olan önemli kamu yatırımları tarihsel olarak şu şekilde sıralanabilir;

- 1926 yılında Kayseri Tayyare Fabrikası açılmış, fakat 1939 yılında Hava Kuvvetleri Komutanlığına devredilerek, ikmal ve bakım onarım merkezi olarak kullanılmıştır.
- 1927 yılında Bünyan Halı İpliği Fabrikası açılmış, 1927-1932 yıllarında Sanayi ve Maadin Bankasının iştiraki olan fabrika, 1934 yılında Sümerbank'a devredilmiştir. Devletin yürüttüğü özelleştirme politikası sonucu 30 Ekim 1997 tarihine kadar Sümer Holding AŞ Bünyan işletmesi olarak çalışan kurumun satışı yapılmış ve işletme özelleştirilerek Bünteks Bünyan Yünlü Tekstil Sanayi ve Ticaret AŞ ismin almıştır (Kayseri Ansiklopedisi, 2009, ss. 273-274).
- 1927 yılında Ankara-Kayseri Demiryolu yapılmıştır.
- 1928 yılında Bünyan Hidroelektrik Santrali tamamlanmış ve elektrik üretimine geçilmiştir. Türkiye'nin ilk özel şirketi olan Kayseri ve Civarı Elektrik AŞ tarafından elektrik üretmek amacıyla 1926 yılında yapımına başlamıştır (Kayseri Ansiklopedisi, 2009, s.272).
- 1930 yılında Kayseri-Sivas-Samsun Karayolu yapılmıştır.
- 1933 yılında Kayseri'yi Akdeniz'e bağlayan Kayseri-Ulukışla Demiryolu yapılmıştır.
- 1935 yılında Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası açılmıştır. Sümer Holding A.Ş. kapsamındaki varlıklarından bir kısım makine ve teçhizat 1998 yılında TEKEL'e bedelsiz olarak devredilmiş, 1999 yılında kapatma kararı alınmış ve 2002 yılında işletme ve taşınmazları Maliye Bakanlığı'na satılmıştır (http://www.oib.gov.tr/turkiyede_ozellestirme2.zip).
- 1954 yılında Anatamir Fabrikası kurulmuştur.
- 1955 yılında Şeker Fabrikası kurulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan Tayyare Fabrikası, Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve Anatamir Fabrikası, Kayseri sanayisi ve ticareti için bir dönüm noktası olmuştur. Bu üç kamu kuruluşun Kayseri sanayisi için bir okul olmuştur. 1950-1980 yıllarındaki sanayicilerin büyük bir çoğunluğu bu fabrikalarda yetişmiş ve bu sanayi

kuruluşlarında çalışmak kişilere ayrıcalık getirmiştir (Kayseri Ansiklopedisi, 2010, ss. 135).

Devlet yatırımlarının önem taşıdığı bu dönemde, özel sermaye birikimi henüz yeterli sayılmamaktaydı. Kimi illerde etkili olan, Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanan işletme sayısı Kayseri'de oldukça azdır. 1932 yılında Kanundan yararlanan işletmeler, bir un fabrikası, bir kereste ve bir de bakır atölyesidir. 1941 yılında ise altı iş yeri bu kanundan yararlanmıştır. Bunların içerisinde üçü dokuma dalında işletme, biri un fabrikası, biri kereste atölyesi ve Bünyan Elektrik Santralidir (Şeftalici, 1994, s. 28).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kamu yatırımlarının sayısı özel kesim yatırımlarına göre fazla olsa da 1950'lerden sonra hızlanan sanayi yatırımlarına kamu yatırımları öncülük etmiştir. Özel sektör üretim için gerekli olan hammaddeyi kamu kesiminden almıştır. Kayseri sanayisinin gelişiminde etkili olan önemli özel sektör yatırımları tarihsel olarak şu şekilde sıralanabilir;

- 1950 Birlik Mensucat İplik Fabrikası
- 1953 Orta Anadolu İplik ve Dokuma Fabrikası
- 1968 Çinkur Çinko Kurşun İşletmesi
- 1970 Meysu Meyve Suyu Fabrikası
- 1974 Hes Hacılar Kablo Fabrikası
- 1975 Taksan Takım Tezgahları Fabrikası
- 1977 Karsu Tekstil Fabrikası
- 1984 Aspilsan Fabrikası

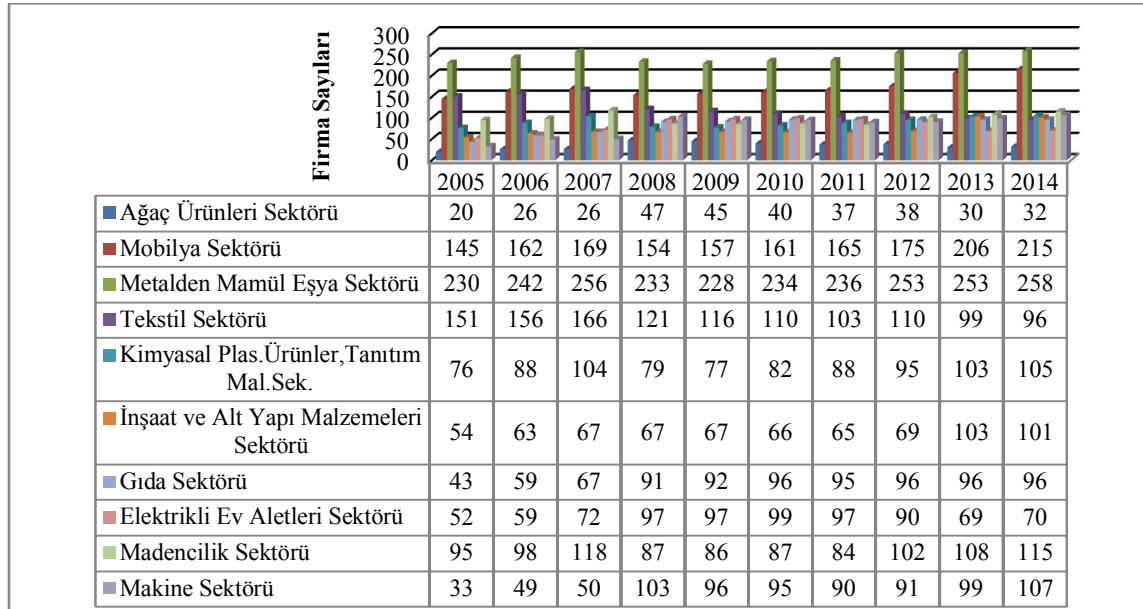
İmalat Sanayide faaliyet gösteren firmaların sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, ortak sorunlarına çözüm aramak, değişen ve gelişen ülke ve dünya koşullarında yapılan ve yapılması gereken idari, mali, hukuki düzenlemelere görüş oluşturmak ve çeşitli konularda hizmetler verebilmek üzere Kayseri'de üç tane organize sanayi bölgesi kurulmuştur.

- 1976 Kayseri Organize Sanayi Bölgesi
- 1994 İncesu Organize Bölgesi
- 1998 Mimarsinan Organize Sanayi Bölgesi

Kayseri'de faaliyet gösteren tüccar ve sanayiciler 1966 yılına kadar, Kayseri

Ticaret ve Sanayi Odası çatısı altında toplanmıştır. Farklı sektörlerden gelen 150 tüccar ve sanayicinin bir araya gelmesiyle Kayseri Sanayi Odası (KAYSO) kurulmuştur (<http://www.kayso.org.tr/sayfa/35/odamizin-tarihcesi.html>). Kayseri Sanayi Odasına kayıtlı firmaların ortak özelliği imalat yapıyor olmaları, Ticaret Sicil Müdürlüğüne kayıtlarının olması ve en az 10 sigortalı çalışanın olmasıdır. Bugün yaklaşık 1200 farklı sektörden gelen Kayseri firmaları KAYSO üyesidir. Tablo 1'de 2005-2014 yılları arasında Kayseri'de imalat yapan sanayi işletmelerinin iş yeri sayısı bakımından sektörel dağılımı 10 alt sektöre ayırarak incelenmiştir.

Tablo 1: 2005-2014 Yıllarında Kayseri'deki Firmalarının Sektörler Arası Dağılımı

Kaynak: Kayseri Sanayi Odası, www.kayso.org.tr

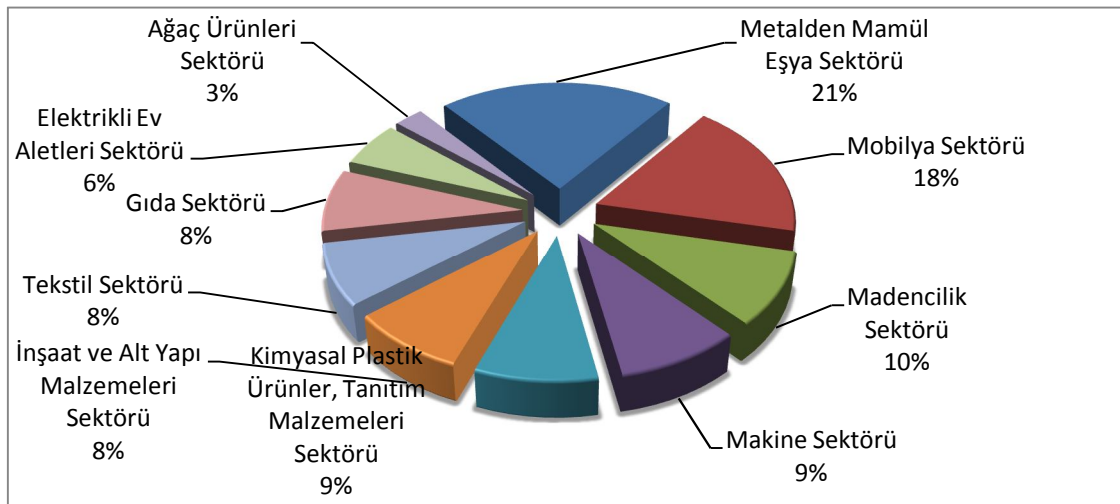
Kayseri'de son on yıl içerisinde sektördeki firma sayısını yüzde 12,5 artırarak 225 firma ile yine en çok firmanın bulunduğu sektör Metalden Mamul Eşya Sektörüdür. En fazla firmanın bulunduğu ikinci sektör on yılda firma sayısını yüzde 48,3 artıran 215 firma ile üretim yapan Mobilya Sektörüdür. En fazla firmanın bulunduğu sektör Metalden Mamul Eşya Sektörü olsa da Kayseri daha çok mobilya şehri olarak bilinmektedir.

Kayseri'nin coğrafi konumu nedeniyle en az sayıda firmanın olduğu sektör Ağaç Ürünleri Sektörüdür. 2005 yılından 2014 yılına kadar firma sayısı yüzde 60 artmasına rağmen Kayseri'de firma sayısı en az olan sektördür.

2005 yılından 2014 yılına kadar Kayseri imalat sanayinde faaliyet gösteren ve firma sayısını en çok arttıran sektör makine sektörüdür. Mevcut firma sayısını yüzde 224 artırarak 2014 yılında 107 firmaya ulaşmıştır. Yine 2005 yılından 2014 yılına imalat sanayide, iş yeri sayısını en çok arttıran ikinci sektör ise İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri sektörüdür. Firma sayısı yüzde 87,04 artmış olan sektör 2014 yılında 101 firma ile faaliyetini sürdürmektedir.

Kayseri Sanayi Odasına kayıtlı firmaların, 2014 yılına göre işletmelerin sektörel dağılımının verildiği Grafik 1'de görüldüğü üzere, Kayseri'deki firmaların yüzde 19'u "Metalden Mamül Eşya Sektörü"nde, yüzde 18'i "Mobilya Sektörü"nde, yüzde 11'i "Kimyasal Plastik Ürünler Tanıtım Malzemeleri Sektörü"nde, yüzde 10'u "Madencilik Sektörü"nde, yüzde 9'u "Makine Sektörü"nde, yüzde 8'i "İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri, Tekstil ve Gıda Sektörleri"nde, yüzde 6'sı "Elektrikli Ev Aletleri Sektörü"nde, yüzde 3'ü ise "Ağaç Ürünleri Sektörü"nde faaliyet göstermektedir.

Grafik 1: 2014 Yılı İtibariyle Firma Sayılarının Sektörel Dağılımı

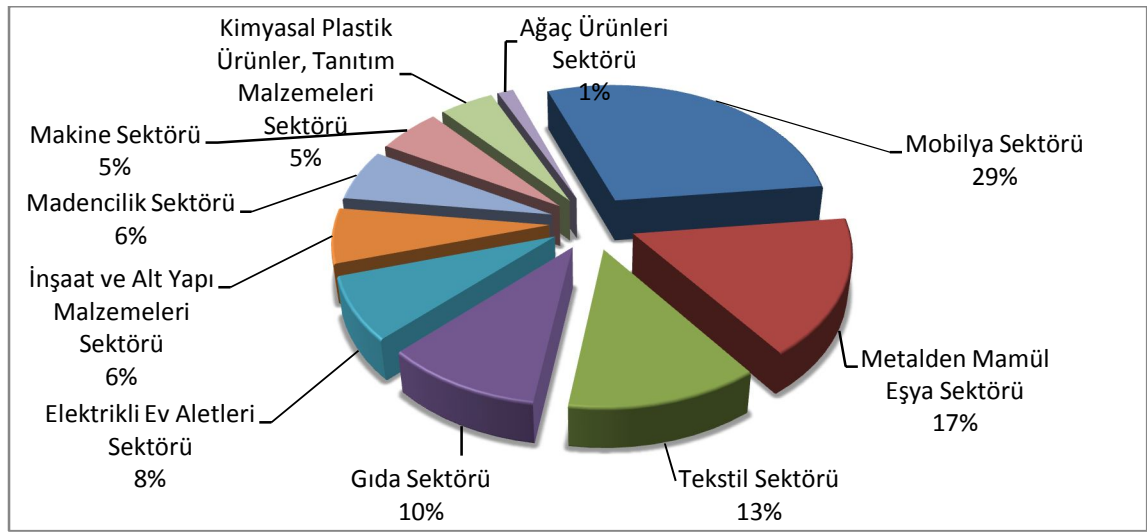

Kaynak: Kayseri Sanayi Odası, www.kayso.org.tr

2014 yılı itibariyle bu firmalarda istihdam edilen kişi sayısının sektörel dağılımı

Grafik 2'de verilmektedir. İstihdam açısından yüzde 29 ile "Mobilya Sektörü" ilk sırada yer alırken, bu sektörü sırasıyla yüzde 17 ile "Metalden Mamül Eşya Sektörü" ve yüzde 13 ile "Tekstil Sektörü" takip etmiştir. Metalde Mamul Eşya sektöründe firma sayısı Mobilya sektörüne göre fazla olmasına karşın, Mobilya sektöründe daha fazla emek ihtiyacı olduğundan bu sektörde çalışan sayısı daha fazladır. Firma sayısının en az olduğu Ağaç Ürünleri Sektöründe dolayısıyla çalışan sayısı da azdır.

Grafik 2: 2014 Yılı İtibariyle Sanayi Sektöründe Çalışanların Sektörel Dağılımı

Kaynak: Kayseri Sanayi Odası, www.kayso.org.tr

Görüldüğü üzere Kayseri'de "Mobilya Sektörü" ile "Metalden Mamül Eşya Sektörleri" hem üretici firma sayısı hem de istihdam açısından Kayseri sanayisinde öncü sektörlerdir.

2.2. Kayseri Sanayi'ne Yön Veren Kayserili Sanayicilerinin Türkiye'nin 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu İçerisindeki Yerleri

İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından yayınlanan Türkiye'nin en büyük 500 ve ikinci en büyük 500 şirketleri araştırması ile sanayinin gerçek analizi yapılmaktadır. Bu araştırma ilk defa 1968 yılında ilk 100 firma için, 1978 yılında ilk 300 firma için, 1981 yılında ise ilk 500 firma ve 1997 yılında ise hem ilk hem de ikinci 500 firma için başlamıştır. Her yıl düzenli olarak yapılmaktadır. Burada baz alınan şirketler sanayi sektörü şirketleridir. Sıralamada temel kriter, net üretimden satış verileridir ve Kurumlar

Vergisi Beyannamesi ile tutarlı olması gerekmektedir. Yani sonuçlar, kuruluşların kendi üretmiş olduğu ürünlerden yaptığı satışları kapsamaktadır. Yurtiçi ve yurtdışında yoğun bir ilgi ile karşılanan Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu çalışması, Türk sanayisinin gelişiminin görülmesine ve geleceğe yönelik yol haritasının belirlenmesinde önemli katkılar sağlamaktadır (<http://www.iso.org.tr/projeler/arastirmalar/turkiyenin-500-buyuk-sanayi-kurulusu>).

Kayseri'deki firmaların Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu araştırmasında, 2005-2014 yıllarındaki sayıları aşağıdaki Tablo 2'de verilmiştir. Kayseri sanayisinde 2005 yılında İSO ilk 500'deki firma sayısı 17 iken, ikinci 500'deki firma sayısı 9'dur. 2014 yılında İSO ilk 500'de 16 firma yer alırken, ikinci 500'de 14 firma yer almıştır. Büyüyen Türkiye ekonomisi içerisinde Kayserili firma sayısında da artış olmuştur.

Tablo 2: İlk ve İkinci 500'deki Kayseri Firmaları

İSO İLK 500 VE İKİNCİ 500'DE KAYSERİLİ ŞİRKETLER			
YILLAR	İLK 500'DE Kİ FİRMALAR	İKİNCİ 500'DE Kİ FİRMALAR	TOPLAM
2005	17	9	26
2006	17	10	27
2007	16	18	34
2008	14	18	32
2009	14	16	30
2010	12	22	34
2011	14	20	34
2012	13	21	34
2013	13	18	31
2014	16	14	30

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, <http://www.iso.org.tr/projeler/turkiyenin-500-buyuk-sanayi-kurulusu>, Kayseri Sanayi Odası, www.kaysso.org.tr, sicil kayıtları

Bazı firmaların üretim yeri Kayseri iken, farklı şehirleri merkez olarak göstermelerinde dolayı, İSO sıralamasında farklı şehirlerde yer almaktadır. Bu yüzden İSO ilk ve ikinci 500 'deki firmalar, KAYSÖ kayıtlarına göre oluşturulmuş olup Kayseri'de üretim yapan firmaları kapsamaktadır.

Kayseri firmalarının 2005-2014 yılları arasında İSO ilk 500 ve ikinci 500'deki firmalar arasındaki yerleri incelendiğinde bazı firmaların istikrarlı bir şekilde yerlerini

korudukları görülmektedir. İSO ilk 500'deki bazı firmaların ise küçülerek bazı firmalar ise ortaklarından ayrılarak kendi şirketlerini kurmaları nedeniyle İSO ikinci 500'de yer almışlardır. İSO ilk 500 yer alan Kayserili büyük firmalar Kayseri sanayisine de yön vermektedirler. 2005-2014 yıllarında Türkiye'deki büyük firmalar içerisinde sırası Tablo 3'de verilmiştir. İlk yedi firmanın son on yıl içerisinde İSO ilk 500'deki yerleri korudukları görülmektedir.

Tablo 3: Birinci 500 İçinde Yer Alan Kayseri Firmaların Yıllar İtibariyle Sıralaması

2005-2014 YILLARI İTİBARI İLE İSO İLK 500'DE YER ALAN FİRMALAR										KURULUŞLAR
SIRA NOSU										
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
91	70	57	63	83	69	59	65	65	68	Hes Hacılar Elektrik San. ve Tic. A.Ş.
99	113	149	114	58	95	105	135	101	97	Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.
101	115	119	123	78	82	79	84	98	120	Boytaş Mobilya San. ve Tic. A.Ş.
87	98	134	154	118	134	153	141	140	175	Merkez Çelik San. ve Tic. A.Ş.
408	372	370	387	285	275	250	247	214	192	Boyteks Tekstil San. ve Tic. A.Ş.
337	324	314	317	318	317	230	182	176	212	Has Çelik ve Halat San. Tic. A.Ş.
132	163	152	157	166	173	161	185	190	218	Orta Anadolu Tic. ve San. İşl. T.A.Ş.
-	-	439	359	306	288	274	273	288	303	Boyçelik Metal San. ve Tic. A.Ş.
207	231	230	224	173	196	244	280	305	331	İstikbal Mobilya San. ve Tic. A.Ş.
468	403	397	362	349	413	442	370	373	342	Kumtel Dayanıklı Tüketim Malları Plastik San. Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	460	480	477	457	393	Mega Metal San. ve Tic. Ltd. Şti.
368	356	457	466	-	-	423	459	441	431	Erbosan Erciyas Boru San. ve Tic. A.Ş.
486	496	-	-	480	-	-	468	476	463	Form Sünger ve Yatak San. Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	487	Sersim Dayanıklı Tüketim Malları San. Ve Tic. Koll. Şti. İbrahim ve Mustafa Ustaoglu
-	-	-	-	-	-	-	-	-	491	Femaş Metal San. ve Tic. A.Ş.
329	368	436	495	409	-	-	-	-	497	Yataş Yatak ve Yorgan San. Tic. A.Ş.
349	366	360	363	-	-	-	-	-	-	Saray Halı A.Ş.
445	410	391	278	236	-	-	-	-	-	Keskinkılıç Gıda San. ve Tic. A.Ş.
454	438	-	-	472	-	-	-	-	-	Karsu Tekstil Sanayii ve Tic. A.Ş.
325	332	434	-	-	-	-	-	-	-	Birlik Mensucat Ticaret ve Sanayi İşletmesi A.Ş.
-	-	422	-	-	-	-	-	-	-	MB Şeker Nişasta San.ve Tic. A.Ş.
373	389	-	-	-	445	-	-	-	-	Çetinkaya Mensucat San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	448	412	-	-	-	Modern Ambalaj Tic. ve San. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	476	-	-	-	-

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, <http://www.iso.org.tr/projeler/turkiyenin-500-buyuk-sanayi-kurulusu>, Kayseri Sanayi Odası, www.kayso.org.tr, sicil kayıtları

Hes Hacılar Elektrik San. ve Tic. A.Ş. 2005 yılında İSO ilk 500 araştırmasında 91. sırada iken, 2014 yılında firma büyük sanayi kuruluşları içerisindeki yerini yükselterek 68. sıraya gelmiştir.

Kayseri'nin ikinci büyük sanayi kuruluşu Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.'dir. 2005 yılında firma İSO ilk 500 içerisinde 99. sıradayken 2014 yılında da kapasitesini korumakta olduğu ve 97. sırada yer aldığı görülmektedir.

Üçüncü büyük sanayi kuruluşu Boytaş Mobilya San. ve Tic. A.Ş.'dir. 2005 yılında firma İSO ilk 500'de 101.sıradayken 2014 yılında biraz gerileyerek Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde 120. sırada yer almıştır.

Merkez Çelik San. ve Tic. A.Ş., Boyteks Tekstil San. ve Tic. A.Ş., Has Çelik ve Halat San. Tic. A.Ş., Orta Anadolu Tic. ve San. İşl. T.A.Ş. son on yıldır Kayseri'nin İSO ilk 500'de sıralamasında yer almaktadırlar.

Kayseri sanayicilerinin 2005-2014 yıllarında İSO ikinci 500'deki büyük firmalar içerisinde sırası, Tablo 4'de görülmektedir. Bazı firmaların son on yıl içerisindeki yerleri değişiklik göstermektedir. 2014 yılında İSO ikinci 500'de yer alan firma sayısı 2005 yılına göre artış göstermiştir.

Tablo 4: İkinci 500 İçinde Yer Alan Kayseri Firmaların Yıllar İtibariyle Sıralaması

2005-2014 YILLARI İTİBARIYLA İSO İKİNCİ 500'DE YER ALAN FİRMALAR										KURULUŞLAR
SIRA NOSU										
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
-	-	4	340	128	-	11	40	22	22	Çetinkaya Mensucat San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	94	-
-	202	223	272	375	336	159	51	155	104	Coreal Alüminyum Kablo San. Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	213	Has Çelik ve Halat San. Tic. A.Ş.
-	-	346	-	-	268	367	435	353	216	Çinkom Çinko Kurşun Metal ve Madencilik San. Tic. A.Ş.
-	480	386	325	364	368	253	264	273	253	Metal Matris San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	479	459	295	307	Şahin-Melek Et ve Et Mamülleri Gıda San. Tic. A.Ş.
-	-	352	372	179	230	234	257	228	330	Mondi Yatak Yorgan San. ve Tic. A.Ş.
70	67	165	233	139	104	84	41	138	358	Kilim Mobilya Kanepeler San. ve Tic. A.Ş.
283	339	458	346	315	477	443	480	408	402	Gürkan Ofis Mobilyaları San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, <http://www.iso.org.tr/projeler/turkiyenin-500-buyuk-sanayi-kurulusu>, Kayseri Sanayi Odası, www.kayso.org.tr, sicil kayıtları

Tablo 5: (Devamı) İkinci 500 İçinde Yer Alan Kayseri Firmalarının Yıllar İtibariyle Sıralaması

2005-2014 YILLARI İTİBARIYLA İSO İKİNCİ 500'DE YER ALAN FİRMALAR										KURULUŞLAR
SIRA NOSU										
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
-	-	-	-	212	211	426	77	-	452	Saray Tarım ve Hayvancılık A.Ş.
-	-	24	38	-	56	123	184	366	474	Karsu Tekstil San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	327	300	424	412	489	Başyazıcıoğlu Tekstil San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	493	Meysu Gıda San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	55	9	37	19	-	Yataş Yatak ve Yorgan San. Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	-	-	107	-	-
-	-	-	-	-	-	-	149	121	-	Femaş Metal San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	-	62	317	333	-	Yemsel Tavukçuluk Hayvancılık Yem Hammaddeleri San. ve Tic. A.Ş.
123	289	226	116	183	71	-	48	344	-	Özkoyuncu Madencilik Metalurji İnşaat San. ve Tic. A.Ş.
-	-	376	417	314	325	291	413	346	-	Gülsan Gıda San. Tic. A.Ş.
-	-	-	-	76	48	233	396	453	-	Saray Halı A.Ş.
-	-	-	-	490	418	452	471	475	-	Beşler Tekstil San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	-	6	1	-	-	-	-	Erbosan Erciyas Boru San. ve Tic. A.Ş.
-	-	43	74	-	44	47	-	-	-	Form Sünger ve Yatak San. Tic. A.Ş.
-	-	-	-	-	276	311	351	-	-	Milkay Teknik Tekstil Sanayi A.Ş.
-	-	-	-	-	479	315	468	-	-	Serko Tekstil Gıda Orman Ürünleri Demir Çelik San. ve Tic. Ltd. Şti.
236	216	185	166	277	500	491	474	-	-	Ceha Büro Mobilyaları Ltd. Şti.
-	-	356	410	298	497	-	-	-	-	Kayseri Elektrik Üretim San. ve Tic. A.Ş.
489	459	-	-	-	498	-	-	-	-	His Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.
-	-	201	173	450	281	-	-	-	-	Dedeman Madencilik San. ve Tic. A.Ş.
-	-	-	212	80	-	-	-	-	-	Ser Dayanıklı Tüketim Malları İç ve Dış Tic. San. Ltd. Şti
-	-	-	184	-	-	-	-	-	-	Birlik Mensucat Ticaret ve Sanayi İşletmesi A.Ş.
322	264	309	387	-	-	-	-	-	-	Selenteks Tekstil San. Tic. A.Ş.
87	110	262	500	-	-	-	-	-	-	İpek Kanepeler Mobilya İml. İth. İhr. San. ve Tic. A.Ş.
-	-	63	122	-	-	-	-	-	-	Mega Metal San. ve Tic. Ltd. Şti.
-	-	468	-	-	-	-	-	-	-	Saray Örne ve Konfeksiyon San.ve Tic. A.Ş.
-	312	-	-	-	-	-	-	-	-	Saygın Tekstil Tic.ve San.A.Ş.
277	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Atlas Halıcılık İşletmesi A.Ş.
351	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ulutaş Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, <http://www.iso.org.tr/projeler/turkiyenin-500-buyuk-sanayi-kurulusu>, Kayseri Sanayi Odası, www.kayso.org.tr, sicil kayıtları

2014 yılında İSO ikinci 500'deki Kayserili birinci firma Çetinkaya Mensucat San. ve Tic. A.Ş.'dir. Firma 2014 yılında 22. sıradayken 2005 yılında firma İSO ilk 500'de 373. sırada yer almaktadır. 2014 yılında İSO ikinci 500'de Kayseri'yi temsil eden ikinci firma 94. sıradayken ismini açıklamak istememiştir.

İSO ikinci 500'de 2014 yılında Kayseri'deki üçüncü firma Coreal Alüminyum Kablo San. Tic. A.Ş.'dir. 2014 yılında firma 104. sıradayken, 2006 yılında 202. sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu içerisinde yer alan Kayserili firmaların Kayseri sanayisine yön verdiği açıktır. Özellikle İSO ilk 500'deki firmalar Kayseri sanayinde Metalden Mamul Eşya ve Mobilya sektörlerinde yer almakta ve Kayseri sanayisine yön verdiği görülmektedir.

2.3. Kayseri Sanayisinin Gelişmesini Destekleyici Kuruluşlar

Kayseri'deki sanayinin gelişmesi için birçok vakıf ve kuruluş kurulmuş ve hepsinin ortak amacı Kayseri sanayisinin gelişmesi ve kalkınmasıdır.

2.3.1. Erciyes Teknopark A.Ş.

Üniversiteler, araştırma kurumları ve sanayi kuruluşlarının aynı ortam içerisinde araştırma, geliştirme ve inovasyon çalışmalarını sürdürdükleri; birbirleri arasında bilgi ve teknoloji transferi gerçekleştirdikleri; akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği araştırma ve iş merkezleridir. Erciyes Teknopark Türkiye'deki 26 teknoparktan birisidir. Ar-Ge yatırımı yapan firmalara, kurumlar vergisi/gelir vergisi muafiyeti sağlayarak katkıda bulunmaktadır.

2005 yılında Kurucu ortakları; Erciyes Üniversitesi, Kayseri Organize Sanayi Bölgesi, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri Sanayi Odası, Ankara Teknoloji Geliştirme Bölgesi Kurucu ve İşletici Anonim Şirketi'dir. Daha sonra Abdullah Gül ve Nuh Naci Yazgan Üniversiteleri de eklenmiştir (<http://www.erciyesteknopark.com>).

2.3.2. Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER)

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Erciyes Üniversitesi, Kayseri Sanayi Odası ve Erciyes Teknopark A.Ş. arasında 2007 yılında TEKMER işbirliği protokolü imzalanmıştır

(<http://www.kayso.org.tr/sayfa/42/tekmer.html>). Bu protokolün konusu; işletmeler ile girişimcilerin, araştırma geliştirme (Ar-Ge), inovasyon ve endüstriyel uygulama yönelik projelerinin, KOSGEB mevzuatı kapsamında desteklenmesi amacıyla TEKMER kurulmuştur.

Henüz işletmesini kurmamış olan, bir iş fikrine dayalı olarak kendi işini kurmak isteyen girişimciye yardım amaçlıdır. Mekân, Makine-Teçhizat, Danışmanlık, Fuarlara Katılım Destekleri gibi pek çok destekler sunularak Ar-Ge yatırımı yapan firmalara katkıda bulunmaktadır.

2.3.3. Kayseri Dünya Ticaret Merkezi

Ülkemizin dünyaya açılan penceresi olan İstanbul Dünya Ticaret Merkezi önderliğinde Orta Anadolu Bölgesi'nde 15 Kasım 2003 tarihinde Kayseri Dünya Ticaret Merkezi kurulmuştur. Bölgenin ve ülkemizin sanayi ve tarım ürünleri, madenler, el sanatları, turizm, taşımacılık ve dış ilişkiler gibi hizmet sektöründe ihtiyacı olan fuar merkezinde, bilgi ve tecrübeleriyle konferanslar, seminerlerin içinde olduğu milli ve uluslararası ticaret fuarı yapmak amacıyla İstanbul Dünya Ticaret Merkezi, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri Sanayi Odası ve Kayseri Belediyesi ortaklığında kurulmuştur. Ulusal ve uluslararası pek çok fuara ev sahipliği yapmaktadır (http://www.mekan360.com/360fx_kayseridunyaticaretmerkezi-kayseri-kocasinan.html).

2.3.4. Üniversite Sanayi Araştırma İşbirliği Vakfı (ÜSAİV)

1985 yılında kurulmuş olan Türkiye'deki ilk Üniversite Sanayi Araştırma İşbirliği Vakfı (ÜSAİV), günün teknolojisine uygun şekilde sanayiye yönelik araştırma yapılması için üniversite sanayi iş birliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Sanayicilerin karşılaştığı sorunları belirlemek ve üniversitelerin bu sorunlara çözüm getirmesine yardımcı olmaktadır.

Üniversitelerde sanayiye yönelik son teknolojiye göre yapılan araştırmaları desteklemekle birlikte laboratuvarlar, atölyeler kurmak, araç ve gereçler temin etmek, sanayicilere son gelişmelerle ilgili ışık tutmak, Üniversite ile sanayideki elemanların ortak araştırma yapmalarını sağlayarak, bu araştırmaları desteklemektedir (<http://www.usaiv.org.tr/amac.asp>).

2.3.5. KOSGEB

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme(KOSGEB) İdaresi Başkanlığı (KOBİ) İmalat Sanayi ve imalat sanayi dışındaki sektörlerdeki KOBİ'lerin geliştirilmesi amacıyla kurulmuş bir kamu kuruluşudur.

2.3.6. KAYSERİ ABİGEM

Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM) projesi KOBİ'lere yönetim danışmanlığı, bilgilendirme ve eğitim hizmetleri sunmak üzere tasarlanmış İş Geliştirme Merkezidir.

Profesyonel eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunarak KOBİ'lerin rekabet seviyelerini ulusal ve uluslararası piyasalarda artırmalarına ve potansiyellerini geliştirilmelerine yardımcı olan ABİGEM'ler, KOBİ iş geliştirme hizmetlerini alabilecekleri bir numaralı temas noktası olmayı amaçlamaktadır. ABİGEM'ler tarafından verilecek eğitim, danışmanlık hizmetleri ve sektörel projeler bölgenin özelliklerine ve Kayseri'de KOBİ'lerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir (http://www.abigem.org/appmanager/tr/portal?_nfpb=true&_pageLabel=pageAbigemVeKobiler). Hem Kayseri'nin hem de bölge ekonomisinin kalkınmasına destek olmaktadırlar.

2.4. İmalat Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Ölçek Yapısı ve Sektörel Dağılımı

Kayseri'de 10 farklı sektör grubunda hangi ürünlerin üretildiği Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflamasına (NACE- Statistical Classification of Economic Activities in the European Community) göre incelenecektir. NACE, Avrupa'daki ekonomik faaliyetlerle ilgili istatistiklerin üretilmesi ve yayılmasına yönelik bir başvuru kaynağıdır. NACE kodlamasında faaliyet konularına göre işletmelere altı haneli bir kod verilmektedir. Türkiye'de Avrupa Birliğine uyum çalışmaları kapsamında, NACE kodu uygulaması kullanılmaktadır. Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması (ISIC) ile ilişkisinden dolayı NACE, ekonomik faaliyetlere ilişkin istatistikî verileri dünya düzeyinde karşılaştırılması açısından önemli bir araçtır.

Birleşmiş Milletlerin sınıflamasında kullanılan kodlama sistemleri Dünya düzeyinde ve Avrupa Topluluğunda aynıdır. ISIC ve NACE kodları üst seviyelerde tamamen aynıyken ISIC kodundan üretilmiş olan NACE kodu alt seviyelerde daha fazla detaya sahiptir (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, 2008, s. 37). Farklı ülkelerden firmalar bu kodları kullanarak daha kolay ticaret yapmaktadırlar. Bu bölümde 2005-2014 yılları arasında sektörlerdeki ihracat ve ithalat rakamları hem Türkiye hem de Kayseri için incelenmiştir.

2.4.1. Ağaç Ürünleri Sektörü

Ekonomik kalkınma ve özellikle kırsal istihdam açısından önemli olan bu sektör tomruk, kereste, kaplama malzemesi, levhalar (MDF, HDF, OSB vb.) kapılar, pencereler, kapı-pencere çerçeveleri, zemin döşemeleri ve diğer ahşap yapı malzemeleri gibi çok yaygın ürün gruplarının üretimini içermektedir (Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Ağaç ve Orman Ürünleri-Mobilya Sektör Raporu, 2013, s. 2). İmalat sanayi içerisinde yer alan ağaç mamulleri sektörü; parke sanayi, kaplama ve kontrplak sanayi, yonga ve lif levha sanayi adı altında alt gruplara ayrılmaktadır (TOBB, Türkiye Orman Ürünleri Sektör Meclis Raporu, 2012, s. 9). Türkiye'de bu sektördeki üretim, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağaç ve ahşap ürünlerinin üretimi yapılmakla birlikte, büyük ölçekli işletmelerde ise levha üreticileri, seri üretim teknikleri ile ihracata yönelik üretim gerçekleştirmektedirler (Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Ağaç ve Orman Ürünleri-Mobilya Sektör Raporu, 2013, s. 2).

Türkiye'de ağaç ve orman ürünleri endüstrisinde hammadde kaynaklarının kısıtlı olmasının yanında, kalifiye eleman eksikliği, taşıma ve enerji maliyetlerinin yüksek olması gibi problemler yaşanmaktadır. Hammadde konusunda rekabetçi piyasa şartlarının olmaması ve orman kaynaklarının yarısına yakınının yakılacak olarak kullanılması da bu sektörün gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinin bu sektördeki faaliyetleri önem arz etmektedir. Bu iller gerek hammadde kaynaklarına gerek lojistik üslerine yakın olmasından dolayı uzun yıllardan beri potansiyel vaat etmektedir (OKA, Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektör Raporu, 2013, ss. 5-6). Kayseri'nin bulunduğu coğrafi konumu nedeniyle bu sektörde diğer iller gibi yüksek bir üretim potansiyeline sahip değildir.

Ağaç mamuller ve orman ürünleri sektörünün en önemli sorunu, iç piyasaya dönük küçük işletmelerin dönüşümünün zor ve pahalı olmasıdır. Bu sektör yapısal

değişimini makine yoğun bir sektör olmaya yöneltmiş, insan gücü yetiştiren yüksek eğitim kurumlarının yaygınlaşması, sermaye birikiminin geçmiş yıllara oranla artması, kamu kurumlarının özelleşmesi ve bazı yasal boşlukların giderilmesi ile bu sektör dünya pazarlarına hitap eden bir duruma gelmiştir. Yapısal gelişmelerle beraber, dış pazarlara yakınlığımız ve yeni kalite anlayışı ile bu sektör imalat sektörünü yakın gelecekte daha da hızlı büyütecektir. Türkiye bu sektöründe 166 ülke arasından 13. üretici olarak yer almakta ve dünya üretiminde %1,6 oranında payı bulunmaktadır (TOBB, Türkiye Orman Ürünleri Sektör Meclis Raporu, 2012, s. 9).

Kayseri'de ise bu sektörde üretim yapan toplam firma sayısı diğer sektörlerle oranla daha azdır. 2014 yılsonu itibariyle Kayseri Sanayi Odası (KAYSO) verilerine göre Kayseri'de ağaç mamulleri ve orman ürünleri sektöründe büyük ölçekli üretim yapan 32 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 789 kişi olduğu görülmektedir. Ağaç ürünleri sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 24,7 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının altındadır. Bu sektörde Kayseri'de üretimi yapılan ürün grupları şöyledir;

- ✓ NACE 16.10.01; Kereste imalatı (ağaçların biçilmesi, planyalanması, rendelenmesi ve şekillendirilmesi faaliyetleri)
- ✓ NACE 16.10.06; Tomruk ve kerestelerin kurutulması, emprenye edilmesi veya kimyasal işlemden geçirilmesi hizmetleri (başkalarının adına olanlar)
- ✓ NACE 16.21.01; Ahşap, bambu ve diğer odunsu malzemelerden kaplamalık plaka, levha, vb. imalatı (yaprak halde, preslenmemiş)
- ✓ NACE 16.21.02; Sıkıştırılmış lif, tahta ve tabakalardan kontrplak, mdf, sunta, vb. levha imalatı,
- ✓ NACE 16.23.01; Ahşap pencere, kapı ve bunların kasaları ve eşikleri ile ahşap merdiven, tırabzan, veranda, parmaklık vb. imalatı,
- ✓ NACE 16.23.02; Ahşap prefabrik yapılar ve ahşap taşınabilir evlerin imalatı,
- ✓ NACE 16.24.01; Kutu, sandık, fiçı ve benzeri ahşap ambalaj malzeme imalatı,
- ✓ NACE 16.29.01; Ahşap mutfak ve sofraya eşyası imalatı (kaşık, kepçe, spatula, bardak, havan, havan eli, tepsi vb.)
- ✓ NACE 16.29.05; Ahşap çerçeve (tablo, fotoğraf, ayna ve benzeri nesnelere)

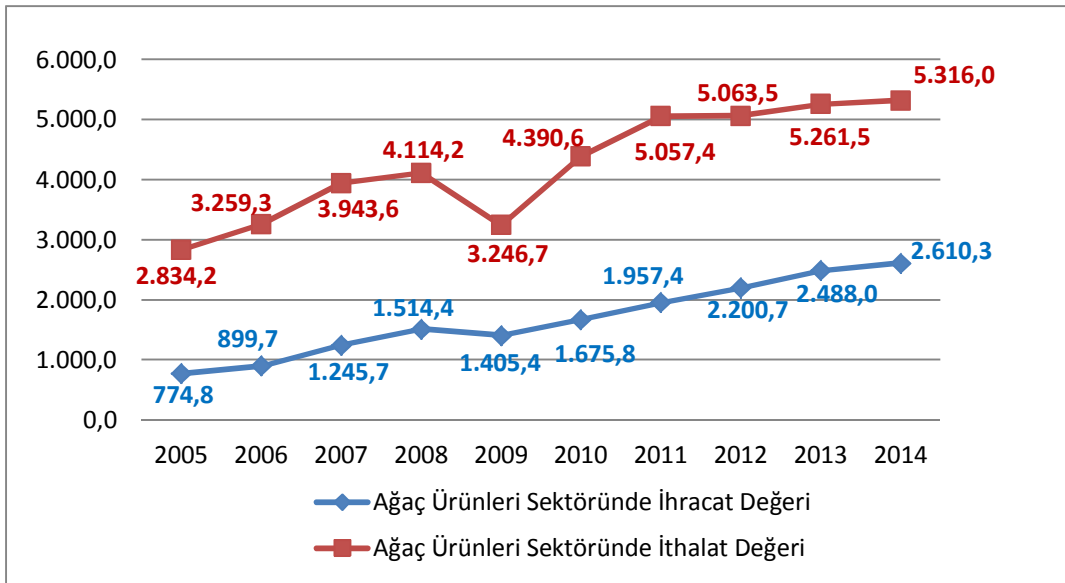
için) ve ahşaptan diğer eşyaların imalatı (panolar, tuval için çerçeveler, ip vb. için makaralar, ayakkabının ahşap topuk ve tabanları, arı kovanları, köpek kulübeleri dahil)

- ✓ NACE 16.29.90; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ağaç ürünleri ile enerji için yakıt kütükleri ve peletlerinin imalatı (karbonlaştırılmamış olanlar)

Türkiye'de son 10 yıl boyunca ağaç ürünleri sektörünün dış ticaretinde sürekli artan (2009 yılında yaşanan ihracat ve ithalattaki düşüş harici) bir eğilim gözlemlenmektedir. 2005-2014 yıllarında Türkiye'nin ağaç ürünleri sektöründeki dış ticaret hacmi 2,19 katına çıkarken, Kayseri'nin ağaç ürünleri sektöründe ki dış ticaret hacmi 2,49 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 3.609 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 7.926,3 milyon dolar seviyesine yükselmiştir.

Türkiye'de ağaç ürünleri sektöründe Grafik 3'de görüldüğü gibi; 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Türkiye'de 2009 yılında ihracatta yüzde 7,2 ve ithalatta ise yüzde 21,1 azalma görülmüştür. 2010 yılından itibaren bu sektördeki hem ihracat hem ithalat rakamları sürekli olarak artmıştır, fakat Türkiye ağaç ürünleri sektöründe dış ticaret açığı vermeye devam etmiştir. 2011 yılının başlarında Kuzey Afrika ve çevre ülkelerdeki siyasi olaylar ve kurdan kaynaklanan olumsuz etkilere rağmen bu sektör ihracatını 2011 yılından 2014 yılına yüzde 33,4 artırmıştır.

Grafik 3: Türkiye'de Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

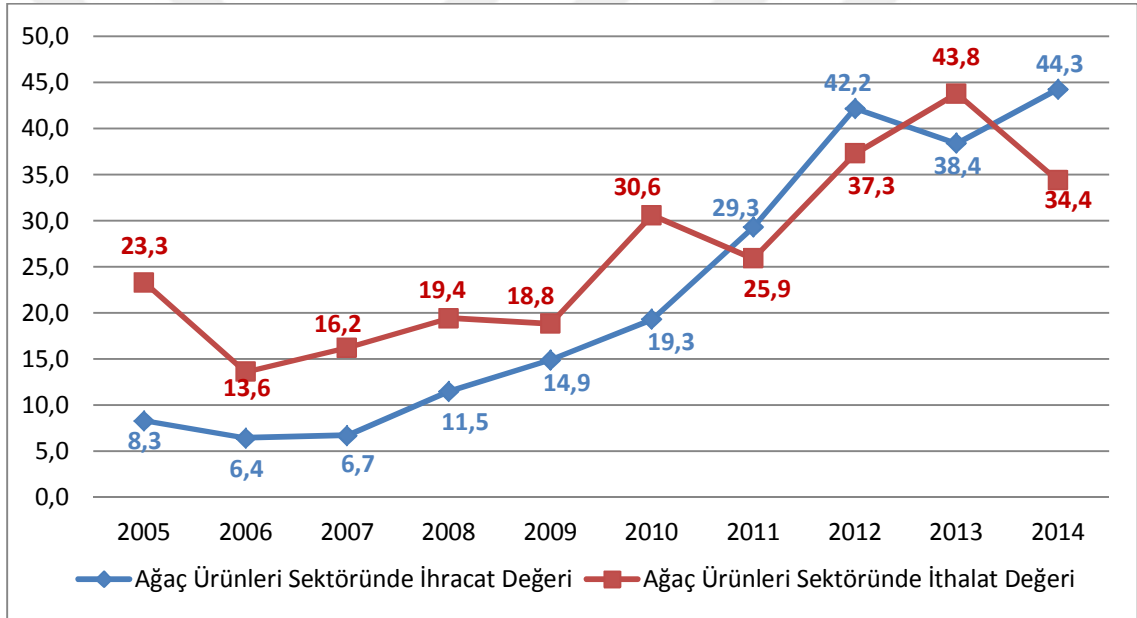

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin dış ticaret açığının son yıllarda daha çok artmasının nedeni ağaç ve orman ürünleri sektörünün imalat sanayinde hammadde ve teknoloji bakımından dışa bağımlılığının fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir (TOBB, Türkiye Orman Ürünleri Sektör Meclis Raporu, 2012, s. 37).

Grafik 4'de görüldüğü üzere; Kayseri'de ağaç ürünleri sektöründe dış ticaret açığının en az olduğu yıl 2009, en fazla olduğu yıl 2005'tir. Gerek ihracatta gerek ithalatta Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. İhracatta 2006 yılında düşüş yaşanmış fakat 2007- 2012 yılları arasında sürekli olarak artmıştır.

Grafik 4: Kayseri'de Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında ağaç ürünleri sektöründe 31,6 milyon dolar olan dış ticaret hacmi 2014 yılında 78,7 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Kayseri'nin ağaç ürünleri sektöründe dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye'nin dış ticaret hacminin binde 8,7'sini oluştururken, 2014 yılında binde 9,9'unu oluşturmuştur.

Kayseri ekonomisi ağaç ürünleri sektöründe 2005-2010 yıllarında dış ticaret açığı verirken 2011 yılında 3,4 milyon dolar, 2012 yılında 4,9 milyon dolar ve 2014

yılında 9,9 milyon dolar dış ticaret fazlası vermiştir. Türkiye genelindeki ağaç ürünleri sektöründeki dış ticaret dengesi 10 yıldır negatif değerler almaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde karşılama oranın Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve 2011-2012 ve 2014 yıllarında Kayseri ihracatının, ithalat rakamları üzerinde değerler elde ederek ithalatı karşılama oranlarının 100 ve üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. 2014 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 128,8 ile son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

2.4.2. Mobilya Sektörü

Türkiye'nin en eski ve gelişen sektörlerinden birisi olan mobilya sektörü, son yıllarda dünya standartlarında üretim yapan firmalar kurulmuş, ürünlerin geliştirilip çeşitlenmesi ile birlikte, bayilik teşkilatları artarak ülke içerisinde ve dünyaya ürün satan konuma gelmiştir. İhracatta yerli kaynakları en çok kullanan ve ithal ürünlere bağımlılığı en az olan sektörlerden biri olarak ekonomiye katkısı artarak devam etmektedir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Mobilya Sektör Raporu, 2013, s. 7). Türk mobilya sektörü ulusal ve uluslararası pazarlara yönelerek panel mobilya, masif mobilya, kanepeler, oturma grubu, tablalı mobilya (mutfak, banyo, ofis yatak odası), bahçe mobilyaları, mobilya aksesuarları ve parçaları, taşıt mobilyaları, hastane mobilyaları, otel mobilyaları, aksesuarlar, gibi geniş yelpazede üretim yapılırken ithal ürün, malzeme kullanımı sınırlı olan katma değeri yüksek nadir sektörlerden birisidir. Türkiye'de istihdam kapasitesi en yüksek sektörlerden biri olan mobilya sektörü, 1980'lerden sonra ekonomik ve sosyal gelişmelerle birlikte özellikle büyük Metropollerde kaliteli, fonksiyonel ve modern mobilya taleplerini artırmış, sektöre ve ülke ekonomisine ivme kazandırmıştır (TOBB, Türkiye Mobilya Meclisi Sektör Raporu, 2014, s. 7).

Son 20-25 yıl içerisinde mobilya sektörüne ilişkin pek çok gelişmenin sağlandığı görülmektedir. Bu sektör kendi ihtiyacı için üretimden başkasının ihtiyacına yönelik üretime, el emeği yoğun çalışmadan teknoloji destekli çalışmaya ve lokal atölye üretimlerinde büyük çaplı seri üretime geçilmeye başlanmıştır. Üretilen her bir mobilya sınıflandırılmış, karakterize edilerek tek tip ve standart hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu üretimi daha nitelikli ve verimli hale getirebilmek için yeni üretim yerleri açılmış ve daha büyük fabrikalarda daha çok mobilya üretilmeye çalışılmıştır (Müsiad, 2013, s. 17). Mobilya sektörü artık günümüzde sadece sandalye, masa, gardırop veya yatak üretimiyle kendini kısıtlamaktan çıkarak, çeşitli ev mobilyaları

tasarlanmış mobilyaların imalatı ve ticaretinin yanı sıra estetik ve fonksiyonel olarak daha iyi iç kurulumla öne çıkmaktadır. Bu sektörün etkileşim halinde bulunduğu sektörlerin başında metal, plastik, inşaat, cam sanayi ve gemi üretimi gelmektedir (ORAN, 2014, s. 18).

Türkiye’de pek çok sektörde olduğu gibi mobilya sektöründe de dinamizmi sağlayan temel faktörlerden birisi gelir düzeyi artışıdır. Son yıllarda inşaat sektöründeki hareketlilikle birlikte konutlarda daha farklı bir mimari algı olmasının yanı sıra daha farklı bir mobilya ihtiyacı da söz konusu olmaktadır. Tüketici alışkanlıklarının değişmesiyle birlikte, ülkemizde mobilya değiştirme alışkanlığı 10 ila 12 yıl arasında değişirken, artık 7-8 yıla düşmüştür. Mobilya değiştirme süreci dünya ortalamasında ise 4 yıldır. Mobilya tüketimini etkileyen ana unsurlar şu şekilde sıralanabilir (Müsiad, 2013, ss. 18-20);

- Kişi başı milli gelir
- Nüfus artışı
- Evlilik sayısı
- İnşaat sektörü ve konut sayısının artışı
- Siyasi ve iktisadi beklentiler

Türkiye’de mobilya sektör üreticilerinin en yoğun olduğu ilk 10 il İstanbul, Bursa (İnegöl), Kayseri, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya, Düzce, Sakarya ve Mersin’dir. İstanbul’da mobilya sektörü muhtelif yerlere dağılmış olmakla beraber en önemli iki merkezi İkitelli Organize Sanayi bölgesindeki Masko ve Küçük Sanayi Sitesi Modoko’dur. Bursa (İnegöl) mobilya üretimi, tarihi İpek Yolu üzerinde bulunmasının getirdiği ticari hareketliliği ve hammadde kaynaklarına yakın olmasının avantajını iyi değerlendiren bölgenin, gelişme dinamiği yüksektir. Bugün önemli bir mobilya merkezi olan ilin sektördeki ihracat dağılımında ise Kayseri ve İstanbul’un ardından üçüncü sıradadır. Bursa (İnegöl)’nin mobilya sektörünün ihracatında yakaladığı başarı, uluslararası merkez olma yolunda olduğunu göstermektedir. Kayseri bölgesi mobilya sektöründeki yükselişi kanepeler, koltuk ve yatak üretimi ile başlamıştır. Teknolojik gelişmeler ve yeni yatırımlarla Kayseri bugün mobilyanın her dalında üretim yapan firmaları ile Türkiye’nin önemli bir mobilya merkezi haline gelmiştir (TOBB, Türkiye Mobilya Meclisi Sektör Raporu, 2014, ss. 13-14).

Mobilya imalatı Kayseri sanayisinde ilk akla gelen sektördür. 2014 yılı sonu itibariyle KAYSO verilerine göre Kayseri’de mobilya sektörü imalatında büyük ölçekli üretim yapan 215 firma bulunmaktadır. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 16.921 kişidir. Mobilya sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 78,7 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının üzerindedir. Bu sektördeki Kayseri de üretim yapan firmalar 4 alt grupta incelenmiştir.

2.4.2.1. Hane Dışı Kapalı Alanlar İçin Mobilya Ürünleri Sanayi Grubu

Kayseri’de NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Hane Dışı Kapalı Alanlar İçin Mobilya Ürünleri Sanayi Grubunda 83 firma faaliyet göstermekte ve 4.075 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörde tek bir ürün grubu vardır.

- ✓ NACE 31.01.01; Büro, okul, ibadethane, otel, lokanta, sinema, tiyatro vb. kapalı alanlar için mobilya imalatı (taş, beton, seramikten olanlar hariç, vestiyer, dosya dolapları, mihraplar, minberler, kürsüler, öğrenci sıraları, büro tipi sandalye ve koltuklar, vb.)

2.4.2.2. Yatak Yarı Mamul Mobilya Ürünleri Sanayi Grubu

Yatak Yarı Mamul Mobilya Ürünleri Sanayi Grubunda NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre aşağıda belirtildiği gibi Kayseri’de üç NACE kodu altında 40 firma faaliyet gösterirken 2971 kişi istihdam edilmektedir.

- ✓ NACE 31.03.01; Yatak imalatı (yatak destekleri, kauçuk şişme yatak ve su yatağı hariç)
- ✓ NACE 31.03.02; Yatak desteklerinin imalatı (yaylı veya çelik tel ağı ahşap veya metal iskeletler, ahşap latalı döşenmiş somya bazaları, somya, karyola, vb.)
- ✓ NACE 31.09.05; Sandalye, koltuk, kanepeler, çekyat, divan, vb iskeletlerinin imalatı (iskeletçiler) (plastik olanlar ile bürolarda kullanılanlar hariç)

2.4.2.3. Panel Modüler Mobilya Mutfak Dolabı Ürünleri Sanayi Grubu

Panel Modüler Mobilya Mutfak Dolabı Ürünleri Sanayi Grubunda Kayseri’de 48 firma faaliyet göstermekte ve istihdama katkısı 7473 kişi ile oldukça yüksektir.

Kayseri’de bu sektördeki ürün grupları NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflaması şöyledir.

- ✓ NACE 31.01.04; Büro mobilyalarının iskeletlerinin imalatı
- ✓ NACE 31.02.01; Mutfak mobilyalarının imalatı
- ✓ NACE 31.09.01; Mobilyaların boyanması, verniklenmesi, cilalanması vb. tamamlayıcı işlerin yapılması
- ✓ NACE 31.09.02; Sandalyelerin, koltukların vb. döşenmesi gibi tamamlayıcı işlerin yapılması (büro ve ev mobilyalarının yeniden kaplanması hariç)
- ✓ NACE 31.09.04; Yatak odası, yemek odası, banyo dolabı, genç ve çocuk odası takımı, gardırop, vestiyer, vb. imalatı (gömme dolap, masa, zigon, vb. dahil)
- ✓ NACE 43.32.01; Hazır mutfaklar, mutfak tezgahları, gömme dolaplar, iç merdivenler ile ince tahta, lambri ve benzerlerinin montajı işleri

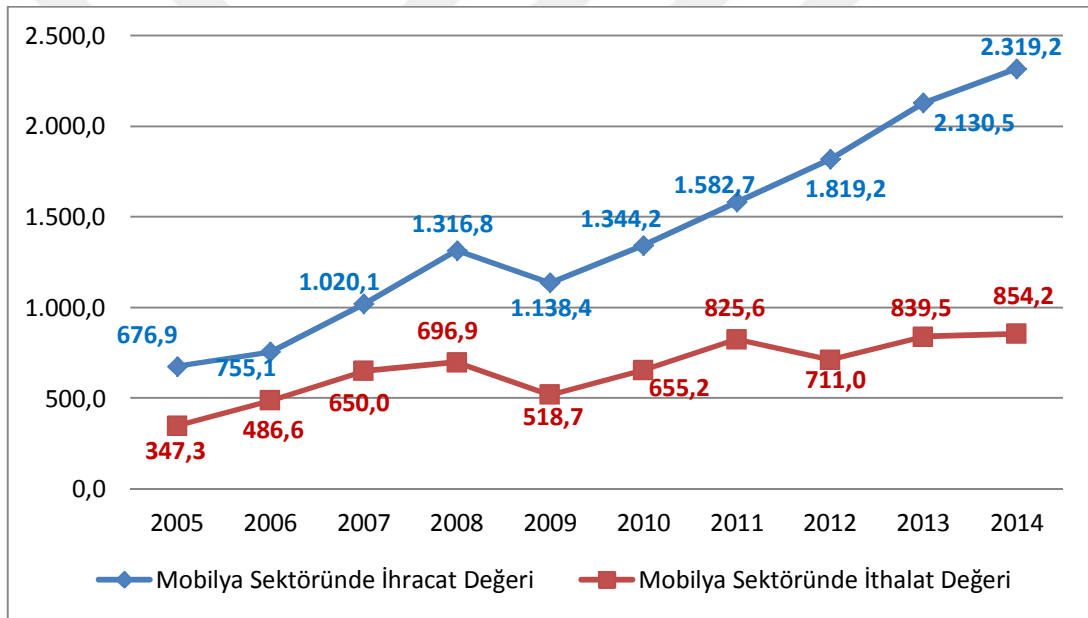
2.4.2.4. Ev Market Bahçe Mobilya ve Çelik Raf Ürünleri Sanayi Grubu

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri’de Ev, Market, Bahçe Mobilya ve Çelik Raf Üretiminde faaliyet gösteren 44 firma bulunmaktadır. Bu sektörde 2402 kişi istihdam edilmektedir ve başlıca ürün grupları aşağıda verilmiştir.

- ✓ NACE 31.01.02; Laboratuvarlar ve teknik bürolar için tezgahların ve mobilyaların imalatı (mikroskop masaları, laboratuvar masaları, çeker ocaklar, teçhizatsız çizim masaları, vb.)
- ✓ NACE 31.01.03; Mağazalar için tezgah, banko, vitrin, raf, çekmeceli dolap vb. özel mobilya imalatı (laboratuvarlar ve teknik bürolar için olanlar hariç)
- ✓ NACE 31.09.06; Park ve bahçelerde kullanılan bank, masa, tabure, sandalye, koltuk, vb. mobilyaların imalatı (plastik olanlar hariç)
- ✓ NACE 31.09.07; Sandalye, koltuk, kanep, oturma takımı, çekyat, divan, markiz, vb. imalatı (plastik olanlar ile bürolarda, park ve bahçelerde kullanılanlar hariç)
- ✓ NACE 31.09.08; Plastikten bank, masa, tabure, sandalye vb. mobilyaların imalatı

Türkiye'de bu sektörde 2005-2014 yıllarında 2008 küresel krizinin yansımalarının yaşandığı 2009 yılı haricinde dış ticaret rakamlarında sürekli artış gözlemlenmektedir. Grafik 5'de görüldüğü gibi, bu yıllarda Türkiye'nin mobilya sektöründeki dış ticaret hacmi 3,09 katına çıkarken, Kayseri'nin mobilya sektöründeki dış ticaret hacmi 2,28 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 1.024,2 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 3.173,4 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 13,5 ithalat yüzde 25,6 azalmıştır. 2010 yılından itibaren ise bu sektördeki ihracat rakamları sürekli artmıştır. Türkiye mobilya sektöründe dış ticaret fazlası vermeye devam etmiştir.

Grafik 5: Türkiye'de Mobilya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

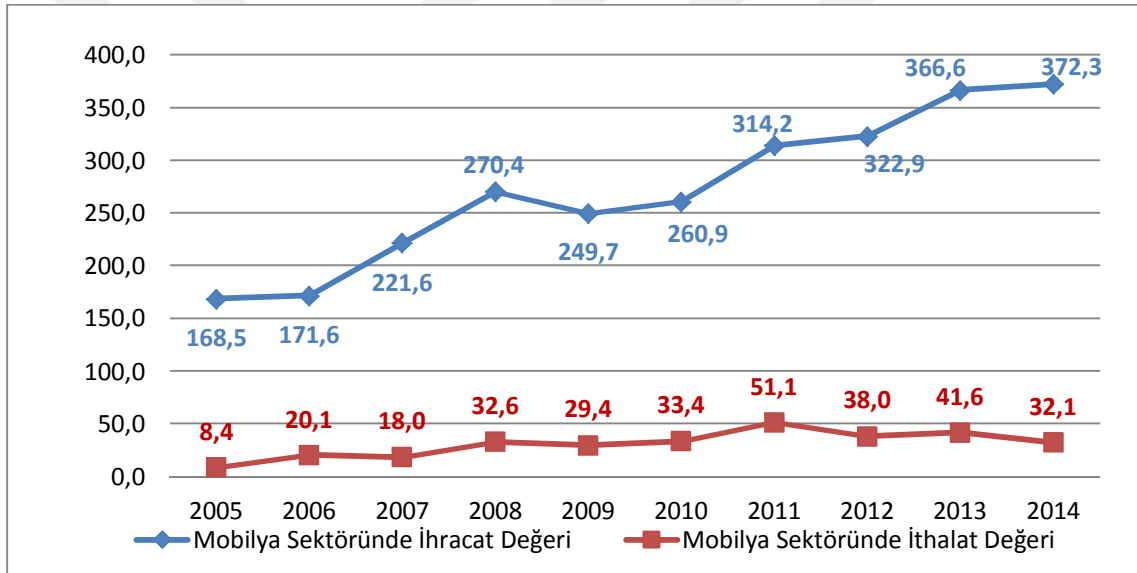

Kaynak: TÜİK

Mobilya sektöründeki firmaların bazıları doğrudan ihracat yaparken, büyük bir çoğunluğu, diğer firmalar ve özellikle yurtdışı taahhüt işleri yapan müteahhitlik firmaları aracılığıyla ürünlerini ihraç etmekte ve son yıllarda yurtdışı pazarlara doğrudan kendi dağıtım kanalları ile açılan firmaların sayısında da önemli bir artış olmuştur (Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Ağaç ve Orman Ürünleri-Mobilya Sektör Raporu, 2013, s. 15).

Kayseri'de mobilya sektöründe yıllar itibariyle dış ticaret hacminin incelendiği Grafik 6'da, son yıllarda dış ticaret fazlasının arttığı görülmektedir. Dış ticaret fazlasının en az olduğu yıl 2006, en fazla olduğu yıl 2014'tür. Nitekim katma değeri yüksek olan mobilya sektörünün 2005'de ithalat rakamı 8,4 milyon dolar iken 2014'de bu rakam 32,1 milyon dolara yükselmiştir. Aynı dönemde ihracatta 168,5 milyon dolardan 372 milyon dolara yükselmiştir. Gerek ihracatta gerek ithalatta yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Kayseri'de de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat bir önceki yılı göre yüzde 7,7 ithalat yüzde 9,8 azalmıştır. Ancak 2010 yılından itibaren hem ihracat hem ithalat rakamları sürekli artmıştır.

Grafik 6: Kayseri'de Mobilya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

2005 yılında mobilya sektöründe Kayseri'nin 176,9 milyon dolar olan dış ticaret hacmi, 2014 yılında 404,4 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Fakat mobilya sektöründe Kayseri'nin dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin yüzde 17,2'sini oluştururken, 2014 yılında bu oran azalarak yüzde 12,7'ye gerilemiştir.

Kayseri'de Türkiye genelinde olduğu gibi mobilya sektörü dış ticaret dengesi ülke ihracatının ithalatından fazla olması nedeniyle 10 yıldır pozitif değerler almaktadır.

Kayseri mobilya sektöründeki dış ticaret fazlasını 2005 yılında 160,1 milyon dolar iken, 2014 yılında yüzde 112,4 artırarak 340,2 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde karşılama oranın Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve son on yılda ihracatın ithalat rakamları üzerinde değerler elde ederek ithalatı karşılama oranlarının 100 ve üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. 2005 yılında ihracat fazlası 160,1 milyon dolar iken, 2014 yılında bu rakam 340,2 milyon dolara yükselmiştir.

2.4.3. Metalden Mamül Eşya Sektörü

Metalden Mamül Eşya Sektörü genel olarak başka sektörlerle ara malı üretimi yapmaktadır. Elbette sektörde nihai ürünlerde üretilmektedir. Sektörde, çeşitli makineler, vida, metalden hafif paketleme ürünleri, çelik varil, takım tezgahları, kilit, menteşe, çatal-bıçak takımları, çelik kapı, silah, mühimmat, buhar jeneratörü, kazan, radyatör, metal tank ve metal yapı malzemeleri üretimi yapılmaktadır (ORAN, 2014, s. 292). Özellikle son yıllarda demir çelik sektöründe ve döküm sektöründe yaşanan olumlu gelişmelerle birlikte ve talep artışları sektörün güçlenmesini sağlamıştır.

Kayseri'nin rekabet edebilir sektörlerinden birisi olan fabrikasyon metal ürünleri imalat sektöründe yer alan firmalar, genellikle girdi olarak satın aldıkları metalleri işleyerek (presleme, kesme, birleştirme, kaynatma vb.) yarı mamul veya mamul haline getirmektedirler. Bu sektördeki üretim daha çok diğer sektörleri ilgilendiğinden talep diğer sektörlerin görünümüne bağlı olarak değişmektedir. Metal ürünleri sektöründe hem sanayi ürünleri ve hem de tüketim malları ürettiğini yapıldığı için, sektördeki bazı firmalar öncelikli olarak ticari tedarikçiler olarak çalışırken, bazıları ise perakende pazarlara odaklanmaktadır. Fabrikasyon metal imalatı yapan firmalar ürünlerini sanayi firmalarına satış yaptıklarından dolayı, ürünlerin inşaat ve montaj süreçlerinde kullanılmasından dolayı da makroekonomik dalgalanmalar önemlidir (ORAN, 2014, s. 292).

Sektör genel olarak incelendiğinde Metalden Mamül Eşya Sektörü NACE Rev.2 sınıflamasına göre Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasında 6 alt sektörden oluşmaktadır. Sektörün en önemli kalemleri demir çelik ürünleri, demir ürünleri ve demir dışı metallerdir. 2014 yılı sonu itibariyle KAYSO verilerine göre Kayseri'de metalden mamül eşya imalatında büyük ölçekli üretim yapan 258 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 9.751 kişidir. Bu

sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 37,8 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının altındadır. Bu sektörde başlıca ürün grupları aşağıda belirtildiği üzere 6 alt grupta incelenebilir.

2.4.3.1. Ana Metal ve Döküm Ürünleri Sanayi Grubu

Ana Metal Ve Döküm Ürünleri Sanayi Grubunda NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri'de 28 firma faaliyet gösterirken 907 kişi istihdam edilmektedir. Ürün grupları ise aşağıda verilmiştir.

- ✓ NACE 24.10.01; Ham çelik üretilmesi (kütük veya diğer birincil formlarda ya da yarı mamul çelik ürünler halinde)
- ✓ NACE 24.10.02; Çelikten açık profil imalatı (sıcak haddeme, sıcak çekme veya kalıptan çekme işlemlerinden daha ileri işlem görmemiş)
- ✓ NACE 24.10.03; Demir ve çelikten sıcak veya soğuk çekilmiş yassı hadde ürünleri imalatı (demir veya çelik alaşımlı levha, şerit, sac, teneke sac, vb. dahil)
- ✓ NACE 24.10.05; Sıcak haddelenmiş demir veya çelikten bar ve çubukların üretilmesi (inşaat demiri dahil)
- ✓ NACE 24.10.06; Demir veya çelik granül ve demir tozu üretilmesi
- ✓ NACE 24.10.10; Pik demir ve manganezli dökme demir üretimi (külçe, blok, veya diğer birincil formlarda)
- ✓ NACE 24.51.13; Demir döküm (yarı mamul demir ürünlerin dökümü, gri demir dökümü, küresel grafit demir dökümü, dövülebilir dökme demir ürünleri dökümü, tüpler, borular ve içi boş profiller ile dökme demirden tüp ve borular ile bunların bağlantı parçalarının imalatı)
- ✓ NACE 24.52.20; Çelik dökümü

2.4.3.2. Metal Şekillendirme ve Geri Kazanım Sanayi Grubu

Kayseri'de Metal Şekillendirme Ve Geri Kazanım Sanayi Grubunda 44 firma faaliyet gösterirken 1821 kişi istihdam edilmekte ve başlıca ürün grupları aşağıda verilmiştir.

- ✓ NACE 24.20.09; Çelikten/demirden yapılmış tüp, boru, içi boş profiller ve ilgili bağlantı parçalarının imalatı (sıcak çekilmiş veya sıcak haddelenmiş)

- ✓ NACE 24.32.01; Çelik dar şeritlerin soğuk hadde yöntemiyle imalatı (genişliği < 600 mm olan)
- ✓ NACE 24.33.01; Açık profillerin, nervürlü levhaların ve sandviç panellerin soğuk şekillendirme veya katlama yöntemiyle imalatı
- ✓ NACE 24.34.01; Çelik tellerin soğuk çekme yöntemiyle imalatı
- ✓ NACE 24.42.17; Alüminyum imalatı (işlenmemiş halde)
- ✓ NACE 24.42.21; Alüminyum bar, çubuk, tel ve profil, tüp, boru ve bağlantı parçaları imalatı (alaşımından olanlar dahil)
- ✓ NACE 24.43.06; Çinko imalatı (işlenmemiş halde)
- ✓ NACE 24.44.03; Bakır sac, tabaka, levha, şerit, folyo imalatı (alaşımından olanlar dahil)
- ✓ NACE 24.44.04; Bakırın çekilmesi ve haddelenmesi ile tüp, boru, bunların bağlantı elemanları, bar, çubuk, tel ve profil imalatı (alaşımından olanlar dahil)
- ✓ NACE 24.45.02; Krom, manganez, tungsten, molibden, tantalum, kobalt, bizmut, titanyum, zirkonyum, berilyum, germanyum vb. demir dışı metallere yapılan ürünlerin imalatı (sermetler ve diğer ara ürünler dahil, nikelden olanlar hariç)
- ✓ NACE 38.32.02; Tasnif edilmiş metal dışı atıklar, hurdalar ve diğer parçaların genellikle mekanik veya kimyasal değişim işlemleri ile geri kazanılması

2.4.3.3. Metal Yapı Malzemeleri Sanayi Grubu

Metal Yapı Malzemeleri Sanayi Grubunda Kayseri'de NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre 65 firma faaliyet gösterirken 1681 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörün dört alt grubu vardır.

- ✓ NACE 25.11.06; Metalden yapı ve yapı parçalarının imalatı (kepenk ve yangın merdiveni ile prefabrik yapılar hariç)
- ✓ NACE 25.12.04; Alüminyum kapı, pencere, bunların kasaları, kapı eşiği, panjur, vb. imalatı
- ✓ NACE 25.12.05; Çelik kapı, pencere, bunların kasaları, kapı eşiği, panjur, vb. imalatı
- ✓ NACE 25.12.06; Demir kapı, pencere, bunların kasaları, kapı eşiği, panjur, vb. imalatı (bahçe kapıları dahil)

2.4.3.4 İşlenmiş Metal Ürünler Sanayi Grubu

Kayseri'de NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre İşlenmiş Metal Ürünleri Sanayi Grubunda 36 firma bulunmakta ve istihdam edilen kişi sayısı 736'dır. Bu sektörde başlıca ürün grupları şöyledir.

- ✓ NACE 25.21.10; Merkezi ısıtma radyatörleri imalatı (elektrikli radyatörler ile döküm olanlar hariç)
- ✓ NACE 25.29.01; Sıkıştırılmış veya sıvılaştırılmış gaz için kullanılan metal konteynerlerin imalatı
- ✓ NACE 25.29.02; Metalden rezervuarlar, tanklar, fiçılar ve benzeri kapasitesi > 300 litre olan konteynerlerin imalatı (sıkıştırılmış veya sıvılaştırılmış gazlar için olanlar ile mekanik veya termal ekipmanlı olanlar hariç)
- ✓ NACE 25.30.01; Buhar üretim kazanları (buhar jeneratörü), kızgın su kazanları (boyler) ve bunların parçaları ile kazanlar (boylerler) için yardımcı üniteler ve buhar veya diğer buhar güç üniteleri için kondansatör imalatı
- ✓ NACE 25.50.01; Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve damgalanması
- ✓ NACE 25.61.01; Metallerin ısıl işlem ve anodlama, sertleştirme, vernikleme, vb. yüzey işlemleri, elektroliz, çinkoyle galvanizleme veya kimyasal işlemlerle metalik kaplama (kalay ve nikel kaplama hariç) ve plastik, teflon, vb. metal dışı malzemelerle kaplama faaliyeti
- ✓ NACE 25.61.03; Metallerin nikel ile kaplanması (nikelajcılık) faaliyeti
- ✓ NACE 25.62.01; Lazer ışınlarının kullanılması yoluyla metallerin kesilmesi veya üzerlerinin yazılması
- ✓ NACE 25.62.02; Metallerin makinede işlenmesi (torna tesfiye işleri, metal parçaları delme, tornalama, frezeleme, rendeleme, parlatma, oluk açma, perdahlama, birleştirme, kaynak yapma vb. faaliyetler) (metallerin lazerle kesilmesi hariç)

2.4.3.5. Fabrikasyon Metal Ürünler Sanayi Grubu

Kayseri'de Fabrikasyon Metal Ürünleri Sanayi Grubunda 52 firma üretim yapmaktadır. Bu sektördeki istihdam oranı ise 2598 kişidir. Kayseri'de bu sektördeki başlıca ürünleri aşağıda verildiği gibidir.

- ✓ NACE 25.71.02; Sofra bıçakları (balık bıçakları, kahvaltı ve meyve bıçakları hariç), budama bıçakları, sustalı bıçaklar, satır, vb. bıçaklar (makineler için olanlar hariç) ile terzi makasları, vb. makaslar ve bunların ağızlarının imalatı
- ✓ NACE 25.72.01; Asma kilit, kilit, anahtar, menteşe, otomatik kapı kapayıcıları, kilitli klipsler, bağlantı takozu, askılıklar, bulaşıkliklar, anahtar askıları, vb. ile binalar, mobilyalar, taşıtlar vb. için küçük tekerleklerin imalatı
- ✓ NACE 25.73.03; Metalden kalıp ve döküm modeli imalatı (kek ve ayakkabı kalıpları hariç)
- ✓ NACE 25.73.05; Plastikten kalıp ve döküm modeli imalatı (kek ve ayakkabı kalıpları hariç)
- ✓ NACE 25.91.01; Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı
- ✓ NACE 25.93.01; Metalden zincirler (mafsallı bağlantı zinciri hariç) ve parçaları ile yay ve yay yaprakları, kaplanmış veya nüveli teller, çubuklar, tüpler, levhalar ve elektrotların imalatı (elektrik işlerinde kullanılanlar ile elektrik yalıtımı olanlar hariç)
- ✓ NACE 25.93.02; İğne, çengelli iğne, çuvaldız, örgü şişi, tığ, raptiye, çivi, vb. imalatı
- ✓ NACE 25.93.03; Telden yapılan diğer ürünlerin imalatı (örgülü tel, örme şerit, taşıma askısı, dikenli tel (elektrik yalıtımı olanlar hariç) ve demir, çelik veya bakır tellerden mensucat, ızgara, ağ, kafeslik ve çitler)
- ✓ NACE 25.94.02; Yivli bağlantı malzemeleri imalatı, demir, çelik veya bakırdan (vidalar, cıvatalar, somunlar vb. yivli ürünler)
- ✓ NACE 25.99.01; Demir, çelik ve alüminyumdan sofras ve mutfak eşyalarının imalatı (tencere, tava, çaydanlık, cezve, yemek kapları, bulaşık telleri vb.) (teflon, emaye vb. ile kaplanmışlar dahil, bakırdan olanlar hariç)
- ✓ NACE 25.99.04; Adi metalden büro malzemeleri imalatı (dosya kutuları,

- kaşeler, zımba telleri, kağıt ataçları vb.)
- ✓ NACE 25.99.05; Metalden yapılmış çeşitli eşyaların imalatı (klips, tarak, saç tokası, saç firketesi, bigudi, kopça, elbise askısı, rozet, rütbe, kapan, tuzak, çöp sepeti, sigara tabakası, palet, makara, kanca, kozmetik kutuları vb.) (tekstil ürünleri imalatında kullanılanlar hariç)
  - ✓ NACE 25.99.10; Metal merdiven imalatı
  - ✓ NACE 25.99.21; Elektriksiz hazneli döner bacaların, havalandırma kanallarının vb. imalatı

2.4.3.6. Elektronik, Kablo ve İletken Ürünler Sanayi Grubu

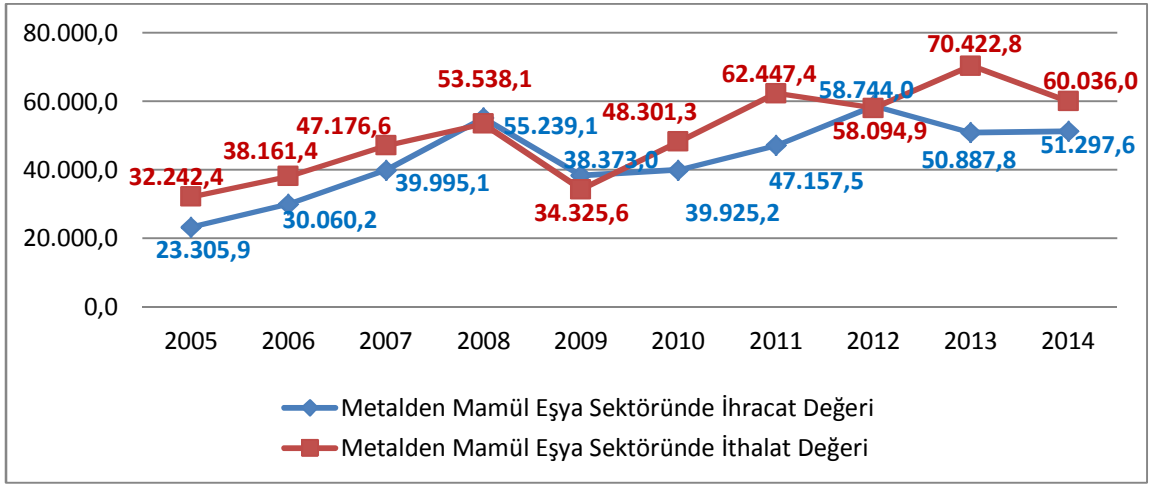
Elektronik, Kablo ve İletken Ürünler Sanayi Grubunda Kayseri'de 33 firma faaliyet göstermekte ve 2008 kişi istihdam edilmektedir. Başlıca ürün grupları aşağıda yer almaktadır.

- ✓ NACE 26.30.10; Ses, görüntü veya diğer verilerin alınması, dönüştürülmesi, iletilmesi/yeniden oluşturulması için kullanılan diğer makinelerin imalatı (alıcısı/vericisi bulunan telgraf, teleks cihazları ile anahtarlama ve yönlendirme cihazları dahil)
- ✓ NACE 26.51.05; Isı ve sıcaklık ölçümünde kullanılan alet ve cihazların imalatı (termometre, termostat, pirometre vb.)
- ✓ NACE 26.51.10; Gaz, sıvı veya elektrik üretim veya tüketim sayaçlarının imalatı
- ✓ NACE 27.12.01; Elektrik devrelerinin anahtarlama, korunması ile elektriğin kontrol ve dağıtımına özgü cihazların imalatı (sigorta, otomatik devre kesici, röle, yalıtım, devre ve yük ayırıcı anahtarlar, voltaj sınırlayıcı, dalga bastırıcı vb.)
- ✓ NACE 27.12.02; Elektrik devrelerinin anahtarlama, korunması ve elektriğin kontrol ve dağıtımına özgü cihazların parçalarının imalatı (kumanda panosu için tablo, konsol, kabin vb. diğer mesnetler dahil, elektrik düğmesi, fişi ve prizi hariç)
- ✓ NACE 27.20.03; Akümülatör imalatı (kurşun asitli, nikel kadmiyum, nikel metal hidrit, lityum-iyon, lityum polimer, nikel demir ve diğer elektrik akümülatörleri)
- ✓ NACE 27.20.04; Şarj edilebilir pil ve batarya ile bunların parçalarının imalatı

- ✓ NACE 27.31.04; Fiber optik kabloların imalatı
- ✓ NACE 27.32.03; Diğer elektronik ve elektrik telleri ve kablolarının imalatı (koaksiyel kablo ve diğer koaksiyel elektrik iletkenleri, yalıtılmış bobin telleri, izolasyonlu toprak su altı iletkenler, asetatlı ve silikonlu bakır iletkenler, vb.) (fiber optik kablo hariç)
- ✓ NACE 27.33.02; Kablolamada kullanılan gereçlerin imalatı (fiş, soket, baskılı, düğmeli vb. anahtar, priz, duy, plastikten elektrik boru ve kablo tablaları, makine ve cihazları izole edici plastik bağlantı parçaları, vb.) (elektronik bileşenlerde kullanılanlar hariç)
- ✓ NACE 33.20.53; Endüstriyel işlem kontrol ekipmanlarının kurulum hizmetleri (endüstriyel işlem kontrol ekipmanlarının ve otomatik üretim tesislerinin tasarımı ve montajı, endüstriyel zaman ölçüm alet ve cihazlarının kurulumu, otomasyon destekliler dahil)

Türkiye'de metalden mamül eşya sektöründe dış ticareti Grafik 7'deki gibidir.. 2005 yılından 2014 yılına kadar Türkiye'nin metalden mamül eşya sektöründeki dış ticaret hacmi 2 katına çıkarken, Kayseri'nin bu sektöründeki dış ticaret hacmi 2,69 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 55.548,3 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 111.333,6 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 30,5 ve ithalat yüzde 35,9 azalmıştır. 2008 ekonomik krizine rağmen Türkiye 2009 yılında 4.047,4 milyon dolar dış ticaret fazlası vermiştir. 2010 ve 2011 yıllarında Türkiye dış ticaret açığı verirken 2012 yılında 649,1 milyon dolar dış ticaret fazlası vermiştir. Fakat Türkiye bu sektörde 2013 ve 2014 yıllarında tekrar dış ticaret açığı vermiştir.

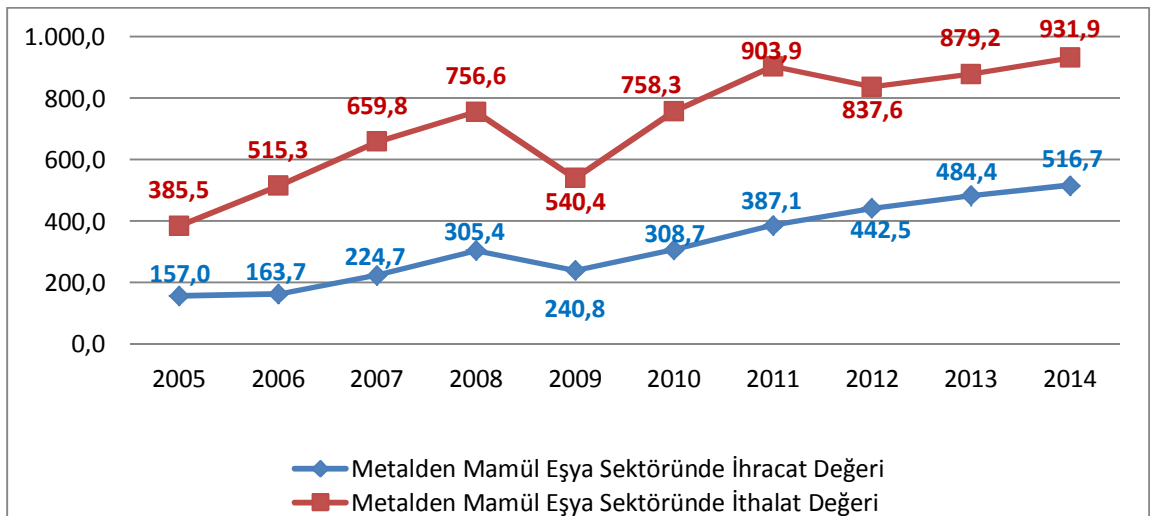
Grafik 7: Türkiye'de Metalden Mamül Eşya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Grafik 8'de görüldüğü üzere; Kayseri'de metalden mamül eşya sektöründe dış ticaret açığının en az olduğu yıl 2005, en fazla olduğu yıl 2011'tir. Gerek ihracatta gerek ithalatta Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Kayseri'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 21,2 azalmış 240,8 milyon dolar seviyesine gerilemiş fakat daha sonraki yıllarda ihracat sürekli olarak artmıştır.

Grafik 8: Kayseri'de Metalden Mamül Eşya Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında metalden mamül sektöründe 542,5 milyon dolar olan dış ticaret hacmi 2014 yılında 1.448,6 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmenin bir yansıması olarak bu sektörde Kayseri dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 9,7'sini oluştururken, 2014 yılında binde 13'ünü oluşturmaktadır.

Kayseri ekonomisi metalden mamül eşya sektöründe 2005- 2014 yıllarında dış ticaret açığı vermiştir. Kayseri dış ticaret açığını en az yıl 2005 ve 228,5 milyon dolar, en fazla dış ticaret açığının olduğu yıl 2011 ve 516,8 milyon dolardır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde metalden mamül eşya sektöründe karşılama oranının Türkiye ortalamasının altında olduğu ve 2005-2014 yıllarında Kayseri ihracatının, ithalat rakamları altında değerler elde ederek ithalatı karşılama oranlarının bu sektörde yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. 2014 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 55,4 ile son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

2.4.4. Tekstil Sektörü

1980 yılında uygulamaya konulan ihracata yönelik kalkınma politikasıyla Tekstil sektörü hızla büyümüş ve yatırımlar artmıştır. Tekstil sektörü, hazır giyim sektörüyle birlikte düşünüldüğünde Gayri Safi Yurt İçi hasıla (GSYİH), imalat sanayi ve sanayi üretimindeki pay, ihracat, ekonomiye sağladığı net döviz girdisi, istihdam, yatırım gibi makro-ekonomik büyüklükler açısından Türkiye'nin önemli sektörlerinden birisi haline gelmiştir. Ülkemizin GSYİH'nın yüzde 10'luk kısmını tekstil ve hazır giyim sektörü beraberce sağlamaktadır. Tekstil sektörünün mevcut kapasitesi yurt içi talepten oldukça fazla olduğu için büyük oranda ihracat odaklı bir sektördür (Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Hazır Giyim Sektör Raporu, 2012, s. 1). Tekstil ve hazır giyim sektörünün üretimi ve ticareti gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelere kaymakla birlikte ekonominin itici gücü ve istihdamın temel kaynağı olmaktadır (Arslan, 2008, s. 13).

Ülkelerin ekonomik kalkınma sürecinde önemli rol oynayan sanayi dalından birisi olan tekstil sektörü, elyaf hazırlama, iplik, dokuma, örgü, boya, baskı, apre, kesim, dikim üretim süreçlerini kapsamaktadır. Tekstil sektörü içerisinde elyaftan iplik ve mamul kumaşa kadar olan kısmı, hazır giyim sektörü içerisinde ise kumaştan giyim eşyası elde edilene kadar olan süreç içinde değerlendirilebilir. Tekstil sektöründe nihai

kullanıma yönelik ürünleri çok genel olarak hazır giyim, hazır eşya ve teknik tekstiller olarak gruplandırılmakta ve bu kapsamda çorap, kazak, gömlek, pantolon, takım elbise gibi ürünleri giyim eşyası; perde, çarşaf gibi ürünleri ev tekstili; halı ve diğer tekstil yer kaplamaları; ağ, ip, kablo, taşıyıcı tekstil bandı, branda, koruyucu bez, filtre, paraşüt, fren bezi, keçe gibi diğer tekstil ürünleri yer almaktadır (OKA, Tekstil ve Hazır Giyim Sektör Raporu, 2014, s. 9). Bu sektör vasıflı ve vasıfsız iş gücüne sağladığı istihdam ile sanayi yoğun emek gerektiren, iş gücü ağırlı bir üretim dalıdır. Tekstil ve hazır giyim sektörü sanayileşmiş ülkelerde teknoloji yoğun büyük sektör haline gelirken, gelişmekte olan ülkelerde hala emek yoğun niteliğini koruduğu için iş gücü yönüyle büyümektedir (Arslan, 2008, s. 24). Sanayileşme sürecinin başında olan az gelişmiş ülkeler ise emek yoğun sanayi olan bu sektörde, ürünlerinde uzmanlaşarak gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelere karşı rekabet gücü elde etmeye ve uluslararası ticarete yer almaya başlamışlardır.

Tekstil sektörünün en önemli sorunları içerisinde finansman ve enerji maliyetlerinin yüksek oluşu, aşırı kapasite, kayıt dışı üretim, firmaların markalaşamaması, alt sektörlerle koordinasyon ve işbirliğinin yeterli düzeyde sağlanamaması, firmaların sermaye yapılarının yetersiz olması gibi sorunlar yer almaktadır. Bu sektörün sahip olduğu başlıca avantaj ise, ürünlerin hızlı teslimat edilebilmesi, hedef pazarlara olan yakınlık, teknik, sosyal ve idari bilgi birikimi ve geniş ürün yelpazesine sahip olması olarak sıralanabilir (Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Hazır Giyim Sektör Raporu, 2012, ss. 1-2).

Tekstil sektöründe ülke genelinde en yüksek işyeri sayısı ve istihdamın İstanbul ilinde olduğu ve bunu Bursa, Denizli, Gaziantep, İzmir gibi iller takip ederken, Hazır giyim sektöründe ise, ülke genelinde en yüksek işyeri sayısı ve istihdamın yine İstanbul'da olduğu ve bunu İzmir, Bursa, Ankara, Gaziantep, Adana, Denizli, Kocaeli, Tekirdağ ve Kayseri takip etmektedir (OKA, Tekstil ve Hazır Giyim Sektör Raporu, 2014, ss. 22-23). Kayseri'de bu sektörde 2014 yıl sonu itibariyle KAYSO verilerine göre tekstil imalatında büyük ölçekli üretim yapan 96 firma faaliyet göstermektedir. Bu firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 7.440 kişidir. Tekstil sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 77,5 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının üzerindedir. Bu sektörde NACE Rev.2 sınıflamasına göre Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre 3 alt grupta incelenebilir.

2.4.4.1. İplik, Dokuma, Tekstil Terbiye Sanayi Grubu

İplik, Dokuma, Tekstil Terbiye Sanayi Grubunda Kayseri'de 32 firma faaliyet göstermektedir. İstihdam açısından Kayseri'ye katkısı çok yüksektir ve bu sektörde 4287 kişi çalışmaktadır. Ürün grupları ise aşağıdaki gibidir.

- ✓ NACE 13.10.03; Doğal pamuk elyafının imalatı (kardelenmesi, taraklanması, vb.)
- ✓ NACE 13.10.12; Pamuk elyafının bükülmesi ve iplik haline getirilmesi
- ✓ NACE 13.10.15; Suni ve sentetik elyafların bükülmesi ve iplik haline getirilmesi (filament ipliği ve suni ipek elyafı imalatı hariç)
- ✓ NACE 13.20.14; Kot kumaşı imalatı
- ✓ NACE 13.20.16; Pamuklu dokuma kumaş imalatı (havlu, peluş, vb. ilmeği kesilmemiş kumaşlar ile kot, kadife ve tafting kumaşlar hariç)
- ✓ NACE 13.20.17; Doğal kıl ve yünden dokuma kumaş imalatı
- ✓ NACE 13.20.21; Havlı, şönil, havlu, peluş, tırtıl ve benzeri ilmeği kesilmemiş dokuma kumaşlar ile tafting kumaş imalatı
- ✓ NACE 13.30.02; Tekstil elyaf ve ipliklerini ağartma ve boyama hizmetleri (kasarlama dahil)
- ✓ NACE 13.30.02; Tekstil elyaf ve ipliklerini ağartma ve boyama hizmetleri (kasarlama dahil)
- ✓ NACE 13.30.03; Kumaş ve tekstil ürünlerine baskı yapılması hizmetleri (giyim eşyası dahil)

2.4.4.2. Halı, Keçe, Dar Dokuma ve Ev Tekstil Ürünleri Sanayi Grubu

Kayseri'de NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Halı, Keçe, Dar Dokuma Ve Ev Tekstil Ürünleri Sanayi Grubunda 39 firma faaliyet göstermektedir. En fazla istihdam sağlayan sektörlerden birisidir ve bu sektörde 2570 kişi çalışmaktadır. Ürün grupları da aşağıdaki gibidir.

- ✓ NACE 13.91.01; Örgü ve tığ işi kumaşların imalatı (penye ve havlı kumaşlar ile raschel veya benzeri makineler ile örülen tül, perde, vb. örgü veya tığ ile örülmüş ürünler dahil)
- ✓ NACE 13.92.01; Yatak örtü takımları, yatak çarşafı, yastık kılıfları, masa örtüsü ile tuvalet ve mutfakta kullanılan örtülerin imalatı (el ve yüz havluları dahil)

- ✓ NACE 13.92.03; Perdelerin ve iç storların, perde veya yatak saçaklarının, farbelalarının ve malzemelerinin imalatı (güpür, tül perde ve kalın perdeler dahil)
- ✓ NACE 13.92.06; Tekstilden çuval, torba, çanta ve benzerlerinin imalatı (eşya paketleme amacıyla kullanılanlar)
- ✓ NACE 13.93.01; Halı (duvar halısı dahil) ve kilim imalatı (paspas, yolluk ve benzeri tekstil yer kaplamaları dahil)
- ✓ NACE 13.96.01; Dokunabilir ipliklerden metalize iplik ve metalize gipe iplik ile bunlardan dokuma kumaş imalatı (giyim ve döşemecilikte kullanılan)
- ✓ NACE 13.96.03; Dar dokuma kumaşların imalatı (etiket, arma ve diğer benzeri eşyalar hariç)
- ✓ NACE 13.96.04; Tekstil malzemelerinden dokuma etiket, rozet, arma ve diğer benzeri eşyaların imalatı
- ✓ NACE 13.96.05; Teknik kullanım amaçlı tekstil ürünleri ve eşyaları imalatı fitil, lüks lambası gömleği, tekstil malzemesinden hortumlar, taşıma veya konveyör bantları, elek bezi ve süzgeç bezi dahil)
- ✓ NACE 13.99.02; Tül ve diğer ağ kumaşların (dokuma, örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) olanlar hariç) imalatı ile oya, dantel ve nakış imalatı (yaka, fisto yaka, lez, aplik, motif, kapitone ürünleri vb. dahil)
- ✓ NACE 13.99.03; Keçe, basınçlı hassas giysi dokumaları, tekstilden ayakkabı bağı, pudra ponponu vb. imalatı
- ✓ NACE 13.99.04; Tekstil kırpıntısı imalatı (yatak, yorgan, yastık, şilte ve benzeri doldurmak için)

2.4.4.3. Giyim ve Deri Ürünleri Sanayi Grubu

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri'de Giyim ve Deri Ürünleri Sanayi Grubunda 25 firma faaliyet gösterirken 583 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektördeki NACE kodları ve ürün grupları şöyledir.

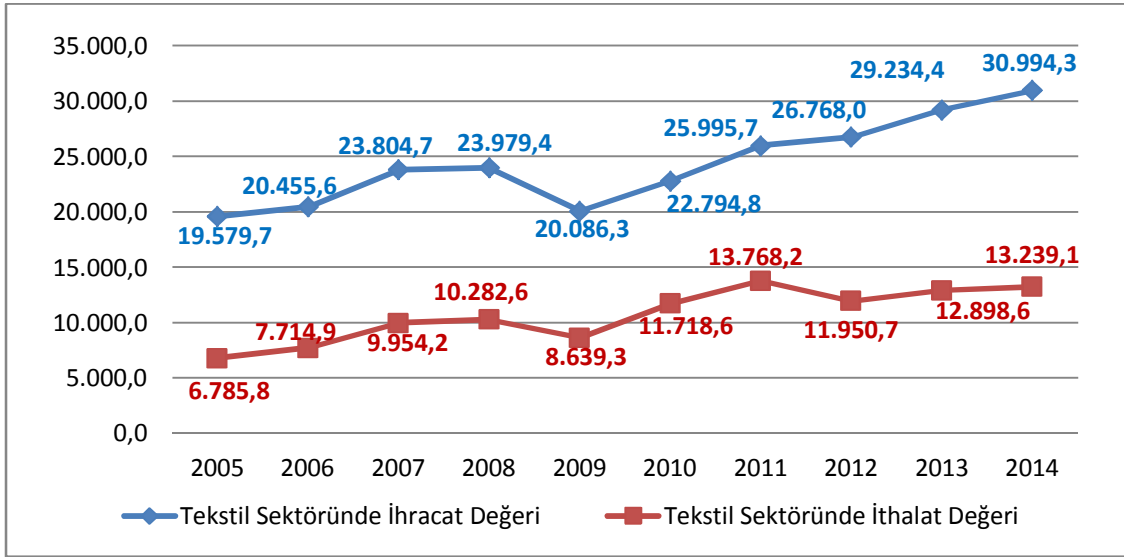
- ✓ NACE 14.12.07; Endüstriyel iş giysisi (iş önlükleri, iş elbiseleri, iş tulumları, vb.) imalatı (dikişsiz plastik olanlar ile ateşe dayanıklı ve koruyucu güvenlik kıyafetleri hariç)
- ✓ NACE 14.13.04; Dış giyim eşyası imalatı, dokuma, örme (trikotaj) ve tığ işi (kroşe), vb. kumaştan olanlar (kaban, palto, ceket, pantolon, takım

elbise, döpiyes, anorak, yağmurluk, gece kıyafetleri vb.) (iş giysileri ve terzilerin faaliyetleri hariç)

- ✓ NACE 14.14.01; Gömlek, tişört, bluz, vb. ceket altına giyilebilen giyim eşyası imalatı (dokuma, örgü veya tığ işi kumaştan)
- ✓ NACE 14.14.03; Atlet, fanila, külot, slip, iç etek, kombinezon, jüp, jüpon, sütyen, korse vb. iç çamaşırı imalatı (dokuma, örgü veya tığ işi kumaştan)
- ✓ NACE 14.31.01; Çorap imalatı (örme ve tığ işi olan külotlu çorap, tayt çorap, kısa kadın çorabı, erkek çorabı, patik ve diğer çoraplar)
- ✓ NACE 14.39.01; Örgü (triko) ve tığ işi (kroşe) diğer giyim eşyası imalatı (doğrudan süveter, kazak, hırka, yelek, vb. şekillerde üretilenler)
- ✓ NACE 15.20.15; Deriden ayakkabı, mes, bot, çizme, postal, terlik, vb. imalatı (tamamıyla tekstilden olanlar ile ortopedik ayakkabı ve kayak ayakkabısı hariç)

Grafik 9'da görüldüğü gibi, 2005 yılından 2014 yılına kadar Türkiye'nin tekstil sektöründeki dış ticaret hacmini 1,67 katına çıkarken, Kayseri'nin tekstil sektöründeki dış ticaret hacmi 1,43 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 26.365,5 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 44.233,4 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 16,2 ithalat ise yüzde 16,0 azalmıştır. 2010 yılından itibaren bu sektördeki ihracat rakamları sürekli artmıştır. Türkiye tekstil sektöründe dış ticaret fazlası vermeye devam etmektedir.

Grafik 9: Türkiye'de Tekstil Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

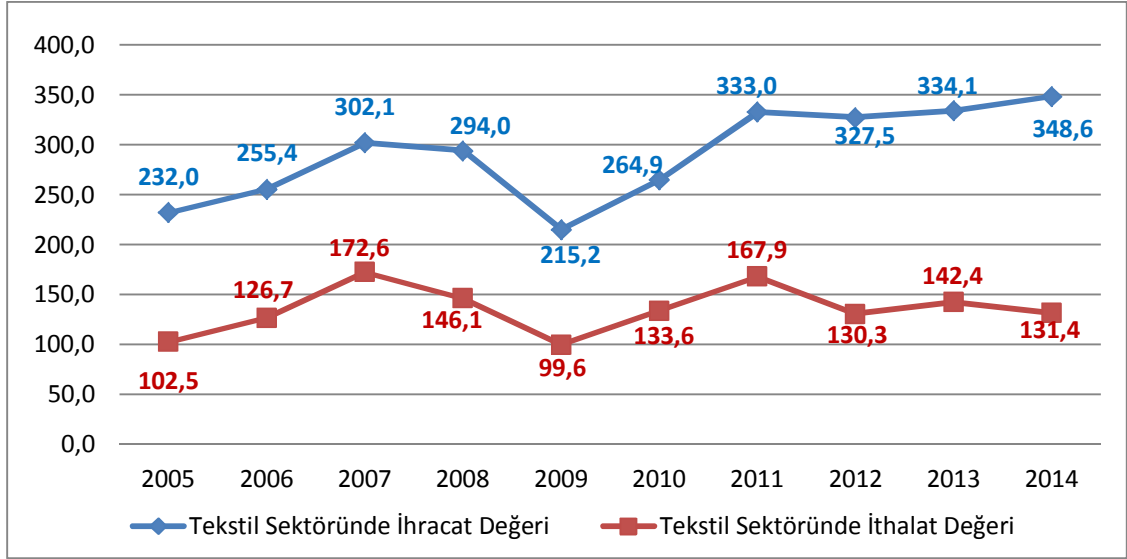

Kaynak: TÜİK

Tekstil ve hazır giyim sektörü, Türkiye'nin dışa açılma serüveninde süreci belirleyen önemli sektörlerden birisidir. Tekstil hammaddelerinin başlangıçta ağırlıklı bir ihracat yapısı varken, hazır giyim ve konfeksiyonun yüksek katma değerli olmasından dolayı yapı daha sağlıklı bir hale gelerek ürünlerin ihracatı artmıştır. Sektörün ulaştığı kapasite ve yatırım büyüklükleri açısından ülkemiz için stratejik sektör haline gelmiştir (Arslan, 2008, s. 42).

Kayseri'de Tekstil sektöründe Grafik 10'da görüldüğü gibi, 2005- 2014 yılları arasında dış ticaret fazlası vermektedir. Gerek ihracatta gerek ithalatta Kayseri'de tekstil sektöründe yıllara göre dalgalanmalar görülmekle birlikte 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat bir önceki yılı göre yüzde 26,8 ithalat ise yüzde 31,8 azalmıştır.

Grafik 10: Kayseri'de Tekstil Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında tekstil sektöründe 334,5 milyon dolar olan dış ticaret hacmi 2014 yılında 480,0 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Tekstil sektöründe Türkiye genelinde olduğu gibi Kayseri'de de son 10 yıldır dış ticaret dengesi pozitif değerler almaktadır. Kayseri'nin tekstil sektöründeki dış ticaret fazlasını 2005 yılında 129,5 milyon dolar iken, 2014 yılında yüzde 67,7 artırarak 217,2 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

2.4.5. Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri Sektörü

Kimya sektöründeki ürünler oldukça geniş bir ürün yelpazesine sahiptir ve üretilen ürünlerin %30'u doğrudan tüketiciye ulaşırken (plastikten kozmetiğe, ilaçlardan boyalara), %70'i ise diğer sektörlerde hammadde ve ara mal olarak kullanılmaktadır (tekstil, elektrikli eşya, metal, madeni ürünler, inşaat). Sanayi sektörleri arasında kimya sektörü en fazla ithalat yapılan sektörlerden biridir. Sanayiciyi ithalata yönlendiren en önemli etken ise, yurtiçindeki üretimin yetersizliğidir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kimya Sektörü Raporu, 2014, s. 5).

Plastik ve Kauçuk Ürünleri sektörü de kimya sektöründe olduğu gibi genel olarak ara malı üreten bir sektör niteliğindedir. Çok farklı yapıdaki sanayilere girdi sağlayan bu sektör inşaat, tarım, dayanıklı tüketim malları, otomotiv ve elektronik

olmak üzere imalat sanayi yanında ambalaj malzemeleri gibi ürünlerle hizmet sektöründe de tedarikçi konumundadır (İstanbul Sanayi Odası, 2012, s. 1). Kağıt ve mukavvanın işlenerek dönüştürülmesinden elde edilen kağıt ürünleri, çeşitli tekniklerle kağıttan ve diğer materyallerden Tanıtım Malzemeleri Sektörüne ürün üretilmektedir.

Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri sektörü Kayseri'de genel olarak incelendiğinde NACE Rev.2 sınıflamasına göre Altılı Ekonomik Sınıflamasında 2 alt sektörde incelenmektedir. Kayseri'de 2014 yıl sonu itibariyle KAYSO verilerine göre bu sektörde büyük ölçekli üretim yapan 105 firma faaliyet göstermekte ve bu firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 2.698 kişi olduğu görülmektedir. Kimyasal ve plastik ürünler, tanıtım malzemeleri sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 25,7 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının altındadır.

2.4.5.1. Plastik ve Kauçuk Ürünler Sanayi Grubu

Kayseri'de Plastik Ve Kauçuk Ürünler Sanayi Grubunda 66 firma faaliyet göstermekte ve bu firmalarda 1643 kişi istihdam edilmektedir. NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre başlıca ürün gruplar şöyledir;

- ✓ NACE 22.11.19; Lastik tekerleklerinin yeniden işlenmesi ve sırt geçirilmesi (lastiğin kaplanması)
- ✓ NACE 22.19.02; Kauçuktan tüp, boru ve hortumların imalatı (vulkanize kauçuktan)
- ✓ NACE 22.19.08; Kauçuktan paket lastiği, tütün kesesi, cam silecekleri, tarih ıstampaları için karakterler, tapalar, lavabo pompaları, şişeler için tıpa ve halkalar ile sert kauçuktan diğer çeşitli eşyaların imalatı
- ✓ NACE 22.19.12; Kauçuktan silgi, rondela, conta, tekne veya iskele usturmaçaları, gözenekli vulkanize kauçuktan teknik işlerde kullanılan diğer eşyalar ile demiryolu, kara yolu taşıtları ve diğer araçlar için kalıplanmış parçaların imalatı
- ✓ NACE 22.21.03; Plastikten mamul halde tüp, boru, hortum ve bunların bağlantı elemanlarının imalatı (suni bağırsaklar dahil)
- ✓ NACE 22.21.04; Plastikten yarı mamul halde profil, çubuk, tabaka, levha, blok, film, folyo, şerit, vb. ile monofilament imalatı (nylon brandalar dahil)
- ✓ NACE 22.22.43; Plastik poşet, çöp torbası, çanta, torba, çuval, file,

- sandık, kutu, kasa, damacana, şişe, bidon, makara, masura, bobin, tıpa, kapak, kapsül vb. paketleme malzemelerinin imalatı (idrar torbası dahil)
- ✓ NACE 22.23.07; Plastikten banyo küvetleri, lavabolar, klozet kapakları, oturakları ve rezervuarları ile benzeri sıhhi ürünlerin imalatı (kalıcı tesisat için kullanılan montaj ve bağlantı parçaları dahil)
  - ✓ NACE 22.23.08; Plastikten/PVC den kapı, pencere, bunların kasaları, pervazları, kapı eşikleri, vb. imalatı
  - ✓ NACE 22.23.90; Başka yerde sınıflandırılmamış plastik inşaat malzemelerinin imalatı (plastik suni taş-mermerit imalatı)
  - ✓ NACE 22.29.01; Plastikten sofralar, mutfak, banyoda kullanılan eşya (silikon kek kalıbı, leğen, tas, kova vb.) ve diğer ev eşyası imalatı
  - ✓ NACE 22.29.05; Makine, mobilya, kaporta, el aletleri ve benzerlerinin plastikten bağlantı parçaları, plastikten taşıyıcı bantların ve konveyör bantlarının imalatı
  - ✓ NACE 22.29.06; Plastik başlık (koruma amaçlı olanlar hariç), izolasyon bağlantı parçaları ile lambaların, aydınlatma ekipmanlarının, ışıklı tabelaların, vb.nin başka yerde sınıflandırılmamış plastik kısımlarının imalatı
  - ✓ NACE 22.29.07; Plastikten mandal, askı, sünger, sabunluk, tarak, bigudi, toka, saç fırketesi, boncuk, biblo, heykelcik ve diğer eşyalar ile mamul haldeki kendinden yapışkanlı levha, şerit vb. ürünlerin imalatı
  - ✓ NACE 22.29.90; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer plastik ürünlerin imalatı

2.4.5.2. Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi Grubu

NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasında Kayseri'de 2014 KAYSO verilerine göre 39 firma faaliyet gösterirken 1055 kişi istihdam edilmektedir. Başlıca ürün grupları aşağıda verilmiştir.

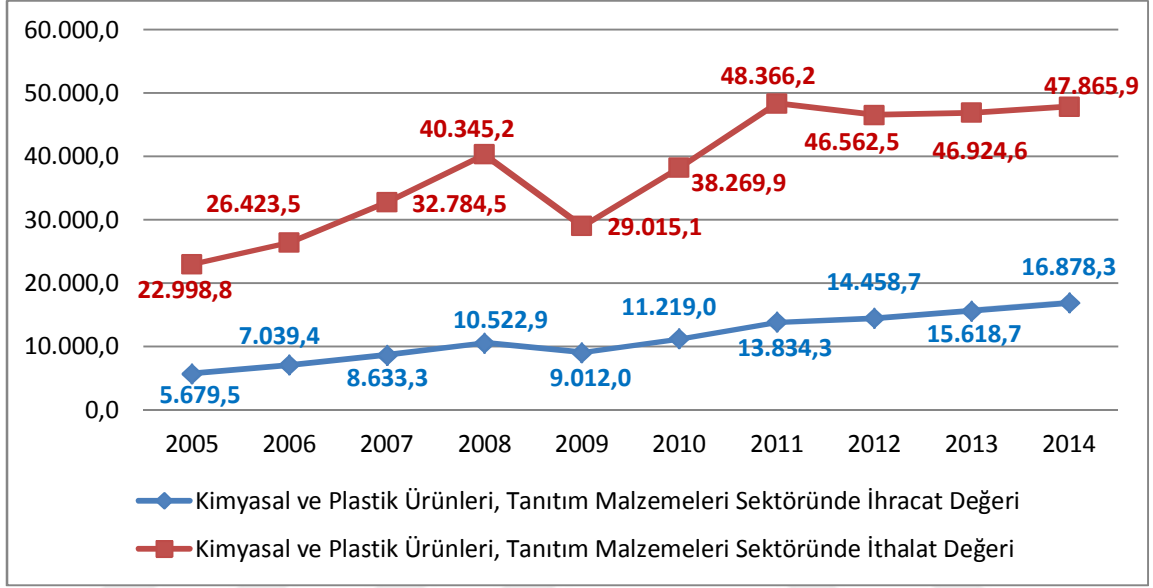
- ✓ NACE 17.12.07; Kağıt ve mukavva imalatı (daha ileri sanayi işlemleri için rulo veya tabaka halinde) (ziftli, lamine, kaplanmış ve emprenye edilmiş olanlar ile krepon ve kırışık kağıtlar dahil)
- ✓ NACE 17.21.11; Kağıt ve kartondan torba ve çanta imalatı (kese kağıdı dahil)
- ✓ NACE 17.21.12; Kağıt veya mukavvadan koli, kutu ve benzeri

- muhafazaların imalatı
- ✓ NACE 17.21.13; Oluklu kağıt ve oluklu mukavva imalatı (rulo veya tabaka halinde)
  - ✓ NACE 17.22.02; Kullanıma hazır tuvalet kağıdı, kağıt mendil, temizlik veya yüz temizleme için kağıt mendil ve havlular ile masa örtüsü ve peçetelerin imalatı (kağıt hamurundan, kağıttan, selüloz vatkadan veya selüloz lifli ağlardan yapılmış)
  - ✓ NACE 17.23.06; Kağıt veya mukavvadan ana niteliği bilgi içermeyen eğitim ve ticari kırtasiye malzemeleri imalatı (ajandalar, defterler, sicil defterleri, muhasebe defterleri, ciltler, kayıt formları ve diğer benzeri kırtasiye ürünleri)
  - ✓ NACE 17.23.08; Kullanıma hazır basım ve yazım kağıdı ile diğer kağıt ve mukavvaların imalatı (basılı olanlar hariç)
  - ✓ NACE 17.29.01; Kağıt veya mukavvadan etiketlerin imalatı
  - ✓ NACE 18.12.01; Çıkartma, takvim, ticari katalog, tanıtım broşürü, poster, satış bülteni, kartpostal, davetiye ve tebrik kartları, yıllık, rehber, resim, çizim ve boyama kitapları, çizgi roman vb. basım hizmetleri
  - ✓ NACE 18.12.02; Gazetelerin, dergilerin ve süreli yayınların basım hizmetleri (haftada dört kereden daha az yayınlananlar)
  - ✓ NACE 18.12.03; Ansiklopedi, sözlük, kitap, kitapçık, müzik eserleri ve müzik el yazmaları, atlas, harita vb. basım hizmetleri
  - ✓ NACE 18.12.07; Plastik, cam, metal, ağaç ve seramik üstüne baskı hizmetleri
  - ✓ NACE 18.13.02; Basım öncesi bilgisayar destekli hizmetler (bilgisayar destekli sayfa tasarımı ile saydam, asetat, reprografik sunum araçları ve diğer sayısal sunum ortamları, taslaklar, planlar vb. baskı ürünlerinin tasarlanması, masa üstü yayımcılık dahil)

Türkiye'de Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektöründe Grafik 11'de görüldüğü gibi dış ticaret rakamlarında iniş çıkışlar gözlemlenmektedir. 2005 yılından 2014 yılına kadar Türkiye'nin bu sektöründeki dış ticaret hacmi 2,25 katına çıkmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 28.678,3 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 64.744,2 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 14,4 ithalat ise

yüzde 28,1 azalmıştır. 2010 yılından itibaren ise bu sektördeki ihracat rakamları sürekli artmıştır, fakat Türkiye Kimyasal Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektöründe dış ticaret açığı vermeye devam etmiştir.

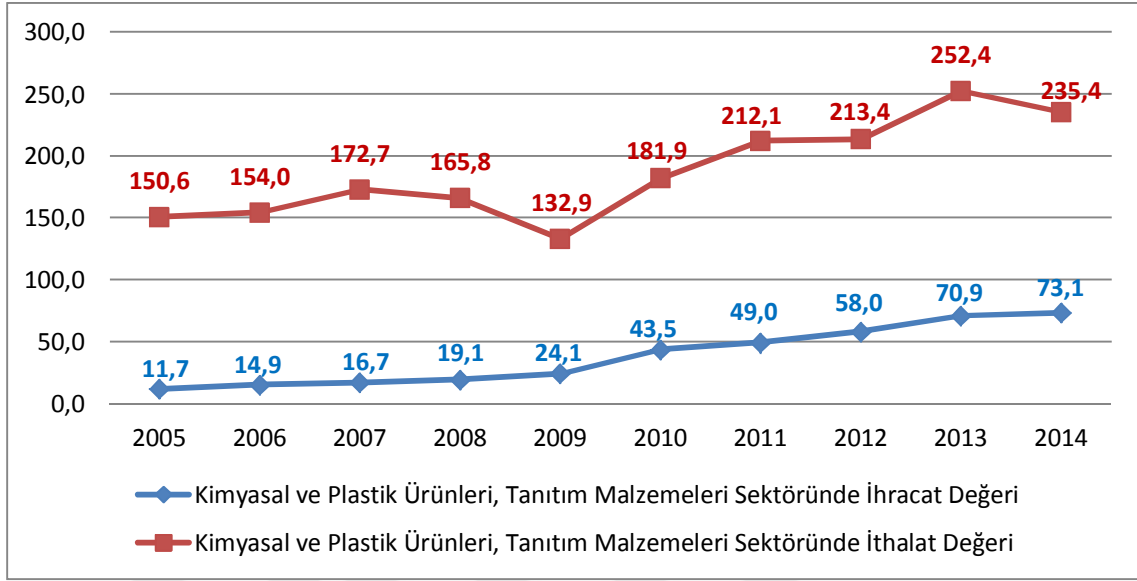
Grafik 11: Türkiye'de Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektöründe Grafik 12'de görüldüğü gibi dış ticaret açığının en az olduğu yıl 2009, en fazla olduğu yıl ise 2013'tür. 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında Kayseri'nin ithalat rakamında yüzde 19,8 azalarak 132,9 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. İhracat ve ithalat rakamlarında Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. İhracat rakamlarında ise 2005-2014 yılları arasında sürekli arttığı görülmektedir.

Grafik 12: Kayseri'de Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektöründe 162,3 milyon dolar olan dış ticaret hacmi 2014 yılında 308,5 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Fakat Kayseri'nin bu sektördeki dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 5,6'sini oluştururken, 2014 yılında diğer sektörlerin Türkiye'nin toplam dış ticaretinden aldıkları pay daha fazla olduğu için bu sektörünün payı azalarak binde 4,7'sini oluşturmaktadır.

Kayseri ekonomisi Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektöründe 2005-2014 yıllarında dış ticaret açığı vermiştir. 2008 Küresel krizinin etkisiyle 2009 yılında ithalat rakamı düşmüş ve dış ticaret açığı 108,8 milyon dolarla 2009 yılında azalmıştır. En fazla dış ticaret açığının olduğu yıl 2013 ve 181,5 milyon dolardır. Türkiye genelinde bu sektörde dış ticaret dengesi de ülke ithalatının ihracatından fazla olması dolayısıyla 10 yıldır negatif değerler almaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri'nin Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektöründe karşılama oranının Türkiye ortalamasının altında olduğu ve 2005-2014 yıllarında Kayseri ihracatının, ithalat rakamları altında değerler elde ederek ithalatı karşılama oranlarının bu sektörde yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir.

2.4.6. İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü

İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü ekonomik büyümenin en önemli kaldıraçlarından biri durumunda olmakla birlikte iç dinamikleri itibariyle birçok yan sektörün sürükleyici konumundadır. 2000'li yılların başından itibaren inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe, gelişmiş ekonomilerde hükümetlerin düşük gelirli kesimi konut edindirmeye yönelik esnek kredi uygulamaları (subprime mortgage kredisi) ve yine bu politikaya bağlı olarak faizlerin düşük seyretmesi konut talebini artırmış ve konut fiyatları da yükselmiştir. 2008 yılı ve öncesinde gerçekleşen bu durum sonucunda Subprime Mortgage kredi sisteminin çökmesiyle 2006-2009 yılları arasında büyüme yavaşlayarak durma noktasına gelmiştir (Müsiad, 2014, ss. 15-17).

Ülkemizde ise 2004-2006 yıllarında inşaat ve alt yapı malzemeleri sektörü büyüme göstermiş ve 2006 yılında yüzde 18,5 büyümeye ulaşmıştır. 2006 yılında yüksek performanslı büyümenin ardından 2007 yılında konut talebinde azalma, seçim dönemi, ekonomik ve siyasi belirsizlikler sektörde durgunluğu beraberinde getirmiştir. Küresel krizden ve ekonomik daralmadan etkilenen inşaat ve alt yapı malzemeleri sektörü 2008 yılında yüzde 8,1 küçülme ile tamamlanmıştır. 2009 yılında da sektörün büyümesi küresel olarak derinleşen kriz beklentisiyle birlikte negatif yönde etkilenmiştir. 2010 yılında küresel krizden düşük oranda etkilenmek adına alınan önlemlerle sektör yüksek oranlı büyüme performansı sergilemiş ve daha sonraki yıllarda da bu performansı devam etmiştir (Müsiad, 2014, ss. 17-18). Ülkemizin kalkınmasına ve büyümesine katkı sağlayan bu sektör Türkiye'nin kilit sektörü olduğu unutulmamalıdır.

İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri sektöründe ihracatta rekabet üstünlüğü sağlamanın yolu teknolojik gelişmeden geçmektedir. Bu sektörde yüksek ihracat rakamlarına ulaşmak için katma değeri yüksek bir sektöre dönüştürülmelidir, bunun yollarından birisi ise AR-GE (inovasyon) ve nonateknoji ile çalışmaktır (İmsad ve Tüsiad, 2012, s. 29). Bu sektör sanayinin her dönem belirleyici dinamiklerinden birisi olmuştur. Bundan sonraki dönemde de kentsel dönüşüm ve teknoloji ile inovasyon faaliyetleri belirleyici dinamikleri olmaya devam edecektir.

Kayseri'de 2014 yılı sonu itibariyle KAYSO verilerine göre inşaat ve alt yapı malzemeleri imalatında büyük ölçekli üretim yapan 101 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 3.855 kişi olduğu görülmektedir. İnşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 38,2 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının altındadır. Bu sektörde Kayseri'de başlıca ürün gruplarını 2 alt grupta incelenebilir.

2.4.6.1. Cam Ürünler, İnşaat Malzemeleri ve Vitriفيye Sanayi Grubu

NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri'de Cam Ürünler, İnşaat Malzemeleri ve Vitriفيye Sanayi Grubunda 2014 yılı KAYSO verilerine göre 48 firma çalışmaktadır. Bu sektörde 1901 kişi istihdam edilirken, Kayseri'de üretimi yapılan ürün grupları aşağıdaki gibidir.

- ✓ NACE 23.12.02; Sertleştirilmiş emniyet camı ve temperli düz cam imalatı(oto camı dahil)
- ✓ NACE 23.12.04; Levha veya tabaka halinde işlenmiş cam imalatı (kavislendirilmiş, kenarları işlenmiş, gravür yapılmış, delinmiş, emaylanmış/sırlanmış veya başka bir şekilde işlenmiş, fakat çerçevenmemiş veya monte edilmemiş olanlar) (optik camlar dahil)
- ✓ NACE 23.13.01; Camdan şişe, kavanoz ve diğer muhafaza kapları, bardaklar, termos ve diğer vakumlu kapların camdan yapılmış iç yüzeyleri ile camdan sofraya ve mutfak eşyaları imalatı (ampuller hariç)
- ✓ NACE 23.32.01; Fırınlanmış, ateşe dayanıklı olmayan kil ve topraktan baca künkleri ve başlıkları, şömine ve baca boruları, oluklar ve bağlantı parçaları ile tuğla, kiremit, karo vb. inşaat malzemeleri imalatı (seramikten oluklar, borular ve bağlantı parçaları dahil)
- ✓ NACE 23.42.01; Seramik sıhhi ürünlerin imalatı
- ✓ NACE 23.49.02; Başka yerde sınıflandırılmamış yapı işlerinde kullanılmayan diğer seramik eşyaların imalatı (dekoratif amaçlı olmayan seramik saksılar dahil)
- ✓ NACE 23.51.01; Çimento imalatı (çimento klinkeri, portland, alüminyumlu çimento (boksit çimentosu), cüruf çimento, süper fosfat çimentolar ve benzeri suya dayanıklı çimentolar)
- ✓ NACE 23.52.01; Sönmemiş kireç, sönmüş kireç ve suya dayanıklı kireç imalatı

- ✓ NACE 23.61.02; Çimentodan, betondan veya suni taştan karo, döşeme taşı, kiremit, tuğla, boru, vb. inşaat amaçlı ürünlerin imalatı
- ✓ NACE 23.62.01; İnşaat amaçlı alçı ürünlerin imalatı (kartonpiyer, levhalar, panolar, paneller, vb.)
- ✓ NACE 23.63.01; Hazır beton imalatı
- ✓ NACE 23.64.01; Toz harç imalatı
- ✓ NACE 23.69.02; Beton, çimento ya da suni taştan yapılmış diğer ürünlerin imalatı (heykel, alçak ve yüksek kabartma, vazo, çiçek saksısı, mimari süsler, bahçe süsleri, vb.)
- ✓ NACE 23.99.02; Mineral ses/ısı izolasyon malzemelerinin imalatı (cüruf yünleri, taş yünü, madeni yünler, pul pul ayrılmış vermikulit, geliştirilmiş kil, soğuk tandış plakası, vb. ısı ve ses yalıtım malzemeleri)

2.4.6.2. İnşaat, Taahhüt ve Proje Yapım İşleri Sanayi Grubu

Kayseri'de İnşaat, Taahhüt Ve Proje Yapım İşleri Sanayi Grubunda faaliyet gösteren firma sayısı 53 ve bu firmalarda istihdam edilen kişi sayısı ise 1954 kişidir. Kayseri'de bu sektörde üretim yapılan ürün grupları aşağıda verilmiştir.

- ✓ NACE 41.20.01; İkamet amaçlı olmayan binaların inşaatı (fabrika, atölye vb. sanayi üretimini amaçlayan binalar ile hastane, okul, otel, işyeri, mağaza, alışveriş merkezi, lokanta, kapalı spor tesisi, cami, kapalı otopark, tuvalet, vb. inşaatı)
- ✓ NACE 41.20.02; İkamet amaçlı binaların inşaatı (müstakil konutlar, birden çok ailenin oturduğu binalar, gökdelenler vb.nin inşaatı) (ahşap binaların inşaatı hariç)
- ✓ NACE 41.20.04; İkamet amaçlı ahşap binaların inşaatı
- ✓ NACE 42.11.01; Oto yollar, kara yolları, şehir içi yollar ve diğer araç veya yaya yollarının inşaatı
- ✓ NACE 42.11.02; Yol yüzeylerinin asfaltlanması ve onarımı, kaldırım, kasis, bisiklet yolu vb.lerin inşaatı, yolların vb. yüzeylerin boyayla işaretlenmesi, yol bariyeri, trafik işaret ve levhaları vb.nin kurulumu gibi yol, tünel vb. yerlerdeki yüzey işleri
- ✓ NACE 42.22.01; Uzun mesafe elektrik ve telekomünikasyon (iletişim) hatlarının inşaatı (uzun mesafe yüksek gerilim elektrik iletim hatları ile

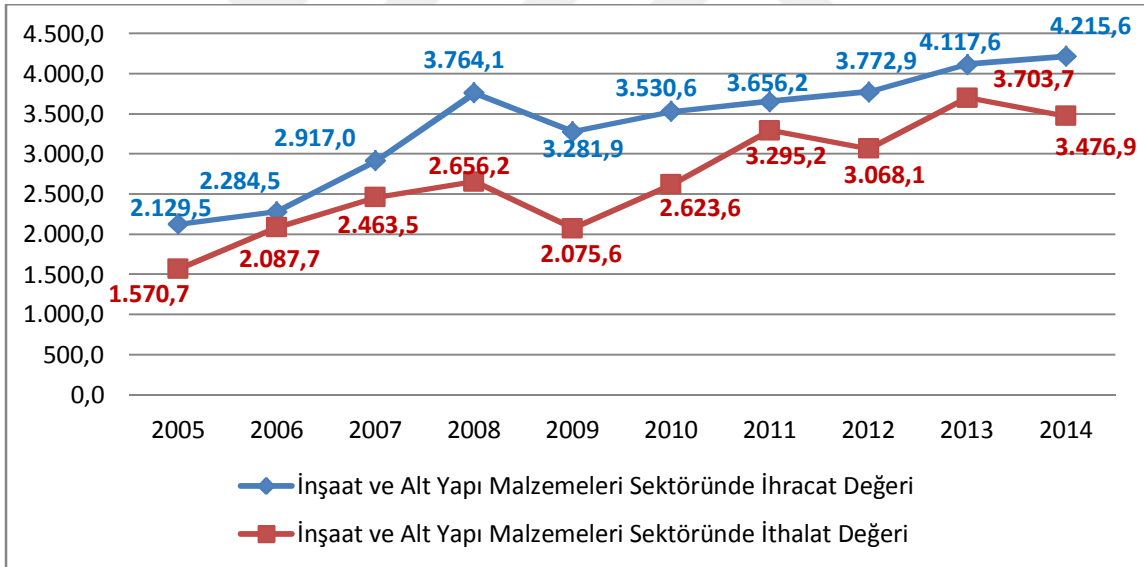
uzun mesafe yer üstü/altı veya deniz altı telekomünikasyon iletim hatları)

- ✓ NACE 43.12.01; Zemin ve arazi hazırlama, alanın temizlenmesi ile kazı ve hafriyat işleri (tarımsal arazinin hazırlanması, dinamitleme ve kayaların kaldırılması, inşaat, tarım vb. alanların drenajı, hafriyat, kazı, dolgu vb. işler) (madencilik için yapılanlar hariç)
- ✓ NACE 43.12.02; Maden sahalarının hazırlanması (tünel açma dahil, petrol ve gaz sahaları için olanlar hariç)
- ✓ NACE 43.22.01; Bina veya diğer inşaat projelerinde ısıtma, havalandırma, soğutma ve iklimlendirme sistemlerinin tesisatı (ev tipi boyler (kombi, kazan vb.) ve brülörlerin bakım, onarım ve kurulumu ile elektriksiz güneş enerjisi kolektörlerinin kurulumu dahil)
- ✓ NACE 43.22.03; Bina ve diğer inşaat projelerinde su ve kanalizasyon tesisatı ve onarımı (yağmurlama sistemlerinin kurulumu dahil sıhhi tesisat işleri, yangın söndürme sistemlerinin kurulumu, kanalizasyon tesisatı döşeme işleri vb.)
- ✓ NACE 43.33.01; Bina ve diğer yapıların içi veya dışında yer ve duvar kaplama faaliyetleri (mermer, mozaik, granit, karo ve kaldırım taşlarının, parke dahil ahşap yer ve duvar kaplamalarının döşenmesi vb.) (halı, taban muşambası ve kağıt kaplama hariç)
- ✓ NACE 43.33.02; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer yer döşeme ve kaplama ile duvar kaplama işleri (halı, taban muşambası ve diğer esnek yer kaplamaları ile duvar kaplama işleri)
- ✓ NACE 43.91.01; Çatı işleri (çatı iskeleti kurulumunu içeren inşaat işleri, çatı yapımı, çatı oluğu ve oluk ağzı montaj işleri ile metal ve diğer malzemeden çatı kaplama işleri) (dülgerlik işleri dahil)
- ✓ NACE 43.99.01; Yapısal çelik bileşenlerin kurulması işleri (bina, köprü, gezer vinç veya elektrik iletim kulesi gibi diğer yapılar için prefabrik yapısal çelik bileşenlerin kurulması vb.)
- ✓ NACE 43.99.05; İnşaatlarda beton işleri (kalıp içerisine beton dökülmesi vb.)
- ✓ NACE 43.99.15; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer uzmanlaşmış inşaat işleri (şömine, barbekü dahil)

Türkiye'de inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe Grafik 13'de görüldüğü gibi 2005'dan 2014 yılına kadar dış ticaret hacmi 2,07 katına çıkarken, Kayseri'nin inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründeki dış ticaret hacmi 3,41 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 3.700,2 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 7.692,5 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. İnşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe son 10 yılda Türkiye dış ticaret açığı vermemiştir. Dış ticaret fazlasının en az olduğu yıl 2006, en fazla olduğu yıl 2009'dur. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 12,8 azalmış, ithalat yüzde 21,9 azalmıştır. 2010 yılından itibaren bu sektördeki ihracat rakamları sürekli artmıştır. Türkiye inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe dış ticaret fazlası vermeye devam etmiştir.

Grafik 13: Türkiye'de İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

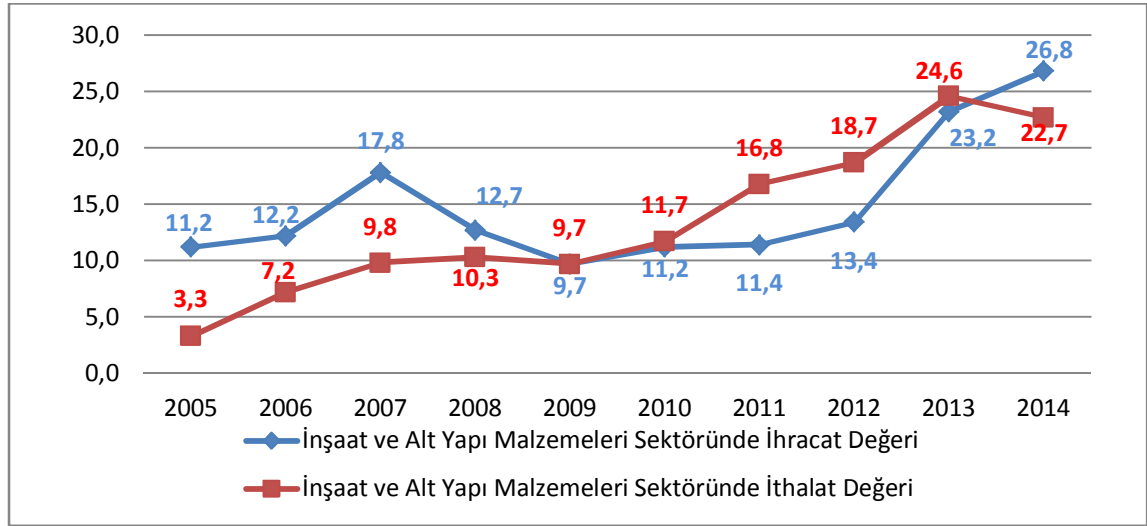

Kaynak: TÜİK

Grafik 14'de görüldüğü üzere; Kayseri'de inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe 2009 yılında dış ticaret dengesi oluşmuşken, dış ticaret açığının en fazla olduğu yıl 2011'dir. Gerek ihracatta gerek ithalatta Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Kayseri'de de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat bir önceki yılı göre yüzde 23,6 ithalat yüzde 5,8 azalmıştır. 2010-

2013 yıllarında hem ihracat hem ithalat rakamları sürekli artmıştır. 2014 yılında Kayseri inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe tekrar dış ticaret fazlası vermeye başlamıştır.

Grafik 14: Kayseri'de İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe İhracat ve İthalat
(Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe 14,5 milyon dolar olan Kayseri dış ticaret hacmi 2014 yılında 49,5 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bu sektörde Kayseri'nin dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 3,9' unu oluştururken, 2014 yılında artarak binde 6,4'ünü oluşturmuştur.

Kayseri ekonomisi inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe 2005-2008 yıllarında dış ticaret fazlası verirken, 2009 yılında dış ticaret dengesi oluşmuştur. Kayseri'de 2010- 2013 yılların dış ticaret açığı vermiş, 2011 yılında bu sektör on yılda gerçekleşen en fazla dış ticaret açığını 5,4 milyon dolar olarak vermiştir. 2014 yılında ise inşaat ve alt yapı malzemeleri sektörü tekrar 4,1 milyon dolar dış ticaret fazlası vermiştir. Türkiye genelindeki inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründeki dış ticaret dengesi ise ülke ihracatının ithalattan fazla olması dolayısıyla 10 yıldır pozitif değerler almaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde 2005-2007

yılları arasında karşılama oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve 2008-2009 ve 2014 yıllarında ihracatın ithalat rakamları üzerinde değerler elde ederek ithalatı karşılama oranlarının 100 ve üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. 2010-2013 yıllarında ihracatın ithalatı karşılama oranı 100'ün altına düşmüştür. 2014 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 118,1 oranına ulaşmıştır.

2.4.7. Gıda Sektörü

Cumhuriyet'in kuruluşun itibaren imalat sanayi içerisinde en hızlı gelişen sektörlerden biri olan gıda sektörü, un tamamıyla karataş değirmenlerinde üretilmekte, süt ve et ürünleri geleneksel yöntemlerle elde edilmekte, zeytinyağı ilkel yöntemlerle üretilmekte, şeker ve çay üretimi yapılmamaktaydı. Bu dönemde devlet Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) olarak büyük işletmeler kurmuş ve özel sektör yatırımlarının da öncüsü ve destekleyicisi olmuştur (ORAN, Gıda Sektörüne Yönelik İmalat Sanayi Raporu, 2013, s. 103).

Gıda sektörünün ana görevi tarımsal hammaddeyi işleyerek kaliteli, sağlıklı gıda ürünleri haline getirmektir. Bu süreçte en önemli adım üretimden başlanarak, sağlıklı hammadde temininden enerji kullanımına, ambalajdan dağıtım kanallarına kadar birçok unsur yer almaktadır. Bu süreci "tarladan sofraya" ilkesinden yola çıkarak gıda sektöründe; çiftçiler, sanayiciler, tedarikçiler, nakliyeciler, perakendeciler ve tüketicileri de içine alan farklı gruplar oluşturmaktadır (T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gıda ve İçecek Sektör Raporu, 2013, s. 10). Gıda sektörü sanayide tarımsal üretim, dengeli beslenme, istihdam, katma değer ve ihracat açısından önemli bir işleve sahipken Türkiye'de dış ticaret fazlası veren bu sektör Kayseri'de 2005-2014 yılları arasında dış ticaret açığı verdiği görülmektedir.

Türkiye'de gıda ürünleri sektöründe teknolojik açıdan aralarında farklılıklar bulunan çok sayıda işletme birlikte faaliyet göstermekte, tarımsal hammaddelerin özelliklerine göre bir ya da birden fazla teknik kullanarak işlenmesi ile nihai ürüne dönüştürülmesini sağlayan imalat sanayi alt sektörüdür. Bu sektörde kullanılan teknolojilerin firmalar arasında ileri ve geri teknolojiye ürün üretilmesi ile karmaşık bir üretim yapısında hem dış pazarda rekabet edebilecek ürünler hem de daha ilkel koşullarda üretilen daha çok iç pazara yönelik ürünler alıcı bulabilmektedir (ORAN, Gıda Sektörüne Yönelik İmalat Sanayi Raporu, 2013, s. 106).

KAYSO verilerine göre 2014 yılsonu verilerine Kayseri’de gıda ürünleri imalatında büyük ölçekli üretim yapan 96 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 6.131 kişi olduğu görülmektedir. Gıda sektöründe Türkiye’de işletme başına düşen kişi sayısı 63,9 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının üzerindedir. Kayseri’deki gıda sektöründeki başlıca ürün gruplarını 2 alt grupta incelenebilir.

2.4.7.1. Bitkisel, Hayvansal Gıda ve İçecek Ürünleri Sanayi Grubu

NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri’de Bitkisel, Hayvansal Gıda ve İçecek Ürünleri Sanayi Grubunda 47 firma faaliyet gösterirken 3284 kişi istihdam edilmektedir. Kayseri’de üretimi yapılan ürünler şöyledir;

- ✓ NACE 10.32.01; Katkısız sebze ve meyve suları imalatı (şalgam, domates, havuç, portakal, elma, kayısı suyu vb.)
- ✓ NACE 10.32.02; Konsantre meyve ve sebze suyu imalatı
- ✓ NACE 10.39.02; Kavrulmuş, tuzlanmış vb. şekilde işlem görmüş sert kabuklu yemişler ile bu meyvelerin püre ve ezmelerinin imalatı (pişirilerek yapılanlar)
- ✓ NACE 10.39.03; Meyve ve sebzelerden jöle, pekmez, marmelat, reçel vb. imalatı (pestil imalatı dahil)
- ✓ NACE 10.39.07; Susamın işlenmesi ve tahin imalatı
- ✓ NACE 10.39.90; Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin başka yöntemlerle işlenmesi ve saklanması (kesilmiş ve paketlenmiş olanlar dahil)
- ✓ NACE 10.42.01; Margarin, karışık yemeklik ve sofralık katı yağların imalatı
- ✓ NACE 10.51.02; Peynir, lor ve çökelek imalatı
- ✓ NACE 10.51.05; Sütten yapılan diğer ürünlerin imalatı (tereyağı, yoğurt, ayran, kaymak, krema, vb.) (krem şanti dahil) (katı veya toz halde krema hariç)
- ✓ NACE 10.81.01; Şeker kamışından, pancardan, palmyeden, akça ağaçtan şeker (sakkaroz) ve şeker ürünleri imalatı veya bunların rafine edilmesi (sıvı şeker ve melas üretimi dahil)
- ✓ NACE 10.82.04; Lokum, pişmaniye, helva, karamel, koz helva, fondan, beyaz çikolata vb. imalatı (tahin helvası dahil)

- ✓ NACE 10.84.01; Baharat imalatı (karabiber, kırmızı toz/pul biber, hardal unu, tarçın, yenibahar, damla sakızı, baharat karışımları vb.) (işlenmiş)
- ✓ NACE 10.85.01; Hazır yemek imalatı (vakumla paketlenmiş veya korunmuş olanlar) (lokanta ve catering hizmetleri hariç)
- ✓ NACE 10.86.02; Hastalar için veya diyet amaçlı hazırlanan homojenize gıda müstahzarlarının imalatı (glüten içermeyen gıda maddeleri, sodyum içermeyen tuzlar vb. gıdalar)
- ✓ NACE 10.91.01; Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı

2.4.7.2. Et, Et Ürünleri, Un ve Unlu Mamüller Sanayi Grubu

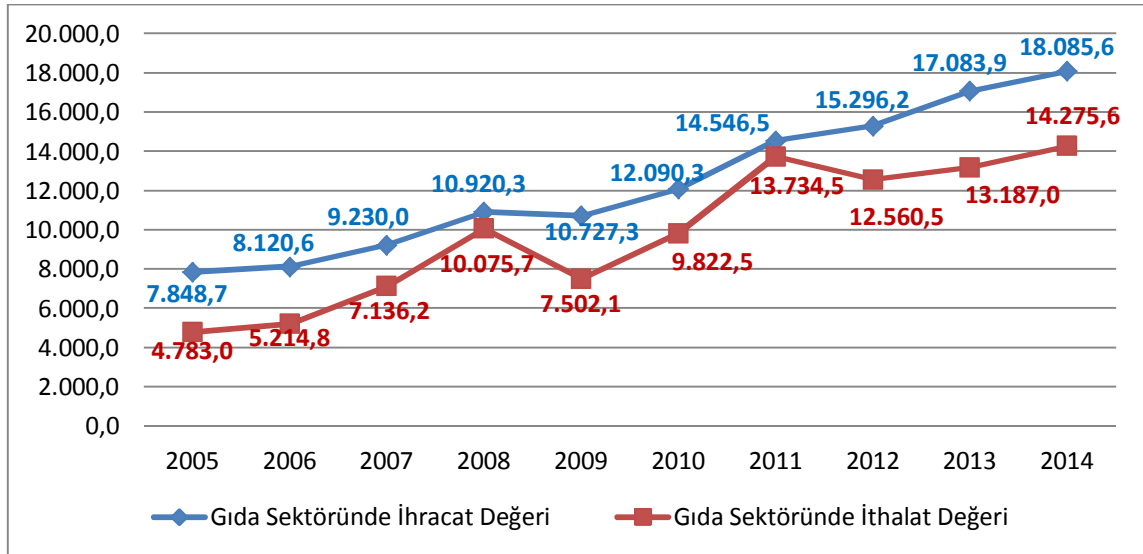
Kayseri'de Et, Et Ürünleri, Un ve Unlu Mamülleri Sanayi Grubunda 49 firma faal olarak çalışmaktadır. Bu firmalarda NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına 2847 kişi istihdam edilirken, üretimi yapılan başlıca ürün grupları aşağıdaki gibidir.

- ✓ NACE 01.47.01; Kümes hayvanlarının yetiştirilmesi (tavuk, hindi, ördek, kaz ve beç tavuğu vb.)
- ✓ NACE 01.47.02; Kuluçkahanelerin faaliyetleri
- ✓ NACE 10.11.01; Sığır, koyun, keçi vb. hayvanların kesimi ve kesim sırasındaki etin işlenmesi (mezbahacılık) (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş olarak saklanması dahil)
- ✓ NACE 10.13.02; Et ve kümes hayvanları etlerinden üretilen sosis, salam, sucuk, pastırma, kavurma et, konserve et, salamura et, jambon vb. tuzlanmış, kurutulmuş veya tütsülenmiş ürünlerin imalatı (yemek olanlar hariç)
- ✓ NACE 10.20.03; Balıkların, kabuklu deniz hayvanlarının ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması (dondurulması, kurutulması, pişirilmesi, tütsülenmesi, tuzlanması, salamura edilmesi, konservenmesi vb. faaliyetler)
- ✓ NACE 10.61.02; Tahılların öğütülmesi ve un imalatı (mısır unu, kepek, razmol dahil, pirinç unu hariç)
- ✓ NACE 10.62.01; Nişasta imalatı (buğday, pirinç, patates, mısır, manyok vb. ürünlerden)
- ✓ NACE 10.71.01; Taze pastane ürünleri imalatı (yaş pasta, kuru pasta, poğaç, kek, börek, pay, turta, waffles vb.)

- ✓ NACE 10.71.02; Fırın ürünleri imalatı (ekmek, pide, simit, vb. dahil, taze pastane ürünlerinin imalatı hariç)
- ✓ NACE 10.72.01; Peksimet, bisküvi, gofret, dondurma külâhı, kağıt helva vb. ürünlerin imalatı (çikolata kaplı olanlar dahil)
- ✓ NACE 10.72.03; Tatlandırılmamış dayanıklı hamur tatlıları imalatı (pişirilmiş olsun olmasın tatlandırılmamış kadayıf, baklava vb.) (yufka imalatı dahil)

Türkiye'de 2005-2014 yıllarında gıda sektöründe Grafik 15'de görüldüğü gibi, dış ticaret rakamlarında iniş çıkışlar gözlemlenmektedir. Türkiye'nin gıda sektöründeki dış ticaret hacmi 2005 yılından 2014 yılına kadar 2,56 katına çıkarken, Kayseri'nin gıda sektöründeki dış ticaret hacmi 1,84 katına ulaşmıştır. Nitekim Türkiye'nin bu sektördeki dış ticaret hacmi 2005 yılında 12.631,7 milyon dolarken 2014 yılında 32.361,2 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Gıda sektörü incelenen yıllar içerisinde Türkiye'de dış ticaret fazlası vermiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 1,8 azalmış, ithalat yüzde 25,5 azalmıştır. 2010 yılından itibaren bu sektördeki ihracat rakamları sürekli artmıştır. Türkiye gıda sektöründe dış ticaret fazlası vermeye devam etmiştir.

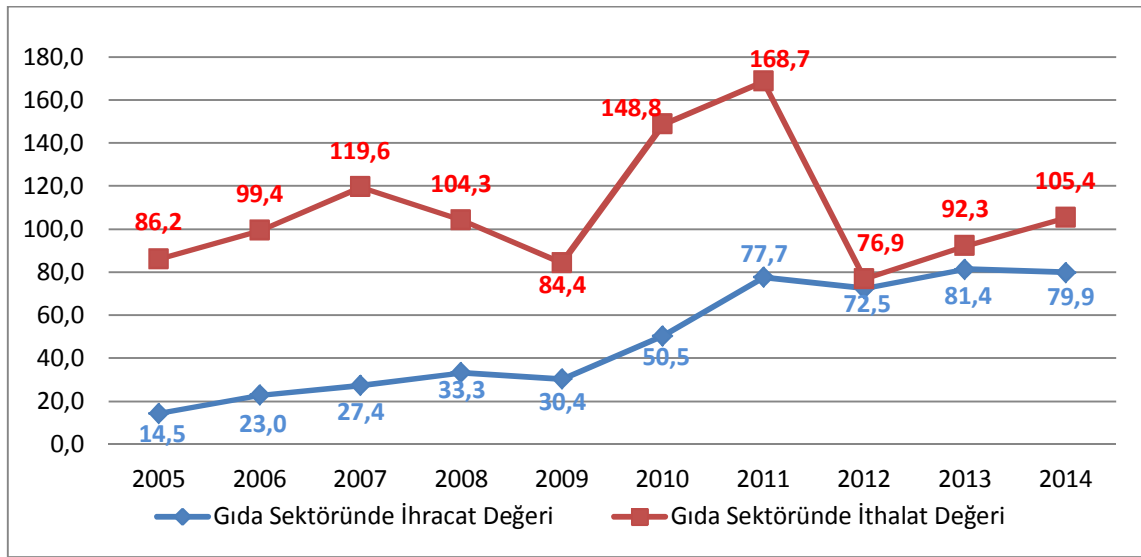
Grafik 15: Türkiye'de Gıda Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin aksine Kayseri'de gıda sektöründe dış ticaret açığı verdiği Grafik 16'da görülmektedir. Gerek ihracat rakamlarında gerek ithalat rakamlarında Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar olmuştur. Kayseri'de gıda sektöründe dış ticaret açığının en az olduğu yıl 2012, en fazla olduğu yıl 2011'dir. Kayseri'de de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat bir önceki yılı göre yüzde 8,7 ithalat ise yüzde 19,1 azalmıştır.

Grafik 16:Kayseri'de Gıda Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında gıda sektöründe 100,7 milyon dolar olan dış ticaret hacmi 2014 yılında 185,3 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmenin bir yansıması olarak gıda sektöründe Kayseri dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 7,9'unu oluştururken, 2014 yılında azalarak binde 5,7'sini oluşturarak Kayseri'nin bu sektörde Türkiye dış ticaret hacminden aldığı pay azalmıştır.

Kayseri ekonomisi gıda sektöründe 2005-2014 yıllarında dış ticaret açığı vermiştir. Kayseri dış ticaret açığını en az yıl 4,4 milyon dolar ile 2012 yılı ve dış ticaret açığının en fazla olduğu 98,3 milyon dolar ile 2010 yılıdır. Türkiye genelindeki gıda sektöründeki dış ticaret dengesi Kayseri'nin aksine, ülke ihracatının ithalatından fazla olması dolayısıyla 10 yıldır pozitif değerler almaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde karşılama oranının Türkiye ortalamasının altında olduğu ve 2005-2014 yıllarında Kayseri ihracatının, ithalat rakamları altında değerler elde ederek ithalatı karşılama oranlarının bu sektörde yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. Kayseri’de ihracatın ithalatı karşılama oranının en düşük olduğu yıl 2005 ve yüzde 16,8 en yüksek olduğu yıl 2012 ve yüzde 94,3’tür.

2.4.8. Elektrikli Ev Aletleri Sektörü

Türkiye’de elektrikli ev aletleri sektörü gelişen teknolojiyle birlikte artan üretim, buna bağlı olarak artan ihracat kapasitesi ve genişleyen yan sanayisi, servis, bayi ağları ve istihdam açısından imalat sanayiye önemli katkıları olan bir sektördür. Bu sektörde geniş ürün yelpazesıyla, buzdolabı, çamaşır, bulaşık makinesi, fırın, ocak, süpürge gibi temel ürünlerden tost makinası, robot, blender, mikser gibi küçük ev aletleri gibi ürünler üretilmektedir (İSO, Elektrikli Teçhizat İmalatı Sanayi, 2014, s. 21). Elektrikli ev aletleri sektöründe ki üretim işletmeleri İstanbul, İzmir ve Kayseri iken, ana üretim bağlamında Çerkezköy, İstanbul, Eskişehir, Ankara, Bolu ve Manisa illeri başta gelmektedir (TOBB, Türkiye Dayanıklı Tüketim Malları Meclisi Sektör Raporu, 2013, s. 2).

Elektrikli ev aletleri sektörü orta-yüksek ve yüksek teknoloji yoğunluklu bir sanayi dalıdır ve bu sektördeki katma değer büyük bir kısmı teknoloji birikiminden sağlanmaya başlanmıştır. Sanayide rekabet edebilmek için sürekli teknolojik yeniliklere ihtiyaç duyulması, yeni üretimler için sürekli yatırım ihtiyacı gereksinimini, belirli bir teknoloji ve yatırım bütçesini gerekli kılmaktadır. Bu sektördeki üretim maliyetleri ve fiyat unsuru rekabette önemli bir unsurdur. Türkiye’de işgücü, enerji ve taşımacılık maliyetleri ile vergi yükleri diğer ülkelerle mukayeseli olarak yüksek kalmaktadır (İSO, Elektrikli Teçhizat İmalatı Sanayi, 2014, s. 40). Türkiye’de elektrikli ev aletleri sektörü dış ticaret açığı vererek, bu sektörde dışa bağımlı kalmaktadır.

Kayseri’de 2014 yıl sonu itibariyle KAYSO verilerine göre elektrikli ev aletleri imalatında büyük ölçekli üretim yapan 70 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 4.519 kişi olduğu görülmektedir. Elektrikli ev aletleri sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 64,6 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının üzerindedir. Bu sektördeki ürünler 2 alt grupta incelenebilir.

2.4.8.1. Elektrikli Ev Aletleri Sanayi Grubu

Elektrikli Ev Aletleri Sanayi Grubunda Kayseri'de 31 firma bulunmakta ve istihdam edilen kişi sayısı 3120 kişidir. NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri'de bu sektörde üç ürün grubu vardır.

- ✓ NACE 27.51.02; Ev tipi elektrikli su ısıtıcıları (depolu su ısıtıcıları, anında su ısıtıcıları, şofben, termosifon dahil), elektrikli ısıtma cihazları (elektrikli soba, radyatör, vb.) ve elektrikli toprak ısıtma cihazlarının imalatı
- ✓ NACE 27.51.04; Mutfakta kullanılan elektrikli küçük ev aletlerinin imalatı (çay veya kahve makinesi, semaver, ızgara, kızartma cihazı, ekmek kızartma makinesi, mutfak robotu, mikser, blender, meyve sıkacağı, et kıyma makinesi, tost makinesi, fritöz vb.)
- ✓ NACE 27.51.08; Ev tipi buzdolabı, dondurucu, çamaşır makinesi, çamaşır kurutma makinesi, bulaşık makinesi, vantilatör, aspiratör, fan, aspiratörlü davlumbaz, fırın, ocak, mikrodalga fırın, elektrikli pişirme sacı vb. imalatı

2.4.8.2. Gaz, Elektrik Enerjisi, Aydınlatma, Ekipm. ve Elektriksiz Ev Aletleri Sanayi Grubu

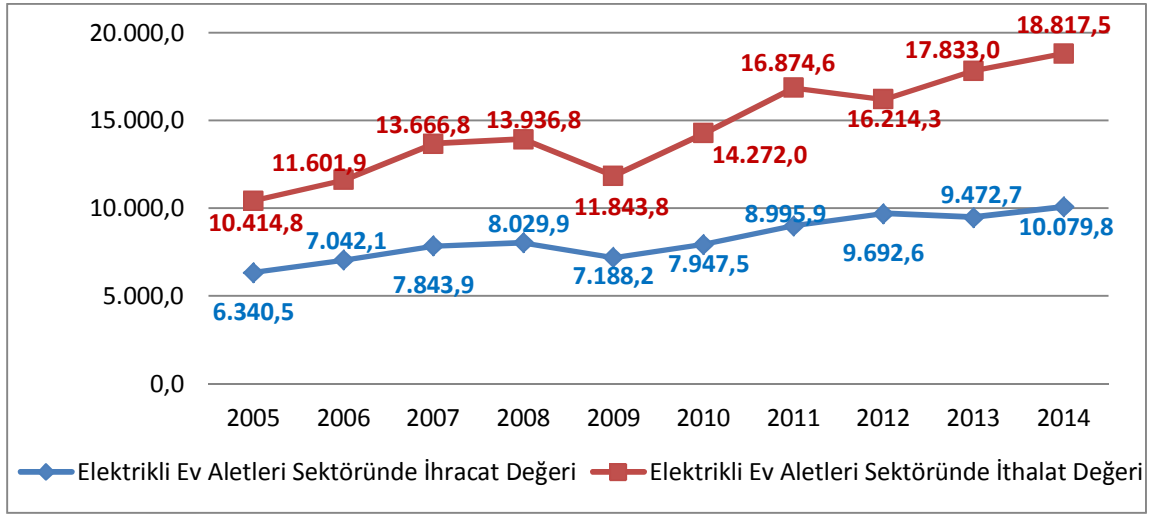
Kayseri'de NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Gaz, Elektrik Enerjisi, Aydınlatma, Ekipm. ve Elektriksiz Ev Aletleri Sanayi Grubunda 39 firma faaliyet göstermekte ve bu firmalarda toplam 1399 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörde başlıca ürün grupları ise aşağıdaki gibidir.

- ✓ NACE 27.40.03; Avize, aplik ve diğer elektrikli aydınlatma armatürleri, sahne, fotoğraf veya sinema stüdyoları için projektörler ve spot ışıkları, elektrikli masa lambaları, çalışma lambaları, abajur vb. lambaların imalatı (süsleme için ışıklandırma setleri dahil)
- ✓ NACE 27.40.04; Sokak aydınlatma donanımlarının imalatı (trafik ışıkları hariç)
- ✓ NACE 27.40.06; Işıklı tabela, ışıklı reklam panosu ve benzerlerinin imalatı
- ✓ NACE 27.51.90; Bys. diğer elektrikli ev aletlerinin imalatı
- ✓ NACE 27.52.02; Elektriksiz ev tipi gaz, sıvı veya katı yakıtlı soba, kuzine, ızgara, şömine, mangal, semaver, su ısıtıcısı (termosifon, şofben vb.) vb. aletlerin imalatı

- ✓ NACE 27.52.05; Elektriksiz yemek pişirme cihazlarının imalatı (gaz yakıtlı set üstü ocaklar, gaz veya sıvı yakıtlı fırınlar ve ocaklar vb.)
- ✓ NACE 27.52.06; Elektriksiz ev aletlerinin aksam ve parçalarının imalatı
- ✓ NACE 27.90.06; Sıvı kristal cihazlı (LCD) veya ışık yayan diyotlu (LED) gösterge panelleri ile bys. elektrikli sesli veya görsel sinyalizasyon cihazlarının imalatı (elektronik sayı levhası (skorbord) dahil)
- ✓ NACE 35.11.19; Elektrik enerjisi üretimi
- ✓ NACE 35.12.13; Elektrik enerjisinin iletimi (elektrik üretim kaynağından dağıtım sistemine aktaran iletim sistemlerinin işletilmesi)
- ✓ NACE 35.13.01; Elektrik enerjisinin dağıtımı (üretim kaynağından veya iletim sisteminden son kullanıcıya iletim sistemiyle taşınan elektrik enerjisi dağıtım sisteminin işletilmesi)
- ✓ NACE 43.21.01; Bina ve bina dışı yapıların elektrik tesisatı, kablolu televizyon ve bilgisayar ağı tesisatı ile konut tipi antenler (uydu antenleri dahil), elektrikli güneş enerjisi kolektörleri, elektrik sayaçları, yangın ve hırsızlık alarm sistemleri vb. kurulumu

Türkiye'de son 10 yıl boyunca elektrikli ev aletleri sektöründe Grafik 17'de görüldüğü gibi dış ticaret rakamlarında iniş çıkışlar gözlemlenmektedir. 2005 yılından 2014 yılına kadar Türkiye'nin elektrikli ev aletleri sektöründeki dış ticaret hacmi 1,72 katına çıkarken, Kayseri'nin elektrikli ev aletleri sektöründeki dış ticaret hacmi 4,10 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 16.755,3 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 28.897,3 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 10,5 ithalat yüzde 15,0 azalmıştır. Türkiye 2005-2014 yılları arasında sürekli dış ticaret açığı vermiştir.

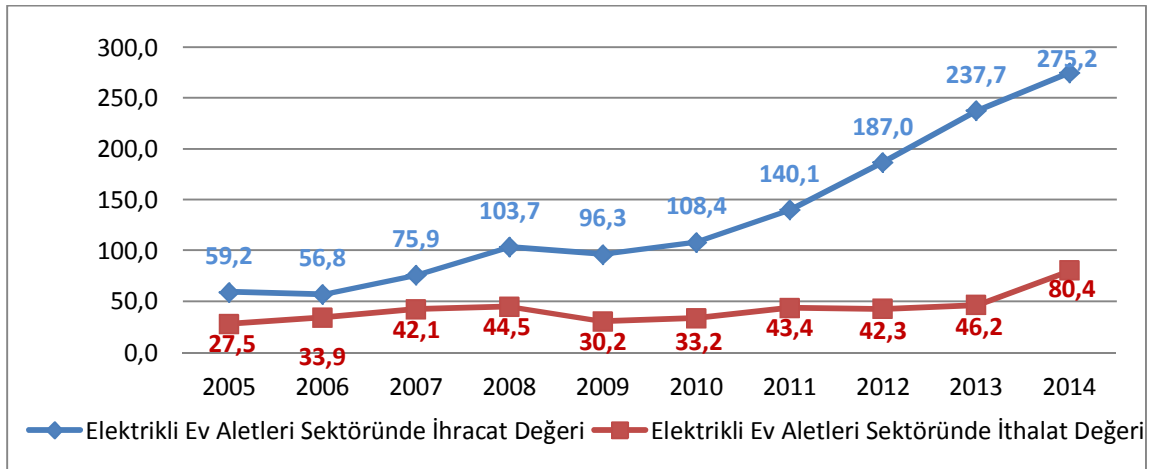
Grafik 17: Türkiye'de Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Grafik 18'de görüldüğü üzere; Kayseri'de elektrikli ev aletleri sektöründe 2005-2014 yılları arasında Türkiye'nin aksine dış ticaret fazlası vermiştir. Gerek ihracatta gerek ithalatta Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Kayseri'de de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat bir önceki yılı göre yüzde 7,1 ithalat yüzde 32,1 azalmıştır. 2010 yılından itibaren ihracat sürekli artmıştır.

Grafik 18: Kayseri'de Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında elektrikli ev aletleri sektöründe 86,7 milyon dolar olan Kayseri dış ticaret hacmi 2014 yılında 355,6 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmenin bir yansıması olarak elektrikli ev aletleri sektöründe Kayseri dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 5,1'ini oluştururken, 2014 yılında elektrikli ev aletleri sektörünün Türkiye diğer sektörler içindeki payı artarak binde 12,3'e ulaşmıştır.

Kayseri ekonomisi elektrikli ev aletleri sektöründe 2005-2014 yıllarında dış ticaret fazlası verirken en fazla dış ticaret fazlası 2014 yılında 194,8 milyon dolar iken, en az dış ticaret fazlası 2005 yılında 27,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelindeki elektrikli ev aletleri sektöründeki dış ticaret dengesi Kayseri'nin aksine ülke ithalatının ihracatından fazla olması dolayısıyla 10 yıldır negatif değerler almaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde karşılama oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve 2005-2014 yıllarında Kayseri ihracatının, ithalat rakamları üzerinde değerler elde ederek ihracatın ithalatı karşılama oranlarının 100 ve üzerinde olduğu gözlemlenmektedir.

2.4.9. Madencilik Sektörü

Madencilik sektörü diğer bir birçok endüstrinin ilk tedarikçisi olması ve diğer sektörler için pazar olması nedeniyle önemini korumakla birlikte, ilk yatırım maliyetinin yüksek olması ve ulusal anlamdaki yasal düzenlemeler, sektörün daha çok büyük ölçekli şirketler tarafından tercih edilmesine neden olmaktadır (Ekonomi Bakanlığı, 2012, s. 2). Türkiye, dünya madenciliğinde 132 madenci arasında 28'inci sırada, üretilen maden çeşitliliği açısından ise 10'uncu sırada yer alırken, üretici ülkeler sıralamasında ise ne yazık ki 52'nci sırada yer almaktadır (ORAN, 2011, s. 4).

Türkiye'nin karmaşık jeopolitik ve tektonik yapısı çok çeşitli maden yataklarının bulunmasına olanak sağlarken, endüstriyel ham maddeler olmak üzere, bazı metalik madenler, linyit ve jeotermal kaynaklar gibi enerji ham maddeleri açısından ülkemiz zengindir (Ekonomi Bakanlığı, 2012, s. 6). Üretilen madenlerimiz imalat sanayide diğer sektörlerde hammadde olarak kullanılmakta ve Türkiye ekonomisine katma değer sağlayan sektörlerden birisidir. Maden sektöründe Türkiye dışa bağımlı kalmakla birlikte, imalat sanayide gerek duyulan bazı madenleri ise ithal etmektedir.

2014 yılsonu itibariyle KAYSO verilerine göre Kayseri'de maden ürünleri

imalatında büyük ölçekli üretim yapan 115 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 3.603 kişi olduğu görülmektedir. Madencilik sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 31,3 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının altındadır. Bu sektörde başlıca ürün gruplarını 2 alt grupta incelenebilir.

2.4.9.1. Kömür, Petrol, Kimyasal ve Tıbbi Ürünler Sanayi Grubu

Kayseri’de Kömür, Petrol, Kimyasal ve Tıbbi Ürünler Sanayi Grubunda 51 firma faaliyet göstermektedir. NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri’de bu sektörde 939 kişi çalışmaktadır ve başlıca ürün grupları şöyledir;

- ✓ NACE 19.20.15; Petrol türevi yakıtların, petrol gazları ve diğer hidrokarbonların imalatı
- ✓ NACE 19.20.16; Petrolden madeni yağların (yağlama ve makine yağları) imalatı (gres yağı dahil)
- ✓ NACE 20.11.01; Sanayi gazları imalatı (hidrojen, asal gazlar, azot, oksijen, karbondioksit ve ametallerin diğer inorganik oksijen bileşikleri, soğutucu- dondurucu gazlar ile hava gibi sıvı veya sıkıştırılmış inorganik sanayi gazları ve tıbbi gazlar)
- ✓ NACE 20.12.01; Boya maddeleri ve pigment imalatı (birincil formda veya konsantre olarak herhangi bir kaynaktan) (hazır boyalar hariç)
- ✓ NACE 20.15.01; Fosfatlı veya potasyumlu gübreler, iki (azot ve fosfor veya fosfor ve potasyum) veya üç besin maddesi (azot, fosfor ve potasyum) içeren gübreler, sodyum nitrat ile diğer kimyasal ve mineral gübrelerin imalatı
- ✓ NACE 20.16.01; Birincil formda poliamitler, üre reçineleri, melamin reçineleri, vb. plastik hammaddelerin imalatı
- ✓ NACE 20.16.03; Birincil formda polimerlerin imalatı (etilen, propilen, stiren, vinil klorür, vinil asetat, vinil esterleri, akrilik vb. polimerleri ile sertleştirilmiş proteinler, doğal kauçuğun kimyasal türevleri dahil)
- ✓ NACE 20.17.01; Birincil formda sentetik kauçuk imalatı
- ✓ NACE 20.20.12; Dezenfektan imalatı (tarımsal ve diğer kullanımlar için) (hijyenik maddeler, bakteriostatlar ve sterilize ediciler dahil)
- ✓ NACE 20.30.11; Polyester, akrilik ve vinil polimer esaslı boya ve vernik imalatı

- ✓ NACE 20.30.13; Diğer boya, vernik ve ilgili ürünlerin imalatı (renk ayarlayıcılar, matbaa mürekkepleri, solventler, incelticiler (tiner))
- ✓ NACE 20.41.04; Sabun, yıkama ve temizleme müstahzarları (deterjanlar) ile sabun olarak kullanılan müstahzarlar imalatı (kişisel bakım için olanlar ile ovalama toz ve kremleri hariç)
- ✓ NACE 20.51.22; Hazır patlayıcılar, emniyet fitilleri, çarpma kapsülleri, infilak fitilleri, ateşleyiciler, dinamit, elektrikli kapsüller, havai fişekler, sis işaretleri, işaret fişekleri, vb. patlayıcı veya piroteknik malzeme imalatı (barut hariç)
- ✓ NACE 20.52.05; Tutkal imalatı (kazein esaslı, hayvansal esaslı, nişasta esaslı, kauçuk esaslı, plastik esaslı, polimer esaslı vb. olanlar)
- ✓ NACE 20.59.12; Kimyasal olarak değiştirilmiş veya yenilemeyen hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve yağ karışımlarının imalatı (linoksin, teknik ve sanayi amaçlı bitkisel sabit sıvı yağlar, sanayide kullanılan sıvı yağlar, vb.)
- ✓ NACE 20.59.14; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünlerin imalatı (vakum tüpleri için emiciler, pirolinyitler, kazan taşı önleyici bileşikler, yağ emülsiyonlaştırıcıları, dökümhanelerde kullanılan yardımcı kimyasal ürünler ve hazır bağlayıcılar, vb.)
- ✓ NACE 20.60.01; Kardelenmemiş ve taranmamış suni ve sentetik elyaf imalatı
- ✓ NACE 21.10.01; Temel eczacılık ürünlerinin imalatı (antibiyotik, vitamin, salisilik asit gibi ilaçların imalatında farmakolojik özelliklerinden yararlanmak üzere tıbbi olarak etken maddeler ile kan ürünlerinin, salgı bezi ve ekstrelerin, hormonların vb. imalatı)
- ✓ NACE 21.20.03; Hayvan sağlığına ilişkin tıbbi ilaçların imalatı

2.4.9.2. Madencilik, Taş Ocakçılığı ve Mermer Sanayi Grubu

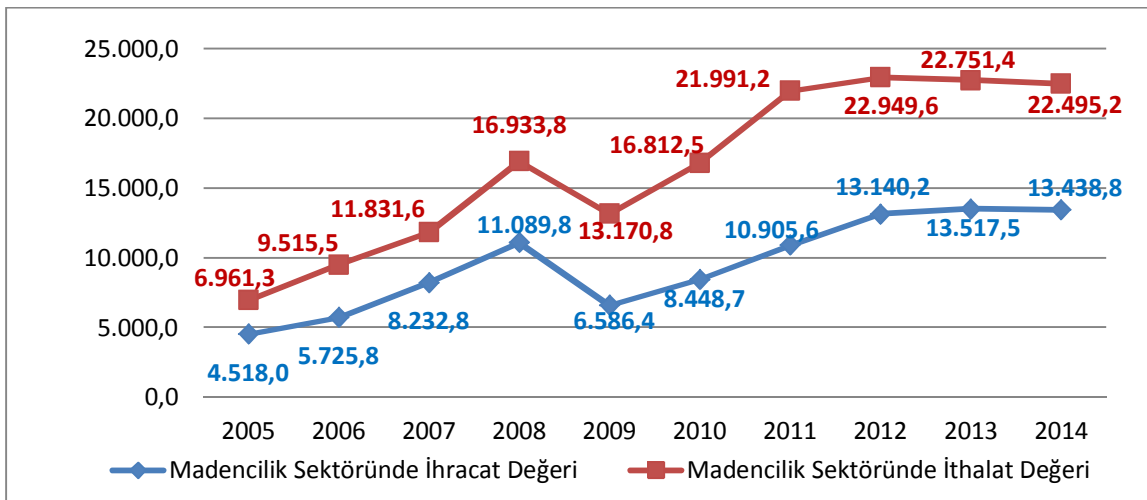
NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri'de Madencilik, Taş Ocakçılığı ve Mermer Sanayi Grubunda 64 firma faaliyet gösterirken 2664 kişi istihdam edilmektedir. Başlıca ürün grupları aşağıdaki gibidir.

- ✓ NACE 07.10.01; Demir cevheri madenciliği (sinterlenmiş demir cevheri üretimi dahil)
- ✓ NACE 07.29.01; Altın, gümüş, platin gibi değerli metal madenciliği

- ✓ NACE 07.29.05; Kurşun, çinko ve kalay madenciliği
- ✓ NACE 07.29.06; Krom madenciliği
- ✓ NACE 07.29.07; Başka yerde sınıflandırılmamış demir dışı diğer metal cevherleri madenciliği (cıva, manganez, kobalt, molibden, tantal, vanadyum vb.) (değerli metaller, demir, bakır, kurşun, çinko, alüminyum, kalay, krom, nikel hariç)
- ✓ NACE 08.11.01; Mermer ocakçılığı (traverten dahil)
- ✓ NACE 08.11.04; Süsleme ve yapı taşlarının kırılması ve kabaca kesilmesi
- ✓ NACE 08.11.05; Dolomit ve kayağan taşı (arduvaz / kayraktaşı) ocakçılığı
- ✓ NACE 08.12.01; Çakıl ve kum ocakçılığı (taşların kırılması ile kil ve kaolin madenciliği hariç)
- ✓ NACE 08.12.03; Kil, refrakter kil ve kaolin madenciliği ile bentonit, andaluzit, siyanit, silimanit, mulit, şamot veya dinas toprakları çıkarımı
- ✓ NACE 08.99.01; Aşındırıcı (törpüleyici) materyaller (zımpara), amyant, silisli fosil artıklar, arsenik cevherleri, sabuntaşı (talk) ve feldispat madenciliği (kuartz, mika, şist, talk, silis, sünger taşı, asbest, doğal korindon vb.)
- ✓ NACE 08.99.04; Granit ocakçılığı
- ✓ NACE 09.10.02; Petrol ve gaz çıkarımıyla ilgili sondaj hizmetleri (tetkik, araştırma hizmetleri, jeolojik gözlemler, kuyu çalıştırılması ve kapatılması ile test amaçlı sondaj faaliyetleri vb. dahil)
- ✓ NACE 09.90.01; Madencilik ve taş ocakçılığını destekleyici diğer hizmet faaliyetleri (tetkik, araştırma hizmetleri, jeolojik gözlemler, boşaltma, pompalama hizmetleri) (test amaçlı sondaj faaliyetleri ile petrol ve doğalgaz için yapılanlar hariç)
- ✓ NACE 23.70.01; Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi (doğal taşlardan, mermerden, su mermerinden, travertenden, kayağantaşından levha/tabaka, kurna, lavabo, karo, kaldırım taşı, yapı taşı, mezar taşı, vb. imalatı dahil, süs eşyası hariç)
- ✓ NACE 23.70.02; Doğal taşlardan, mermerden, su mermerinden, travertenden, kayağantaşından süs eşyası imalatı.

Türkiye'de Grafik 19'da görüldüğü 2005 yılından 2014 yılına kadar madencilik sektöründeki dış ticaret hacmi 3,13 katına çıkarken, Kayseri'nin madencilik sektöründeki dış ticaret hacmi 4,67 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 11.479,3 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 35.934,0 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 40,6 azalmış, ithalat yüzde 22,2 azalmıştır. Türkiye madencilik sektöründe dış ticaret açığı vererek, dışa bağımlı sektör olmaya devam etmiştir.

Grafik 19: Türkiye'de Madencilik Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

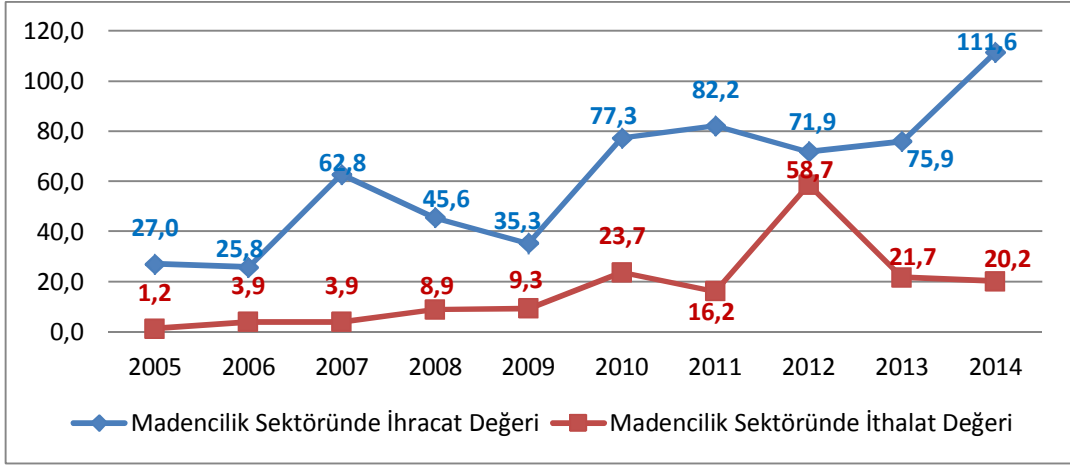

Kaynak: TÜİK

Grafik 20'de görüldüğü üzere; Kayseri madencilik sektörde dışa bağımlı kalmayarak Türkiye'nin aksine dış ticaret fazlası vermektedir. Gerek ihracatta gerek ithalatta Kayseri'de yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Kayseri'de de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat bir önceki yılı göre yüzde 22,6 azalırken, ithalat ekonomik krizden etkilenmeyerek yüzde 4,5 artmıştır.

Grafik 20: Kayseri'de Madencilik Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

2005 yılında madencilik sektöründe 28,2 milyon dolar olan Kayseri dış ticaret hacmi 2014 yılında 131,8 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmenin bir yansıması olarak madencilik sektöründe Kayseri dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 2,4'ünü oluştururken, 2014 yılında Türkiye ekonomisinde aldığı pay artarak binde 3,6'sını oluşturmaktadır.

Kayseri ekonomisi madencilik sektöründe 2005-2014 yıllarında dış ticaret fazlası verirken en fazla dış ticaret fazlası 91,4 milyon dolar ile 2014 yılında, en az dış ticaret fazlası 13,2 milyon dolar ile 2012 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye madencilik sektöründeki dış ticaret dengesi ise ülke ithalatının ihracatından fazla olması nedeniyle 10 yıldır negatif değerler almaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde; Kayseri ilinde karşılama oranın Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve 2005-2014 yıllarında Kayseri'den gerçekleşen ihracat, ithalat rakamlarının üzerinde değerler elde ederek ihracatın ithalatı karşılama oranının 100 ve üzerinde olduğu gözlemlenmektedir.

2.4.10. Makine Sektörü

Makine sektörü, sanayileşmenin itici gücü olmakla birlikte, gelecekte de ülkemizin gelişiminin temel taşı olacaktır. Türkiye'de makine imalat sektöründeki imalatçıların büyük çoğunluğu küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) niteliğinde olması,

ekonomik koşullara ve teknolojik gelişmelere karşı hızlı cevap verme imkanı sağlamaktadır (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Makine Sektör Raporu, 2012, ss. 3-4). Türkiye’de makine sektöründe rakip ölkelere göre enerji, hammadde ve yarı mamul gibi temel girdi maliyetleri rekabet gücünü olumsuz etkilemekte ve rakiplerin destek ve korumacı politikaları bu olumsuzluğun temel nedenleri arasında yer almaktadır. Üretimdeki girdilerin yerli mamul kalitesi, tedarikçi sayısı ve niteliği, dışa bağımlılık gibi nedenler sektörün uluslararası pazarlardaki rekabetini zorlaştırmaktadır (İSO, Makine İmalat Sanayi Sektörü, 2010, s. 175).

Ölkemizde ve dünyada makine sektöründeki imalatçıların karşılaştığı ortak sorun yan sanayinin yetersiz kalmasıdır. Talep edilen parçaların azlığı, küçük ölçekli makina imalatçılarının pazarlık gücünü etkilemekle birlikte, zamanında temin ve uygun fiyat alma imkanlarını sınırlamakta ve buna bağlı olarak gerek teslim süresi, gerek maliyet bakımından üreticilerin rekabetleri olumsuz etkilenebilmektedir (Kalkınma bakanlığı, Makine Çalışma Grubu Raporu, 2014, s. 14). Türkiye’de makine sektörün de dışa bağımlı kalmıştır.

Kayseri’de 2014 yılsonu KAYSO verilerine göre makine ürünleri imalatında büyük ölçekli üretim yapan 107 firma faaliyet göstermektedir. Mevcut firmalardaki sigortalı çalışan sayısı 3.173 kişi olduğu görölmektedir. Makine sektöründe işletme başına düşen kişi sayısı 29,7 ortalama ile 49,3 olan Kayseri genel imalat ortalamasının altındadır. Bu sektörde başlıca ürün gruplarını 2 alt grupta incelenebilir.

2.4.10.1. Makine ve Ekipman İmalat Sanayi Grubu

Kayseri’de Makine ve Ekipman İmalat Sanayi Grubunda 51 firma faaliyet gösterirken ve bu firmalarda 1060 kişi çalışmaktadır. NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri’de üretimi yapılan ürün grupları aşağıda verilmiştir.

- ✓ NACE 28.13.01; Hava veya vakum pompaları ile hava veya diğer gaz kompresörlerinin imalatı (el ve ayakla çalışan hava pompaları ile motorlu taşıtlar için olanlar hariç)
- ✓ NACE 28.13.02; Sıvı pompaları ve sıvı elevatörleri imalatı (yakıt, yağlama, soğutma ve diğer amaçlar için, deplasmanlı ve santrifüjlü pompalar ile benzinliklerde kullanılan akaryakıt pompaları dahil) (tulumba dahil, içten yanmalı motorlar için olanlar hariç)

- ✓ NACE 28.15.04; Volanlar ve kasnaklar ile mafsallı bağlantı zincirleri ve güç aktarım zincirlerinin imalatı
- ✓ NACE 28.21.07; Elektrikli veya elektriksiz laboratuvar ocakları, döküm ocakları vb. endüstriyel ocak ve fırınlarının imalatı (çöp yakma fırınları ile elektrikli ekmek ve unlu mamul fırınları dahil)
- ✓ NACE 28.21.10; Güneşle (güneş kolektörleri), buharla ve yağla ısıtma sistemleri ile benzeri ocak ve ısınma donanımları gibi elektriksiz ev tipi ısıtma donanımlarının imalatı
- ✓ NACE 28.22.10; El veya motor gücü ile çalışan kaldırma, taşıma, yükleme ya da boşaltma makinelerinin imalatı (vinç palangası, yük asansörü, bocurgat, demir ırgat, kriko, forklift, kaldırma ve taşıma kuleleri, vinçler, hareketli kaldırma kafesleri vb.)
- ✓ NACE 28.22.11; Asansör, yürüyen merdiven ve yürüyen yolların imalatı (yeraltında kullanılanlar hariç)
- ✓ NACE 28.25.01; Sanayi tipi soğutucu ve dondurucu donanımları ile ısı pompalarının imalatı (camekanlı, tezgahlı veya mobilya tipi soğutucular, kondenserleri ısı değiştiricisi fonksiyonu gören kompresörlü üniteler vb.)
- ✓ NACE 28.25.04; Isı değiştirici birimlerin (eşanjörler), hava veya diğer gazların sıvılaştırılmasında kullanılan makinelerin ve hava/gazların filtrelenmesi ve arıtılması için kullanılan makine ve cihazların imalatı
- ✓ NACE 28.29.07; Metal tabakalardan contaların ve mekanik salmastraların imalatı (diğer malzemelerle birleştirilmiş metal tabakalardan veya iki ya da daha fazla metal tabakasından yapılmış olanlar)
- ✓ NACE 28.29.10; Yangın söndürücüler, püskürtme tabancaları, buhar veya kum püskürtme makineleri vb. sıvı ve tozları atan, dağıtan ya da püskürten mekanik cihazların imalatı
- ✓ NACE 28.30.09; Yumurta, meyve ve diğer tarımsal ürünlerin temizlenmesi, tasnif edilmesi veya derecelendirilmesi için kullanılan makine ve ekipmanların imalatı
- ✓ NACE 28.30.15; Süt sağma makinelerinin imalatı
- ✓ NACE 28.41.01; Takım tezgahları (metal işlemek için lazer ve benzerleriyle çalışanlar) ile metal ve benzerlerini işlemek için işleme merkezlerinin imalatı

- ✓ NACE 28.41.03; Metal tornalama, delme, frezeleme ve planyalama takım tezgahlarının imalatı
- ✓ NACE 28.41.06; Metal işlemek için kullanılan diğer takım tezgahlarının imalatı
- ✓ NACE 28.49.04; Ahşap, mantar, kemik, sert kauçuk, sert plastik veya benzeri sert malzemeleri işlemek için olan takım tezgahı ile bunların parçalarının imalatı (transfer, testere, planya, freze, taşlama, zımparalama, parlatma, bükme, delme, dilimleme, pres, vb.)
- ✓ NACE 28.91.02; Sıcak ve soğuk metal haddeleme makinesi ve metal boru imaline özgül hadde makinesi ile hadde ve metalürji makineleri için silindir ve diğer parçaların imalatı
- ✓ NACE 28.94.02; Sanayi tipi çamaşır makinesi, kuru temizleme makinesi, çamaşır kurutma makinesi, ütü makinesi ve pres ütü imalatı
- ✓ NACE 28.94.04; Suni ve sentetik tekstil malzemesinin ekstrüzyonu, çekilmesi, tekstüre edilmesi veya kesilmesi için kullanılan makineler ile doğal tekstil elyafı hazırlama makineleri ve dokuma makinelerinin imalatı (çırçır makinesi, taraklama makinesi vb. dahil)
- ✓ NACE 28.99.90; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
- ✓ NACE 33.12.02; Tarım ve ormancılık makinelerinin bakım ve onarımı (traktörlerin bakım ve onarımı hariç)
- ✓ NACE 33.12.05; Kaldırma ve taşıma ekipmanlarının bakım ve onarımı
- ✓ NACE 33.12.08; Madencilik, inşaat, petrol ve gaz sahalarında kullanılan makinelerin bakım ve onarımı
- ✓ NACE 33.12.90; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer makinelerin bakım ve onarımı (yangın söndürme tüplerinin dolumu ve tamiri dahil)
- ✓ NACE 33.20.38; Maden, taşocağı ve inşaatlarda kullanılan makinelerin kurulumu
- ✓ NACE 33.20.90; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer sanayi makine ve ekipmanlarının kurulum hizmetleri (matbaa makineleri ve çimento imalatında kullanılan makilerin kurulumu dahil)

2.4.10.2. Ulaşım Araçları İmalatı, Tamir, Bakım Onarım Sanayi Grubu

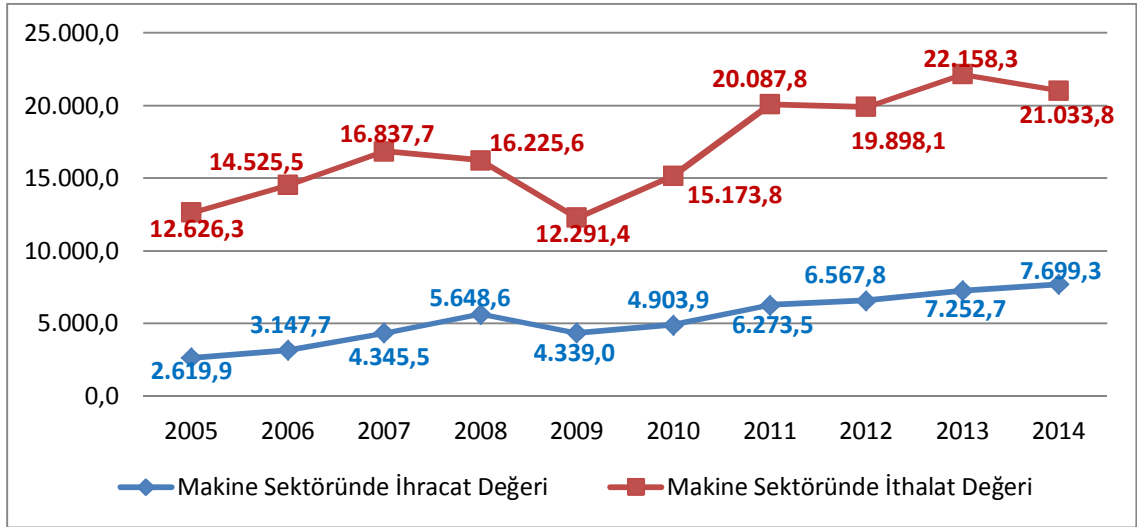
NACE Rev.2 Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına göre Kayseri’de Ulaşım Araçları İmalatı, Tamir, Bakım Onarım Sanayi Grubunda 56 firma faal olarak çalışmaktadır. Bu sektör Kayseri için oldukça yüksek istihdam oranına sahiptir ve bu firmalarda 2113 kişi istihdam edilmektedir. Başlıca ürün grupları şöyledir.

- ✓ NACE 29.10.01; Kamyonet, kamyon, yarı römorklar için çekiciler, tankerler, vb. karayolu taşıtlarının imalatı
- ✓ NACE 29.20.01; Treyler (römork), yarı treyler (yarı römork) ve mekanik hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer araçların parçalarının imalatı (bu araçların karoserleri, kasaları, aksları ve diğer parçaları)
- ✓ NACE 29.20.02; Motorlu kara taşıtları için karoser, kabin, kupa, dorse ve damper imalatı (otomobil, kamyon, kamyonet, otobüs, minibüs, traktör, damperli kamyon ve özel amaçlı motorlu kara taşıtlarının karoserleri)
- ✓ NACE 29.32.20; Motorlu kara taşıtları için diğer parça ve aksesuarların imalatı (fren, vites kutusu, jant, süspansiyon sistemleri, amortisör, radyatör, egzoz, debriyaj, direksiyon kutusu, rot, rotbaşı, rotül vb.) (traktör, itfaiye araçları, vb. için olanlar dahil)
- ✓ NACE 30.20.01; Demir yolu ve tramvay lokomotifleri, vagonları, bagaj vagonları, lokomotif tenderleri, demir yolu veya tramvay bakım veya servis araçları imalatı (lokomotiflere ve vagonlara ait parçalar ile koltuklarının imalatı hariç)
- ✓ NACE 32.12.06; Değerli olsun olmasın metal eşyalar üzerine oyma ve kabartma yapılması faaliyetleri
- ✓ NACE 32.50.04; Tıbbi, cerrahi, dişçilik veya veterinerlikle ilgili mobilyaların, berber koltukları ve benzeri sandalyeler ile bunların parçalarının imalatı (ameliyat ve tetkik masası, ayarlanabilir hastane yatağı, dişçi koltuğu, vb.) (X ışını masa ve koltukları hariç)
- ✓ NACE 32.91.01; Ev veya büro temizliği için olan süpürge ve fırçaların imalatı (elektrikli olanlar hariç)
- ✓ NACE 32.99.01; Terzi mankeni, el kalbur ve eleği, yapma çiçek, meyve ve bitkiler, şaka ve sihirbazlık benzeri eşya, koku püskürtücüleri ve mekanizmaları, tabut vb. eşyaların imalatı
- ✓ NACE 32.99.09; Koruyucu amaçlı solunum ekipmanları ve gaz

- maskelerinin imalatı (tedavi edici olanlar hariç)
- ✓ NACE 33.17.01; Demir yolu lokomotiflerinin ve vagonlarının bakım ve onarımı
  - ✓ NACE 33.17.90; Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımı (at arabaları ve dört tekerlekli yük arabalarının bakım ve onarımı dahil)
  - ✓ NACE 45.20.07; Motorlu kara taşıtlarının genel bakım ve onarım hizmetleri (aynı işletmede mekanik, elektrik sistemi, kaporta, boya, fren sistemi, cam, pencere vb. bakım ve onarımının yapılması)
  - ✓ NACE 45.20.08; Motorlu kara taşıtlarına LPG sistemi montajı ve bakımı hizmetleri
  - ✓ NACE 62.09.02; Diğer bilgi teknolojisi ve bilgisayar hizmet faaliyetleri (kişisel bilgisayarların ve çevre birimlerinin kurulumu, yazılım kurma vb.)

Türkiye'de ihracat ve ithalat rakamlarının gösterildiği Grafik 21'de görüldüğü üzere 2005 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede dış ticaret hacmi 1,88 katına çıkarken, Kayseri'nin makine sektöründeki dış ticaret hacmi 1,14 katına ulaşmıştır. Nitekim 2005 yılında bu sektörde 15.246,2 milyon dolar olan Türkiye dış ticaret hacmi 2014 yılında 28.733,1 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ihracat yüzde 23,2 ithalat ise yüzde 24,2 azalmıştır. 2010 yılından itibaren bu sektördeki ihracat rakamları sürekli olarak artmıştır, fakat Türkiye makine sektöründe dış ticaret açığı vermeye devam etmiştir.

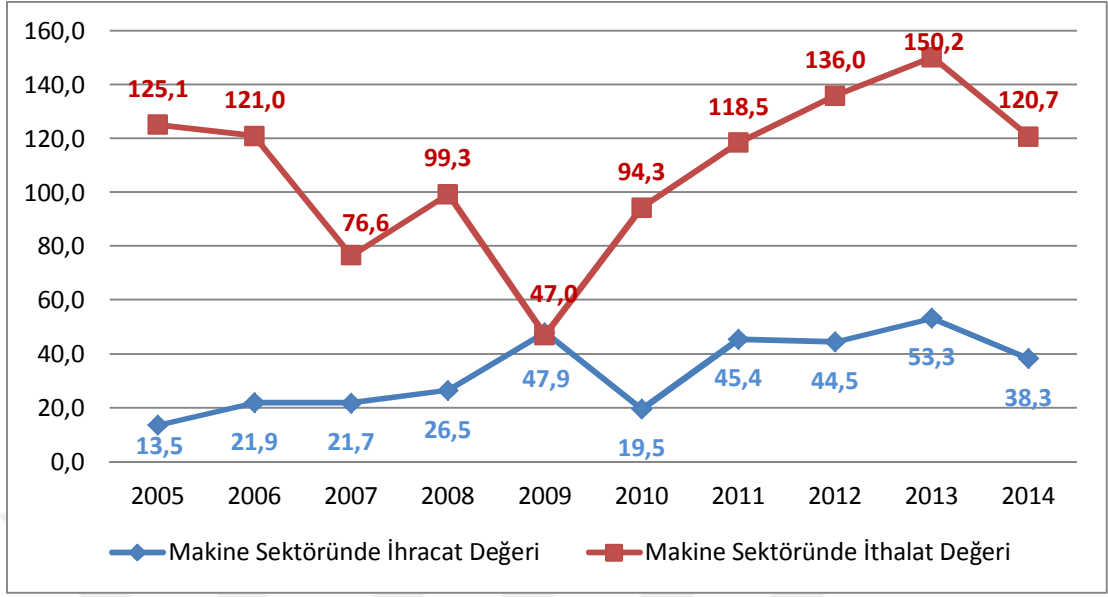
Grafik 21: Türkiye'de Makine Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Grafik 22'de görüldüğü üzere; 2009 yılında dış ticaret dengesi gerçekleşmiştir. 2005 yılından 2014 yılları arasında ithalat 47,0 milyar doların altına düşmemiştir. Kayseri'de de 2008 küresel ekonomik krizinin etkisiyle 2009 yılında ithalat bir önceki yılı göre yüzde 52,7 azalırken, ihracat ekonomik krizden etkilenmeyerek yüzde 80,8 artmıştır.

Grafik 22: Kayseri'de Makine Sektöründe İhracat ve İthalat (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2005 yılında makine sektöründe 138,6 milyon dolar olan Kayseri dış ticaret hacmi 2014 yılında 159,0 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmenin bir yansıması olarak makine sektöründe Kayseri dış ticaret hacmi 2005 yılında Türkiye dış ticaret hacminin binde 9,0'ını oluştururken, 2014 yılında gerileyerek binde 5,5 oluşturmaktadır.

Kayseri ekonomisi makine sektöründe 2005-2014 yıllarında dış ticaret açığı vermiştir. Kayseri dış ticaret açığını en az olduğu yıl 54,9 milyon dolar ile 2007 yılıyken, en fazla dış ticaret açığının olduğu yıl ise 111,6 milyon dolar ile 2005 yılıdır. Türkiye genelindeki makine sektöründeki dış ticaret dengesi de ülke ihracatının ithalatından az olması dolayısıyla 10 yıldır negatif değerler almaktadır.

Kayseri için ihracatın ithalatı karşılama oranları incelendiğinde; 2009 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 101,9 olarak gerçekleştiği diğer yıllarda ise ihracatın ithalatı karşılama oranının 100 değerinin altında olduğu gözlemlenmektedir.

3. BÖLÜM

KAYSERİ SANAYİSİNİN REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİNDE ENDÜSTRİ İÇİ TİCARET VE YOĞUNLAŞMA ORANLARI

Üçüncü bölümde Kayseri'nin sektörel bazda endüstri içi ticareti incelenerek, dış ticarete yoğunlaşma oranları ve Kayseri sanayisinin sektör bazında en çok ihracat ve ithalat yaptığı 10 ülkenin 2014 yılı sektörlerine göre dağılımı incelenmiştir.

3.1. Endüstri İçi Ticaret

Dünyadaki küreselleşme ile birlikte uluslararası ticaretin temel varsayımlarında da değişimler olmuştur. Ekonomide ölçüğe göre sabit getiri yerini ölçüğe göre artan getiriye bırakmıştır. Tam rekabetçi piyasaların yerini ise eksik rekabet piyasaları almıştır. Dış ticaret teorilerinin başlangıcı mutlak ve karşılaştırmalı üstünlükler teorisidir. Uluslararası fiyatı belirleyen şey, iki ülkenin teklif eğrileri olmaktan çıkmıştır. Üretim faktörleri arasında hareketlilik sağlanmıştır. Ülkeler aynı malın hem ihracatını hem ithalatını yapar hale gelmiştir (Şentürk, 2007, s. 52).

3.1.1. Endüstriler Arası Ticaret ve Endüstri İçi Ticaret Kavramları

İktisatta, homojen mal üreten firmaların tümüne endüstri adı verilmektedir (Bedir, 2009, s. 91). Dış ticaret teorilerinde homojen mal üreten az sayıda firmanın var olduğu ve üretimin tek bir üretim fonksiyonu ile yapıldığı varsayılmaktadır. Oysa gerçek hayatta her bir ürün farklı üretim teknikleri ile üretilebilmekte ve bir firmada birkaç çeşit ürün üretebilmektedir. Endüstri, tanımlanırken genellikle ürün ve üretim yöntemlerine bakılmaktadır (Oğuz, 2009, s. 118).

Ülkeler arasındaki ticari ilişkiler endüstriler arası ve endüstri içi ticaret şeklinde gerçekleşmektedir. Yapısal anlamda, endüstriler arası ticaret genellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında, endüstri içi ticaret ise gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmektedir (Altay, Özcan ve Çınar, 2014, s. 1). Endüstri içi ticaret, bir ülkenin aynı endüstriye ait malları hem ihraç hem de ithal etmesi iken, endüstriler arası ticaret ise, bir ülkenin karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu malda uzmanlaşarak bu malı ihraç etmesi ve benzer şekilde dezavantajlı olduğu malı ithal etmesi olarak tanımlanabilir

(Küçükefe, 2009, s. 25). Faktör donatımları birbirine yakın olan ülkelerin, dış ticaretinin büyük bölümü endüstri içi nitelikli olur (Aydın, 2008, s. 882). Endüstriler arası ticaret ise, farklı faktör yoğunluğuna bağlı olarak farklı verimlilik düzeylerindeki ürünlerde uzmanlaşma sağlayan ülkeler arasındaki farklı ürünlere dayalı ticaret olarak da tanımlanabilir (Altay, Özcan ve Çınar, 2014, s. 1). Klasik dış ticaret teorileri, dış ticaretin nedenleri üzerine açıklamaları aşağıda kısaca verilmiştir;

- Mutlak üstünlükler kavramını açıklayan Adam Smith'e (emek-değer teorisi) göre, iki ülke arasındaki iki ürünlü ticaret modelinde bir ülke diğer ülkeye göre hangi ürünü daha düşük maliyetle üretiyorsa o malların üretiminde uzmanlaşarak bunları ihraç etmeli, daha yüksek maliyetle ürettiği ürünü ise ithal etmelidir (Bedir, 2009, s. 87). Ancak, iki ülke ve iki ürün modeline göre kurulan bu teori bir ülkenin diğerine göre her iki üründe de mutlak üstünlüğe sahip olması durumunu açıklayamamıştır. Teorideki bu eksiklik ise David Ricardo tarafından giderilmiştir (Altay, Özcan ve Çınar, 2014, s. 1).

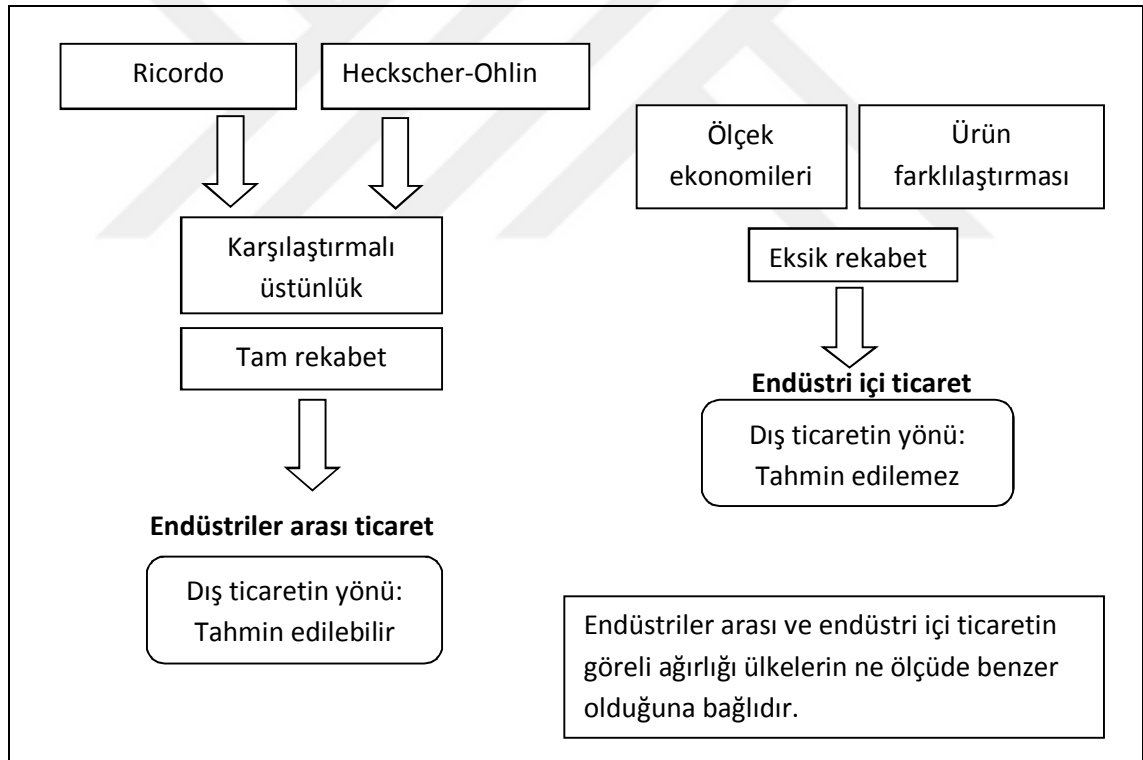
- Karşılaştırmalı üstünlükler teorisini ortaya çıkaran David Ricardo'ya göre, bir ülke bütün ürünlerde üstün olsa da, karşılaştırmalı olarak en fazla üstünlüğe sahip olduğu ürünlerde uzmanlaşıp daha az üstün olduğu ürünleri ithal ederek daha yüksek refaha ulaşabilir. Yeter ki bu iki ülkede yurtiçi değişim oranları farklı ve uluslararası fiyat oranı, bu iki ülke arasında gerçekleşmiş olsun. Bu teoride maliyeti oluşturan tek faktör, homojen, ülke içinde tam hareketli ve ülkeler arasında tam hareketsiz olan emektir (Bayraktutan, 2003, s. 177).

- Heckscher- Ohlin teorisi, faktör donatımları teorisi olarak da bilinen bu teori, karşılaştırmalı üstünlükler teorisine değişik bir yorum getirerek onun bir tamamlayıcısı niteliği taşımaktadır. Çünkü uluslararası ticareti açıklarken temelde, farklı gelişmişlik kategorisindeki ülkeler arasındaki ticaret modelini açıklamışlardır (Yergin, 2011, s. 27). Bu model, üretimde sermaye ve emek olmak üzere iki faktörün kullanıldığı varsayımıyla, dış ticarete uzmanlaşmanın bol olduğu faktörün yoğun olarak kullanıldığı ürün üzerinden gerçekleştiğini öne sürerken, dış ticaret ile istihdam arasındaki ilişkiye de ışık tutmaktadır. Dışa açılmış bir ülkede, emeğin nispeten bol olduğu durumda, dış ticarete emek yoğun sektörlerin üretimine teşvik ederek, ülkede istihdamın artırılması beklenmektedir. Dış ticarete ki gelişmeyle birlikte ülkede sermaye yoğun malların üretiminde ve istihdamında azalma beklenmektedir. Sermayenin bol olduğu durumda ise ülkede sermaye yoğun malların üretiminde artış, emek yoğun malların üretiminde ve

istihdamında azalma beklenmektedir (Ayaş ve Çeştepe, 2010, s. 261).

Endüstriler arası ticaret ile endüstri içi ticarete farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Endüstriler arası ticarete bazı endüstrilerde uzmanlaşma artarken bazı endüstriler azalmaktadır. Endüstri içi ticarete bazı üreticiler sadece ürettikleri ürünün çeşitliğini değiştirerek uzmanlaşma sağlayacaklardır. Ülke bazı ürün çeşitlerini üretirken bazılarını ithal edecektir (Küçükefe, 2009, s. 26). Endüstri içi ticaretin ortaya çıkışı ekonomik bütünleşmenin dış ticaretteki uzmanlaşma üzerine etkilerinin görülmesiyle olmuştur. Malların çoğunlukla üretim ya da tüketim bağlantıları dikkate alınmaktadır. Uluslararası ticarete, endüstriler arası ticaret ile endüstri içi ticaretin temel oluşum nedenleri arasındaki farklılık Şekil 1'deki gibi özetlenebilir:

Şekil 1: Uluslararası Dış Ticaretin Yapısı

Kaynak: Bedir, 2009: 91 Kibritçioğlu (2006)'dan aktarılmıştır

Endüstri içi ticaret, daha geniş piyasalardan yararlanma imkanı sağladığından endüstriler arası ticarete göre daha yüksek kazanımlar sunmaktadır. Üretilen ürün çeşitliliğindeki azalma yerini üretimde verimliliğe ve uzmanlaşmaya bıraktığından,

bunun sonucu da ölçek ekonomilerinin gelişmesini sağlar. Bu durumda da ölçeğe göre artan getiri söz konusu olmakta ve karşılaştırmalı üstünlükler ticaretin nedeni olmaktan çıkmaktadır. Maliyetin düşmesi ile büyük ölçekte üretim imkanı artmaktadır. Tüketicilerin ürün tercihlerindeki farklılıklara yanıt verebilmesi için farklılaştırılmaya gidilmektedir. Bu sayede tüketicilerde daha fazla ürün seçeneğine sahip olmaktadırlar (Aydın, 2008, s. 883).

Endüstri içi ticaret daha çok benzer gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler arasında gerçekleşirken, ülkelerin ekonomik yapıları arasındaki farklılığın artması endüstri içi ticaret düzeyini düşürüp, endüstriler arası ticaret düzeyini artırır. Gelişmiş ülkelerin endüstriyel endüstri içi ticaret yapılarının benzerliği de göz önüne alındığında, yapılan dış ticaretin büyük bir kısmının endüstri içi ticaret şeklinde olması beklenmektedir (Yurttaçıkmaç, 2013, s. 3).

3.1.2. Yatay ve Dikey Endüstri İçi Ticaret

Endüstri içi ticaret kavramı yatay ve dikey endüstri içi ticaret olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yatay endüstri içi ticaret, aynı sektörde aynı üretim aşamasındaki malların eşanlı hem ihraç hem ithal edilmesi ve aynı zamanda mal çeşitlenmesi temeline dayanan endüstri içi ticaret türüdür. Dikey endüstri ticaret ise, aynı sektörde üretim yapan ama farklı üretim aşamalarında bulunan malların eşanlı hem ihraç hem ithal edilmesidir (Oğuz, 2009, s. 130). Endüstri içi ticaretin yatay olarak farklılaştırılmasında genel olarak model, renk, desen gibi açılardan farklılaştırılması söz konusu iken, dikey mal farklılaştırılmasında ise kalite düzeyinin farklı olması söz konusudur (Şimşek, 2005, s. 44). Yatay endüstri içi ticareti mal farklılaştırılması ve ölçek ekonomilerini etkilerken, dikey endüstri içi ticaretin temel belirleyicisi sermaye ve işgücü oranıdır.

Genellikle yatay endüstri içi ticaret gelişmiş ülkeler arasında yapılmaktayken, dikey endüstri içi ticaret gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasında endüstri içi ticareti kapsamaktadır. Gelişmiş ülkeden gelişmemiş ülkeye teknoloji transferi, işgücünde yaparak öğrenme gibi dışsallıklar kazandırdığı için faydalı olduğu görülmektedir.

Yatay ve dikey endüstri içi ticaretin ölçülebilmesi için 1991 yılında Abd-el-Rahman tarafından birim değer yöntemi geliştirilmiştir. Yatay ve dikey endüstri içi ticaret ayırımı yapabilmek için ürünlerin kalite farklılıklarına bakılmaktadır. Yatay ve dikey endüstri içi ticaret ayırımında ihracat birim değeri, toplam ihracat değerinin

toplam ihracat miktarına bölünmesi ile; ithalat birim değeri ise toplam ithalat değerinin toplam ithalat miktarına bölünmesi ile elde edilmektedir (Şahin, 2015, s. 549). Bu çerçevede endüstri içi ticaret için aşağıdaki eşitlik geliştirilmiştir:

Endüstri içi ticaret = Yatay endüstri içi ticaret + Dikey endüstri içi ticaret

Yatay endüstri içi ticarete mal farklılaştırılması şöyle gösterilebilir:

$$1 - \alpha \leq \frac{UV^X}{UV^M} \leq 1 + \alpha$$

Dikey endüstri içi ticarete mal farklılaştırılması şöyle gösterilebilir:

$$\frac{UV^X}{UV^M} > 1 + \alpha \quad \text{ya da} \quad \frac{UV^X}{UV^M} < 1 - \alpha$$

Bu denklemlerde UV birim değeri, X ve M ihracat ve ithalatı, a ise aralık faktörünü göstermektedir. Yatay endüstri içi ticarete endüstride birim ihracat ve birim ithalat fiyatı belirlenen aralık içerisinde olması beklenir, bu aralığın dışı dikey endüstri içi ticaret olarak kabul edilir.

Endüstri içi ticarete birim değerler karşılaştırıldığında % 15'lik bir aralık içinde analiz yapılmaktadır. Çünkü ulaştırma ve navlun maliyetleri malın fiyatının % 15'ini geçmeyeceği varsayılmaktadır. İhracat ve ithalat miktarları için çok sayıda ölçü birimi kullanılmaktadır. Birim değerlerin hesaplanmasında bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Yüksek kaliteli ağır metalden üretilmiş bir makine için hesaplanan birim değeri ile hafif bir metalden yapılan düşük kaliteli makine için hesaplanandan daha düşük olacaktır. Çünkü ihracat birim değerinin hesaplanması toplam ihracat değerinin toplam ihracat miktarına bölünmesinden ortaya çıkmaktadır. Aynı durum ithalat içinde geçerlidir. Birim değerlerin kalitedeki farklılığı yansıtamadığı görülmektedir. Dolayısıyla endüstri içi ticaret, ülkeler arasında yatay ve dikey olarak gerçekleşen endüstri-içi ticaretin toplanmasıyla oluşmaktadır (Oğuz, 2009, ss. 131-132).

3.1.3. Endüstri İçi Ticareti Etkileyen Faktörler

Endüstri içi ticareti etkileyen faktörler temel olarak ülkeye özgü ve endüstriye özgü etkenler olmak üzere iki grupta incelenebilir. Çalışmaların çoğunda genel kabul görmüş bir ekonometrik modele ulaşamadığı ve temel alınan teorik modele göre endüstri içi ticarete neden olan etkenlerin farklılaştığı görülmektedir. Endüstri içi

ticarete en önemli etki ürün farklılaşmasıdır. Ürün farklılaştırılmasını etkileyen en önemli etken ise AR-GE harcamalarıdır.

3.1.3.1. Ülkeye Özgü Etkenler

Endüstri içi ticareti etkileyen ülkeye özgü etkenler arasında; kişi başına gelir düzeyleri, piyasa büyüklüğü, ekonomik kalkınma ve gelişmişlik düzeyleri, ülkeler arası faktör donatım farklılıkları, ekonomik siyasi entegrasyonlar ve ticari kısıtlamalar, taşıma ve işlem maliyeti, ortak sınırların bulunması coğrafi uzaklıklar, ülke ve piyasaların ortalama ekonomik büyüklüğü, benzer dil ve ortak kültürel özelliklerin bulunması, çok uluslu şirketler ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları yer almaktadır (Aydın, 2008, s. 895). Endüstri içi ticareti etkileyen ülkeye özgü bu belirleyicileri ele alan çalışmalarda ülkelerin özellikle piyasa büyüklüğü ve gelişmişlik düzeylerini temel alan değişkenler kullanılmaktadır. Değişkenlerin etkilerini belirlemek için her bir değişken farklı öngörülerde bulunulabilir.

Kişi başına düşen gelir düzeyleri arasındaki farklılık arttığında, endüstri içi ticaretin toplam ticaret içerisindeki payı azalacaktır. Kişi başına düşen gelir düzeyi birbirine yakın olan ülkelerin talep ettikleri ürünlerin birçok özelliği bakımından, birbirlerine yakın olması beklenir. Bu nedenle endüstri içi ticaret ile kişi başına düşen gelir arasında pozitif ilişki olduğu tahmin edilir.

Ülkeler arasındaki ilişkiler, endüstri içi ticaretin ülkeye özgü etkenleri bakımından önemlidir. Ekonomik ilişkiler endüstri içi ticaret bakımından önemliyen ekonomik olmayan ilişkilerde endüstri içi ticaret bakımından pozitif etkiye sahiptir. Ülkeler arası siyasi ve sosyal ilişkilerin artması endüstri içi ticaret oranlarına olumlu katkıda bulunacaktır (Yergin, 2011, s. 46).

Taşıma ve işlem maliyeti ile endüstri içi ticaret arasında negatif yönlü ilişki vardır. İki ülke arasında mesafe arttıkça firmaların ulaştırma maliyetleri yükselecektir. Bu durumda ithalatçı ve ihracatçı ülkelerdeki mal fiyatlarını etkilemeyecektir. Ülkeler arasındaki mesafe arttıkça endüstri içi ticaret hacmi daralmaktadır (Başkol, 2005, ss. 88-89). Ayrıca, ülkelerin piyasa büyüklüğü ile endüstri içi ticaret arasında pozitif ilişki olduğu varsayılır. Çünkü ülkenin piyasa büyüklüğü arttıkça farklılaştırılmış ürünlerin talebi ve ölçek ekonomilerinden kazançları da artacaktır. Ürünlere olan talebin artması da endüstri içi ticareti artıracaktır. Diğer yandan ülkeler arasında bulunun tarife

oranlarındaki farklılık ise endüstri içi ticareti olumsuz etkilemektedir. Tarife oranı daha düşük olan ülkelerde ticaret artarken, tarife oranı yüksek olan ülkelerde ticaret azalmaktadır.

3.1.3.2. Endüstriye Özgü Etkenler

Endüstri içi ticaretin endüstriye özgü etkenleri arasında; ürün farklılaştırması, ölçek ekonomileri, piyasa yapısı ve teknoloji düzeyi yer almaktadır.

Endüstride üretilen ürünlerin çeşidi arttıkça endüstri içi ticaret hacmi artmakta ve tüketicilerin endüstrilerde üretilen ürünler arasındaki zevk ve tercihlerine göre ürünleri seçebilmektedirler. Endüstrilerde ürün farklılaşmasının artmasıyla birlikte ürünler artık birbirlerinin tam ikamesi olmaktan çıkmaktadırlar (Başkol, 2005, ss. 87-88). Ürün farklılaşması ile endüstri içi ticaret arasında pozitif ilişki vardır. Ürün farklılaştırılması, tüketicilerin farklılaşmış taleplerini karşılayabilmektedir.

Ölçek ekonomileri iki grupta incelenebilir. Bunlardan birincisi, içsel ölçek ekonomisidir. Firmanın kendi üretim ölçeği arttığında ortalama maliyetlerinin düşmesi, kendi yapısından ve ölçeğinden kaynaklanan avantajlarıyla firmanın maliyetlerini doğrudan veya dolaylı yoldan etkilemesidir. Kitlesel üretim teknolojisinin kullanılması, yönetimde artan etkinlik ve işgücünün uzmanlaşması gibi etkenlerin bir sonucu olarak içsel ölçek ekonomisi ortaya çıkmaktadır (Yergin, 2011, ss. 47-48). İkincisi ise dışsal ölçek ekonomisidir. Endüstrideki firma sayısı ile ilgilidir. Dışsal ölçek ekonomilerinde piyasada tam rekabet koşulları geçerlidir ve büyük firmaların bir üstünlüğü yoktur. Ancak içsel ölçek ekonomilerinde piyasalarda eksik rekabet koşulları geçerlidir. Çünkü küçük firmalara nazaran büyük firmalara maliyet üstünlüğü sağlayacak avantajlar sunulmaktadır.

3.1.4. Endüstri İçi Ticareti Ölçme Yöntemleri- Endeksleri

Endüstri içi ticaretin ölçülmesi, hem yapılan dış ticaret yapısının daha iyi anlaşılması hem de endüstri içi uzmanlaşmanın derecesinin ve miktarının kavranması açısından önem taşımaktadır (Greenaway ve Milner, 1983, s. 900). Endüstri içi ticaretin ölçülmesine yönelik olarak geliştirilen modellerin temelinde bir ülkenin ilgili ürün, ürün grubu ya da endüstrisi için gerçekleştirilen ihracat ve ithalat arasındaki uyumu incelenmektedir. Gerçekleştirilen ihracat ve ithalat değerlerinin birbirine yakın olması endüstri-içi ticaret düzeyinin artması olarak yorumlanmaktadır (Altay, Özcan ve Çınar,

2014, s. 4).

Endüstri içi ticareti ölçmek amacıyla dış ticaret literatüründe çok çeşitli endeksler oluşturulmuştur ve bu endekslerin çoğu diğerinin eksikliğini kapatmak üzere oluşturulmuştur. Fakat zaman içerisindeki eleştiriler ve tartışmalar dikkate alınarak pek çoğu revize edilerek geliştirilmiştir.

3.1.4.1. Balassa Endeksi

Endüstri içi ticaretin ölçülmesi amacıyla Balassa tarafından ilk formül oluşturulmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki endüstriler arası ya da endüstri içi ticarete uzmanlaşmaya yol açıp açmadığını araştırmak amacıyla Balassa endeksi ortaya çıkmıştır. Balassa geliştirdiği endeksi şöyle ifade etmiştir:

$$B_i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{|X_i - M_i|}{(X_i + M_i)}$$

Bu denklemde B_i , Balassa Endeksi'nin değerini; X_i i malının ya da endüstrinin ihracatını; M_i i malının ya da endüstrinin ithalat değerini ve n ise gözlem sayısını ifade etmektedir. B_i 'nin değeri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Balassa endeksinin değeri sıfıra yaklaştıkça ihracat ve ithalat değerleri birbirine eşit olma eğiliminde olacağı için her bir endüstride endüstri içi ticaret artacak, değer bire yaklaştıkça ise ülkelerde bir malı ya ihraç ya da ithal etmesi endüstriler arası ticareti artırmaktadır.

Balassa endeksinin iki temel eksikliğini Grubel ve Lloyd ifade etmektedir. Birincisi, tüm endüstrilere dış ticaret payını dikkate almadan eşit ağırlık vermesidir. Bütün malların dış ticaret rakamlarında yapılan toplulaştırmada, mal gruplandırması yoluna gidilmemiştir. İkincisi ise ticaret dengesizliği için herhangi bir düzeltmenin bulunmaması Balassa endeksinin dezavantajlarıdır (Grubel ve Lloyd, 1975, s. 26). Bu eksikliklerinden dolayı dış ticaret açığı veren ülkelerde, bu endeksin güvenilirliğini yitirmesinden dolayı yeni hesaplama yöntemlerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

3.1.4.2. Grubel-Llody Endeksi

Grubel-Llody endeksi endüstri içi ticaret literatüründe en sık kullanılan ölçüm yöntemidir. Balassa'nın geliştirmiş olduğu endeksin sorunlarından hareketle bir

endüstride ihracat ve ithalatın çakışan bölümünü göstermekte ve endüstri içi ticareti açıklamaktadır.

Ülkelerde ve endüstriler arasında endüstri içi ticaretin karşılaştırılabilmesi için, endüstri içi ticaretin o ülkedeki toplam dış ticareti içerisindeki payının hesaplanması gerekmektedir (Yergin, 2011, s. 54). Grubel Lloyd'e göre endüstri içi ticaret endeksi aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

$$B_i = 1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i} \text{ veya } B_i = \frac{(X_i + M_i) - |X_i - M_i|}{X_i + M_i}$$

Bu denklemde B_i , Grubel-Lloyd Endeksi'nin değerini; X_i i malının ya da endüstrinin ihracatını ve M_i i malının ya da endüstrinin ithalat değerini ifade etmektedir. B_i 'nin değeri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Bu endeks yüzde cinsinden de ifade edilebilmektedir.

$$0 \leq B_i \leq 1 \text{ veya yüzde cinsinden } 0 \leq B_i \leq 100 \text{ ifade edilebilir.}$$

Grubel-Lloyd endeksinin sıfıra eşit olduğu bir ülke malı yalnızca ihraç ya da ithal etmektedir ve endüstriler arası ticaret tamdır. Endeksin bir olması durumunda ise ülke aynı malın ihracat ve ithalatı birbirine eşit olduğu ve endüstri içi ticaretin maksimum olduğu durumu ifade eder. Belirli bir ürün grubunun endeks değeri bire yaklaştıkça endüstri içi ticaret artmakta, uzaklaştıkça endüstri içi ticaret azalmaktadır.

Toplam dış ticaret içerisinde her bir endüstrinin dış ticaret payı farklı olduğundan, her bir endüstri grubuna ait endüstri içi ticaretin ağırlıklı ortalaması alındığında, endüstri içi ticaret endeksi aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

$$\bar{B}_i = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i)}$$

Burada, $\bar{B}_i$ ağırlıklı ortalama endüstri içi ticaretin ihracat ve ithalatını göstermektedir. Grubel Lloyd göre, dış ticaret dengesizliğinde endüstrilerde ihracat ve ithalat eşitliğinin sağlanamayacağını ve hesaplanacak ağırlıklı ortalama endüstri içi ticaret seviyesinin hiçbir zaman yüze eşit olmayacaktır (Grubel ve Lloyd, 1975, s. 22). Bu sorun toplam ticarete ülkelerin dış ticaret açığı ya da fazlası vermesi durumunda, dengesizliğin büyüklüğüne göre dış ticarete sarmaya yol açmaktadır. Bu durum için Grubel Lloyd endeksinin düzeltilmiş biçimi kullanılmaktadır (Aydın, 2008, s. 886).

Dolayısıyla malların toplam ihracat ve ithalatından dış ticaret dengesizliği çıkarılmış durumuna düzeltilmiş ya da uyarlanmış Grubel Lloyd endeksi denilmektedir. Endüstri içi ticaret bu endeks için aşağıdaki gibi formüle edilmiştir:

$$C_i = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) + |\sum_{i=1}^n X_i - \sum_{i=1}^n M_i|}$$

Burada, C_i uyarlanmış Grubel Lloyd endeksini göstermektedir. Formülde yer alan mutlak değer ile dış ticaret açığı ya da fazlası alınmamaktadır. Toplam dış ticaret dengesizliği arttıkça uyarlanmış endeks değeri de artacaktır.

Uyarlanmış Grubel Lloyd endeksi (C_i) hesaplanırken, endüstri içi ticaret toplam dış ticaret hacminden, belli bir mal grubuna ait ihracat ve ithalat değerleri toplamalarının farkı çıkarılarak dış ticaret dengesizliğinin etkisi giderilmeye çalışılmıştır. Ülkenin toplam ihracat ve ithalat değerleri arasındaki farkın toplam ticarete oranı yüksekse düzeltilmiş endeksin kullanılması (C_i) durumunda, B_i 'ye göre, daha yüksek bir endeks değerine ulaşılır. Nedeni ise; C_i endeksinin paydasının her zaman B_i 'nin paydasına göre daha küçük değer almasıdır (Küçükefe, 2009, s. 73).

Grubel Llyod endeksi ampirik açıdan bazı kusurlara sahiptir. Endeks ihracat ithalat örtüşmesini başarılı bir biçimde göstermesine rağmen toplulaştırma problemine maruz kalmaktadır. Coğrafi ve sektörel yanlılıkla, tek bir ülkeye karşı diğer tüm ülkelerin bir arada değerlendirilip bir incelenmesinden kaynaklanmaktadır. Ticaret dengesi aynı ürün için, ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Bu nedenle seçilen ticari partnerlerin ticaret karşılaştırmalarında nasıl bir araya getirildikleri önemlidir. Sektörel yanlılıktan kaynaklanan problem, ürünlerin hatalı olarak toplulaştırılarak birçok farklı ürünün tek bir endüstri içinde bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Böyle bir durumda endüstri içi ticaret yüksek hesaplanabilir (Fontaigné ve Freudenberg, 1997, ss. 22-23). Grubel Lloyd endeksi endüstri içi ticarete statik bir ölçüm sağlamaktadır. Dış ticarete iki dönem arasındaki değişimi ölçememekte ve yapısal değişimler hakkında değerlendirme yapılamamaktadır.

3.1.5. Kayseri’de Sektörel Bazda Endüstri İçi Ticaret Yapısı

Dış ticaret istatistiklerinin sınıflandırılmasında Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması (SITC) ve Uluslararası Standart Endüstri Sınıflaması (ISIC) olmak üzere iki temel sınıflama söz konusudur. SITC malları özelliklerine göre bir sınıflama

yaparken, ISIC faaliyetleri işleme özelliklerine göre bir sınıflamaya tabii tutmaktadır (Oğuz, 2009, s. 119). Kullanılan istatistiki veriler bu sınıflanma türlerinden hangisine daha uygunsa endüstri-içi ticaret analizlerinde o sınıflama kullanılmaktadır. Bu başlık altında ISIC sınıflamasına göre ülkelerin endüstri içi ticareti incelenmiştir.

3.1.5.1. Ağaç Ürünleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Kayseri'de Ağaç Ürünleri sektöründe 2005-2014 yılları arasında, ISIC kodu verilerine göre dış ticaret Grubel Lloyd endeksine göre yapılan hesaplamalar sonucu ulaşılan endüstri içi ticaret oranları Tablo 5'de verilmiştir.

2021 ISIC kodlu “Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar” alt sektöründe endüstri içi ticaret oranları zaman içinde önce artmakta 2007’de 1’e çok yakın bir değere ulaşmaktadır. Ancak 2014’de bu oran çok düşerek sıfıra yaklaşmıştır.

Tablo 5: Kayseri'de Ağaç Ürünleri Sektöründe EİT

ISIC KODU	Ağaç Ürünleri Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
200	Ormancılık ve tomrukçuluk	0,041	0,000	0,321	0,124	0,000	0,056	0,011	0,010	0,088	0,822
2010	Kereste ve parke	0,481	0,704	0,354	0,920	0,293	0,909	0,406	0,269	0,325	0,121
2021	Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar	0,337	0,899	0,996	0,941	0,566	0,831	0,384	0,698	0,723	0,195
2023	Ağaçtan yapılan ambalaj malzemeleri	0,004	0,013	0,006	0,021	0,017	0,001	0,173	0,510	0,275	0,003
2029	Diğer ağaç ürünleri; hasır vb. örülerek yapılan maddeler	0,357	0,143	0,128	0,719	0,904	0,968	0,589	0,506	0,724	0,377
2101	Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	0,014	0,027	0,013	0,314	0,142	0,095	0,110	0,137	0,121	0,141
2102	Oluklu karton ve mukavva ile kağıt ve mukavadan ambalajlar	0,007	0,052	0,004	0,067	0,015	0,016	0,004	0,012	0,008	0,010
2109	Diğer kağıt ve mukavva ürünleri	0,021	0,363	0,264	0,809	0,882	0,446	0,295	0,137	0,428	0,167

Kaynak: TÜİK

Genel olarak bu sektörde Kayseri'nin hem coğrafi konumu gereği, hem de firma sayısı diğer sektörlerle nazaran Ağaç Ürünleri sektöründe daha az olduğu için endüstriler arası ticaret gerçekleşmek de ve dış ticaret 2005-2014 yılları arasında çoğunlukla ithalat ağırlıklı yapılmaktadır.

3.1.5.2. Mobilya Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Mobilya sektöründe 3610 ISIC kodu verileri ile hesaplanan endüstri içi ticaret oranları Tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6: Kayseri'de Mobilya Sektöründe EİT

ISIC KODU	Mobilya Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
3610	Mobilya	0,095	0,210	0,150	0,215	0,211	0,227	0,280	0,211	0,204	0,159

Kaynak: TÜİK

Mobilya sektöründe endüstri içi ticaret oranı 2011 de 0,280 değerini alarak on yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2005 yılında ise 0,095 değeri ile incelenen yıllar içerisinde en düşük değeri almıştır. Bu sektörün endüstri içi ticaret oranında yıllar itibariyle ani değişimler olmamıştır. Sektörün endüstri içi ticaret hesaplamasında 0,50 değerini aşmaması nedeniyle dış ticaret, endüstriler arasında kalmış ve dış ticaretin ihracat ağırlıklı olduğu gözlemlenmiştir.

3.1.5.3. Metalden Mamül Eşya Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Metalden Mamül Eşya Sektöründe endüstri içi ticaret oranları Grubel Lloyd endeksi ile ISIC kodlarına göre 2005-2014 yılları için Tablo 7'da verilmiştir.

Tablo 7: Kayseri'de Metalden Mamul Eşya Sektöründe EİT

ISIC KODU	Metalden Mamul Eşya Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
2710	Demir-çelik ana sanayi	0,290	0,281	0,272	0,349	0,488	0,399	0,364	0,397	0,362	0,454
2720	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	0,081	0,116	0,124	0,136	0,135	0,136	0,102	0,124	0,082	0,138
2811	Metal yapı malzemeleri	0,108	0,083	0,140	0,119	0,105	0,153	0,103	0,061	0,073	0,063
2812	Tank, sarnıç ve metal muhafazalar	0,051	0,032	0,021	0,189	0,053	0,143	0,110	0,015	0,036	0,061
2813	Buhar kazanı (merkezi kalorifer kazanları hariç)	0,211	0,122	0,195	0,984	0,141	0,110	0,000	0,255	0,000	0,067
2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	0,341	0,364	0,418	0,297	0,358	0,473	0,444	0,596	0,628	0,754
2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	0,077	0,155	0,128	0,160	0,368	0,348	0,137	0,121	0,117	0,092
3110	Elektrik mororu, jeneratör, trasformatörler	0,154	0,231	0,111	0,033	0,104	0,077	0,103	0,189	0,865	0,308
3120	Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları	0,459	0,571	0,741	0,089	0,361	0,119	0,527	0,247	0,966	0,635
3130	İzole edilmiş tel ve kablolar	0,031	0,050	0,061	0,072	0,109	0,084	0,053	0,043	0,028	0,080
3140	Akümülatör, pil ve batarya	0,355	0,464	0,624	0,890	0,605	0,975	0,960	0,922	0,813	0,788
3150	Elektrik ampülü ve lambaları ile aydınlatma teçhizatı	0,364	0,402	0,441	0,355	0,343	0,267	0,344	0,497	0,481	0,375
3410	Motorlu kara taşıtları ve motorları	0,014	0,000	0,539	0,000	0,745	0,291	0,000	0,789	0,032	0,018
3420	Motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları	0,214	0,187	0,225	0,376	0,467	0,288	0,247	0,280	0,544	0,118
3430	Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları	0,364	0,976	0,691	0,857	0,937	0,827	0,898	0,780	0,971	0,567
3511	Gemi	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
3512	Eğlence ve sportif amaçlı tekneler	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
3520	Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonları	0,016	0,031	0,495	0,358	0,028	0,016	0,058	0,616	0,072	0,187
3530	Hava ve uzay taşıtları	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
3591	Motosiklet	0,000	0,367	0,266	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
3592	Bisiklet ve sakat taşıyıcıları	0,494	0,084	0,012	0,000	0,000	0,038	0,006	0,000	0,210	0,176
3599	Başka yerde sınıflandırılmamış ulaşım araçları	0,428	0,619	0,394	0,304	0,000	0,284	0,467	0,737	0,393	0,934

Kaynak: TÜİK

Ele alınan dönem içerisinde bu sektördeki ticaretin daha çok endüstriler arasında yapıldığı görülmektedir. Fakat alt sektör grubu 3430 ISIC kodlu “Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları” incelenen yıllar içerisinde bir tek 2005 yılında 0,50 değerinin altında kalırken, diğer yıllarda bire yakındır dolayısıyla bu sektörde endüstri içi ticaret yapıldığı görülmektedir. 3140 ISIC kodlu “Akümülatör, pil ve batarya” alt sektör grubunda da endüstri içi ticaretin ağırlıklı olarak yapıldığı görülmektedir. Kayseri bu iki alt sektör grubunda, hem ihracat hem de ithalat yapmaktadır.

3.1.5.4. Tekstil Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Kayseri’de tekstil sektöründe Grubel Lloyd endeksi ile ISIC verilerine hesaplanan endüstri içi ticaret oranları Tablo 8’de verilmiştir.

2014 yılı itibariyle endüstri içi ticaret oranlarının 0,50 değerinin üstünde kaldığı alt sektör grupları sırasıyla şöyledir; 1721 ISIC kodlu “Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri” (0,873), 1722 ISIC kodlu “Halı ve kilim” (0,560), 1723 ISIC kodlu “Halat, ip, sicim ve ağ” (0,688) ve 1912 ISIC kodlu “Bavul, el çantası vb. saraciye” (0,794) alt sektörleridir. Yıllar itibariyle bu dört alt sektör grubunun endüstri içi ticaret rakamlarında dalgalanmalar olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Kayseri’de Tekstil Sektöründe EİT

ISIC KODU	Tekstil Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1711	Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	0,410	0,470	0,480	0,339	0,250	0,295	0,337	0,215	0,346	0,271
1721	Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri	0,122	0,137	0,129	0,298	0,316	0,872	0,959	0,698	0,891	0,873
1722	Halı ve kilim	0,722	0,566	0,614	0,660	0,838	0,942	0,950	0,845	0,659	0,560
1723	Halat, ip, sicim ve ağ	0,004	0,142	0,060	0,093	0,071	0,023	0,053	0,299	0,151	0,688
1729	Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri	0,618	0,490	0,582	0,454	0,355	0,381	0,343	0,244	0,370	0,392
1730	Trikotaj (örme) ürünleri	0,078	0,226	0,462	0,281	0,187	0,168	0,155	0,106	0,149	0,249
1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	0,014	0,076	0,076	0,079	0,510	0,645	0,416	0,395	0,206	0,126
1820	Kürk mamülleri	0,000	-	0,890	-	-	-	-	0,000	0,000	-
1911	Dabaklanmış deri	0,000	0,000	0,062	0,027	0,000	0,000	0,180	0,000	-	0,000
1912	Bavul, el çantası vb.saraciye	0,787	0,334	0,202	0,330	0,393	0,452	0,995	0,599	0,944	0,794
1920	Ayakkabı	0,563	0,174	0,007	0,974	0,991	0,203	0,140	0,693	0,411	0,365
2430	Suni ve sentetik elyaf	0,009	0,034	0,041	0,020	0,015	0,021	0,027	0,021	0,033	0,043

Kaynak: TÜİK

Diğer alt sektörlerde ise endüstri içi ticaret oranının 0,50 değerinin altında kalmasıyla nedeniyle, dış ticaretleri endüstriler arasında olduğu bilinmektedir. Halen Kayseri'nin bu sektörde ihracat rakamları ithalat rakamlarının üzerindedir. Endüstriler arası ticaret güçlüdür ve Kayseri bu sektörde daha çok ihracat yapmaktadır.

3.1.5.5. Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Grubel Lloyd endeksi, ISIC verilerine göre Kimyasal Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri Sektörü için hesaplanan endüstri içi ticaret oranları Tablo 9'de verilmiştir.

Kayseri'de bu sektörde 10 yıl boyunca endüstri içi ticaretin yoğun olarak yapıldığı alt sektör grubu 2520 ISIC kodlu “Plastik ürünler” sektörüdür. Endüstri içi ticaret oranı 0,50 değerinin hiç altına düşmeyerek, “Plastik Ürünler” sektörünün dış ticaretinde hem ihracat hem ithalat yapıldığı görülmüştür. Daha sonra endüstri içi ticaretin yoğun olarak yapıldığı diğer iki sektör 2424 ISIC kodlu “Sabun, deterjan, temizlik, cilalama maddeleri; parfüm, kozmetik ve tuvalet malzemeleri” ve 5149 ISIC kodlu “Atık ve hurdalar” alt sektör grubudur.

Tablo 9: Kayseri'de Kimyasal Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemesi Sektöründe EİT

ISIC KODU	Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1421	Kimya ve gübre sanayiinde kullanılan mineraller	0,000	0,110	0,090	0,050	0,024	0,015	0,154	0,265	0,158	0,026
2211	Kitap, broşür, müzik kitapları ve diğer yayınlar	0,981	0,910	0,316	0,282	0,028	0,000	0,534	0,552	0,032	0,135
2212	Gazete, dergi ve süreli yayınlar	-	-	-	-	-	0,000	0,000	0,259	0,000	-
2213	Plak, kaset vb.	0,000	0,116	0,052	0,055	0,017	0,583	0,007	0,159	0,205	0,036
2219	Diğer yayınlar	0,098	0,065	0,126	0,421	0,589	0,467	0,233	0,711	0,949	0,945
2221	Basım	0,333	0,669	0,737	0,530	0,090	0,216	0,225	0,262	0,178	0,272
2222	Basımla ilgili hizmetler	0,000	-	0,000	0,175	-	0,000	0,917	0,835	0,120	0,000
2230	Manyetik şeritli kartlar (ses kaydı yapılmış)	-	-	-	-	-	-	-	-	0,000	0,000
2411	Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	0,012	0,005	0,017	0,010	0,027	0,016	0,013	0,071	0,095	0,110
2412	Kimyasal gübre ve azotlu bileşikler	-	0,000	-	-	0,000	0,000	0,466	0,000	0,000	0,000
2413	Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	0,014	0,024	0,031	0,024	0,026	0,036	0,041	0,053	0,054	0,060
2421	Pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasallar	0,725	0,000	0,015	0,634	0,038	0,030	0,436	0,280	0,906	0,170
2422	Boya, vernik vb.kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun	0,334	0,721	0,630	0,075	0,359	0,849	0,698	0,751	0,967	0,739
2423	Tıpta ve eczacılıkta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünler	0,008	0,717	0,290	0,887	0,262	0,073	0,295	0,065	0,079	0,519
2424	Sabun, deterjan, temizlik , cilalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri	0,873	0,864	0,961	0,985	0,756	0,767	0,455	0,268	0,595	0,931
2429	Başka yerde sınıflandırılmamış kimyasal ürünler	0,028	0,074	0,128	0,143	0,273	0,194	0,209	0,380	0,454	0,373
2511	İç ve dış lastik	0,954	0,508	0,116	0,501	0,028	0,094	0,007	0,001	0,006	0,773
2519	Diğer kauçuk ürünleri	0,256	0,197	0,206	0,520	0,343	0,308	0,196	0,366	0,294	0,431
2520	Plastik ürünleri	0,812	0,982	0,899	0,941	0,759	0,682	0,758	0,694	0,640	0,668
3692	Müzik aletleri	0,000	0,000	0,537	-	0,222	0,000	0,594	0,218	0,179	0,000
3693	Spor malzemeleri	0,265	0,000	0,000	0,066	0,461	0,002	0,137	0,876	0,654	0,223
3694	Oyun ve oyuncak	0,988	0,103	0,166	0,000	0,000	0,412	0,695	0,132	0,812	0,557
3699	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	0,600	0,698	0,460	0,546	0,450	0,550	0,298	0,303	0,041	0,237
5149	Atık ve hurdalar	0,737	0,537	0,381	0,780	0,847	0,509	0,770	0,699	0,731	0,978
7494	Fotoğrafçılıkla ilgili faaliyetler	-	-	-	-	-	-	-	0,000	-	-
9211	Sinema ve video filmleri yapımı ve dağıtımı	-	-	-	-	-	-	0,000	-	-	-
9214	Dramatik sanatlar, müzik ve diğer sanat faaliyetleri	0,000	-	0,000	0,000	0,398	0,000	0,000	0,553	0,000	0,294

Kaynak: TÜİK

Kimyasal ve Plastik Ürünler, Tanıtım Malzemeleri sektörünün diğer alt sektörlerinde ise endüstri içi ticaret oranı 0,50 değerinin altında değerler elde ederek, dış ticarete daha çok endüstriler arası ticaret hâkim olmuştur. Kayseri'nin dış ticaretinde bu sektörde ithalat daha fazladır.

3.1.5.6. İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

İnşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe Grubel Lloyd endeksine göre, 2005-2014 yılları arasında endüstri içi ticaret oranları ISIC verilerine göre Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Kayseri'de İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe EİT

ISIC KODU	İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
2022	İnşaat kerestesi	0,101	0,429	0,478	0,152	0,207	0,379	0,038	0,002	0,104	0,089
2693	Ateşe dayanıklı olmayan, kil ve seramik yapı malzemeleri	0,710	0,089	0,547	0,000	0,777	0,000	0,928	0,282	0,450	0,140
2694	Çimento, kireç ve alçı	0,000	0,000	0,000	0,092	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2695	Çimento ve alçı ile sertleştirilmiş maddeler	0,005	0,052	0,481	0,783	0,189	0,800	0,314	0,287	0,116	0,250
2696	Taş	0,000	0,015	0,014	0,041	0,114	0,149	0,255	0,281	0,137	0,058
2912	Pompa, kompresör, musluk ve vana	0,106	0,087	0,122	0,145	0,196	0,104	0,122	0,117	0,154	0,176
7421	Mimarlık, mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik faaliyetler	0,000	0,000	-	0,000	-	0,000	0,141	0,180	0,000	0,650

Kaynak: TÜİK

2014 yılında bu sektörde endüstri içi ticaretin yapıldığı tek alt sektör grubu 7421 ISIC Kodlu "Mimarlık, mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik faaliyetlerdir. Diğer alt sektörlerde ise 2014 yılında endüstriler arası ticaret yapılmaktadır.

Son 10 yıl içerisinde endüstri içi ticaretin en fazla yapıldığı alt sektör 2693 ISIC Kodlu "Ateşe dayanıklı olmayan, kil ve seramik yapı malzemeleri" sektörüdür. Bu alt sektör grubunda 2005- 2009 ve 2011 yıllarında endüstriler arasında hem ihracat hem de ithalat yapılmıştır.

3.1.5.7. Gıda Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Kayseri'de gıda sektörü için hesaplanan endüstri içi ticaret rakamlarına bakıldığında (Tablo 11) 2005-2014 yılları arasında endüstri içi ticaretin en çok yapıldığı alt sektör grubu 1514 ISIC Kodlu "Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar"dır. Bu alt sektörde 2013 yılında 0,944 oranı ile endüstri içi ticaret bire çok yaklaşmıştır.

Tablo 11: Kayseri'de Gıda Sektöründe EİT

ISIC KODU	Gıda Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
111	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	0,049	0,135	0,043	0,084	0,008	0,025	0,071	0,021	0,004	0,013
112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	0,137	0,160	0,071	0,084	0,002	0,000	0,435	0,217	0,065	0,118
113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	0,511	0,000	0,405	0,798	0,056	0,030	0,517	0,880	0,498	0,318
121	Sığır, koyun, keçi, at, eşek, bardo, katır v.b.	-	-	-	-	-	-	0,000	0,000	0,000	0,000
122	Başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansal ürünler	0,000	0,000	0,057	0,032	0,048	0,041	0,035	0,023	0,011	0,001
500	Balıkçılık	-	-	-	-	0,000	0,000	0,000	0,000	0,085	0,035
1422	Tuz	0,000	0,000	0,000	0,000	0,285	0,414	0,038	0,010	0,000	0,000
1511	Mezbahacılık	-	0,039	-	-	-	0,006	0,031	0,573	0,454	0,000
1512	Balık ürünleri	0,025	0,000	0,000	0,102	0,000	0,009	0,001	0,000	0,000	0,000
1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	0,205	0,609	0,550	0,011	0,059	0,185	0,129	0,134	0,012	0,073
1514	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	0,266	0,330	0,542	0,435	0,738	0,811	0,555	0,458	0,944	0,806
1520	Süt ürünleri	0,000	0,000	0,000	0,755	-	0,694	0,755	0,000	0,008	0,898
1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	0,000	0,000	0,000	0,012	0,010	0,000	0,000	0,011	0,000	0,000
1532	Nişasta ve nişastalı ürünler	0,001	0,000	0,002	0,002	0,001	0,001	0,002	0,003	0,001	0,013
1533	Hazır hayvan yemleri	-	0,000	-	0,000	0,000	0,000	0,107	0,000	0,345	0,942
1541	Fırın ürünleri	0,008	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000
1542	Şeker	0,000	0,000	0,005	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
1543	Kakao, çikolata ve şekerleme	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,119	0,000	0,147	0,221	0,000
1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	0,000	0,155	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
1549	Başka yerde sınıflandırılmamış gıda maddeleri	0,064	0,000	0,014	0,003	0,721	0,992	0,053	0,032	0,219	0,109
1551	Mayalı maddelerden etil alkol	-	-	-	-	-	-	0,000	-	-	-
1552	Şarap	-	-	-	-	-	-	-	0,000	-	0,000
1554	Alkolsüz içecekler, maden ve mamba suları	0,803	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,017	0,031

Kaynak: TÜİK

Gıda sektöründeki diğer alt sektörlerde endüstri içi ticaret oranı sıfıra çok yakındır. Yani çoğunlukla Kayseri'de endüstriler arası ticaret yapılmaktadır. Sadece 1514 ISIC Kodlu "Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar" ve 1520 ISIC Kodlu "Süt ürünleri" için endüstri içi ticaret oranı yıllar itibariyle bire yaklaşmaktadır.

3.1.5.8. Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Grubel Lloyd endeksine göre 2005-2014 yılları arasında endüstri içi ticaret rakamları elektrikli ev aletleri sektöründe Tablo 12'de incelenmiştir.

Endüstri içi ticaret oranının 10 yıllık ortalamasına göre Kayseri'de bu sektörde 0,50 değerinin altında kalmıştır. Dolayısıyla bu sektörde endüstriler arası ticaret yapılmaktadır. Elektrikli Ev Aletleri sektöründe ihracat rakamları ithalat rakamlarından daha yüksektir.

Tablo 12: Kayseri'de Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe EİT

ISIC KODU	Elektrikli Ev Aletleri Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
2610	Cam ve cam ürünleri	0,134	0,204	0,192	0,168	0,356	0,957	0,955	0,865	0,727	0,554
2691	Yapı malzemeleri dışındaki, ateşe dayanıklı olmayan seramik eşya	0,174	0,131	0,082	0,104	0,091	0,082	0,034	0,090	0,119	0,164
2692	Ateşe dayanıklı seramik ürünleri	0,253	0,407	0,205	0,000	0,352	0,349	0,290	0,174	0,683	0,193
2914	Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler	0,720	0,611	0,091	0,591	0,451	0,553	0,367	0,194	0,407	0,257
2930	Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri	0,259	0,418	0,443	0,292	0,108	0,168	0,157	0,123	0,105	0,119
3190	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat	0,034	0,016	0,057	0,068	0,246	0,136	0,061	0,164	0,115	0,076
3210	Elektronik valf ve elektron tüpleri ile diğer elektronik parçalar	0,018	0,427	0,113	0,272	0,045	0,007	0,065	0,123	0,012	0,013
3220	Radyo ve televizyon vericileri ile telefon, telgraf teçhizatı	0,008	0,020	0,008	0,054	0,017	0,045	0,061	0,125	0,486	0,517
3230	Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya üreten teçhizat vb. ilgili araçlar	0,275	0,588	0,140	0,508	0,499	0,174	0,031	0,044	0,553	0,839
3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçlar	0,045	0,185	0,237	0,351	0,310	0,583	0,775	0,867	0,594	0,446
3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	0,057	0,150	0,049	0,143	0,194	0,086	0,098	0,205	0,445	0,254
3313	Otomatik kontrol ve ayar alet ve cihazların aksam-parçası	0,051	0,141	0,000	0,005	0,010	0,000	0,195	0,012	0,000	0,000
3320	Optik alet ve fotoğrafçılık teçhizatı	0,023	0,006	0,007	0,012	0,007	0,012	0,017	0,046	0,050	0,055
3330	Saat	0,024	0,029	0,041	0,065	0,007	0,044	0,043	0,110	0,109	0,011

Kaynak: TÜİK

Kayseri'de 2014 yılında en çok endüstri içi ticaret 3230 ISIC Kodlu "Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya üreten teçhizat vb. ilgili araçlar"ı alt sektör grubunda bire çok yaklaşarak hem ihracat hem de ithalat yapmıştır.

3.1.5.9. Madencilik Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Madencilik sektörü için hesaplanan ve Tablo 13'de yer alan endüstri içi ticaret rakamlarına göre 2014 yılında Kayseri'de 1410 ISIC Kodlu alt sektörün endüstri içi ticaret oranı 0,770 ve 2699 ISIC kodlu alt sektörün ise endüstri içi ticaret oranı 0,751'dir. Diğer alt sektörlerde bu oran 0,50'nin altında değerler elde edilmiş dolayısıyla bu sektörde endüstriler arası ticaret daha çok yapılmıştır.

Tablo 13: Kayseri'de Madencilik Sektöründe EİT

ISIC KODU	Madencilik Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1010	Maden kömürü	-	-	-	0,007	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
1110	Ham petrol ve doğal gaz	-	0,000	0,000	0,000	-	-	-	-	-	-
1310	Demir cevheri	-	-	-	-	-	0,000	-	-	0,000	0,000
1320	Demir dışı metal cevherleri	0,000	0,000	0,000	0,003	0,024	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	0,010	0,001	0,000	0,000	0,075	0,234	0,499	0,351	0,552	0,770
1429	Başka yerde sınıflandırılmamış madencilik ve taşocakçılığı	0,921	0,000	0,719	0,000	0,000	0,053	0,351	0,270	0,198	0,000
2310	Kok fırını ürünleri	-	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000
2320	Rafine edilmiş petrol ürünleri	0,836	0,301	0,049	0,001	0,001	0,001	0,008	0,012	0,176	0,441
2330	Nükleer yakıt	0,000	-	0,000	-	-	0,000	-	0,000	0,000	0,000
2699	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineraller	0,059	0,236	0,655	0,204	0,644	0,868	0,770	0,654	0,784	0,751
3691	Kuyumculuk ve ilgili maddeler	0,045	0,056	0,000	0,030	0,000	-	0,542	0,000	0,532	0,030

Kaynak: TÜİK

3.1.5.10. Makine Sektöründe Endüstri İçi Ticaret

Grubel Lloyd endeksine göre 2005-2014 yıllarında makine sektörün hesaplanan endüstri içi ticaret rakamları Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14: Kayseri'de Makine Sektöründe EİT

ISIC KODU	Makine Sektörü	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
2911	İçten yanmalı motor ve türbin; (uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç)	0,003	0,033	0,192	0,669	0,000	0,020	0,000	0,010	0,214	0,055
2913	Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı	0,358	0,189	0,242	0,021	0,262	0,251	0,037	0,170	0,355	0,315
2915	Kaldırma ve taşıma teçhizatı	0,161	0,189	0,401	0,288	0,162	0,057	0,208	0,187	0,221	0,638
2919	Diğer genel amaçlı makineler	0,763	0,545	0,919	0,920	0,546	0,701	0,891	0,943	0,946	0,996
2921	Tarım ve orman makineleri	0,655	0,724	0,284	0,105	0,675	0,095	0,374	0,132	0,578	0,371
2922	Takım tezgahları	0,339	0,640	0,920	0,725	0,998	0,541	0,532	0,639	0,607	0,865
2923	Metalurji makineleri	0,013	0,000	0,041	0,000	0,002	0,000	0,159	0,507	0,586	0,116
2924	Maden, taşocağı ve inşaat makineleri	0,289	0,088	0,225	0,491	0,671	0,491	0,342	0,338	0,138	0,984
2925	Gıda, içecek ve tütün işleyen makineler	0,151	0,042	0,227	0,375	0,404	0,818	0,369	0,567	0,956	0,870
2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	0,008	0,332	0,038	0,086	0,773	0,304	0,877	0,303	0,296	0,212
2927	Silah ve mühimmat	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,103	0,035
2929	Diğer özel amaçlı makineler	0,273	0,155	0,370	0,429	0,474	0,185	0,263	0,646	0,670	0,242
3000	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları	0,786	0,892	0,672	0,546	0,888	0,012	0,029	0,153	0,185	0,252

Kaynak: TÜİK

Makine sektöründe on yıl içerisinde endüstriler arası ticaret ortalamasında en yüksek endüstri içi ticaret oranı 0,817 ile 2919 ISIC Kodlu "Diğer Genel Amaçlı Makineler alt sektörüdür. Diğer alt sektörlerde ise hesaplanan endüstri içi ticaret oranı 0,50 değerinin altında olduğu için endüstriler arası ticaret daha fazladır. Kayseri bu sektörde dış ticaret açığı vermektedir ve ithalat rakamları daha yüksektir.

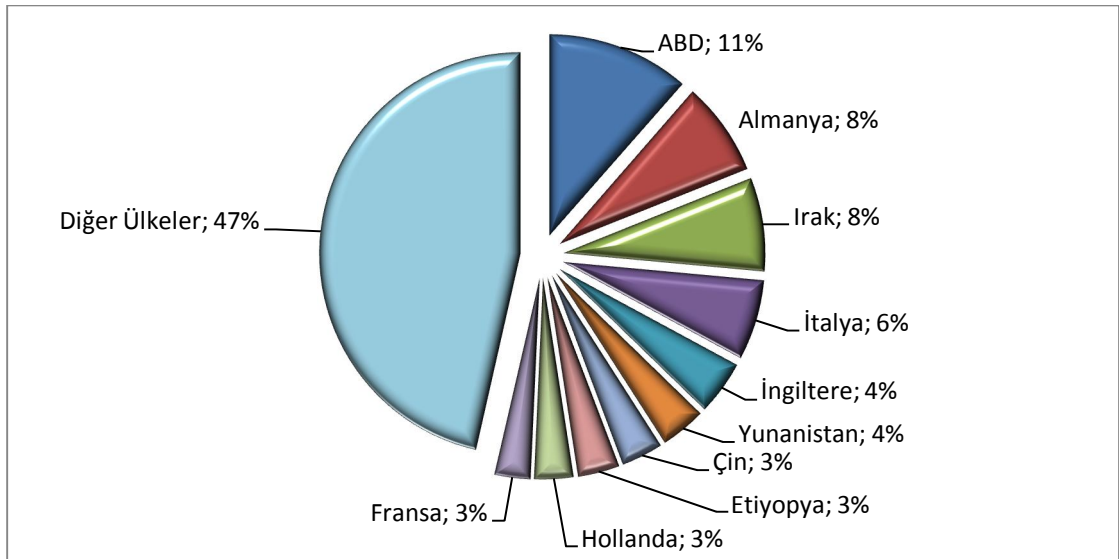
3.2. Kayseri Sanayisinin Sektör Bazında Ülkelere Göre En Çok İhracat ve İthalat Yaptığı Ülkeler ve Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları

Kayseri'nin en çok ihracat ve ithalat yaptığı ülkelerin, toplam ihracat ve ithalat içerisinde ki yerleri 2005-2010 ve 2014 yıllarına göre değerlendirilmiştir. Dış ticarete yoğunlaşma oranları aynı yıllar için değerlendirildikten sonra, 2014 yılında bu ülkelerden hangi ürün gruplarından, hangi malların ihraç ve ithal edildiği üzerinde durulacaktır.

3.2.1. Kayseri'de 2005-2010 ve 2014 Yıllarında En Çok İhracat Yapılan 10 Ülke

Kayseri'den 2005 yılında 145 ülkeye 702,9 milyon dolar mal ihracatı yapılmıştır. İlk 10 ülkenin 2005 yılı toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 53 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 23). Kayseri ihracatının ülke gruplarına göre dağılımı değerlendirildiğinde 2005 yılında en iyi ihracat performansı yüzde 11 ile ABD pazarında yaşandığı görülmektedir. En çok ihracatın yapıldığı ikinci ve üçüncü ülke sırasıyla yüzde 8 paylara sahip olan Almanya ve Irak'tır.

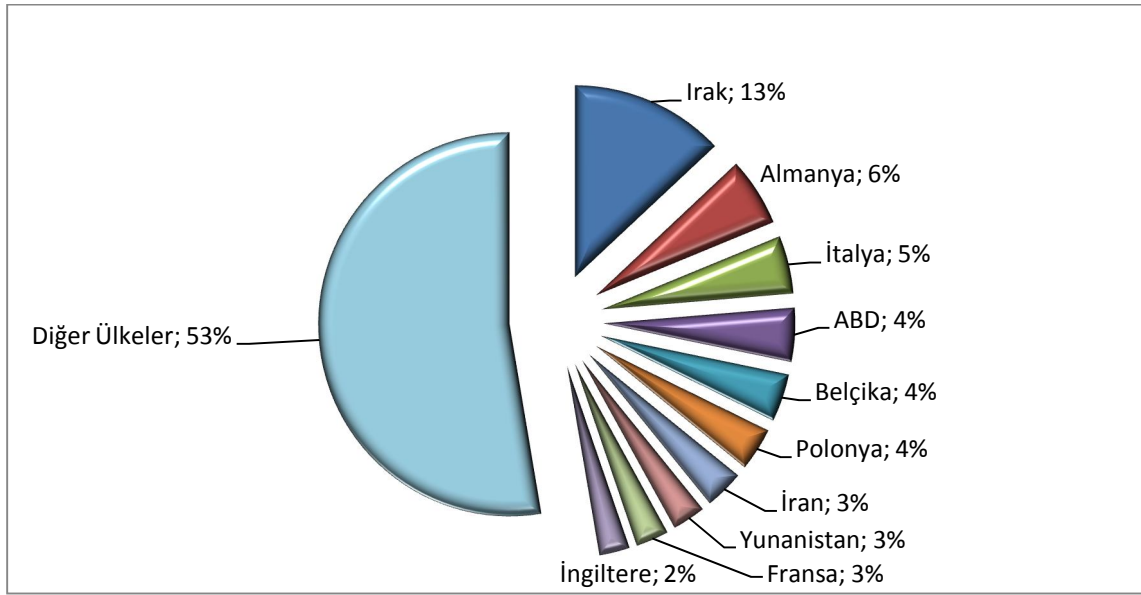
Grafik 23: 2005 Yılı Kayseri'de İhracat Partnerleri

Kaynak: TÜİK

Kayseri'de 2005 yılına göre 2010 yılında ihracat pazarı yüzde 11,7 artırarak 162 ülkeye 1.164,3 milyon dolar mal ihracatı yapılmıştır. İlk 10 ülkenin 2010 yılı toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 47 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 24). Kayseri ihracatının ülke gruplarına göre dağılımı değerlendirildiğinde 2010 yılında en iyi ihracat performansını yüzde 13 ile Irak pazarında yaşamıştır. En çok ihracatın yapıldığı ikinci ülke yüzde 6 ile Almanya, üçüncü ülke ise yüzde 5 ile İtalya'dır.

Grafik 24: 2010 Yılı Kayseri'de İhracat Partnerleri

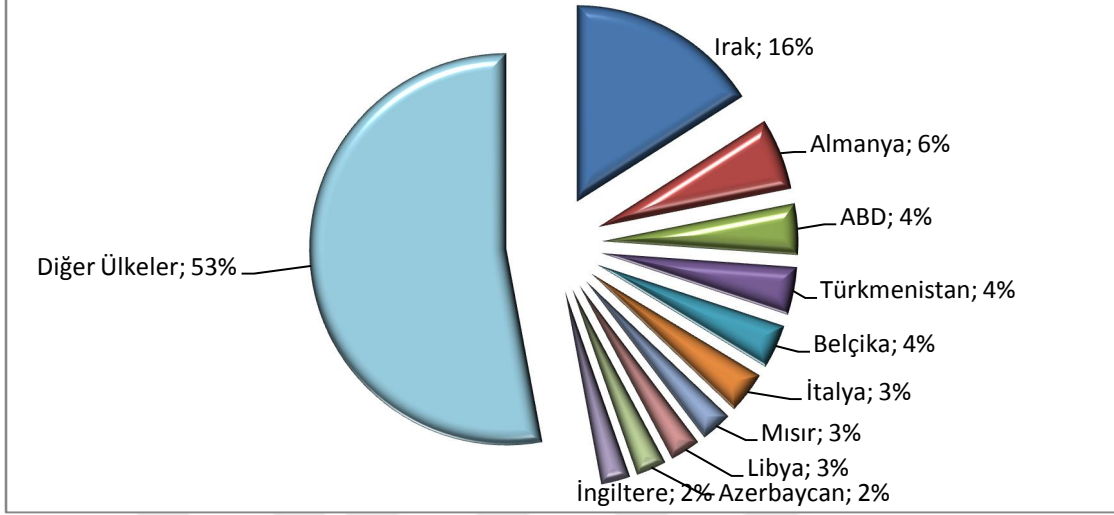
Kaynak: TÜİK

2010 yılında Kayseri'nin ilk 10 ülke ihracat pazarında 7 ülke 2005 yılına göre aynı kalmış, Çin, Etiyopya ve Hollanda yerine Belçika, Polonya ve İran girmiştir. Toplam ihracat rakamı 2005 yılından 2010 yılına yüzde 65,6 artarken en çok ilk 10 ülke pazarına yapılan ihracat rakamı yüzde 46,4 artmış ve 551,1 milyona yükselmiştir. 2010 yılından 2014 yılına kadar 5 ülkeye yapılan ihracat artmış (Irak, Almanya, İtalya, Yunanistan ve Fransa), 2 ülkeye yapılan ihracat ise azalmıştır (ABD ve İngiltere).

2014 yılında Kayseri'den farklı ülkelere yapılan ihracat 2005 yılına göre yüzde 19,3 artmıştır. En çok ihracat yapılan ilk 10 ülkenin 2014 yılı toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 47 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 25). 2014 yılında en iyi ihracat performansı yüzde 16 ile Irak pazarında yaşandığı görülmektedir. En çok ihracatın

yapıldığı ikinci ülke yüzde 6 ile Almanya, üçüncü ülke ise yüzde 4 ile ABD'dir.

Grafik 25: 2014 Yılı Kayseri'de İhracat Partnerleri

Kaynak: TÜİK

2014 yılında Kayseri'nin en çok ihracat yaptığı, ilk 10 ülke pazarından 6 ülke 2010 yılına göre aynı kalmış, Polonya, İran, Yunanistan ve Fransa yerine Türkmenistan, Mısır, Libya ve Azerbaycan girmiştir.

2005, 2010 ve 2014 yıllarında Kayseri ihracatında ilk üç sıra içerisinde Almanya ve Irak yerlerini korumaktadır. Son on yıl içerisinde Kayseri'nin en çok ihracat yaptığı ilk 10 pazarda yerlerini koruyan ülkeler; Irak, Almanya, ABD, İtalya ve İngiltere'dir.

Almanya, 2005 yılında Kayseri ihracatının yüzde 8'ine sahipken 2010 ve 2014 yıllarında yüzde 6'sına sahip olarak Kayseri'den en çok ihracat yapılan ülke sıralamasında ikinci sırasını korumuştur.

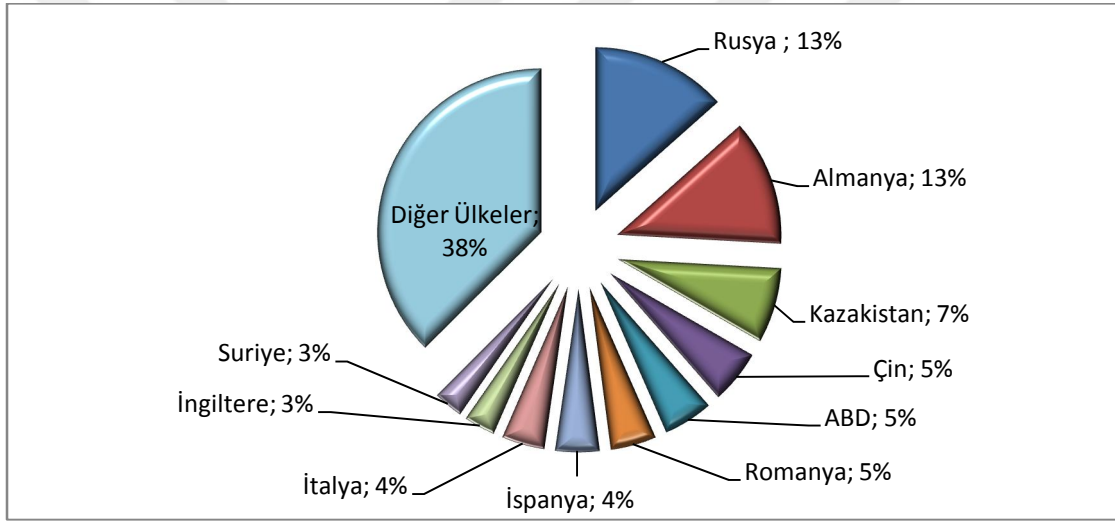
ABD, 2005 yılında Kayseri ihracatının yüzde 11'ine sahipken en çok ihracat yapılan ilk 10 ülke içerisinde 1.sıradadır. 2010 ve 2014 yıllarında Kayseri ihracatında yüzde 4'lük bir payı sahipken 2010 yılında 4. sırayı, 2014 yılında 3.sıraya almıştır.

3.2.2. Kayseri’de 2005-2010 ve 2014 Yıllarında En Çok İthalat Yapılan 10 Ülke

Kayseri 2005 yılında 90 ülkeden 913,4 milyon dolar mal ithalatı yapmıştır. En çok ithalat yapılan ilk 10 ülkenin 2005 yılı toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 62 olarak gerçekleşmiştir (Grafik: 26). Kayseri ithalatının ülke gruplarına göre dağılımı değerlendirildiğinde 2005 yılında en çok ithalat yapılan ülke sıralamasında Rusya yüzde 13 ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırayı çok az bir farkla Almanya’da yüzde 13, üçüncü ülke grubu ise yüzde 7 ile Kazakistan'dır.

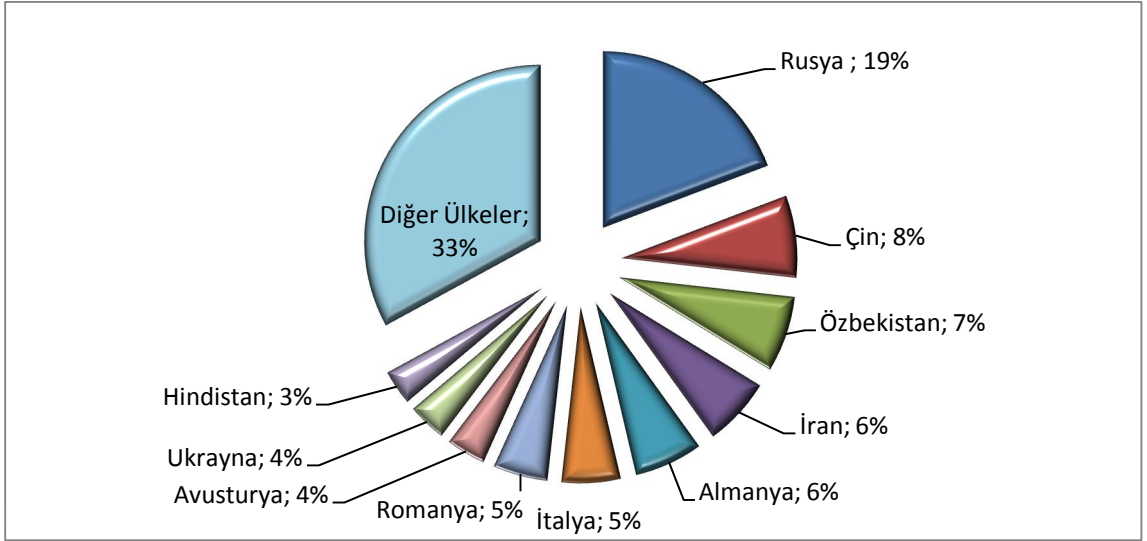
Grafik 26: 2005 Yılı Kayseri İthalat Partnerleri

Kaynak: TÜİK

Kayseri 2010 yılında 2005 yılına göre farklı ülkelere yapılan ithalatını yüzde 10 artırarak 99 ülkeden 1.449,6 milyon dolar mal ithalatı yapmıştır. En çok ithalat yapılan ilk 10 ülkenin 2010 yılı toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 67 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 27). 2010 yılında en çok ithalat yapılan ülke yüzde 19 ile Rusya pazarında yaşanmıştır. Bunu sırasıyla yüzde 8 ile Çin, üçüncü ülke ise yüzde 7 ile Özbekistan takip etmektedir.

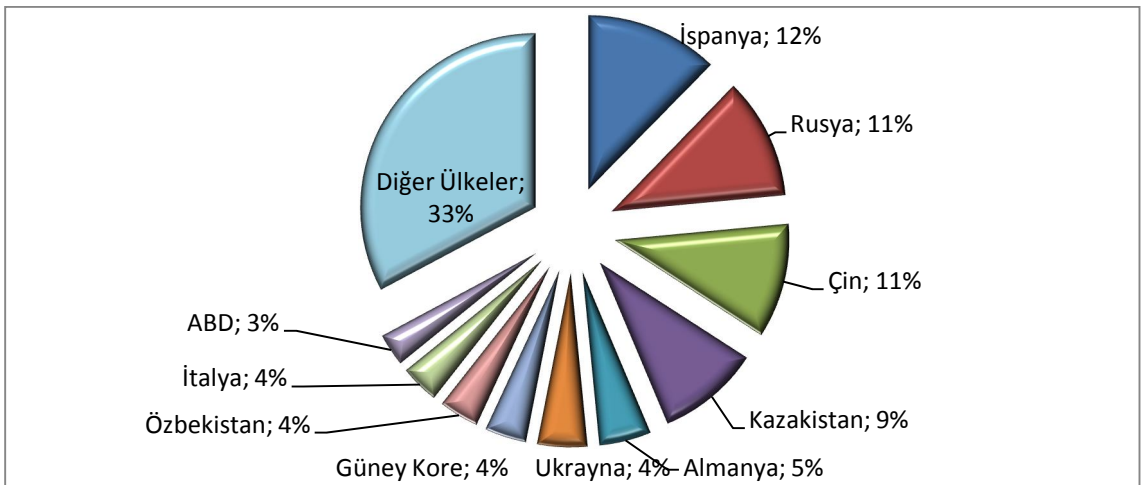
Grafik 27: 2010 Yılı Kayseri İthalat Partnerleri

Kaynak: TÜİK

2014 yılında Kayseri'nin farklı ülkelerden yaptığı ithalat 2005 yılına göre yüzde 14,4 artmış, 2010 yılına göre yüzde 4,04 artarak 103 ülkeden 1.714,7 milyon dolar mal ithalatı yapılmıştır. 2014 yılı en çok ithalat yapılan ilk 10 ülkenin toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 67 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 28).

Grafik 28: 2014 Yılı Kayseri İthalat Partnerleri

Kaynak: TÜİK

2014 yılında Kayseri'nin en çok ithalat yaptığı ilk 10 ülke içerisinde 5 ülke 2010 yılına göre aynı kalırken, Özbekistan, İran, Romanya, Avusturya ve Hindistan ülkelerinde ithalatın en çok yapıldığı ilk on ülke sıralamasından çıkmış yerine İspanya, Kazakistan, Güney Kore, Özbekistan ve ABD girmiştir. Toplam ithalat rakamı 2014 yılında 2010 yılına göre yüzde 18,3 artarken ilk 10 ülkenin toplam ithalatı yüzde 18,5 artmış ve bu ülkelerde ithalat 1.152 milyon dolara yükselmiştir.

Son on yıl içerisinde Kayseri'nin ithalat yaptığı ilk 10 ülke içerisinde yerlerini koruyan ülkeler; Rusya, Çin, Almanya ve İtalya'dır.

3.2.3. Kayseri Sanayisinde Ükelere Göre Yoğunlaşma Oranları

Dış ticaretin belli ülkelerde, belli fasıllarda ya da maddelerde yoğunlaşması hesaplanabilmektedir. Yoğunlaşma oranı (CR) basit hesaplanabilmesi nedeniyle, yaygın olarak kullanılan bir yoğunlaşma ölçüsüdür. Yoğunlaşma oranı, belli sayıdaki firma, ürün, fasıl (sektör) veya ülkenin toplam paylarını ifade eden bir kavramdır.

Aşağıda ülkelere göre yoğunlaşma oranları verilmiştir. Kayseri'nin 2005 yılı ihracatının %11,4'ü (CR1) ABD'ye gerçekleşmiştir. İhracatımız içerisinde bu ülkeyi izleyen Almanya'nın payı %7,5 (CR2), Irak'ın payı da %7,5 (CR3) düzeyindedir. Kayseri'nin 2005 yılı ithalatının %13,4'ü (CR1) Rusya'dan gerçekleşmektedir. İthalatımız içerisinde bu ülkeyi izleyen %12,4 (CR2) ile Almanya'dır. Kazakistan ise %7,4'lük (CR3) bir paya sahiptir.

Tablo 15'de 2005 yılı itibariyle Kayseri'nin ihracatında ilk üç ülkenin payı CR3 %26,4 iken ilk altı ülkenin payı ise %40,9 olarak hesaplanmıştır. 2005 yılı ithalatındaki ilk üç ülkenin payı CR3 %33,3 iken ilk altı ülkenin payı %47,9'a eşittir. İthalattaki yoğunlaşma ihracattaki yoğunlaşmadan fazladır.

Tablo 15: Ülkelere Göre Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları, 2005

İhracat				İthalat			
Ülke	Pay	Yoğunlaşma Oranı	%	Ülke	Pay	Yoğunlaşma Oranı	%
ABD	11,4	CR1	11,4	Rusya	13,4	CR1	13,4
Almanya	7,5	CR2	19,0	Almanya	12,4	CR2	25,9
Irak	7,5	CR3	26,4	Kazakistan	7,4	CR3	33,3
İtalya	6,4	CR4	32,9	Çin	5,3	CR4	38,5
İngiltere	4,4	CR5	37,3	ABD	4,9	CR5	43,4
Yunanistan	3,7	CR6	40,9	Romanya	4,5	CR6	47,9
Çin	3,4	CR7	44,3	İspanya	4,3	CR7	52,3
Etiyopya	3,3	CR8	47,6	İtalya	4,3	CR8	56,5
Hollanda	3,1	CR9	50,7	İngiltere	3,1	CR9	59,6
Fransa	2,8	CR10	53,6	Suriye	2,9	CR10	62,5

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2010 yılı dış ticaretinin ülkelere göre yoğunlaşma oranları Tablo 16'de verilmiştir. Kayseri'nin ihracatında ilk üç ülkenin payı CR3 %23,7 iken ilk altı ülkenin payı ise %35,9 olarak hesaplanmıştır. 2010 yılı ithalatında ki ilk üç ülkenin payı CR3 %33,7 iken ilk altı ülkenin payı %51,8'e eşittir. İthalattaki yoğunlaşma ihracattaki yoğunlaşmadan fazladır.

Tablo 16: Ülkelere Göre Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları, 2010

İhracat				İthalat			
Ülke	Pay	Yoğunlaşma Oranı	%	Ülke	Pay	Yoğunlaşma Oranı	%
Irak	13,0	CR1	13,0	Rusya	19,3	CR1	19,3
Almanya	5,8	CR2	18,8	Çin	7,5	CR2	26,8
İtalya	4,9	CR3	23,7	Özbekistan	7,0	CR3	33,7
ABD	4,6	CR4	28,2	İran	6,3	CR4	40,0
Belçika	4,0	CR5	32,3	Almanya	6,3	CR5	46,3
Polonya	3,6	CR6	35,9	İtalya	5,4	CR6	51,8
İran	3,3	CR7	39,2	Romanya	5,0	CR7	56,7
Yunanistan	2,8	CR8	42,0	Avusturya	3,6	CR8	60,3
Fransa	2,8	CR9	44,8	Ukrayna	3,5	CR9	63,9
İngiltere	2,6	CR10	47,3	Hindistan	3,2	CR10	67,1

Kaynak: TÜİK

Tablo 17'de 2014 yılı itibariyle Kayseri'nin ihracatında ilk üç ülkenin payı CR3 %26,1 iken ilk altı ülkenin payı ise %37,1 hesaplanmıştır. 2014 yılı Kayseri'nin ithalatında ki ilk üç ülkenin payı CR3 %34,2 iken ilk altı ülkenin payı %53,1'e eşittir. İthalattaki yoğunlaşma ihracattaki yoğunlaşmadan fazladır.

Tablo 17: Ükelere Göre Dış Ticarete Yoğunlaşma Oranları, 2014

İhracat				İthalat			
Ülke	Pay	Yoğunlaşma Oranı	%	Ülke	Pay	Yoğunlaşma Oranı	%
Irak	16,0	CR1	16,0	İspanya	12,3	CR1	12,3
Almanya	5,9	CR2	21,9	Rusya	11,2	CR2	23,5
ABD	4,2	CR3	26,1	Çin	10,6	CR3	34,2
Türkmenistan	3,9	CR4	30,0	Kazakistan	9,5	CR4	43,7
Belçika	3,6	CR5	33,7	Almanya	4,8	CR5	48,5
İtalya	3,4	CR6	37,1	Ukrayna	4,6	CR6	53,1
Mısır	2,6	CR7	39,7	Güney-Kore	3,8	CR7	56,9
Libya	2,5	CR8	42,2	Özbekistan	3,7	CR8	60,6
Azerbaycan	2,5	CR9	44,7	İtalya	3,6	CR9	64,2
İngiltere	2,4	CR10	47,1	ABD	3,0	CR10	67,2

Kaynak: TÜİK

İncelenen yıllar içerisinde Kayseri'nin ithalatta ki yoğunlaşma yüzdesi, ihracatta ki yoğunlaşmadan fazladır.

3.2.4. 2014 Yılında Kayseri'nin En Çok İhracat Yaptığı 10 Ülkenin Sektör Alt Gruplarına Göre Dağılımı

Bu başlık altında Kayseri'den 2014 yılında en çok ihracat yapılan ilk 10 ülkenin sektörlerin içerisindeki alt gruplarının ISIC kodları içerisinde ki dağılımı değerlendirilmektedir.

2014 yılı itibariyle Ağaç ürünleri sektörünün alt sektör gruplarına göre dağılımı Tablo 18'de verilmiştir. Ağaç ürünleri sektöründe en çok mal ihraç eden ülke Türkmenistan'dır. Bu ülkenin 2014 yılında Kayseri'den 2021 ISIC kodlu "Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalardan" alt sektör grubundan

9.763.240 dolar ihracatı olmuştur. Bu sektörden en fazla mal talep eden ikinci ülke ise Irak'tır ve 2021 ISIC kodlu "Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar"dan oluşan alt sektör grubundan 5.385.245 dolarlık mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 18: Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Ağaç Ürünleri Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
200	Ormancılık ve tomrukçuluk	1.060	2.718							423.723
2010	Kereste ve parke	15.615	305		21.497				2.775	
2021	Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar	5.385.245	12.152	575	9.763.240	3.698		525.639	1.552.894	409.396
2023	Ağaçtan yapılan ambalaj malzemeleri	7.617	697	4.030	131					
2029	Diğer ağaç ürünleri; hasır vb. örülerek yapılan maddeler	22.268	4.290		3.275			10.806	147.746	
2101	Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	144.573	802		500			588	117.915	
2102	Oluşlu karton ve mukavva ile kağıt ve mukavadan ambalajlar	30.467	30.779	8.083	3.979	209	2.192		23.216	
2109	Diğer kağıt ve mukavva ürünleri	419.993	29.210		88.014		1.375	271	73.738	205.216

Kaynak: TÜİK

Tablo 19'da görüldüğü gibi 2014 yılında Kayseri'nin mobilya sektöründen en çok mal talep eden ülke Irak'tır. 3610 ISIC kodlu "Mobilya" grubundan Irak'a Kayseri'den 90.099.849 dolar mal ihracatı yapılmıştır. Bu sektörden 2014 yılında en fazla mal talep eden ikinci ülke 46.228.045 doları ile Almanya'dır.

Tablo 19: Mobilya Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Mobilya Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
3610	Mobilya	90.099.849	46.228.045	16.393.511	14.257.931	4.639.259	19.062.425	5.324.473	20.650.546	10.772.290	9.942.283

Kaynak: TÜİK

Kayseri'nin 2014 yılı için metalde mamül eşya sektörü ile ilgili ihracat rakamları Tablo 20'de görülmektedir. Bu sektörde en çok mal ihraç edilen ülke Irak'tır. En çok mal ihracatı 3130 ISIC kodlu "İzole edilmiş tel ve kablolar"dan yapılmış ve 85.651.685 dolardır. Bu sektörden en fazla mal talep ikinci ülke ise Türkmenistan'dır. 2014 yılında bu sektörden en çok ihraç yapılan alt sektör grubu 3410 ISIC kodlu "Motorlu kara taşıtları ve motorları"ndan 25.372.997 dolar mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 20: Metalden Mamül Eşya Sektöründe İhracatın Ükelere Göre Dağılımı
(2014 - \$)

ISIC KODU	Metalden Mamül Eşya Sektöründe İhracatın Ükelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
2710	Demir-çelik ana sanayi	288.404	3.222.263	139.750	516.429	19.526	922.524	15.668.518	1.920.744	2.227.953	2.065.694
2720	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	371.480	2.613.101		256.654	1.908	49.810	300	3.553	23.581	
2811	Metal yapı malzemeleri	14.409.671	941.351	445	4.489.393	10.700	34.486	1.197.389	4.639.346	4.915.239	67.525
2812	Tank, sarnıç ve metal muhafazalar	3.452	12.563	11.512	157.503	2.689	102.932	14.420		33.957	
2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	407.110	11.200	21.234	162.048	10.641	63.597		203.701	110.799	74.849
2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	23.961.504	3.763.890	5.466.519	2.769.719	5.193.209	2.354.968	4.845.229	393.431	3.150.068	9.775.678
3110	Elektrik motoru, jeneratör, transformatörler	252.817	2.690	93.670	158.820	349			6.750	204	
3120	Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları	703.547	8.005	37.017	149.915		862	31.705	107.129		226
3130	İzole edilmiş tel ve kablolar	85.651.685	1.220.661	6.775.994	2.482.606		514.454	77.935	841.957	5.196.322	64.751
3140	Akümülatör, pil ve batarya	115.617		7.541	144.370			63.884	1.900	153.003	
3150	Elektrik ampulü ve lambaları ile aydınlatma teçhizatı	313.828	34.634	4.316	288.577	3.445	10.875	6.129	15.574	106.936	4.093
3410	Motorlu kara taşıtları ve motorları				25.372.997						
3420	Motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları	508.175			748.000						
3430	Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları	277.352	8.691	63.423	72.955	102.649	2.603	39.600			332.592
3520	Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonları						1.322				
3592	Bisiklet ve sakat taşıyıcıları	1.815									
3599	Başka yerde sınıflandırılmamış ulaşım araçları	67.331	42.450	280	16.790	1.204			135	74.235	33.990

Kaynak: TÜİK

Tablo 21'de görüldüğü gibi, Kayseri'nin 2014 yılında tekstil sektöründe en fazla ürün ihracatı yaptığı ülke ABD'dir. ABD'ye bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grupları 1711 ISIC kodlu "Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil"inden (19.278.322 dolar) ve 1730 ISIC kodlu "Trikotaj (örme) ürünleri"nden ise (15.645.430 dolar) mal ihracatı yapılmıştır. Tekstil sektöründen en fazla mal talep ikinci ülke ise Almanya'dır. Almanya'ya bu 1711 ISIC kodlu "Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil"den 14.511.727 dolarlık ve 1810 ISIC kodlu "Giyim eşyasından (kürk hariç)" ise 2.786.999 dolarlık mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 21: Tekstil Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Tekstil Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
1711	Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	1.563.689	14.511.727	19.278.322	105.684	536.934	33.027.716	6.466.981	404.272	425.915	14.517.086
1721	Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri	201.482	343.865	108.830	309.703	53.732	74.750	104.769	302.706	46.548	85.315
1722	Halı ve kilim	116.147	1.759.423	3.064.223	1.142.537	272.131	566.482	132.731	554.608	80.133	130.601
1723	Halat, ip, sicim ve ağ	400			7.804				2.532		390
1729	Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri	1.075.928	74.911	435.856	223.079	98.317	167.729	3.532.770	409.866	1.075.711	619.604
1730	Trikotaj (örme) ürünleri	119.838	230.877	15.645.430	3.573	124.245	4.060.954	141.145	313.996	291.186	2.700.542
1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	33.735	2.786.999	104.645	2.526	312.247		2.385	1.031	1.276.599	207.217
1912	Bavul, el çantası vb. saracıye	19.182	1.049	100						87.443	2.247
1920	Ayakkabı	3.527	28.455	3.450	4.952					552.942	
2430	Sunî ve sentetik elyaf	33.841			13.804					14.656	520

Kaynak: TÜİK

Kimyasal ve plastik ürünleri tanıtım malzemeleri sektöründe Kayseri'den en çok mal talep eden ülke Irak'tır. Irak'a bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grupları Tablo 22'de görüldüğü gibi, 2520 ISIC kodlu "Plastik ürünleri"nden 4.391.630 dolar ve 2424 ISIC kodlu "Sabun kodlu deterjan, temizlik, cilalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri"nden ise 1.703.235 dolar mal ihracatı yapılmıştır. Kimyasal ve plastik ürünleri, tanıtım malzemeleri sektöründen en fazla mal talep ikinci ülke ise Mısır'dır. Alt sektör grupları 2520 ISIC kodlu "Plastik ürünleri"nden 2.554.625 dolarlık ve 2429 ISIC kodlu "Başka yerde sınıflandırılmamış kimyasal ürünler"den ise 176.044 dolarlık mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 22: Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Kıyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Lübya	Azerbaycan	İngiltere
1421	Kimya ve gübre sanayiinde kullanılan mineraller	8.202									
2211	Kitap, broşür, müzik kitapları ve diğer yayınlar	17.583	734								884
2213	Plak, kaset vb.	2.996	3.976	285	682			525	166	2.122	
2219	Diğer yayımlar	9.643	1.828	378		312		331		549	328
2221	Basım	86.914	19.932	86.464	12.300	959	5.528	4.110	12.637	7.952	2.996
2411	Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	181.156	300		4.129	3.234		27.002	798	347.242	
2413	Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	267.590	1.066		2.270	152		40.000		307	
2422	Boya, vernik vb.kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun	40.791	116	392	58.967	173			153	11.461	
2423	Tıpta ve eczacılıkta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünler	89.743	289						398.223		
2424	Sabun, deterjan, temizlik , cilalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri	1.703.235	3.375		26.688			73.977	172.754	257	
2429	Başka yerde sınıflandırılmamış kimyasal ürünler	169.208	323		92.100	2.833		176.044	10.803	60.901	494
2511	İç ve dış lastik	280	666.412		1.812						
2519	Diğer kauçuk ürünleri	82.550	4.026	31.016	38.329				15.786	2.823	
2520	Plastik ürünleri	4.391.630	296.360	298.935	1.025.039	157.290	79.331	2.554.625	1.185.022	2.265.288	81.675
3692	Müzik aletleri		400								
3693	Spor malzemeleri	3.275							5.880		
3694	Oyun ve oyuncak	200	375		28.440				1.809		
3699	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	63.509	240.910	3.090	8.039	3.297	108	1.537	303	12.236	3.623
5149	Atık ve hurdalar	1.344	1.155.823			2.338.640	82.239		520		
9211	Sinema ve video filmleri yapımı ve dağıtımı		141								

Kaynak: TÜİK

Tablo 23'de İnşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe en çok ihracat yapılan ülkeler sırasıyla ABD ve Irak'tır. ABD'ye bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grubu 2696 ISIC kodlu "Taş" sektörüdür (7.893.434 dolar). Irak'a ise 2022 ISIC kodlu "İnşaat kerestesi" alt sektöründen 2.467.542 dolar mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 23: İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı
(2014 - \$)

ISIC KODU	İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
2022	İnşaat kerestesi	2.467.542	9.055		843.341	5.753	10.111	3.500	808.172	263.750	6.752
2693	Ateşe dayanıklı olmayan, kil ve seramik yapı malzemeleri	16.764	71.537	14.996		3.486				498	2.246
2694	Çimento, kireç ve alçı	212	133								
2695	Çimento ve alçı ile sertleştirilmiş maddeler	19.545	3.862		22.098	1.049					
2696	Taş	164.714	1.129	7.893.434	6.289	3.354	1.025	254.480	242.696	258.496	
2912	Pompa, kompresör, musluk ve vana	175.212	12.386	12.037	176.930	1.153	14.562	168.870	62.820	11.527	4.255

Kaynak: TÜİK

Kayseri'de gıda sektöründe 2014 yılında ihracatın en çok yapıldığı ülke Irak'tır. Tablo 24'de görüldüğü gibi, Irak'a bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grupları 122 ISIC kodlu "Başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansal ürünler"den 28.993.531 dolar ve 1541 ISIC kodlu "Fırın ürünleri"nden ise 1.437.174 dolar mal ihracatı yapılmıştır. Gıda sektöründen en fazla mal talep ikinci ülke ise Almanya'dır. Ülkenin bu sektörden en çok ihraç ettiği alt sektör grupları 1512 ISIC kodlu "Balık ürünleri"nden 12.066.080 dolar ve 1541 ISIC kodlu "fırın ürünleri"nden ise 4.840.810 dolar mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 24: Gıda Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Gıda Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
111	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	10.955	15.679			6.145					
113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	771.392	9.482							2.925	
122	Başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansal ürünler	28.993.531			296.064						
500	Balıkçılık	248.593								22.601	
1422	Tuz	83.471	194				11.283	24.151	26.757	7.172	83.642
1511	Mezbahacılık									318.098	
1512	Balık ürünleri		12.066.080	67.520							
1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	288.815	248.782	815.556		51.694			60.514		49.099
1514	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	2.076								17.005	
1520	Süt ürünleri							59.900			
1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	187.020	1.714.329	184.974		59.833				2.922	
1532	Nişasta ve nişastalı ürünler	1.663									
1533	Hazır hayvan yemleri	24.671							19.943		
1541	Fırın ürünleri	1.437.174	4.840.810	118.116		54.839		282.906	31.814		
1542	Şeker									1.556	
1543	Kakao, çikolata ve şekerleme	105.203	202.479			286.482		35.118	126.004	58.120	7.403
1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	2.112	73.061			6.041			10.142	12.078	
1549	Başka yerde sınıflandırılmamış gıda maddeleri	156.764	146.628			3.949				34.354	
1552	Şarap		12.443								
1554	Alkolsüz içecekler, maden ve mamba suları	407.821	180.081			74.338				1.032	87.767

Kaynak: TÜİK

Elektrikli ev aletleri sektöründe 2014 yılında Kayseri'de ihracatın en fazla olduğu ilk 10 ülkenin alt sektör gruplarına göre dağılımı Tablo 25'de görülmektedir. Elektrikli ev aletleri sektöründe en çok mal ihraç eden ülke Irak'tır. Irak'a bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grupları ise 2930 ISIC kodlu "Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri"nden 25.316.423 dolar ve 2691 ISIC kodlu "Yapı malzemeleri dışındaki, ateşe dayanıklı olmayan seramik eşya"dan ise 804.905 dolar mal ihracatı yapılmıştır. Bu sektörde Kayseri'den en fazla mal talep ikinci ülke ise Libya'dır. Libya'ya bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grupları 2930 ISIC kodlu "Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri"nden 10.852.511 dolar ve 2691 ISIC kodlu "Yapı malzemeleri dışındaki, ateşe dayanıklı olmayan seramik eşya"dan ise 1.442.239 dolar mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 25: Elektrikli Ev Aletleri Sektörü İhracatının Ükelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe İhracatın Ükelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
2610	Cam ve cam ürünleri	295.183	156.056	11.988	20.576	37.464	25.152	13.868	31.637	457.447	99.569
2691	Yapı malzemeleri dışındaki, ateşe dayanıklı olmayan seramik eşya	804.905	2.504.705	22.552	50.619	835	789.005		1.442.239	129.554	184.319
2914	Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler	52.375			37.269			152.634		41.522	1.710
2930	Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri	25.316.423	1.711.440	5.670	6.110.278	1.899.330	2.725.756	6.496.693	10.852.511	8.185.364	312.641
3190	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat	938	2.334	108	12.455				24.423	2.320	597
3210	Elektronik valf ve elektron tüpleri ile diğer elektronik parçalar	594	4.066		511			770			
3220	Radyo ve televizyon vericileri ile telefon, telgraf teçhizatı				5.750	41.005				634	
3230	Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya üreten teçhizat vb. ilgili araçlar	600					273			515	
3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçlar	196.480	4.863	122.518	26.628		37.487	173.610	2.593	232.661	103.102
3312	Ölçme, kontrol, test, seyirüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	39.310	21.973	3.672	26.548	1.406	808		976	16.043	25.771
3320	Optik alet ve fotoğrafçılık teçhizatı	1.239	153.759		388						
3330	Saat	171	900	157	1.731			110	1.225		

Kaynak: TÜİK

Kayseri'de madencilik sektöründe 2014 yılında Tablo 26'da görüldüğü gibi en çok mal ihraç eden ülke Belçika'dır. Belçika bu sektörden ihraç ettiği alt sektör grubunun tamamını 1320 ISIC kodlu "Demir dışı metal cevheri"nden yapmıştır. Madencilik sektöründen en fazla mal talep eden ikinci ülke ise Almanya'dır. Almanya'ya bu sektörde en çok ihraç ettiği alt sektör grubu 1320 ISIC kodlu "Demir dışı metal cevheri"nden 5.617.415 dolar mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 26: Madencilik Sektörü İhracatının Ükelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Madencilik Sektöründe İhracatın Ükelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	Türkmenistan	Bekçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
1310	Demir cevheri									2.099.322
1320	Demir dışı metal cevherleri		5.617.415		51.766.935					
1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	12.566		320			136.278	98.466		281
1429	Başka yerde sınıflandırılmamış madencilik ve taşocakçılığı	380		735						
2310	Kok fırını ürünleri	411								
2320	Rafine edilmiş petrol ürünleri	270.658		188.083					638.845	471
2699	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineraller	81.768		59.671		103		8.337	179.255	
3691	Kuyumculuk ve ilgili maddeler	4.470.780								

Kaynak: TÜİK

Tablo 27'de verildiği gibi Kayseri'de 2014 yılında makine sektöründe en çok mal talep eden ülke ABD'dir. ABD'ye bu sektörden en çok ihraç edilen alt sektör grubu 2922 ISIC kodlu "Takım tezgahları"ndan 2.078.612 dolar mal ihracatı yapılmıştır. Makine sektöründen en fazla mal talep ikinci ülke ise Almanya'dır. Bu sektörden Almanya'ya en çok ihraç edilen alt sektör grubu 2922 ISIC kodlu "Takım tezgâhları"ndan 809.871 dolar mal ihracatı yapılmıştır.

Tablo 27: Makine Sektörü İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Makine Sektöründe İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Irak	Almanya	ABD	Türkmenistan	Belçika	İtalya	Mısır	Libya	Azerbaycan	İngiltere
2911	İçten yanmalı motor ve türbin; (uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç)	1.119				47.000					
2913	Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı	380	3.843	24.375		155				427	
2915	Kaldırma ve taşıma teçhizatı	156.033	18.555	26.906	27.148			231.515		1.710	19.031
2919	Diğer genel amaçlı makineler	130.455	323.438	76.335	405.349	1.960	103.472	243.293	2.200	604.448	324.679
2921	Tarım ve orman makineleri	22.445			3.747			16.000			
2922	Takım tezgahları	422.740	809.871	2.078.612	278.435	193.693	33.913	9.931	2.290	30.340	103.060
2923	Metalleri makineleri	4.682								23.081	
2924	Maden, taşocağı ve inşaat makineleri				165.525						
2925	Gıda, içecek ve tütün işleyen makineler	115.347	22.138	3.545				28.860		37.703	328
2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	116.027	15.963		7.294		4.898	13.792	9.027		
2927	Silah ve mühimmat										
2929	Diğer özel amaçlı makineler	15.461	13.232		55.820		55.373	110.458		42.831	39.229
3000	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makineleri	1.092	3.431	5.753	471		566				

Kaynak: TÜİK

En çok ihracat yapılan ilk 10 ülke içerisinde 2014 yılında sektör alt gruplarının incelendiği bu bölümde, alt sektörler göre en çok ihracatın yapıldığı ülke Irak'tır. Daha sonra ise Almanya ve ABD'nin geldiği görülmektedir.

3.2.5. 2014 Yılında Kayseri'nin En Çok İthalat Yaptığı 10 Ülkenin Sektör Alt Gruplarına Göre Dağılımı

Kayseri'den 2014 yılında en çok mal talep edilen ilk 10 ülkenin sektör alt grupları içerisindeki uluslararası standart sanayi sınıflaması olan ISIC kodları içerisinde ki dağılımı değerlendirilmektedir.

Kayseri'nin 2014 yılında Ağaç Ürünleri sektöründe en çok ithalat yaptığı ilk 10 ülkenin sektör gruplarına göre dağılımı Tablo 28'de verilmiştir. Bu sektörde en çok mal ithal edilen ülke Almanya'dır. 2014 yılında en çok ithal edilen alt sektör grubu 2101 ISIC kodlu "Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva"dan 5.243.692 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır. En fazla mal ithalatı yapılan ikinci ülke ise Rusya'dır. Rusya'nın Ağaç

Ürünleri sektöründeki 2101 ISIC kodlu "Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva"dan Kayseri 2.016.511 dolarlık mal ithalatı yapmıştır.

Tablo 28: Ağaç Ürünleri Sektörü İthalatının Ünelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Ağaç Ürünleri Sektöründe İthalatın Ünelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	Ukrayna	Güney Kore	İtalya	ABD
200	Ormancılık ve tomrukçuluk		6.359						
2010	Kereste ve parke		539.176			3.296.508		32.958	
2021	Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar	8.965	1.015.956	954.745	3.557	247.199		439	
2023	Ağaçtan yapılan ambalaj malzemeleri				1.563			209	
2029	Diğer ağaç ürünleri; hasır vb. örülerek yapılan maddeler			66.408	5.363				
2101	Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva		2.016.511	46.563	5.243.692		5.098	861.734	2.667.735
2102	Oluklu karton ve mukavva ile kağıt ve mukavadan ambalajlar		3.280	2.256					
2109	Diğer kağıt ve mukavva ürünleri			33.250	11.329		653	2.799	

Kaynak: TÜİK

Tablo 29'da görüldüğü gibi 2014 yılında mobilya sektöründe en çok ithalat yapılan ülke Çin'dir. 3610 ISIC kodlu "Mobilya" grubundan 25.343.482 dolarlık ürün ithalatı yapılmıştır. Bu sektörde en fazla mal ithalatı yapılan ikinci ülke ise İtalya'dır ve 1.498.645 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır.

Tablo 29: Mobilya Sektörü İthalatının Ünelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Mobilya Sektöründe İthalatın Ünelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	İtalya	ABD
3610	Mobilya	4.548	57.209	25.343.482	73.878	1.498.645	1.000

Kaynak: TÜİK

Metalde mamül eşya sektöründe Tablo 30'da görüldüğü gibi Kayseri'nin 2014 yılında en çok mal ithal ettiği ülke İspanya'dır. İspanya'dan en çok ithal edilen alt sektör

grupları 3530 ISIC kodlu "Hava ve uzay taşıtları"ndan 164.029.377 dolar ve 2710 ISIC kodlu "Demir çelik ana sanayi" grubundan ise 32.135.633 dolar mal ithalatı yapılmıştır. Bu sektörden en fazla mal ithali yapılan ikinci ülke ise Rusya'dır. Rusya bu sektörde en çok ithal edilen alt sektör grupları 2720 ISIC kodlu "Demir çelik dışındaki ana metal sanayi"nden 122.893.169 dolar ve 2710 ISIC kodlu "Demir çelik ana sanayi" grubundan ise 63.548.062 dolar mal ithalatı yapılmıştır.

Tablo 30: Metalden Mamül Eşya Sektörü İthalatının Ünelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Metalden Mamül Eşya Sektöründe İthalatın Ünelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Kazakistan	Almanya	Ukrayna	Güney Kore	Özbekistan	İtalya	ABD
2710	Demir-çelik ana sanayi	32.135.633	63.548.062	15.812.421		2.743.503	63.804.399	3.546.008		9.155.286	
2720	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi		122.893.169	536.420	163.407.529	1.158.179	4.407.229		57.698.866	1.081.487	18.682
2811	Metal yapı malzemeleri			1.360.567		72.395					
2812	Tank, sarnıç ve metal muhafazalar					135.123				269	
2813	Buhar kazanı (merkezi kalorifer kazanları hariç)							660			
2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hrdavat malzemeleri	1.250.031	174.766	1.255.991		1.624.897	1.866	27.322		1.837.422	57.832
2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	2.738	11.575	1.933.176		642.729		524		638.774	21.824
3110	Elektrik mororu, jeneratör, trasformatörler	929		3.845.730		1.995.833		225.441		421.382	1.537
3120	Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları	4.700		3.494.827		648.826		150.745		301.239	17.825
3130	İzole edilmiş tel ve kablolar			1.256.989		139.545				384.176	56.238
3140	Akümülatör, pil ve batarya			1.586.654		113.605					30.151
3150	Elektrik ampulu ve lambaları ile aydınlatma teçhizatı		5.890	5.007.901		118.174				21.154	2.555
3410	Motorlu kara taşıtları ve motorları					254.414					
3420	Motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları			48.573		473.338					
3430	Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları			46.959		13.061				869.805	1.170
3520	Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonları									197.482	
3530	Hava ve uzay taşıtları	164.029.346									206.985
3592	Bisiklet ve sakat taşıyıcıları			50.844							
3599	Başka yerde sınıflandırılmamış ulaşım araçları					3.302					

Kaynak: TÜİK

2014 yılında Tablo 31'de görüldüğü gibi Kayseri'nin tekstil sektöründe en çok mal talep ettiği ülke Çin'dir. En çok ithalat yapılan alt sektör grupları 2430 ISIC kodlu "Suni ve sentetik elyaf"tan 20.573.965 dolar ve 1711 ISIC "Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil"den ise 3.464.924 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır. Tekstil sektörünün en fazla mal ithalatı yaptığı ikinci ülke ise Almanya'dır. Almanya'dan en çok mal ithal edilen alt sektör grubu 2430 ISIC kodlu "Suni ve sentetik elyaf"tır ve toplam ithalat 2.749.428 dolardır.

Tablo 31: Tekstil Sektörü İthalatının Ünelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Tekstil Sektöründe İthalatın Ünelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	Güney Kore	Özbekistan	İtalya	ABD
1711	Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	96.500	16.406	3.464.924	155.166	31.519	1.070.360	194.399	14.292
1721	Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri			1.964.447	817			1.192	24.771
1722	Halı ve kilim			959.987	323		2.295		30.314
1723	Halat, ip, sicim ve ağ	767		89.903					
1729	Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri	300.873	990	2.581.328	208.571	74.974		1.720.680	438
1730	Trikotaj (örme) ürünleri			972.359	1.305	530		58.405	533
1810	Giyim eşyası (kürk hariç)			284.683	4.821			11.632	
1912	Bavul, el çantası vb. saracıye			198.189	6.381			3.828	
1920	Ayakkabı	1.103		40.898	10.815				3.513
2430	Suni ve sentetik elyaf			20.573.965	2.749.428	2.296.528	42.772	480.579	25.118

Kaynak: TÜİK

2014 yılı itibariyle Kayseri'de Kimyasal ve plastik ürünleri, tanıtım malzemeleri sektöründe 2014 ithalatın en fazla yapıldığı ülkeler Tablo 32'de verilmiştir. Bu sektörde en çok mal ithal edilen ülke Güney Kore'dir. En çok ithal edilen alt sektör grupları 2413 ISIC kodlu "Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler"inden 31.645.987 dolar ve 2411 ISIC kodlu "Ana kimyasal maddelerden (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)" ise 16.210.768 dolar mal ithalatı yapılmıştır. Bu sektörde en fazla mal ithalatı yapılan ikinci ülke ise Almanya'dır. Yine sektörde en çok mal ithalatı yapılan alt sektör gruplarından 2411 ISIC kodlu "Ana kimyasal maddelerden (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)" 11.708.796 dolar ve 2413 ISIC kodlu "Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler"inden ise 5.741.502 dolar mal ithalatı yapılmıştır.

Tablo 32: Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektörünün İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektöründe İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	Ukrayna	Güney Kore	İtalya	ABD
1421	Kimya ve gübre sanayiinde kullanılan mineraller	255.562		67.871	527.611				
2211	Kitap, broşür, müzik kitapları ve diğer yayınlar				1.058				954
2213	Plak, kaset vb.			51.543	42.970			15.322	1.500.520
2219	Diğer yayınlar			74.058				37.878	
2221	Basım			35.273	8.934		100	468	7.957
2230	Manyetik şeritli kartlar (ses kaydı yapılmış)	365							
2411	Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	1.268.600		4.034.510	11.708.796		16.210.768	166.360	242.854
2412	Kimyasal gübre ve azotlu bileşikler								
2413	Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	6.344.477	1.808.101	5.122.505	5.741.502		31.645.987	3.493.869	4.887.696
2422	Boya, vernik vb.kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun			71.995	183.439		108.040	1.145.696	20.721
2423	Tıpta ve eczacılıkta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünler	1.350.266			4.772				27.476
2424	Sabun, deterjan, temizlik , cilalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri				1.108.962			108	52.677
2429	Başka yerde sınıflandırılmamış kimyasal ürünler	79.185	16.597	281.813	5.394.000		118.211	309.007	49.609
2511	İç ve dış lastik			816.155			130.216		
2519	Diğer kauçuk ürünleri	112.101	1.821	273.127	238.624			149.621	119.807
2520	Plastik ürünleri	11.025	24.259	4.769.734	1.628.316		8.100.537	4.011.012	129.660
3693	Spor malzemeleri	6.398		198.839				10.422	5.219
3694	Oyun ve oyuncak			85.189					
3699	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler		811	1.388.405	1.846.994			100.756	4.661
5149	Atık ve hurdalar	100.239			40.443	11.376			
9214	Dramatik sanatlar, müzik ve diğer sanat faaliyetleri			7.445					

Kaynak: TÜİK

Kayseri'de 2014 yılında inşaat ve alt yapı malzemeleri sektöründe en fazla mal ithalatı yapılan ülke Çin'dir (Tablo 33). En çok mal ithalatı yapılan alt sektör grubu ise 2912 ISIC kodlu "Pompa, kompresör, musluk ve vana"dır ve 5.334.083 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır. Bu sektörde en fazla mal ithalatı yapılan ikinci ülke Almanya'dır ve 1.062.112 dolarlık mal ithal edilmiştir.

Tablo 33: İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı
(2014 - \$)

ISIC KODU	İnşaat ve Alt Yapı Malzemeleri Sektöründe İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	Ukrayna	Güney Kore	İtalya	ABD
2022	İnşaat kerestesi		9.407	142.336		20.421			
2693	Ateşe dayanıklı olmayan, kil ve seramik yapı malzemeleri	216.507		2.911.894				57.445	
2694	Çimento, kireç ve alçı								
2695	Çimento ve alçı ile sertleştirilmiş maddeler			1.058.097	53.771				
2696	Taş	264.080		1.889					
2912	Pompa, kompresör, musluk ve vana			5.334.083	1.062.112		7.882	2.940.789	498.558
7421	Mimarlık, mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik faaliyetler				683				

Kaynak: TÜİK

Tablo 34'de görüldüğü gibi, 2014 yılında Kayseri'nin gıda sektöründe en çok mal talep ettiği ülke ABD'dir. Bu sektörden en çok ithalat yapılan alt sektör grubu 111 ISIC kodlu "Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler"dir ve 35.613.682 dolar mal ithalatı yapılmıştır. Bu sektörde en fazla mal ithalatı yapılan ikinci ülke ise Özbekistan'dır ve 111 ISIC kodlu "Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler"den 4.385.763 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır.

Tablo 34: Gıda Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Gıda Sektöründe İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	Çin	Kazakistan	Almanya	Özbekistan	İtalya	ABD
111	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler		14.950		4.385.763		35.613.682
112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	110.320		161.199		18.942	
113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri						508
122	Başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansal ürünler	13.892					
1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	1.437					
1532	Nişasta ve nişastalı ürünler	265.490		1.433.581			
1533	Hazır hayvan yemleri	5.429					

Kaynak: TÜİK

Elektrikli Ev Aletleri sektöründe en çok mal ithalatı yapılan ülke Çin'dir (Tablo 35). Çin'den bu sektörden en çok ithalat yapılan alt sektör grupları 3210 ISIC kodlu "Elektronik valf ve elektron tüpleri ile diğer elektronik parçalar"dır ve 11.922.443 dolar ve 2930 ISIC kodlu "Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri"nden ise 11.374.864 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır. En fazla mal ithalatı yapılan ikinci ülke ise Almanya'dır. 3311 ISIC kodlu "Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçlar"dan 2.730.510 dolar ve 2914 ISIC kodlu "Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler"den ise 535.699 dolarlık mal ithalatı yapılmıştır.

Tablo 35: Elektrikli Ev Aletleri Sektörü İthalatının Ükelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Elektrikli Ev Aletleri Sektöründe İthalatın Ükelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	Güney Kore	İtalya	ABD
2610	Cam ve cam ürünleri	579.232	8.706	5.117.444	138.922		1.192	287
2691	Yapı malzemeleri dışındaki, ateşe dayanıklı olmayan seramik eşya			459.091	50.289		34.010	
2692	Ateşe dayanıklı seramik ürünleri			4.889	5.938		1.891	19.425
2914	Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler	3.911		3.580.971	535.699	86.000	2.230.279	
2930	Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri			11.374.864	43.679	8.868	249.160	
3190	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat			3.892.469	181.181		103.558	109.536
3210	Elektronik valf ve elektron tüpleri ile diğer elektronik parçalar	776		11.922.443	344.508	16.788	3.356	7.289
3220	Radio ve televizyon vericileri ile telefon, telgraf teçhizatı			178.967	1.606		743	30.998
3230	Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya üreten teçhizat vb. ilgili araçlar			105.649	11.190		1.942	1.948
3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçlar			1.169.947	2.730.510			1.018.330
3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	4.880		3.354.195	817.291		599.998	489.374
3313	Otomatik kontrol ve ayar alet ve cihazların aksam-parçası			39.857	8.168		36.488	
3320	Optik alet ve fotoğrafçılık teçhizatı			115.486	348.690	1.700.157		354.531
3330	Saat			1.835.927	755		116.845	

Kaynak: TÜİK

Madencilik sektöründe 2014 yılında Kayseri'den en çok mal ithalatı yapılan ülkeler sırasıyla Ukrayna ve Güney Kore'dir (Tablo 36). Ukrayna'dan bu sektörden ithal edilen ürünün tamamını 1010 ISIC kodlu "Maden kömürü"nden yapılmıştır. Güney Kore'den ise 2320 ISIC kodlu "Rafine edilmiş petrol ürünleri"nden 957.374 dolarlık mal ithalat edilmiştir.

Tablo 36: Madencilik Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Madencilik Sektöründe İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Rusya	Çin	Almanya	Ukrayna	Güney Kore	Özbekistan	İtalya	ABD
1010	Maden kömürü					6.419.862				
1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	6.643								
2310	Kok fırını ürünleri								2.917.950	
2320	Rafine edilmiş petrol ürünleri		273.550				957.374	322.517		129.062
2330	Nükleer yakıt				1.588					
2699	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineraller			452.428	19.894				16.478	1.339
3691	Kuyumculuk ve ilgili maddeler						83.229			

Kaynak: TÜİK

Tablo 37 incelendiğinde Makine Sektörü'nde en çok mal ithalat edilen ülkeler sırasıyla Almanya, İtalya ve Çin'dir. Bu sektörde en çok ithalat yapılan alt sektör grubu 2929 ISIC kodlu "Diğer özel amaçlı makineler"dir. En çok ithalat yapılan ikinci alt sektör grubu ise 2922 ISIC kodlu "Takım tezgahları" sektörüdür.

Tablo 37: Makine Sektörü İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2014 - \$)

ISIC KODU	Makine Sektöründe İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014)	İspanya	Çin	Almanya	Ukrayna	Güney Kore	İtalya	ABD
2911	İçten yanmalı motor ve türbin; (uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç)		16.807					1.801.744
2913	Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı		423.768	731.624		2.236	99.638	9.141
2915	Kaldırma ve taşıma teçhizatı		686.697	3.136.652	66.165		431.377	66.000
2919	Diğer genel amaçlı makineler	105.227	1.810.619	1.785.903	23.353	301	1.770.881	515.551
2921	Tarım ve orman makineleri		306	22.531				
2922	Takım tezgahları	896.606	4.744.535	4.252.535	33.976	145.575	3.751.817	188.336
2923	Metalleri makineleri		190.075	14.988			1.788.539	
2924	Maden, taşocakçı ve inşaat makineleri	1.621	67.007	10.037			153.033	
2925	Gıda, içecek ve tütün işleyen makineler		54.140	74.028			735.194	2.932
2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	1.249.908	3.548.158	3.165.740	11.275	410	2.912.556	350.648
2927	Silah ve mühimmat	11.620						26.123
2929	Diğer özel amaçlı makineler		4.984.490	13.726.405	173.672	136.210	11.208.762	40.735
3000	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları		1.519.281	58.591	1.629	93.629	9.123	8.992

Kaynak: TÜİK

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ülkelerin gelişip kalkınmasında, diğer ülkelerle rekabet edebilmesinde sanayi sektörünün payı oldukça yüksektir. Ülkemizdeki sanayileşme çabaları Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar artarak devam etmektedir. Türkiye'de önce ithal ikameci sanayileşme stratejileri kullanılmış daha sonra ise bunun aksine dışa yönelik sanayileşme stratejilerine başvurulmuştur. Değiştirilen bu strateji ile endüstrilerin dış piyasalarda rekabet edebilmesi amaçlanmıştır.

Rekabet edebilme kapasitesinin artırılmasına yönelik atılan adımlarla birlikte Türkiye'nin dış ticaret hacmi gibi Kayseri'ninki de gelişmiştir. Devlet yatırımları ile başlayan Kayserinin sanayileşme süreci, 1950'li yıllardan sonra özel sektörün de katılımıyla günümüze kadar büyüyerek gelişmiştir. Atölyelerde başlayan Kayseri'nin sanayileşme süreci şu anda birçok firmanın faaliyet gösterdiği üç ayrı organize sanayi bölgesine ulaşmıştır.

Kayseri'de faaliyet gösteren firma sayıları açısından bakıldığında ilk sırada "Metalden Mamül Eşya Sektörü" gelmektedir. İkinci sırada ise "Mobilya Sektörü" bulunmaktadır. Firma bazında Kayseri'de ikinci sırada olan "Mobilya Sektörü" istihdam açısından bakıldığında ise ilk sıradadır. "Metalden Eşya Sektörü" ise istihdama katkı sıralamasında ikinci sıradadır.

Kayseri'nin en çok ürün ihracat ettiği ülkeler içinde Almanya, Irak, ABD, İtalya ve İngiltere yer almaktadır. En çok ürün ithalatı yapılan ülkeler ise Rusya, Çin, Almanya ve İtalya'dır.

2014 yılında hem Türkiye'de hem de Kayseri'de en fazla dış ticaret yapılan sektör "Metalden Mamül Eşya Sektörü"dür. Türkiye'de ve Kayseri'de dış ticaret açısından ikinci sırada olan sektör ise ihracatta "Mobilya Sektörü" ithalatta ise "Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri Sektörü"dür. Dolayısıyla Kayseri'nin dış ticareti Türkiye ile benzerlik göstermektedir.

Endüstri içi ticaretin artmasının en önemli nedeni ürün farklılaştırmasıdır. Ürün farklılaştırması içinde AR-GE harcamaları önemli bir faktördür. Kayseri'deki imalat sanayi alt sektörleri incelendiğinde endüstri içi ticaret oranları çok yüksek değildir.

Sektörlerin endüstri içi ticaretinin sektör alt gruplarına göre dağılımı Grubel Lloyd endeksiyle hesaplanmış ve yıllar itibariyle endeks sektörlerde farklılık göstermiştir. Kayseri'nin dış ticaretinde, incelenen yıllar içinde sadece Mobilya Sektörü'nde endüstri içi ticaret yapılmadığı gözlemlenmiştir. Kayseri'nin öncü sektörlerinden biri olan Mobilya sektöründe endüstriler arası ticaret yapılmış ve Grubel Lloyd endeksiyle endüstri içi ticareti hesaplanarak bu oranın 0,50 değerinin altında kaldığını görülmüştür.

Bazı sektör alt gruplarında Grubel Lloyd endeksinin 0,50 değerinin üstünde yer alması nedeniyle endüstri içi ticaret yapıldığı görülmüştür. Ancak üç alt sektör grubu istikrarlı bir şekilde 2005 yılından 2014 yılına kadar endüstri içi ticaret yapmıştır. Bunlar Tekstil sektöründe bulunan 1722 ISIC kodlu "Halı ve Kilim", Kimyasal ve Plastik Ürünleri, Tanıtım Malzemeleri sektöründe bulunan 2520 ISIC kodlu "Plastik Ürünleri" ve Makine sektöründe bulunan 2919 ISIC kodlu "Diğer Genel Amaçlı Makineler" alt sektörleridir. Dolayısıyla Kayseri'nin ürün farklılaşması ile rekabet gücünü arttırdığı söylenemez. Bu konuda yapılacak olan AR-GE çalışmaları ile Kayseri sanayisinin rekabet gücünü gelecekte artıracığına inanıyoruz.

Kayseri'de faaliyet gösteren firmalar öncelikle ülke içerisindeki pazar payını artırarak rekabet güçlerini de arttırmışlardır. Ülke içinde artan rekabet gücü sayesinde Kayseri firmaları dünyada yeni pazarlar arama yoluna giderek ülkemizin dış ticaretine olumlu etkiler yapmışlardır. AR-GE çalışmalarına önem verilerek üretim kapasitesinin ve verimliliğin artırılması sayesinde Kayseri firmaları, dünya pazarındaki paylarını da artırma yolunda ilerlemektedirler. Gelişen teknolojilere ayak uydurabilen firmalar küresel çapta rekabet etme kapasitelerini de artırmaktadırlar. Buradan çıkan sonuçta Kayseri'deki sanayilerin fiyat rekabeti içinde olduklarıdır.

Büyüyen Türkiye ekonomisinde Kayseri, artan dış ticaret rakamları ile Türkiye'nin gelişmesine katkı sağlayan illerden birisi olmuştur. Sanayileşmenin artmasıyla birlikte daha önce ithal edilen ürünler şimdi ülkemizde üretilmeye başlanarak hem ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlanmış hem de birçok insana değişik sektörlerde iş imkânı oluşturulmuştur. Kayseri bu gelişmelerden sonra Türkiye'de sanayi şehri olma yolunda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi sanayinin farklı alanlarda sadece fiyat anlamında değil ürün

farklılaştırılması ile de uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırması sanayinin sürdürülebilir büyümesi anlamında önemlidir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Acar Y. (1999). *Tarihsel Açıdan Türkiye Ekonomisi ve İzlenen İktisadi Politikalar (1923-1963)* (5. Baskı). Bursa: Vipaş Yayınları.
- Bedir A. (2009). *Uluslararası Ticarete Fiyata Dayanıklı Rekabet Gücü ile Endüstri- İçi Ticaret Arasındaki İlişki: Türk İmalat Sanayi Örneği. Devlet Planlama Teşkilatı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Erdem E. (2012). *Para Banka ve Finansal Sistem*, (4.Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kayseri Ansiklopedisi. (2009). Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Cilt:1, İstanbul.
- Kayseri Ansiklopedisi. (2010). Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Cilt:2, İstanbul.
- Seyidoğlu H. (2003). *Uluslararası İktisat, Teori Politikaları ve Uygulama*, (15.Baskı) İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Şahin H. (2012). *Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişimi - Bugünkü Durumu*, (12. Baskı) Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şeftalici H.(1994). *Yatırım Teşviklerinin Kayseri Sanayiine Etkisi*, Kayseri Sanayi Odası Yayınları No:1, Kayseri.

MAKALELER

- Acar F. (2013). Türkiye Ekonomisine Genel Bakış (2001-2013). *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2(1), 15-32.
- Açıkalm S. ve Apaydın F. (2015). Türkiye'de 1980 Dönüşümü Sonrası İstikrarsız Büyümenin Ekonomi Politığı, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(1), 200-210.
- Akdoğu Kahraman S. (2014). 1929 Krizi Sonrasında Türkiye Ekonomisinde İktisat Politikası Arayışları: İktisadi Devletçilik, *Yönetim ve Ekonomi Araştırma Dergisi*, 22(1), 349.

- Akyıldız H. ve Eroğlu Ö. (2004). Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1(9), 43-62.
- Altay H., Özcan S.E. ve Çınar İ.T. (2014). Türkiye'nin Avrupa Birliği (15) Pazarında Endüstriler- Arası ve Endüstri- İçi Ticaret Açısından Avantajlı Olduğu Ürün Gruplarının Belirlenmesi: 1995-2007. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 1-4.
- Arslan K.(2008). Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası, MÜSİAD Araştırma Raporu, No:57, İstanbul.
- Ayaş, N. ve Çeştepe H. (2010). Dış Ticaretin İstihdam Üzerindeki Etkileri: Türk İmalat Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(15), 259-281.
- Aydın A. (2008). Endüstri İçi Ticaret ve Türkiye: Ülkelere Özgü Belirleyicilerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(XXV).
- Bakan S. (2009). 1980 'den Günümüze Türkiye'de Uygulanan Neo-Liberal İktisat Politikaları, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, 2(1), 116-125.
- Bayrak M. ve Kanca O.C. (2013). Türkiye'de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan Ekonomik ve siyasi Gelişmelerin Seyri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı:35, 1-20.
- Bayraktutan Y. (2003). Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri, *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(4), 175-186.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Genel Müdürlüğü, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Mobilya Sektör Raporu, 2013.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Genel Müdürlüğü, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Makine Sektör Raporu, 2012/2.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gıda ve İçecek Sektör Raporu, 2013/1.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kimya Sektörü Raporu, 2014/2.

Dağdemir Ö. ve Küçükkalay M. (1999). Türkiye'de 1960-1980 Müdahale Dönemi Ekonomileri: İktisat Politikaları ve Makro Ekonomik Göstergeler Açısından Bir Karşılaştırma, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:3, 121-138.

Doğan M. (2013). Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, 211-231.

Doğan S. ve Kaya Soyyiğit S. (2011). Gümrük Birliği Sonrasında (1996-2009) Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Dış Ticaretinin Ülke ve Fasıllara Bazlı Yoğunlaşma Analizi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 14(1), 1-18.

Duman E. ve Işık N. (2012). 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Küresel Krizi'nin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 73-101.

Erkan H. ve vd. (2007). Türkiye İçin Bilgi Bazlı Sürdürülebilir Yenilikçi Sanayileşme Stratejisi, Ege Genç İş Adamları Derneği (EGİAD).

Eroğlu N. (2007). Atatürk Dönemi İktisat Politikaları(1923-1938), *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(XXIII), 63-73.

Eşiyok A.B. (2006). İktisadi Dönemler İtibariyle Türkiye Ekonomisinde Kalkınma (1923-2004), Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik Araştırma Müdürlüğü.

Fontagné L. ve M. Freudenberg (1997). Intra-Industry Trade: Methodological Issues.

Greenaway D. ve Milner C. (1983). On The Measurement of Intra-Industry Trade, *The Economic Journal*, 372(93), 900-908.

Grubel, H. ve Lloyd, P. J. (1975). Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products, London: MacMillan Pres.

- Hatıpller M. (2012). Türkiye- AB Gümrük Birliği Antlaşması ve Anlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29(1), 1-14.
- International Standard Industrial Classification of All Economic Activities. (2008) Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, Series M, 4(4).
- İnşaat Malzemeleri Sanayicileri Derneği (İMSAD) ve Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), İnşaat Sektöründe Sürdürülebilirlik: Yeşil Binalar ve Nanoteknoloji Stratejileri, 2012.
- İstanbul Sanayi Odası (İSO), Elektrikli Teçhizat İmalatı Sanayi Raporu, 2014.
- İstanbul Sanayi Odası (İSO), Makine İmalat Sanayi Sektörü Raporu, 2010.
- İstanbul Sanayi Odası (İSO), Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı Sanayi Raporu, 2012.
- Kalkınma Bakanlığı, Onunca Kalkınma Planı, Makine Çalışma Grubu Raporu, 2014.
- Kanca O.K. (2012). 1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(9), 47-63.
- Kayseri İl Geliştirme Raporu. (2002). Devlet Planlama Teşkilatı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Kayseri İl Sanayi Durum Raporu. (2013). T.C. Kayseri Valiliği Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü.
- Müstekil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Dayanıklı Tüketim ve Mobilya Sektör Raporu, 2013.
- Müstekil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), İnşaat Sektöründe Türkiye’nin Dünya’daki Konumu ve Gelecek Projeksiyonun Analizi, 2014.
- Oktar S. ve Varlı A. (2010). Türkiye’de 1950-54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1(XXVIII), 01-22.

- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN), Kayseri Enerji ve Madencilik Sektörel Çalışma Grubu Raporu, Mayıs 2011.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN), Kayseri ve Sivas İllerinde Öne Çıkan Sektörler İçin Rekabet Gücü Analizi, Yayın Tarihi: 1 Ekim 2014, <http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/Dokmerkezi/Kayseri-Sivas-Rekabet-Analizi.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2016).
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN), TR 72 Bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) Gıda Sektörüne Yönelik İmalat Sanayi Raporu, Ağustos 2013.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA), Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektör Raporu, 2013.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA), Tekstil ve Hazır Giyim Sektör Raporu, 2014.
- Öniş Z. (1989). Türkiye'de Dış Ticaret Politikaları ve Dış Borç Sorunu, İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayın No: 1989-33.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010). Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi, 2011-2014 (AB Üyeliğine Doğru), Ankara.
- Susam N. ve Bakkal U. (2008). Kriz Süreci Makro Değişkenleri ve 2009 Bütçe Büyüklüklerini Nasıl Etkileyecek?, *Maliye Dergisi*, 155(1), 72-88.
- Şahin, D. (2015). İmalat Sanayinde Endüstri- İçi Ticaretin Analizi: Türkiye ve Çin Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, 49(1), 545-561.
- Şimşek H.A. (2007). Türkiye'de 2000 Sonrasında Uygulanan İstikrar Programlarının Kamu Maliyesine Etkileri, *Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 512(44), 52-68.
- Şimşek N. (2005). Türkiye'nin Yatay ve Dikey Endüstri- İçi Dış Ticaret, *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1(20), 43-62.
- T.C.M.B. (2002). Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri, Ankara.
- Takım A. (2012). Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2(67), 157-187.

- Temiz D. (2009). Gümrük Birliği İle Birlikte Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yapısal Değişim Oldu Mu, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 1(8), 115-138.
- Turan Z. (2011). Dünyadaki ve Türkiye'deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Ekonomik Kalkınma Etkileri, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(4), 56-80.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, Ağaç ve Orman Ürünleri-Mobilya Sektör Raporu, 2013.
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, Madencilik Sektör Raporu, 2012.
- Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Hazır Giyim Sektör Raporu, 2012.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Dayanıklı Tüketim Malları Meclisi Sektör Raporu, 2013.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Mobilya Meclisi Sektör Raporu, 2014.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Orman Ürünleri Sektör Meclis Raporu, 2012.
- Yurttañıkılmaz Z.Ç. (2013). Türkiye'nin AB Pazarında Endüstri- İçi Ticaret Açısından Avantajlı Olduğu Ürünlerin Belirlenmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(14).

TEZLER

- Aksoy T. (2012). 2001 Sonrası Türkiye'de Uygulanan Sanayileşme Stratejileri. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu, 11-24.
- Başkol Murat O. (2005). Endüstri İçi Ticaret Teorisi Açısından Dış Ticaret Yapımızın Değerlendirilmesi Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Dinçer A. (2010). Türkiye'de Sanayileşme Politikaları. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kılıç O. (2013). İthal İkameci Sanayileşme Stratejisi ve Türkiye'de Otomotiv Sektörü Deneyimi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükefe B. (2009). Türkiye'nin Endüstri İçi Ticareti. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuz A. (2009). Türkiye- Avrupa Birliği Ekonomik Bütünleşmesi: Seçilmiş Endüstrilerin Endüstr- İçi Ticaret Açısından Karşılaştırılması. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Önal, H. (2009). Ekonomik Büyümenin Belirleyicileri ve Sanayileşme Stratejileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şentürk C. (2007). Dış Ticaret- Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracata Dayalı büyüme Hipotezinin Testi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yergin H. (2011). Gümrük Birliği'nin Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri Arasındaki Endüstri-İçi Ticaret Üzerine Etkileri. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.kayso.org.tr> (Erişim Tarihi: 10.05.2015).

http://www.oib.gov.tr/turkiyede_ozellestirme2.zip (Erişim Tarihi:19.12.2014).

<http://www.kayseri.bel.tr/web2/uploads/eDergiler/kayseri-ansiklopedisi-cilt2> (Erişim Tarihi: 10.05.2015).

http://www.abigem.org/appmanager/tr/portal?_nfpb=true&_pageLabel=pageAbigemVeKobiler (Erişim Tarihi: 10.03.2016).

<http://www.erciyesteknopark.com> (Erişim Tarihi: 10.03.2016).

<http://www.iso.org.tr> (Erişim Tarihi: 08.06.2015).

http://www.mekan360.com/360fx_kayseridunyaticaretmerkezi-kayseri-kocasinan.html (Erişim Tarihi: 10.03.2016).

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN),TR 72 Bölgesinde Öne Çıkan Sektörler, 2015, <http://www.oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/Dokmerkezi/ORAN-TR72-one-cikan-sektor-analizi.pdf> (Erişim Tarihi: 10.03.2016).

<http://www.usaiv.org.tr/amac.asp> (Erişim Tarihi: 08.03.2016).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Nurbanu ÖZSOY YORULMAZ

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 03.01.1989, Kayseri

Medeni Durumu: Evli

GSM: 0532 511 53 58

E-mail: nurbanu-38@hotmail.com

Yazışma Adresi: Mimarsinan Mh. Tuna Cd. Özhançer Ap. No: 27-11 Kocasinan / Kayseri

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	
Lisans	Erciyes Üniversitesi-iktisat	11.07.2013
Lise	Kayseri Fevzi Çakmak Lisesi	19.06.2006

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2014- Halen	Kayseri Sanayi Odası	Araştırma Basın Yayın

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLAR

- 1.
- 2.
- 3.